

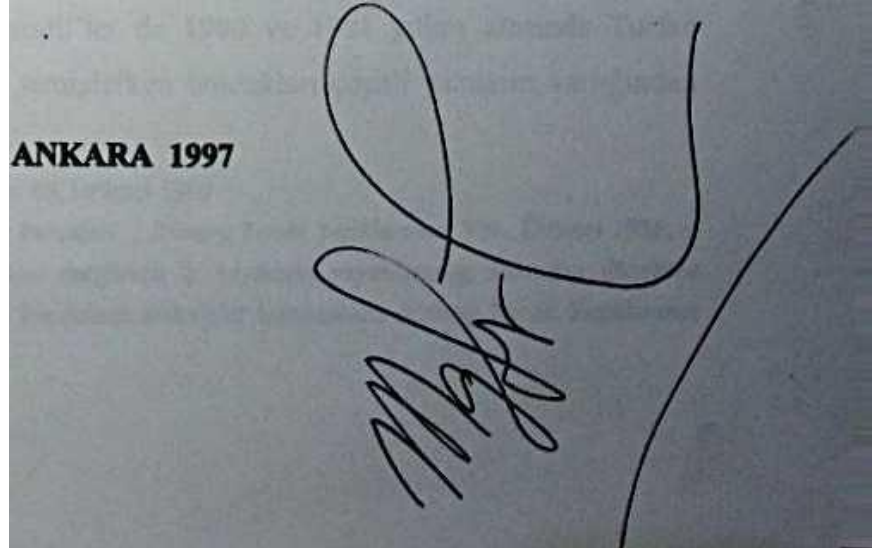
T. C.
ANA BİLİM DALI
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
(ESKİ TÜRK DİLİ)

ÇİN'DE MİNG SÜLÂLESİ DÖNEMİNDE
TÜRK DİLİ İLE İLGİLİ
ÇALIŞMALAR, FAALİYETLER
VE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. F. Sema Barutçu ÖZÖNDER

Hazırlayan
Mağfiret KEMAL

ÖN SÖZ

Türkiye’de ve Türkoloji çevrelerinde bütün yönleriyle bilinmeyen Çin’in Ming sülâlesi dönemindeki Türklerle ilgili çalışma ve faaliyetleri ortaya koymak Türkoloji çalışmalarındaki bazı eksikliklerin giderilmesinde son derece mühimdir.

Biliyoruz ki dil tarihinin araştırılmasında tarihî metinler, bilhassa sözlükler büyük önem taşır. Tarihte sözlükler pek azdır, bu yüzden de tarihî sözlüklerimiz büyük bir titizlikle araştırılmalıdır. Ne yazık ki, sözlük araştırmalarımız sadece *Divanü Lugat-it Türk* ile sınırlı kalmıştır. Oysa, tarihi çok eskilere dayanan bazı kıymetli sözlüklerimiz vardır ve bunlar üzerinde hiçbir araştırma yapılmış değildir. Türkoloji çalışmaları sözlük çalışmaları bakımından büyük bir boşluk içerisindedir kanaatindeyiz.

Özellikle İslamiyetten önce yapılmış Türkçe-Çince ya da Çince-Türkçe bazı sözlüklerden bir kısım araştırmacılar haber vermiş olsa da bunlar üzerindeki çalışmalar detaylı olarak ele alınmamıştır. 1960 yılında Ürümçi’de yayımlanan *Medenî Yادگارlıklar* dergisinde 1959 yılında Turfan İlçesinin Yalkuntağ eteğindeki Singgim Buddha harabelerinde bir eski Çince-Uygurca sözlük parçalarının bulunduğu, bu parçaların 11 yapraktan oluştuğu hakkında haber verilmiştir.¹ Bu sözlük üzerinde ilk çalışma yapan kişi Kurban Veli’dir. Kurban Veli 1977 yılında yazdığı makalesinde 11 yaprak içinden bir yaprağı seçerek sadece yedi kelimenin transkripsiyonunu vermiş ve bu kelimeleri açıklamaya çalışmıştır.² K. Veli makalesinde eski metinden verdiği bir sayfayı şöyle anlatmaktadır: "... eski ve yırtık bu bir sayfada kara mürekkeple, tüy kalemle de yazılmış eski Uygurca yazılar var. Bu yazıların 1." 2., 3.; 5., 6., 10. satır aralarında yedi tane Çince kelime (Çince yazı şekline göre 9 şekil) var. Her bir Çince söz ile onun yanındaki Uygurca sözler birbirlerine eş anlamlı sözlerdir..."³ IX. yüzyıla ait olduğu iddia edilen bu sözlük böylece bırakılmış üzerinde detaylı bir çalışma yapılmamıştır.

Dolkun Kamberi ile Yüsuf İsrail’ler de 1980 ve 1981 yılları arasında Turfan Bizeklik’deki Mingöy’ün alt kısmını temizlerken buldukları çeşitli yazıların varlığından

¹ Bkz. *Medenî Yادگارlıklar* dergisi. Sayı: 5. s. 86, Ürümçi 1960.

² K. Veli, "IX. asırdaki Çince-Uygurca Luğat Parçaları", *Bizning Tarihi Yeziklar imiz*, YN., Ürümçi 1986, s.

10-16. Bu makale aslında *TU ve Tercüme* dergisinin 2. sayısında yayımlanmış, sonradan düzeltme yapılarak ^G’de çıkmıştır, son olarak da kendisinin makaleler koleksiyonu *Bizning Tarihi Yeziklarımız* kitabına alınmıştır.

³ Bkz. K.Veli, a.g.e., s. 10-11.

bahsetmektedirler: “”.Daha eski Uygurca her bir sözün tam karşısında, satır aralarına Çince yazılan eski Uygurca-Çince karşılaştırmalı sözlük sayfaları da var... Eski Uygurca yazıların satır aralarına Çince yazılmış parça sayfaları eski Uygurca-Çince karşılaştırmalı sözlüğün parçaları sayılır"., ⁴. Bu ifadelerden K. Veli'nin bahsettiği sözlük ile bu sözlük arasında bir bağın olup olmadığı anlaşılmamaktadır. Fakat her iki sözlüğün Çince ve Uygurca iki dilli karşılaştırmalı sözlük olduğu bellidir.

Bunların dışında Çinli Türkologlardan Wang Yüen-hsin de “Çin’de Türk dilleri üzerine yapılan araştırmaların en eskisi Eski Kuçarca-Eski Uygurca Sözlüğü¹’dür (bazı Çin Türkologlarının araştırmalarına göre, bu eser 5- ve 8. yy arasında yazılmış olabilir). Ne yazık ki bugüne kadar bu eser hakkında daha fazla bilgi bulunamamıştır.”⁵ diyerek daha eski ve farklı bir sözlükten bahsetmektedir. Burada bahsedilen sözlüklerin nasıl sözlükler olduğu, arasında bir bağın olup olmadığı, ne amaçla yapıldığı, net olarak hangi döneme ait olduğu belli değildir. Merak konusu olan bir çok sorular ne yazık ki açıklığa kavuşmuş değildir ve görüldüğü gibi çalışmalar yetersizdir. Hatta bu sözlükler hakkındaki bilgiler bilindiği çevrelerce sınırlı kalmış dünya Türkologlarının haberi olmamıştır.

öte yandan dünyada araştırılmış bazı Önemli sözlüklerden bazı Türkologlarımızın haberi bile yoktur. Böyle sözlüklerden biri de bizim çalışmamızda ele aldığımız *İdikut Mahkemesi Sözlüğü*’dür. Sözlük *Divanü Lugat-it Türk* gibi mükemmel sözlük hâzinelerimizden biri sayılır. Bu bakımdan Türkoloji sahasında önemli bir yeri vardır. Ne yazık ki dünyadaki bazı Türkologlar tarafından araştırılmış olmasına rağmen adı geçen sözlük hakkında bir çok Türkologun haberi yoktur, örneğin, İbrahim Muti, *Memleketimizdeki Türki Tiller ve Bu Haktaki İlmi Tetkikat / ar*⁶ adlı makalesinde lügatçilik konusuna değinmiş olmasına rağmen ⁴*İdikut Mahkemesi Sözlüğü’nden söz etmemektedir.

Abliz Yakup’un “*Lugat Tüzüştēfd Bazı Meseleler*^{1,1}” çalışmasında “İdikut Mahkemesi Sözlüğü” hakkında hiçbir bilgi verilmemiştir. Tanınmış Türkolog Keng Shih-min’in “*Çin’deki Türk Dilleri Üzerine Yapılan Çalışmalar*”⁷ başlıklı makalesinde, “Türklerin pratik ihtiyaçları sebebiyle bir çok d kitabı ve küçük sözlükler de hazırlatıldı.

⁴ K. Dolkun. ve İ. Yüsuf, "Bizçlik'tin Yeni Tçpilgan Kadımkı Uygurca Hücçetler Toğrısıda Tetkikât", *Türki Tiller Teikikâtı*, c. 3, MN yay., Pekin 1990, s. 56.

⁵ Wang Yüan-hsin, *Çin 'deki Türk Dialektleri Arattırma Tarihi*, TDK yay., Ankara 1994., s. 1.

⁶ *Türki Tiller Teikikâli*, c. I, s. 1-72, MN yay., Pekin 1981.

⁷ a.g.e., s. 213-253.

⁸ *Türk Kültürü*, c. 26, sayı: 301, s. 302.

Ancak onların birkaçı bize kadar ulaşmıştır^diye yazmışsa da, bunların neler olduğu hakkında bilgi verilmemektedir.

Yukarıda ifade ettiklerimiz bizim Sözlüğü ele almamızın sebeplerinden bazılarıdır. Sözlük Çin'in Ming sülâlesi döneminde ele alınmış, Ch'ing sülâlesi döneminde kelimeler eklenerek bütünlenmeye çalışılmış ve kopyalanıp çoğaltılmıştır. Sözlük bugün Çin idaresi altında yaşamakta olan 20 milyondan fazla Uygur Türkünün tarihi dilinin, özel tarihi durumlarının incelenmesi bakımından son derece önemlidir. Şimdiye kadar Sözlük üzerinde esas olarak Juİius Klaproth, Louis Ligeti ve Çinli Türkoloğlardan Hu Chen-hua, Huang Jun-hua'lar araştırmalar yapmışlardır. Bununla beraber Sözlüğün Türkolojinin bugün eriştiği noktada, yeniden incelenmesine ve modem sözlükçülük anlayışına uygun olarak değerlendirilmesine gerek vardır.

Eldeki çalışmamızda dünyanın dört bir yanma dağılmış dunımdaki Sözlük nüshalarını toplayarak elde ettiğimiz en mükemmel söz varlığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu söz varlığı çerçevesinde Sözlüğün gramer yönünden incelemesi, çeviri yazılı metni, Türkiye Türkçesiyle tercümesi yapılan dizini ve bazı özel kelimeler üzerindeki açıklamalar ele alınarak Sözlük üzerindeki analitik incelemeler ortaya konulmuştur.

Tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümü Giriş bölümüdür. Bu bölümde 14. yy*daki Ming sülâlesinin tarihi ve bu dönemdeki Batı Bölgesi¹ nin durumu, tarih içindeki yeri değerlendirilerek Türk-Çin ilişkileri üzerinde tanıtım yapılmış ve Türk dili ile ilgili çalışmaların ele alınmasında şart hazırlayan tarihî durum ortaya konulmuştur.

İkinci bölüm ise İnceleme bölümüdür. Bu bölümde Ming sülâlesi döneminde yapılan Türklerle ilgili faaliyetler, Türk dili ile ilgili yapılan çalışmalar üzerine bilgi verilerek bu konulan aydınlatan ve bu çalışmaları gerçekleştirmede payı büyük olan Tercümanlar kurulunun tanıtımı, yaptığı çalışmaları ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde Ming sülâlesi dönemindeki "Tercümanlar bürosıTnun Türk dili ile ilgili çalışmalardan "tdikut Mahkemesi Sözlüğü^M ya da Çince adıyla "Kao-ch'ang- kuan tsa-tsu" nin tanıtımı yapılmış, üzerinde yapılan çalışmalar, çeşitli nüshaları hakkında bilgiler verilmiştir. Sözlük dil bakımından incelenmiştir.

Yine bu bölüme bağlı olarak Sözlüğün çeviri yazılı metni verilmiştir. Çeviri yazılı metni verirken karşılaştırmaya kolaylık olması için yukarıda bahsedilen üç Türkologun çalışmasından sözcüklerin transkripsiyonu eklenmiştir. Bunların transkripsiyon sistemlerinde aslını korumaya özen gösterilmekle beraber, yazıda kolaylık yaratmak için bazı değişiklikler de yapılmıştır. Ligeti'nin 5, c olarak karşıladığı sesler ş, ç'larla

karşılanmıştır. Hu ve HuangMann kullandığı transkripsiyon sistemi Uygur yeni yazısı adı verilen Çince *pin-yin* sistemine uydurulmuş alfabedir. Bu çalışmayı eldeki tezde ifade ederken, mümkün olduğu kadar asıl transkripsiyon şekilleriyle vermeye çalışmakla beraber bilgisayar sisteminde olmayan bazı harfler üzerinde değişiklik yaparak ona uygun olan harfler ile gösterilmiştir. Örneğin, k—q, x-ş, 0~ö, q~ç, a-â olmuştur. Çevri yazılı metnin Çince kısmının transkripsiyonu için Mathevvs'in kullandığı sistem tercih edilmiştir.

Yine bu bölümde sözlükteki maddelerin dizini yapılarak Modern Türkiye Türkçesindeki anlamı verilmiştir. Türkiye Türkçesine çeviri yapılırken iki ya da ikiden fazla kelimelerden oluşan madde başlarının alfabetik sıraya göre arasından birisinin ilk geçtiği yerde anlamı açıklanmış, diğerlerinin de geçtiği yerde tekrar anlamını yazma lüzumu bulunmadığı için yazılmamıştır. Sözlük maddelerinin Türkiye Türkçesindeki anlamını verirken metinde verilen Çince karşılığını göz önüne alarak bu çerçevede anlam vermeye çalışılmıştır.

Bu tezi hazırlarken bana yol gösteren, fikir önerilerini esirgemeyen hocam Prof. Dr. F. Sema Barutçu ÖZÖNDER'e teşekkür borçluyum. Ayrıca, benim Japon nüshalarını elde etmemde büyük katkısı olan M. SHOGAYTO beyefendiye çok teşekkür ediyorum, tezimi hazırlarken Pekin'deki, Japonya'daki ve Türkiye'deki bir çok arkadaşımın büyük desteğini gördüm. Onlara minnettarım ve sevgilerimi sunuyorum.

Ankara, 20 Haziran 1997.

Mağfiret KEMAL

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ

GİRİŞ

BÖLÜM 1 MİNG SÜLÂLESİ DÖNEMİNE GENEL BİR BAKIŞ

Ming Sülalesi tarihi

Ming Sülalesi Döneminde Çin ve “Batı Bölgesi”nin
durumu Ming Sülalesi Döneminde Çin ile Batı bölgesi
ilişkileri Hui Huilann Türk-Çin ilişkilerinde rolü

BÖLÜM n MİNG DÖNEMİNDE TÖRK DİLİ İLE İLGİLİ ÇALIŞMA VE FAALİYETLER

Tercümanlar Bürosunun Kurulması

Tercümanlar Bürosunun idari
yapılanması Mahkemeler

Tercümanlar Bürosu

kadrosu Başkanlar

Hocalar Öğrenciler

Tercümanlar Bürosu sınav sistemi Tercümanlar

Bürosunda yükselme ve unvan verme sistemi Tercümanlar

Bürosunun maaş sistemi Türk dili ve Türkler Üe ilgili yapılan
çalışmalar Raporlar Sözlükler

BÖLÜM m İDİKUT MAHKEMESİ SÖZLÜĞÜ

İDİKUT MAHKEMESİ SÖZLÜĞÜNÜN TANIMI VE ÜZERİNDE YAPILMIŞ

ÇALIŞMALAR Eserin nüshaları

Eser üzerinde yapılan çalışmalar

İDİKUT MAHKEMESİ SÖZLÜĞÜNÜN DİL BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ İmla ve Ses
bilgisi yönünden İmla

Ünlülerin imlası

Ünsüzlerin imlası.

Eklerin imlası Ses

bilgisi

ÜnJüler

Ünlü Değişmeleri

Ünsüzler

Ünsüz Değişmeleri

Sözlük Kategorileri ve Şekil Bilgisi Yönünden

Sözlük Kategorileri
Fiiller İsimler
Adlar Sıfatlar
Edatlar

-amirler
larflar
Sayılar

Şekil bilgisi yönünden
Yapım şekil bilgisi yönünden
İsimden isim yapma
ekleri İsimden fiil yapma ekleri
Fiilden isim yapma ekleri Fiilden
fiil yapma ekleri Çekim şekil
bilgisi yönünden İsim Çekimi
Çokluk
ekleri İyelik ekleri
Hal ekleri Fiil
Çekimi
Zaman
ekleri Kip
ekleri

Söz dizimi yönünden
Tamlamalar
Cümleler
İsim cümlesi

Fiil Cümlesi Sözlük
bilgisi yönünden

Sözcük tasnifi

İDİKUT MAHKEMESİ SÖZLÜĞÜ KRİTİKİ ÇEVİRİ YAZILI
METNİ AÇIKLAMALAR

İDİKUT MAHKEMESİ SÖZLÜĞÜ

DİZİNİ BİBLİYOGRAFYA VE
KISALTMALAR İŞARETLER ÖZET
SUMMARY

Ming Sülâlesi Tarihi

Çin tarihinde önemli yere sahip olan Moğol dönemi, yani Yüan sülâlesi (1206-1368)¹ nin son zamanlarında ortaya çıkan iç kavgalar, siyasi ve kanunî düzensizlikler ve son olarak da halkın ayaklanması gibi sebeplerle devlet zayıflayınca, bu fırsattan istifade eden Chu Yüan-chang 1368 yılında Pekin'i zapt etmiş, 1371 yılında da Moğolların Çin'deki hükümrânlığına son vererek Ming sülâlesini kurmuş, Ying-tien (Nankin)'i devlet merkezi yapmıştır.

Chu'nun bu başarısı Çinlilere üstünlük hissi vermiştir. Onlar, Moğolların kanunlarına² karşı uyanan millî hisleriyle Çin tarihinin yeni dönemini kurmaya çalışıyorlardı. Çin tarihinde ilk defa ortaya çıkmış kabul edilen böyle bir millî his³, Çinlilerin yabancılardan nefret etmesine ve onlara karşı birleşmelerine sebep olmuştu. Chu siyasi alanda birçok yeni kanun düzenledi. Kendisi fakir bir ailede büyümüşü, bu yüzden zenginler ve tüccarlardan nefret ediyordu. Oysa tüccarların çoğu Moğol döneminden kalan yabancılardı. Devletin mali güçlükleri göz önünde bulundurulduğunda, onun zenginler ve tüccarlara karşı daha da dikkatli davranması gerekiyordu.

Chu Yüan-chang 1398'de öldükten sonra aslındaki veliahtın oğlu (veliaht çoktan ölmüşü) tahta çıkarıldı. Buna karşı çıkan dördüncü oğul Chu Ti Nankin'i zapt ederek

¹ Moğol imparatorluğu ilk olarak 1206 yılında Temüçin tarafından kurulmuştu. 1271 yılında onun torunu Kubilay imparatorluğa "Yüan" (ilk, birinci) adını vermiştir. Bu imparatorluk 1368 yılında Ming sülâlesinin kurulmasıyla ortadan kaldırıldı.

² Moğollar bütün Yüan imparatorluğunun egemenliği altındaki halkı dört sınıfa ayırmışlar: 1. Moğollar (en üst tabaka). 2. "Renkli gözlüler" (Orta Asya kavimlcri, ikinci tabaka). 3. Huang ırmağı bölgesinde yaşamış olan kuzey Çinliler. 4. Yang-tzu ırmağı bölgesinde yaşamış olan güney Çinliler. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Eberhard, W., *Çin Tarihi*, TTK yay., Ankara 1987, s. 259.

³ Bkz. Eberhard, W., a.g.e., s. 260.

kendine karşı gelenleri katletti ve kendini imparator ilân edip, saltanat devrine Yung-le adı verdi. Nankin'in başkentliğini iptal edip, Pekin¹ i başkent yaptı. Ming döneminin en debdebeli devri olarak görülen Yung-le dönemi 1403-1424 yılları arasında devam etmiştir. Chu Ti'den sonra onun oğlu Chu Chan-chi tahta çıkmış ve saltanat yılını Hsüan-te ilan ederek 1426-1435 yılları arasında hükmetmiştir. Böylece 1368'den 1644'e kadar olan 276 yılda toplam 18 kişi imparatorluk tahtına oturmuştur. Ming'in son imparatoru olan Chu Yu-chien 1628'de tahta çıkmış, saltanat yılını Ch'ung-chen (1628-1644) adını vermiştir.

Çin tarihinde Çin yönetimini bir yabancı ulus elinden Çinlilerin eline geçirerek millî kahraman sıfatıyla tanılan Chu Yüan-chang'ın kurmuş olduğu bu sülâle 1644'de Mançuların hakimiyeti ele geçirmesiyle son buldu. Çin'de Ming sülâlesinden sonra Ch'ing⁴ sülâlesi (1616-1912) kurularak hakimiyet yine Çinlilerin elinden diğer bir yabancı ulusun eline geçti ve bu sülâle 300 yıldan fazla Çin'e hükmetti.

Ming sülâlesi dönemi, yani “14. yy. yeni tabakanın teşekkül etmeye başladığı hissedilen bir devirdir. Bu tabaka Avrupa'daki bujuvaya oldukça yakındır.”⁵ Bu tabakanın çoğunluğunu teşkil eden memurlar ve önde gelenler bilime ihtiyaç duyarlardı. Onlar yabancılardan kaçmak değil, onlarla daha sıkı ve daha dikkatli ilişkiler kurmak istiyordu. Bu yüzden devletin çıkarlarını göz önüne alan devlet adamları ve önde gelenler yabancılarla ilgili birçok önemli konuları ele almıştı.

Tezimizin sonraki bölümlerinde üzerinde duracağımız *Ssü-yi-kuan* (Yabancılar Bürosu, sonradan Tercümanlar Bürosu olarak değiştirilmiş) gibi büyük bir dairenin kurulmasının ve bu çerçevede yabancı dillere özen gösterilmesinin, bu dillerin

⁴ Ch'ing sülâlesi aslında 1616 yılında Mançuların kahramanı Nurhaç tarafından kurulan Son Chin devleti olup 1636 senesinde adını Ch'ing diye değiştirmiş ve 1644 yılında Çin'i zaptederek Pekin'i başkent yapmıştır.

⁵ Bkz. Ebcrhard, W., a.g.c., s. 259.

öğretilmesinin, incelenmesinin, hatta sözlüklerinin yapılmasının sebebi Çin yıllıklarında şöyle gösterilmektedir: “Dört taraftaki yabancı ülkelere ziyarete gidiş gelişlerinde dil ve yazı bakımından anlaşılabilirlikler olduğu için Li-pu⁶ (Tüzük Bakanlığı) Kuo-tzü-chien (Milli Akademisi) öğrencilerine ... tercümanlık öğrenmelerini emretti”.⁷ Bunlardan şunu görmek mümkündür: Ming dönemi hükümet erkânı yabancılara karşı daha dikkatli, daha ciddi davranmayı, onlarla iyi ilişkiler içinde bulunmayı amaçlamış ve Çin topraklarındaki yabancı kavimleri daha iyi yönetmek istemiştir. Çünkü, Moğollara karşı çıkmalarına, hatta onları Çin’den kovmalarına ve diğer yabancı kavimlerden nefret etmelerine rağmen, yine de onların etkilerinden ve yarattıkları tehlikeden kurtulamamışlardı. Böylece Çin tarihinde yabancı kavimler ve yabancı ülkelerle tekrar sıkı ilişkiler kurmaya çalışan bu sülâle, çevresindeki ülkelerin tarihi ve dili konusunda eskiden görülmemiş bir takım yeni ve önemli çalışmalar yapmıştır.

Ming Sülâlesi Döneminde Çin Ve Batı Bölgesinin Durumu

Batı Bölgesinin durumunu incelemeden önce Batı Bölgesi hakkında kısa bir tanıtım yapmak istiyorum.

Çin’in tarihî yıllıklarında Hsi-yü "Batı ülkesi, Batı Bölgesi, Batı Toprakları"¹ diye kaydedilen topraklar, en eski dönemlerden itibaren umumiyetle Çin’in batısındaki ülkelere verilen ortak bir addır.⁸ Batı Bölgesi tabiri geniş anlamda bugünkü Orta Asya’yı göstermektedir.

⁶ "Li-pu" kelimesinin Uygurcası 月干’ da "tertip" olarak verilmiştir. (bkz. fVT c: I, s. 9)

⁷ *Chung-hsi-chiao-lung-shih*, (Ek Bölüm) c: 3, Taipei 1955, s. 269.

⁸ Burada şunu belirtmek gerekiyor ki, "Batı Bölgesi" sadece Çinlilerin bu topraklara verdiği umumî isimden ibarettir. Bu günümüzdeki Doğu Türkistan'ın tarihi içinde de geçerlidir, kesinlikle Çin'e tabi topraklar anlamına gelmiyor. Bu topraklarda yaşamış olan kavimler ve halk tarihi boyunca kendi hanlıklarını, kendi ülkelerini kurmuştur. Her bir hanlık kurulduğunda bu toprakların ismi hanlığın adı He adlandırılmıştır.

Bu toprakların sınırları, Pamir Tepesi merkez olmak üzere, doğuda Tarım havzası içindeki Doğu Türkistan, yani Tanrı dağlarının güney kısmı; kuzeyde İssik-göl, Balkaş Gölü ve Aral Gölü vadilerini kaplayan İli ve Cungarya vadileri, yani Tanrı dağlarının kuzey kısmı; Batıda Çu ve Talaş nehirleri vadileri, yani Batı Türkistan; güneyde Karakorum ve Hindikuş dağları arasındaki alan, kısacası “Batı Bölgesi dediğimiz, esasen Asya kıtasının ortasındaki, ırmakları çoğunlukla denize ulaşmayan geniş bir alan”ı içeriyordu.⁹

Böylesine geniş bir alanı kaplayan Batı Bölgesi’nin Çin’e en yakın komşusu günümüzdeki Doğu Türkistan’dır. Çin’in Ming döneminde Batı Bölgesi olarak tanımlanan alan ise bugünkü Doğu Türkistan ile Batı Türkistan’ı içeriyordu. Çin’de Ming sülâlesi kurulduğunda, yani 14. yüzyılın ilk yarısında bu bölgeler Çağatay’ın evlatlarının idaresindeydi. 1365 yılında Tuğluk Temür Han’ın ölümünden sonra karışıklıklar içerisinde kalan bu bölgenin durumu daha da kötüleşmişti. 1370’de Timür isyan ederek Moğolistan Hanlığından ayrıldı ve sonradan Çağatay Hanlığı diye adlandırılan hanlığı kurdu. Bununla bütün Moğolistan hanlığı Doğu ve Batı olarak ikiye ayrılmış oldu. Temür’ün 1370 yılında Semerkant’ı başkent yaparak kurduğu bu devleti Ming sülâlesi “Semerkant Devleti” diye tanıdı. 1366’da Kaşgar’da Emir Kameriddin isyan ederek kendini “han” ilan etti, Tuğluk Temür Han’ın soyundan olan kişileri öldürdü. Tuğluk Temür’ün 3 yaşındaki oğlu Hizir Hoca’yı Atabeg Hudaydat’ın annesi Mirağa Hatun gizleyip birkaç kişiyle Badahşan’a kaçırdı. Hizir Hoca ölümünden kurtarılmış oldu. 1374’de Emir Kameriddin Elmalığ’a hücum başlattı. 1375’te Moğolistan’a bağlı Köktepe, Baytuğ’u de geçirip, Kaşgar’ı zaptetti. 1387’de Moğolistan hanı Atabeg Hudaydat Hizir Hoca’yı bulup getirtip Elmalık şehrinde “han” ilan etti. Hizir Hoca aldığı tedbirlerle Moğolistan hanlığını sağlamlaştırdı.¹⁰

⁹ Bkz. Haneda İfni, *Garbı Yurt Medeniyet Tarihi* (Uyg. çevr: I. Şcrip), Ötümçi 1986 , s. 1-2.

¹⁰ Bkz. Baytur, E-, Sidik* H., *Şincangdaki Milletlarning Tarihi*, Pekin 1991, s. 883-886.

1393, de Hizir Hoca Turfan ve Karakocı'ya hücum etti ve 527 yıllık Uygur İdikut hanlığına son verdi. 1397 yılında Kumul'u ele geçirdi. Moğolistan Hanlığı'nı ise Ming sülâlesi "Beşbalık Devleti" olarak tanıdı.¹¹

1427'den sonra Moğolistan Hanlığı yine parçalanmış ve Seyit Ahmet Kaşgar, Yarkent ve Hotan'ı hükümranlığı altına almıştı. Bu tarihte Kumul, Turfan tekrar yerli Uygurların eline geçmişti. Ancak çok geçmeden 1435 yılında İsen Boka Han'ın idaresine geçerek yine Moğolistan hanlığına tabi oldu. 1462'de İsen Boka Han Aksu'da ölmüş, yerine oğlu Dost Muhammet Han geçmişti (1462-1469). Dost Muhammet Han'dan sonra yerine geçen Kepek Sultan (1469-1472) kabiliyetsiz hükümdardı, 1472 yılında Yunus Han¹² oğlu Ahmeti göndererek bu bölgeleri ele geçirdi. Bu bölgelerde Moğolistan Hanlığından sonra Yarkent Hanlığı (1514-1682) kuruldu.¹³

Ming Sülâlesi Döneminde Çin ile Batı Bölgesi İlişkileri

Ming sülâlesinin kurulduğu ilk dönemlerde Batı Bölgesiyle pek ilişkisi olmamıştı. Fakat Ming sülâlesi gittikçe doğu-batı sınımmın müdafaasının çok önemli olduğunu hissetti. Çünkü Moğolların saldırılan hâlâ devam ediyordu ve Ming bundan korkuyordu. Diğer yandan ise tarihi "ipek yolu"nu tekrar açmayı, ona tekrar sahip olmayı plânliyordu. İlk başta Timür de Ming'e pek önem vermedi. Fakat, 1387 senesinde Ming'e Müslüman Hafız önderliğinde bir gnıp elçi gönderdi. Yanlarında 15 at ve iki

¹¹ Bunun sebebini şöyle açıklamak mümkün: Hizir Hoca Uygur İdikut Hanlığına son verdikten sonra Beşbalık şehrini de başkent olarak kullanmıştı. Bu yüzden Ming yıllıklarında Moğolistan Hanlığı "Beşbalık Hanlığı" diye kaydedilmiştir. Bkz. Shên Fu-wei, *Chung-Hsi-wen-hua-chiao-liu-shih*, Shanghai 1987, baskı: 2, s. 297.

¹² Yunus Han İsen Boka Han'ın kardeşidir. 1456'da Abu Said Sultan Yunus Han'ı Herat'a çağırarak, ona Fergana, Isikköl ve Taşkent bölgelerine han yapıp, buralarda yine bir "Moğolistan Hanlığı" kurarak, iki kardeşi bir birine düşürmüştü. (Bkz. Baytur, E., Sidik, H., a.g.c., s. 899)

¹³ Yarkent hanlığı 21 Eylül 1514 yılında Saidhan tarafından kurulmuştur. Tarihte bu hanlık kurucusu adıyla "Scidiyc Hanlığı" olarak da geçiyor.

deve de vardı.¹⁴ Ming de kıymetli eşya ve para göndermişti. Böylece, daha sonra lan her sene büyük elçiler ve hediye göndermeler karşılıklı olarak devam etti. Hızir Hoca da Moğolistan hanlığının doğu sınırını iyi koruyabilmek için, komşusu Çin ile iyi geçinmek zorundaydı. Bu yüzden 1391'de Binbaşı Kemaleddin ve birkaç elçiyi Ming'e göndererek, Ming hükümdarına at ve başka hediyeler armağan etti. Bu olaydan sonra Çin ile Çağatay Devleti'nin uzun süreden beri kopmuş olan ilişkileri yeniden gündeme gelmiş oldu. Ming de hemen elçi göndererek hediye ve özel mektuplarla Çin'in durumunu anlattı.¹⁵

Çin'e yakın olan Turfan ve Kumul şehirlerinin bu dönemde Çin ile özel ve yakın ilişkiler kurduğunu görüyoruz. 1400'lerde Moğollar Çin'in doğu-batı bölgelerine saldırılar düzenliyordu. Chu Ti buna karşı savunmak zorundaydı. Bu tarihlerde Kumul da bu saldırılara maruz kalmıştı. Kumul'daki Uygur Emirlerinin başkanı olan Anka Temür 1403-1404*lerde Ming'den yardım isteyip elçi gönderdi, beraberinde çok sayıda at hediye etti. Tabii ki bu Ming imparatorunun çok hoşuna gitmiş ve hemen ona "Chung-hsün-wang^f (Sadık Beg) unvanıyla beraber altın damga hediye etmişti. 1404'de Emir Temür Ming sülâlesini yok edip büyük Yüan imparatorluğunu tekrar kurmayı planlıyordu ve Ming hanına mektup göndererek savaşa çağırmıştı. Ne yazık ki, o bu amacına ulaşmadan yolda hastalandı ve 1404'de Otrar şehrinde öldü.

1406'da Ming Hükümeti Kumul'da "Savunma Kurulu" kurdu. Bu kurulda başkan olan Anka Temür'ün yeğeni Toktu Temür'e de "chung-hsün-wang" (Sadık Beg) diye unvan verildi. Ayrıca Ming hükümdarı bir Çinli memuru Toktu Temür'e yardımcı olarak gönderdi. Bundan sonra Kumul Çin ile Batı bölgeleri arasında siyasî, ekonomik ve kültürel ilişkilerin gelişmesinde de köprü rolü oynadı. Çin yıllıklarından 1403'de Kumul'dan gönderilen elçilerin Nankin'a geldiğini, imparatorun çok sevindiğini ve Kumul hanına verilecek hediyeleri çoğaltarak ondan 4740 tane at almak istediğini,

¹⁴ Bkz. Shên Fu-wei, a.g.e., s. 297.

Bkz. Baytur, E., Sidik, H., a.g.e., s. 902-903.

atlardan en iyi 10 tanesini seçerek saray için aldığını, geri kalanını ise sınırın korumak için gönderdiğini görüyoruz.¹⁶ Moğolistan ile Çin elçileri, tüccarlar, kervanlar burada buluşuyorlardı. Bu dönemlerde Kumul sanki Batı Bölge'nin "boğazı"¹⁷ olarak kullanılmıştı.

Çin yıllıklarında, 1408 senesinde Turfan'dan bir rahibin Pekin'e gelip imparator Chu Ti'ya hediye sunduğu hatırdanmıştır.¹⁸ Bir buddhist rahibin Çin imparatoruyla olan ilişkisi belki de dinî benzerlikten kaynaklanmış olabilir. Çünkü bu dönemde gerçi Hızır Hoca İslâm dinini daha etkin bir duruma getirmek istemiş olsa da buradaki halk kendi geleneklerine, ve dinlerine sahip çıkmaya devam ettirmiştir. Halta 1419-21 aralan Çin'e seyahat eden Hoca Giyaseddin Nakkaş da yazdığı seyahatnamesinde Turfan, Kumul'da Buddha tapınaklarının bulunduğundan bahsediyor.¹⁹ Kısacası, görülüyor ki Çin, Batı Bölgesiyle bu topraklar aracılığıyla daha sık temaslarda bulunuyordu. Kumul ve Turfan şivelerinde yapılan sözlükler de bu noktayı kanıtlamaktadır. Ayrıca, Koço'nun da Çin'le ilişkileri olduğuna dair kaynaklar vardır. 1406 yılında Çin imparatoru Koço'ya elçi göndermiş ve Koço hanı Haşan⁵ a ipekli mamüller hediye etmiş, ertesi sene ve 1409'da Haşan Çin'e elçi yollayarak hediye göndermiş ve bu ilişki 1448'e kadar devam etmiştir.²⁰ Sultan Ali döneminde (1469-1478) Koço onun eline geçerek Turfanca tabi oldu.

Ming sülâlesi ile Moğolistan hanlarının karşılıklı elçi göndermeleri devam etmiş ise de İran'la olan ilişkisi ancak 1410 yıllarında kurulabilmiştir. 1395 yılında Ming 1500 kişilik ordusunu Samarkanfa gönderdiğinde Emir Temür rehine almıştı. 1397'de Ming yine Ch'üan An, Ch*eng Te-wen gibi elçileri göndermiş, onlar da aynı akıbete maruz

¹⁶ Bkz. *Ming-shih*, c: 329, (Batı Bölgesi 1), s. 8511.

¹⁷ Liu Chih-yang, "Ming-tai Ha-mi, T'u-lu-fan ti-ch'ü Hui-hui-tft ch'Eng-Rn chi Yi-ssÖ-lan-chiao-t^shfin- t'ou", *MED*, Sayı: 5, Pekin 1988, s. 78.

¹⁸ Bkz. B, Enver, S, Hcyrinsa, a.g.e., s. 890.

¹⁹ Muhaddere N. özerdim, "Acayibul-Letaif (Hitay Sefaretnamesi) ile Çin Kaynakları Arasında İlgî", *DTCFD*, Sayı: 3, Ankara 1950, s. 351.

²⁰ Özkan İzgi, *Çin Elçisi fVang Yen-ie'nin Uygur Seyahatnamesi*, TTK. yay., Ankara 1989, s. 31.

kalmıştı. 1405'de Temür Ankara savaşından döndükten sonra Çin'e yürüyüş yaparken ölmüştü. Temür öldükten sonra onun torunu Halil ve oğlu Şahruh Çin'le iyi geçinmiştir. 1410, da Temür'ün dördüncü oğlu Şahruh Herat'tan Çin'e elçi göndermiş, bununla İran ve Çin ilişkileri gündeme gelmiştir.²¹

Chu Ti devrinde seyyah Ch'en Ch'6ng, Li Hsüan, Li Ta gibi elçiler grubunu 1413'de Batı Bölgesi'ne göndermiştir. Bu elçiler grubu Samarkant ve Şiraz gibi yerlerden gelen elçiler memleketlerine döndüklerinde onlarla beraber yola çıkmış ve bütün Orta Asya'yı gezerek ta Herat'a kadar gitmiştir. Onlar 1415'de gittikleri ülkelerden Çin'e gönderilen bir çok elçiyle beraber geri dönmüşler. 1416 yılında Ch'en Ch'eng ikinci defa elçi olarak Batı Bölgesine gitmiş, bu ülkelerin hükümdarlarına bir çok kıymetli hediyeler götürmüş ve 1417'de Çin'e dönmüştür. Ch'en Ch'eng 1420'de üçüncü kez elçi olarak ülkesinden yola çıkmıştır. Bu tarihlerde Ming imparatoru Chu Ti çok yürüyüşler yaptığından dolayı Ming'e at lazım oluyordu. Bu yüzden Batı Bölgesi'ne elçi olarak gönderilen heyetler beraberinde götürdüğü altın paralar ve porselenlere at değiştirip Çin'e götürüyorlardı. Ch'cn Ch'eng ve onun beraberindekiler Batı Bölgesi ülkeleriyle Çin arasındaki ilişkilerin gelişmesinde mühim rol oynamışlardır. Ch'en Ch*eng ilk seyahatından sonra memleketine döndüğünde Li Hsüan ile birlikte iki ciltli *Hsi-Yü-Chi* (Batıölge Seyahat Hatıraları) adlı kitabını yazmıştır.²² 1432 ve 1434 aralan Çin Li Kui'yi Batı Bölgesi, ne göndermiş. O da Ch'en Ch^eng gibi bütün Batı Bölge ülkelerini gezmiş ta Tebriz'e kadar gitmiştir. Ming sülâlesi dönemindeki yine bir ünlü seyyah Cheng Ho'dir. Cheng Ho 1406'den itibaren bir çok defa Afrika ülkelerine elçi olarak seyahat etmiş Mekke'ye, Marokko'ya kadar gitmiştir

Ming sülâlesi döneminde Batı Bölgesi ile Çin'in ticarî ilişkileri çok gelişmiştir. Fakat ticarî, seyahat işlerinin gelişmiş olduğu Yung-le döneminden sonra, devletin malî

²¹ Bkz. Shcn Fu-wci, a.g.c., s. 298-299.

²² Bkz. Shfin Fu-wci, a.g.c., s. 298-300. Bu kitap hakkında "Yapılan çalışmalar" kısmında daha geniş

yöndeki sıkıntılarından dolayı seyahat işlerine bütçe ayırlamamış olduğundan bu tür ilişkiler de kesilmiş ve yavaş yavaş Ming'in Batı Bölgeleriyle olan ilişkisi azalmıştır.

Bu yıllarda Batı Bölgesi'nden de bir çok elçi, tüccar ve seyyahların Çin'e gitmiş olduğu daha önce belirtilmişti. Bunların içinde Timür'ün oğlu Mirza Şahruh'un göndermiş olduğu elçiler arasında Hoca Giyaseddin Nakkaş da bulunuyordu. Bu elçiler 1419 senesinde Herat'tan Çin'e yola çıkmıştı, üç yıl sonra Giyaseddin ülkesine dönmüş ve 1422 yılında, 1419-1421 arasında yaptığı seyahatten gördüklerini, yaşadıklarını içeren "Acaib-ül-Letaif" (Hitay Sefaretnamesi) adlı kitabı yazmıştır.²³ Bazı kaynaklarda Giyaseddin * in Mirza Uluğ Beg'in kardeşi Baysungur Mirza'nın ressamı olduğu ileri sürülmektedir.²⁴

Bu tarihlerde Türkistan Emiri olarak Samarkant'a gönderilen Şahnih'un oğlu Mirza Uluğ Beg Çin sanatına özen göstermiş, elçileri aracılığıyla Çin'den nadir, kıymetli vazolar, Çin porselen takımlar getirtip Kühek'deki çinili sarayında saklamıştır.²⁵ O hatta "muavini olan Ali Kuşçi Begi sık sık gönderdiği sefaret heyetlerinden biri ile Çin'e göndermişti".²⁶

Çin ile Batı Bölgesi'nin bu ilişkileri sürdürebilmesinde, bu tarihlerde Orta Asya ve Çin'de yaşamış Hui-hui'lar (Sogdlar)'ın da rolü olmuştur.

Hui-hui'lerin Türk-Çin İlişkilerinde Rolü

Sogdlar çok eski zamanlardan itibaren Türklerle iç içe yaşamış ve Türklerin siyasî tarihi, kültür tarihi, ticarî tarihinde önemli etkinlikler yaratmıştır.²⁷ Gerçi onların yurdu "Amuderya ile Sirderya nehirleri arasındaki bölge idi. Ticaretle uğraşan Sogdlar Orta

²³ Bkz. Muhaddirc N. Özerdim, a.g.e., s. 345.

²⁴ Bkz. A. Zeki Velidî Togan, *Türk Tarihine Giriş*, İstanbul 1981, s. 96.

²⁵ Bkz. A. Zeki Velidî Togan, a.g.c., s. 96.

²⁶ Bkz. A. Zeki Velidî Togan, a.g.c., s. 96.

²⁷ Bkz. Bahaeddin Ögcl, *hlandan önceki Türk Kültür Tarihi*, TTK yay., Ankara 1991, s.

Asya'ya yayılmış ve yer yer koloniler kurmuşlardı. Ayrıca Orta Asya'daki ipek yolu ticareti de tamamen onların elinde bulunuyordu.”^{2*}

Türklerin hayatına böylesine erkenden girmeyi başaran Sogdlarla ilgili olarak 15-16. yy'da Çin ile Türkler arasında siyasî, kültürel ve ticaret yönündeki ilişkilerinde de tarihî etkinliğini koruyarak aracı rolü oynayan *hui-hui* denilen topluluğun Ming döneminin başlarında sadece Sogdlann çoğunlukta olduğu bir Müslüman toplumu içerdiği kanaatindeyim. Bu düşünce özellikle bu tarihlerdeki Kumul, Turfan “Hui-hui”lan için kesin olarak geçerli olmalıdır. Çünkü “hui-hui” Çinlilerin müslümanlara verdiği “İslam dinindekiler*” anlamına gelen bir sözcüktür. Ming döneminde yaşamış olan Ma Wen-sheng’in *Fu-hsing~ha-mi-kuo-wang-chi* adlı kitabında ^MKumul ülkesinde... Hui-hui, Uygur ve Ha-la-hui (Uyrat?) gibi üç çeşit kavim var, onlar birlikte yaşıyor’, ^{28 29} diye yazıyor. *Ming-shih*’nin Kumul bölümünde de Kumul*da yaşamakta olan halkın Hui-hui, Uygur ve Ha-la-hui olduğu, onların beraber yaşadığı kaydedilmiştir.³⁰ Çin tarihçilerinden Liu Chih-yang “*Ming döneminde Kumul ve Turfan'daki Hui- hui 'ların Maişeti ve İslam Dininin Yayılması*” başlıklı makalesinde “Ming döneminde Kumul¹ daki Hui-huiMar Çince, Uygurca ve Farsça biliyorlardı. Ming daima onlardan tercüman olarak istifade ediyordu...Ming döneminin ilk yıllarında Ssü-yi-kuan’de çalışan tercümanların çoğu Hui-huiMardandı”³¹ diye yazıyor ve *Kao-ch 'ang-kuan tsa- tsu* ve *Hui-hui-kuan tsa-tsu* gibi sözlüklerin yazar, bilim adamı Huo Yüanchieh’nin de Hui-hui’lardan olduğunu iddia ediyor. Kumuldaki ne Uygur ne de Moğol olan, üstelik Arapça ve Farsça, hatta Çince bilen Hui-hui’lann Sogdlar olduğu pek muhtemeldir. Hoca Giyaseddin dc seyahatnamesinde Çin imparatorunun sarayında Mevlana Kadı Yusuf adında bir komutanın bulunduğunu, onun Arap, Fars, Türk,

²⁸ Bkz. Bahaeddin ögel, a.g.c. , s. 188.

²⁹ Liu Chih-yang, a.g.c., s. 75.

³⁰ Bkz. *Ming-shih*, c: 329, s. 8513.

³¹ Liu Chih-yang, a.g.c., s. 75.

Moğol, Hıtaı (Çin), Kelemren dillerini bildiğinden bahsediyor ve “imparatorun yakını idi, on iki divanın birisi ona verilmişti” diye yazıyor.³² Eserde yine Arap, Fars dillerini bilen birkaç Müslümanın da sarayda görevli olduğundan bahsediyor.³³ Mevlana Kadı Yusuf adındaki kişi ve diğer kişilerin hangi kavimden olduğu hakkında hiç bilgi verilmiyor Ama bizce bunlar Hui-hui adı verilen Sogdlardandır. Fakat şunu da belirtmek gerekiyor ki, Ming sülâlesinin son dönemlerine geldiğinde Orta Asya'daki bütün Müslüman kavimlerin hepsi “Hui-hui” adıyla adlandırılmış ve Çin yıllıklarında da kanştınlmadan öyle kaydedilmiştir‘

1407 senesinde “Tercümanlar Bürosu” resmen kurulmuştur. Öyle anlaşılmaktadır ki, Çin Batı bölgeleri ve yabancı ulusları daha iyi anlayabilmek ve onlarla daha sıkı ilişkiler kurabilmek için önce dil problemlerini çözmek zorunda kalmış ve buna ihtiyaç duymuştur. Bu konuda Sogdlar bu ihtiyacın karşılanmasında önemli bir rol üstlenmişlerdir.

³² Muhadderc N. özerdim, a.g.c., s.

³³ Muhadderc N. özerdim, a.g.c., s.

dışında yabancı yazılan okuyabilen» yabancı yazıyla kaleme alabilen, tercüme yapabilen mütercimleri yetiştirmeyi amaçlamışken Hui-tung-kuan ise yabancı dildeki metinleri kendi dilinde ifade edebilen çevirmenler yetiştirmeyi amaçlamıştır. Bu yüzden Hui- tung-kuan tarafından kaleme alınan bazı sözlükler sadece Çince yazısıyladır.³⁹ Eldeki çalışmada esas olarak Ssü-} i-kuan üzerinde durulacaktır.

Ming devletinin niçin daha da gelişmiş bir mütercimler bürosuna ihtiyaç duyduğu şöyle açıklanmaktadır: “Ming sarayı yabancı ülkelerden gelen ve onlara gönderilen mektup, alâka ve belgeleri tercüme etmek için Ssu-î -kuan’i kurdu. Ch’ing sülâlesi de bu kurumdan yararlandı, adını da *Tercümanlar Bürosu* olarak değiştirdi.”⁴⁰ Çin çevresindeki kendinden başka ülkeleri ve ulusları barbarlar olarak görüyordu. Bu yüzden Ssu- i-kuan’ı tam anlamıyla “barbarlar kunumu” olarak tercüme etmek Burada kullanılan"湊" (yi) "barbar, yabanî" anlamını taşıyor.⁴¹ ⁴² Ming sonra sülâlesinden

“Mançuların barbarlar tabirini kullanmaktaki hassasiyeti’⁴²nden kaynaklanıyordu.

getirilen hediyeleri kabul etmek...gibi vazifeler üstlenmiştir. Ming döneminde de bu kurul hizmetini devam ettirmiştir. Ch’ing sülâlesi döneminde, yani 1748 yılında SsU- i-kuan ile birleştirilerek ismi ^HHui-t’ung-ssü-y i-kuan "a değiştirilmiş, 1903 yılında kaldırılmıştır. Bkz. *Tsü-Hai*, Shanghai 1989 (küçültülmüş nüsha), s. 361.

³⁹ Çalışmamızın "Sözlükler" bölümünde bu konuda daha geniş bilgi verilecektir.

⁴⁰ *Chung-hsi-chiao-îung-shih*, c: 3, (EB), Taipei 1955, s. 269.

⁴¹ ^ (yi) , nin anlamı Çin ansiklopedilerinde çeşitli yorumlanmıştır: "Çin’in eski dönemlerinde doğudaki uluslara verdiği umumi isim. Mesela, Hsia sülâlesi (M.ö) nden Chou (M.Ö) sülâlesine kadar chiu-yi (dokuz yi’lar) ismi vardı. Sonraları zaten dört bir yandaki azınlıklara böyle denmiştir... Yakın dönemlerde anlamı değişerek bütün yabancılara kullanılmıştır..." (*Ts’ü-Hai*, Shanghai 1989, s. 731); " Eski dönemlerde yabancı kavimlere verilen isim...Ch-Un-chiu (M.ö 722-481) devrinden sonra Orta yayladaki uluslardan başka diğer uluslara verilen küçümse 比人 isim olmuştur" (*Ts’ü-Yüan* , Pekin 1995, s. 386.)

⁴² Bkz. Norman Wild, a.g.e., s. 620.

Mançular bununla da kalmamış, Pai-yi'lerin ismindeki
değiştirmiştir.⁴³

夷 "yi de i f "ye

1407'de *Ssu- i-kuan* resmen kurulmuş ve aynı yılın Mart ayının malum bir günü
•‘Ming-kuan-lu’ (Ming kurumu notlan) adlı kitap kaleme alınmıştır. Bu kitapta
kurumun yerleşim yerinin “Ch’ang-an sol kapısının dışında” olduğu belirtilmiştir⁴⁴.
Diğer bazı kaynaklarda Yü-ho köprüsü (Yü-ho-ch’iao)’nın batısına yerleştiği ve bu
yerin Han-lin- yüan'a ait olduğu ve Ch’ing döneminde Cheng-yang kapısı (Cheng-yang-
mcn) dışına taşındığı söyleniliyor.⁴⁵

Ming sülâlesinin son dönemlerinde *Ssü- i-kuan* 'in durumu kötüleşmiş ve sadece
adı kalmış, ilgilenecek kişi kalmamıştır. Bu durumu Wang Tzung-tzey *Ssü- i-kuan-
k'ao* (Ssü- i-kuan Notlan) adlı kitabında (kitap 1580, lerde yazılmıştır) detaylı
anlatmıştır. Yine Ming döneminde yaşamış Wang Shih-chen'in yazdığı *Ssü-pu-kao* (4
parça kitap) adlı kitabında da *Ssu- i-kuan* 'in son dönemlerdeki zayıflama durumu
anlatılmıştır.⁴⁶ 1 5 5 6 yılında kurumun başkanlığını üstlenen Hsü Chieh imparator'a:
“Çoktandır tercümanlık için öğrenci yok... Lütfen imparator öğrenci yetiştirmeye
kendiniz emir verseniz ve iyice ilgileneniz iyi olacak” diye dilekçe vermiştir.⁴⁷ Son
dönemlerde durumun böyle kötü olmasına rağmen, 1579 yılında Siyam dili bürosunun
eklenmiş olması çok ilginçtir.⁴⁸ Ama, Ch'ing sülâlesi döneminde yok olmaya yüz tutan
*Ssu- i-kuan*¹ & 1644 yılında yeniden işlerlik sağlamış ve son dönemlerine kadar yine
yabancı ülkelerle olan dış ilişkilerde diplomatik yazılar üzerinde çalıştırılmıştır. Ch'ing

Norman Wild, a.g.e.'inde Shan'ların adı *Pai-yi* (ḡ^J)yi "hundred barbarians" (yüzlerce barbar) diye
,değiştirilen son şekli *Pai-yi*)' yi ise "hundred translation^M (yüzlerce mütercimler) diye
tercüme etmiştir (s.620).

⁴⁴ Bkz. *Chung-hsi-chiao-tung-shih*, c: 3, (EB), s.

⁴⁵ Bkz. Norman Wild, a.g.c., s. 618.

⁴⁶ Bkz. *Chung-hsi-chiao-(ung-shih*, c: 3, (EB), s. 270-

⁴⁷ Bkz. *Chung-hsi-chiao-tung-shih*, c: 3, (EB), s. 270-

⁴⁸ Siyam dili bölümünün kurulması hakkında şöyle bir hikâye kaydedilmiştir: 1578 yılında Siyam
kralı bir elçiyle beraber bir altın yaprak üzerine Siyamca yazı yazılan abideyi hediye olarak Çin
imparatoruna göndermiştir. Fakat bu anıtı kimse okuyamam ıştır. Ming sülâlesi hükümeti bu olayı
devlet şöhretini büyük bir ölçüde düşürdü diye sanmış, bunun üzerine 1579 yılında Chang ChU-
ch6ng Siyam dili bölümünü kurmuş. Bkz. Norman Wild, a.g.e., s. 625.

sülâlesi *Ssu- 4-kuan'* in adını değiştirmiş ve Moğol ile Çürçen (nü-chen) bölümlerini kaldırmıştır. 1748 yılında yine *Ssü- /- kuan* ile *Hu i-1 'ung-kuan'*\ birleştirerek ismini *Hui-t ung- Ssü- i- kuan* olarak değiştirmiştir. Sadece "Hsi-yu-kuan" (Batı Bölgesi Bürosu) ve "Pai- i-kuan" olarak iki bölüme toplamışlar. Bu kurum 1903 yılında kaldırılmıştır.⁴⁹ Ch'ing sülâlesi eski sözlüklerin kopyalarının yapılmasını ve *Wu-t 7- ch 'ing-\ven-chien* gibi beş dilli sözlüğün meydana getirilmesini sağlamıştır.

Tercümanlar Bürosunun İdarî Yapılanması

*Ssü' i-kuan'*m kurulduğu ilk yıllarda, Tatar (ta-ta "Moğol") dili bölümü, Çürçen (Nü-chen) dili bölümü, Tibet (Hsi-fan) dili bölümü, Sanskrit (Hsi-tien) dili bölümü, Hui-hui (Farsça) dili bölümü, Pai-yi (Dey kavmi) dili bölümü, Uygur (Kao-ch'ang) dili bölümü ve Birma (Mien-tien) dili bölümü olmak üzere 8 bölümden oluşuyordu. 1511 yılında (Ming'in 11. imparatoru Chu Hou-chao'in saltanat yılı Cheng-te 6. yılı) Pa-pei dili bölümü, 1579 yılında (Ming'in 14. imparatoru Chu Yi-chun'un saltanat yılı Wan-li 7. yılı) Siyam (Hhien-lo) dili bölümleri eklenmiştir. Son iki bölümün Tai-ch'ang-ssu shao-ch'ing t'i-tu-kuan'mn tavsiyesi üzerine eklendiği kayıtlardan anlaşılmaktadır.⁵⁰

Mahkemeler

*Ssu-./f-kuan'*in bünyesindeki yukarıda belirtilen mahkemelerin (bölümlerin) hepsi kendi dilleri ve Çince üzerine karşılaştırmalı sözlükler yapmışlardır. Bunun yanı sıra yabancı ülkelere gelen çeşitli mektup ve raporları Çinceye, Çin'den yabancı ülkelere giden mektup ve raporları da o ülkenin diline tercüme etmişlerdir.

Bu büroların hangisinin hangi yıllarda kapandığı üzerinde net olarak bilgi edinemiyoruz. Ancak Ch'ing sülâlesinin kurulduğu ilk dönemlerde kurumun adının değiştirilerek Moğol ve Çürçen (Nü-chen) bölümlerinin kapatıldığı, 1748 yılından sonra

⁴⁹ Bkz. *Ts.ü-Hai*, Shang-hai 1989, s. 361,

⁵⁰ Bkz. *Ts u-Hai*, Shang-hai 1989, s. 854.

kalan sekiz bölümün de birleştirilerek "Hsi-yü-kuan" (Batı Bölgesi Bürosu), "Pai- > kuan" olmak üzere sadece iki bölüm haline getirildiği anlaşılmaktadır.⁵¹

1560'lı yıllardan sonra sadece Tatar (Moğol), Çürçen dili bölümlerinde tercümanların sayısı dörde inmiş, Hui-hui, Tibet, İdikut (Uygur) ve Pa-pei dillen gibi bölümlerde birer - ikişer taneden hoca olsa bile öğrenci hiç kalmamıştır. Pai-yi dili, Sanskrit (Hsi-t'ien) dili bölümlerinin hocalarının çoktan yaşlanarak hastalanmış veya ölmüş olduğu, Burma dilinin hoca ve öğrencilerinin hiç olmadığı kayıtlardan öğrenilmektedir.⁵² Wan-li (1573-1620) yıllarında durum daha da kötüleşmiştir. Ming döneminde yaşamış olan Wang Shih-chen'in yazdığı "Ssü-pu-kao" adlı kitabın 232. bölümünde yazılanlara göre: *Ssü- i-kuan'in* Chia-ch'ing (1522-1567, Chu Hou-ts'ung'un saltanat yılları) döneminden önce üzerinde çalıştığı yabancı mektup ve belgeler pek çok olduğundan, hoca ve öğrenciler, zaman zaman yazılan yakarak kurtulmaya çalışıyorlarmış, şimdi ise sadece Moğol bölümünün hoca ve öğrencileri devam ediyormuş, fakat yazılar ya yanlış tercüme ediliyormuş ya da yapamadıkları tercümeleri uyduruyorlarmış. Hatta dışarıdan yabancıları getirip tercüme yaptırıyorlarmış. Kendilerinin uydurmuş oldukları şeyleri yabancı yazılar diye rapor edip "kendi adamlarım aldatıyor, yabancıların onlarla alay edip gülmelerinden bile korkmuyof'larmış.⁵³ Bunlar son dönemlerde *Ssu- i/kuan'm* ne hale geldiğini açıkça göstermekten başka, büroların eski fonksiyonunu kaybetmiş oldukları neticesine de götürmektedir.

Tercümanlar Bürosu Kadrosu

Başkanlar: Ssu- i-kuan'in tarihi boyunca sadece merkezi büronun başkanları olmuştur. Büronun hangi yıllarında kimlerin başkan olduğu hakkında, 1543 yılında

⁵¹ Bkz. *Tsu-Hai*, Shanghai 1989, s. 854.

⁵² Bkz. *Chung-hsi-chiao-tung-shih*, c: 3, (EB), s. 270-271.

⁵³ Bkz. *Chung-hsi-chiao-tung-shih*, c: 3, (EB), s. 271.

başkanlığa üstlenmiş KuoYün'ün yazdığı *Ssü- i-kuan-tse* adlı kitapta bilgiler edinmek mümkündür. Ancak kitapta on şube başkanlarından hiç söz edilmiyor. Bu yüzden büro genellikle genel başkan, hocalar ve öğrencilerden oluşmuştur diyebiliriz. Kuo Yün'ün kitabına göre 1540'tan 1695'e kadar 17 kişinin başkan olduğunu tespit etmek mümkün. Aşağıda gösterilen isim listesi başkanların başkanlığı üstlendikleri tarihe göre sıralanmıştır. Parantez içindeki tarihler başkanların vazifeye başladıkları yılı gösterir.

Mao T'eng (1522), Li K, ai-hsien (1540), Kuo Yün (1543), Ch'ü Yüeh (1566), Wang Tsung-tsai (1578), Fu Hao-li (1598), Chao Piao (1604), Hung Wen-heng (1610), Chu Ta-ch'i (1628), Sun T'ing-chüan (1650), Kung Ting-tzü (1653), Ch'ien T'ing(1658-1659) , J6n K'o-p'u (1660), Ch'ien T'ing (1663-1670), Sun Kuang-ssü (1670), Yüan Mou-te (1672), Chang (1674), Wang Jih-wcn (1684), Chiang Fan (1695).

Hocalar: Kuo Yün'ün kitabında *Ssü- i-kuan* 'de çalışan hocaların kimler olduğuna ilişkin kayıtlar da vardır. Kurumda Huo Yüan-chieh, Ma Şeyh gibi yabancı hocaların da bulunduğunu biliyoruz. HuoYüan-chieh ise aslında Han-lin-yüan'de okutmanmış. Ma Şeyh de bu devlet dairesinde tarihçiymiş⁵⁴. Kurumda ilk faaliyet dönemlerinde hocalık yapanlar yabancılar olmuş, sonradan yavaş yavaş eğitimini bitiren öğrencilerden hocalar seçilerek gittikçe yabancı hocalar azalmış ve Çinli hocalar çoğalmıştır. 1426'da resmî ve özel bilim adamları arasından dil öğretmenleri seçilmiştir. Bunlar aynı zamanda yabancı ülkeler hakkında bilgi sahibi olan kişilerdi. Bu öğretmenlere Han-lin-yüan tarafından *hsüeh-shih*⁵⁵ derecesi verilmiştir.⁵⁶ Ama son dönemlerdeki hocaların kalitesi çok düşük olmuştur. Önceki bölümde bahsettiğimiz son

⁵⁴ Bkz. Hu, Huang., a.g.e., s. 4.

⁵⁵ Bu unvan günümüzdeki Çinde Üniversite bitirdiğinde verilen ilk unvan niteliğindedir. Kaynaklarda İngilizce karşılığı "Bachdor" olarak geçmektedir (bkz. Mod. ChED., Pekin 1994). Uyg-Tü: si ise "ölima, pütükçi dorğap" olarak verilmiştir (bkz. HUTAL, Orümçi 1990).

⁵⁶ Bkz. Norman Wild, a.g.e" s. 624.

öğrenciler: Kurumun öğrencileri ilk başta Kuo-tzu-chien (Milli Akademi)'ndeki öğrencilerden seçilmiştir. 1407 yılında Devlet Akademisi'nden Chiang Li başta olmak üzere 38 öğrenci seçilerek yabancı dil ve yazı öğretilmek amacıyla Ssu- i-kuan'in ilk öğrencileri yapılmıştır.⁵⁷ “Ta-Ming-Hui” kitabında bahsedilen Ssu- i-kuan, in Tercüman Yetiştirme Kanununda “ancak Devlet Akademisi'nin öğrencileri kuruma girip okuyabilecek...”⁵⁸ diye bu şart belgelenmiş olsa da, sonra lan buna pek uyulmamıştır. Bir ara resmî, özel ailelerin çocukları da öğrenci olarak seçilmiş⁵⁹, fakat sonraları bu düzen, orada çalışan herhangi bir memurun çocuğu için de geçerli olmaya başlamıştır. Kurumda tercümanlık yapmanın miras gibi babadan çocuğa kaldığı, öğrenci alma sınavına onların da girebildikleri, diğer yandan rüşvet vererek kuruma girenlerin de olduğu kayıtlardan anlaşılmaktadır Gittikçe düşen öğrenci kalitesi disiplinsizlik, ihmalkârlıkla neticelenmiştir. Bu düşük seviye resmi yazılara da yansımıştır, Bu yüzden böyle öğrencilere gözdağı verilmesi, cezalandın iması için birer kaide çıkarılması tavsiye edilmiştir. Ssu- i-kuan hakkında en iyi bilgi verdiği sayılan Kuo Yün'in "Ssu- i-kuan- tse, , adlı kitabında, yazar: “1459 yılının Mayıs ayında 136 öğrenci Ssu- i-kuan'a girme hakları olmadığı halde Ma Ming ismindeki bir öğretmenin himayesinde kaydını yaptırmıştır. Halbuki, okulun tüm öğrencileri 150 kişi idi”⁶⁰ diye yazıyor.

Ssu- i-kuan¹ in sınav sistemi ilk yıllarına göre gittikçe mükemmellik kazanmıştır. Öğrenciler ilk önce devlet sınavı denilen büyük sınava tabi tutulacaklardı. Bu sınav o dönemin en büyük sınavlarından olup buna sadece Devlet Akademisi'ndeki öğrenciler

⁵⁷ Bkz. Norman Wild, a.g.e., s. 624.

⁵⁸ Bkz . *Chung-hsi-chiao~lung-shih*, c: 3, (EB), s.

⁵⁹ Bkz. Norman Wild, a.g.e., s. 618.

⁶⁰ Bkz.. Norman Wild, a.g.e., s. 625-626.

girebiliyordu. *Ssü- i-kuan'a* girmek isteyen öğrencilerin bu sınavdan geçmeleri gerekiyordu. Bu sınavda başarılı olabilen öğrenciler memur sınavına girebiliyordu.

*Ssü- i-kuan'*in kurulduğu ilk yıllarda kuruma giren öğrenciler her sene sınava tabi tutulmuşlardır. Kuruma girme sınavından geçen öğrenci ilk bir sene içinde unvan sınavına girip, bu sınavdan geçebilirse unvan alabilirdi ki, bu durum "takı ve kemer verilecek, hiç geçemezse kurumdan atılacak" diye belirlenmiştir.⁶¹

1490 yıllarında sınav şekli üç yılda bir defa olarak değiştirilmiştir. Değiştirilen yeni sınav kuralına göre devlet sınavından başarılı olarak kuruma girebilen öğrenciler üç yıl sonra, ancak derece sınavına girebiliyordu. Bu sınavdan geçebilenlere bir den⁶² piring verileceği, yine bir üç yıl sonra yine sınava tabi tutulacağı, ancak sınavdan geçebilenlerin takı ve kemer sahibi olacakları ve tercümanlık unvanı alabilecekleri, diğer bir üç yıl geçtikten sonra yine sınav aracılığıyla her zaman yükselme imkânı olan bir avantaja sahip olabilecekleri kayıtlardan anlaşılmaktadır⁶³. Ayrıca ilk sınavda geçemeyenlere kurumda yine iki defa sınava katılma hakkı tanınıyor, eğer üç defa sınava girip de başarılı olamazlarsa kuruldan atılıyordu. Ama bu kaideler her zaman yenilenmiş, sürekli az çok değişikliklere uğramıştır. 1495 yılında yine, kendiliğinden yabancı dil öğrenip künime girmek isteyenler varsa, mutlaka Hsün-tien-fu (büyük bir sınav) sınavından geçmesi gerek diye belirlenmiştir.^{64 65}

1521'de kurum başkanı Mao Tendin müracaatı üzerine, bu tarihten itibaren ilk üç sene sonunda sınavı kazanamayanlar okuldan atılmalı, altı yıl sonra mutlaka takı ve

⁶¹ Bkz. *Chung~hsi~chiao~tungshih* c.3, a.b., s. 270.

⁶² "den" ağırlık ölçüsüdür. 1 den =50 kg (C/t, Pekin 1992, c: III, s. 82).

⁶³ Bkz. *Chung-hsi-chiao-lung-shih*, c.3, (EB), s. 270-271.

⁶⁴ Bkz. *Chung-hsi-chiao-tung-shih*, c. 3, (EB), s. 270.

⁶⁵ Bu kişi 1517-1522 yılları arasında da çalışmıştır. Onun sunduğu teklifi onaylayan kişi ying'dir. Bu kişi 1519'dan itibaren Li-pu (Tüzük Bakanlığı)'nın başkanı olmuştur. (Norman Wild,

kemer sahibi olmalı, mütercimlik unvanı almalı, dokuz seneye kalırlarsa evine gönderilmeli şeklinde, 1522 yılında ise kurumda üç sene öğrendikten sonra büyük sınava katılabilecek şekilde şartlar yeniden belirlenmiştir.⁶⁶ Buna göre büyük sınavda başarılı olamayan öğrencinin kurumda kalma imkanı kalmayacaktı.

Böylece sınav koşulları, tercümanlık unvanı alma koşulları gittikçe ağırlaşmıştı. 1543 yılına gelindiğinde, ilk sınavda oldukça başarılı olanlara ayda bir den pirinç verilmiş, başarısız olanlar tekrar okula gönderilmiş, onlara pirinç verilmemiştir. Bunların yine üç sene beklemeleri gerekiyordu. Tekrar sınava girip de, yine puanları geçerli olacak bir sınıra ulaşamazsa ya da sınava gelmezlerse, rüşvet vererek sınavdan geçmek isteyenler varsa, düzene aykırı davranırlarsa, hepsi sınavdan atılacak ve “genel halk” yapılacak diye belirlenmiştir.⁶⁷

Kısacası kurumun ilk dokuz sene içinde öğrencilere tabi tuttuğu sınavlar öğrencilerin maaşa bağlanması (ilk sınavdan sonraki aylık pirinç), öğrencinin tercüman derecesi alabilmesi (ikinci üç yıllık sınavdan sonra) ve memur tercüman derecesine (son üç yıllık sınavdan sonra) yükselmesini sağlıyordu. Öğrenci bunları tamamladıktan sonra unvan sınavına girebiliyordu.

Tercümanlar Bürosunda Yükselme Ve Unvan Verme Sistemi

Ssü- i-kuan'ın yükselme ve unvan verme sistemi kademe kademe gerçekleştirilen bir düzene dayanıyor. Önceki bölümde bahsettiğimiz dokuz yıl içinde üç yıl süreyle alınan sınavlar da kurumun yükseltme kurallarındandır. Bu dokuz yılı dolduran öğrencilerin memur olarak yine üç yıl çalışmaları gerekiyordu. Memur tercüman olarak üç yılı doldurduktan sonra rütbe sınavına tabi tutuluyorlardı. Kurumda uygulanan rütbe unvanları *Hsü-pan* unvanından başlamaktadır. Bu unvandan sonra her zaman yüксеle

⁶⁶ Bkz. Norman Wild, a.g.e., s. 625.

⁶⁷ Bkz. *Chung-hsi-chiao-tung-shih*, c: 3, (EB), s. 270-271.

bilen diğer unvanlara da sahip olabiliyorlardı, diğer unvanlar için ise sınav gerekli değildi.

Ssu- i-kuan'de uygulanan en üst düzey unvan üçüncü dereceden başlıyordu. Bundan sonra sırasıyla dokuzuncu dereceye kadar unvan verilebiliyordu. Memurların taltif edilmesi onların yaptığı hizmete bağlı olacaktı. En yüksek unvan *T'ai-ch 'artg-Ssu-ch ^ng'dir*. Ondan sonra sırasıyla, *T'ai-ch 'ang-Ssü-shao-ch 'ing* (dördüncü derece), *Shang-pao-Ssu-ch 'ing* (beşinci derece), *Kuang-lu-ssü-shu-cheng* (alt yedinci derece) ⁶⁸, *Hung-iu-ssü-chu-pii* (alt sekizinci derece), *Hung-lu-ssS-hsü-pan* (alt dokuzuncu derece) unvanları geliyordu.

Kurumda memurların yetenekleri, unvanları, hakları muhafaza edilmekle beraber taltifleri de geciktirilebildiği kaynaklardan anlaşılmaktadır. ⁶⁹

Tercümanlar Bürosunun Maaş Sistemi

Ssü- i-kuan*de çalışan memurların aldığı ücret onların derece ve unvanlarına göre değişik olmuştur. Ücretler aylara değil, mevsimlere göre ödenmiştir. "Ssü- i-kuan-tse^M adlı kitapta hangi rütbenin ne kadar maaş alacağına dair çok detaylı bilgi verilmiştir. Kitaba göre Ssu- i-kuan'de çalışan memurların maaşı için kullanılan maaş sisteminde altı çeşit maaş ödeme yolu vardır. Maaşlar genelde gümüş, o zamanın parası olan *wen* , her çeşit ikramiye \ e pirinçle ödenmiştir.

Kayıtlara göre en üst düzey unvan sayılan *Tai-ch 'ang-ssu-ch 'ing* unvanına sahip olan bir memur ilkbaharda 15.4 liang⁷⁰ gümüş, *feng-ch'ien* (memur maaşı) olarak 5236

⁶⁸ Altıncı derecenin var olup olmadığı bilinmiyor, kaynaklarda da bulunmuyor. Norman Wild da makalesinde bu konuda hiç açıklama vermemiştir. Fakat "Ssü-yi-kuan-tse" da "Ocak, 1623 yılında Ma Ying-ch'ien'in otu Ma Er-chu *chien-ch'eng* unvanıyla Talar bölümünün hocalığına getirildi" (bkz. Norman Wild, a.g. e., s. 626) diye yazıyor, bu unvan başka yerlerde hiç gözükmüyor. Bu belki altıncı derecedeki unvan olabilir, bu sadece benim fikrimdir. Bu daha araştırılması gereken bir konudur.

⁶⁹ Bkz. Norman Wild, a.g.e.

wen (eski dönemlerde kullanılan para birimi), ch'ai-hsin-yin (yakıt ücreti) olarak 30 liang gümüş alıyordu. Bu ücretler diğer üç sezon içinde de geçerli idi. Yukarıda belirtilen unvandaki memur, yalnız yaz sezonunun dördüncü ve beşinci aylarında chüan-yin (ikramiye?) olarak 7.7 liang'dan gümüş, sekizinci ayda ise 5.133 liang gümüş ücret, 1745 wen para alıyordu. Bunun dışında her ayda değişmeyen bir den pirinç de veriliyordu. Bu unvandan aşağıdaki unvanların maaşı bundan biraz daha az idi. Mesela, dördüncü derecedeki unvan "T'ai-ch'ang-ssö-shao-ch, ing, , in sahibi ilk baharda 7.78 liang gümüş ücret, 3665 wen para, yakıt ücreti olarak 18 liang gümüş, yazın dördüncü ve beşinci aylarda 5.39 liang gümüş ikramiye, sekizinci ayında 3.594 liang gümüş ücret, 1222 wen para alıyormuş. Aynı şekilde aylık pirinç de veriliyordu. Böylece en aşağı dereceye kadar faridı miktarda gümüş ve wen vasıtasıyla ödenen maaş, yakıt parası, ikramiye 田W maddi kaynaklara dayanan bir maaş sistemi uygulanmıştır.⁷¹ Bunların dışında kurumun başkanlarına ayn gümüş, pirinç veriliyordu. Bazı aylarda özci olarak bazı memur ve öğrencilere pirinç ikram ediliyordu. Ayrıca kurumda kullanılan kağıt, mürekkep, kaJcm ve diğer gerekli eşyalar hükümete bağlı dairelerce dağıtılıyordu.⁷²

⁷⁰ Bu eskiden Çin'de | makta bir ağırlı Ölçüsüdür. Fakat değişik dönemlerde ifade etliği miktarlarında değişiklikler olan Genelde 16 liang = 0.5 kg. Bkz. *Hsian-Tai-Han-Yü Ts'Ü-Tian*, Pekin 1995, s. 708.

⁷¹ Maaş konusu hakkında detay bilgi için Wild, N.*₁ r. (Norman Wild, a.g.e., s. 617-640.)

⁷² Bkz. Nonnan Wild, a.g.e., s. 632-633.

Türk Dili Ve Türklerle İlgili Yapılan Çalışmalar

Raporlar Ming döneminde Çinlilerin Türklerle ne derece sıkı ilişkiler kurduğuna daha önceki bölümlerde inilmişti. Bu derece yakın ilişkiler kurmuş olan Çinliler ve Türkler tabii ki birbirlerinin tarihi, kültürü, dilleri üzerinde pek çok kıymetli kitap da bırakmışlardır. Bunların başında raporlar gelmektedir.

1) Ming dönemindeki en önemli raporlardan biri Ssu- i-kuan tarafından ele alınmış ¹⁴ Kao-ch * ang-kuan-k * e" (Kao-ch'ang Kunımundaki Belgeler) veya diğer adıyla ⁴⁴Kao-ch*ang-kuan-lai-wen^M ismindeki eserdir. Bu eser Uygur bölgesinden Çin'in merkezî hükümet dairesine gönderilen çeşitli mektupların, raporların ve belgelerin Uygurca-Çince satır satır karşılaştırılarak tercüme edilmiş dokümanlar koleksiyonudur. Bu dokümanlar koleksiyonu Ming döneminde toplanmaya başlanmış ve Ch'ing sülâlesinin sonuna kadar devam etmiştir. Fakat bu belgelerin (dokümanlar koleksiyonu) hazırlanış tarihinden bakıldığında, onların sözlüklerin yapılmasıyla beraber ele alınmamış olduğu, daha sonraları kaleme alındığı ortaya çıkmaktadır. Ancak bu dokümanlar koleksiyomunun hazırlanış tarihi hakkında kesin bir tarih belirtmek zordur. Bazı Türkologlar doküman kitapların hazırlanış tarihinin sözlükle hemen hemen aynı tarih olduğunu iddia ediyorsa⁷³ da, bazıları "1465-1566 yıllar arasında yapılmıştır" diye kesinleştiriyor.⁷⁴ Ayrıca bu eserin 89 parça belgeyi içerdiği iddia edilmektedir.⁷⁵ Eser içinde yer alan belgelerin bazıları birkaç sayfa, bazıları ise onlarca sayfa yazıdan oluşmuştur. Rapor ve belgelerin konusu o dönemde Turfan, Kumul, İli bölgelerinden Ming Hükümetine gelen çeşitli konulardaki yazılar, raporlar ve belgelerdir. Bunların Uygurca aslına Çin yazısıyla okunuşu eklenmiş ve Çince tercümesi verilmiş olduğundan

⁷³ Bkz. Hu, Huang., a.g.c., s. 10.

⁷⁴ Bkz. Li Tscng-hsiang, a.g.c., s. 260.

⁷⁵ Bkz. Li Tscng-hsiang, a.g.e., s. 260.

ya da Çince sözlerin karşısına Uygurcası tek tek yazılıp tercüme edildiğinden, o zamanki Uygur konuşma dili ve gramer özellikleri pek iyi ifade edilmemiş sayılmaktadır. Bu belgeler üzerinde Çinli Türkologlardan Hu Chen-hua, Huang Jun-hua, Tien-wei- chiang gibi Türkologlar araştırmalar yapmıştır.⁷⁶ Bu rapor ve belgeler üzerinde araştırma yapan bir diğer Türkolog ise L. Ligetidir. Ligeti bu belgelerin toplam 41 parçası üzerinde çalışarak, Fransızcaya tercümesini yapmış ve belgelerde çok kullanılan kelimeler ve bazı şahıs isimlerinden kelime listesi hazırlamıştır.⁷⁷

2) Ming sülâlesi döneminde yapılan yine bir önemli kitap, o dönemin ünlü seyyahlarından Ch'en Ch'êng'in yazdığı *Hsi-Yü-Hsing-Ch 'eng-Chi* (Batı Bölgesi Seyahat Hatıraları) adlı kitaptır. Bu kitap iki ciltten oluşmuştur. Birinci cildi Ch'Sn Ch'eng ve Li Hsüan birlikte kaleme almış olup kitap ismi olarak yukarıda geçen isim kullanılmıştır. İkinci cilt *Hsi-Yü-Fan-Kuo-Chi* (Batı Bölgesi Ülkeleri (Tezkiresi) Hatıraları)'dır. Kitap kısaca "Hsi-Yü-Chi" (Batı Bölgesi Hatıraları) diye de anılmaktadır.⁷⁸ Ch'6n Ch'âng ve Li Hsüan'ler Batı Bölgesine gönderilen elçilerdi. Onların Batı Bölgesinde gittikleri her ülke hakkında topladıkları bilgiler bütün Türicistan'ı, Doğu, Batı Çağatay ülkesini kapsamaktadır. Eserde Herat, Semerkand, Beşbalık, Andican, Badahşan, Şahrokia, Sayram, Ho-hsi, Talaş, Termed, Koço, Turfan, Kumul, Taşkent, Buhara gibi 17 ülke ve bu ülkelerin halkı, onların dini, kültürü,

⁷⁶Bkz. Hu Chen-hua, Huang Jun-hua: "Kao-ch'ang-kuan-k'c-chieh-shao"^H (İdikut Mahkemesi Raporları'nın Tanıtımı), *ŞÜD*, Sayı: 2, Orümçi 1978; "Ming-tai Kao-ch'ang-kuan-lai^fin chi-ch'i li- shih«chia>chih" (Ming sülâlesi dönemindeki İdikut Mahkemesi Belgeleri Ve Onun Tarihi değerleri), *MED*, Sayı:1, Pekin 1982; "Ming-tai-w6n-hsüen 'Kao-ch'ang-k'c' (la-ting-tzu-mu-chuan-hsieh-p6n)^M (Ming sülâlesi Dönemindeki Edebî Eser * İdikut Mahkemesi Rapor lan' (Latınca transkripsiyonu), HN. , Ürümçi 1981; T'ien Wei-chiang: "Ming *Kao-ch'ang-kuan-k'fi' chu-han-wen-nian-tai-kao-yi", *Hsi-pei- shih-ti*. Sayı: 4, Lan-chou 1984; "Ku-chi *Kacxhang-kuan-k'«^M (Eski Miras İdikut Mahkemesi Raporları¹", *ŞG*, Ürümçi 29. 6. 1985.

⁷⁷ Bkz. L. Ligeti,: - Documentis Sino-Ouigours Du Bureau Dcs Trducteurs ", *AOH*, 1967, seri: XX.,

s. 253 -306.

⁷⁸ Bkz. Sh&n Fu-wci, a.g.e., s. 300.

ekonomik yaşam durumu vs. doğrultusunda detaylı bilgi verilmiştir. Adı geçen değerli eser üzerinde de bir çok çalışmalar yapılmıştır.⁷⁹

3) Bunların dışında 1407 yılının Mart ayında kaleme alınmaya başlatılan *Ming-kuan-lu* (Ming Kumlu Notlan) adlı kitapta *Ssu- i-kuan* hakkında bilgiler bulunmaktadır. Bu bilgiler içinde Uygur bürosu hakkında da notlar vardır. Bu kitap sonradan birkaç kez ele alınmış, *Ssu- i-kuan* hakkında bilgi verilmeye devam edilmiştir.⁸⁰

4) 1580 yılında *Ssu- i-kuan''m* başkanlığını üstlenen Wang Tsung-tsai *Ssu- i- kuan-kao* (Diğer Diller Kurumu Tarihi) adlı kitabında örneklerle Uygurların kullandıkları alfabe (eski Uygur alfabesi) hakkında bilgi vermektedir.⁸¹

5) *Ming-shih* (Ming Sülâlesi Tarihi)'in Batı Bölgesi ile ilgili bölümlerinde 15-16 yy.daki Türklerin hayatı, coğrafyası, ekonomisi, kültürü vs. hakkında çok detaylı ve değerli bilgiler toplanarak kaydedilmiştir.

Sözlükler Ming sülâlesi döneminde yapılan sözlükler Çin tarihindeki sözlükçülüğü en yüksek boyutlara ulaştırmıştır. Sadece *Ssu- i-kuan* tarafından yapılan yabancı diller ile Çincenin karşılaştırmalı sözlükleri *Ssu- i-kuan*'in idaresinde bulunan on şube bürosunu göz önüne aldığımız zaman en azından on ayn dili aşkın durumdadır. Her bir sözlüğün yine çeşitli nüshaları da vardır. Bunların dışında *Hui-tung-kuan*'in

⁷⁹ Bkz. Tzung Lan-chün: "Ch'en Ch'eng -yü-⁴Hsi-yü-hsing-ch'Sng-chi*" (Ch'Sn Ch'Ġng ve | Batı Bölgesi Seyahat Hatıraları') , *Tz'u-lu*, Sayı:2, 1986; T'ien Wei-chiang: "Lun Ch'Ġn Ch'fing Ch'u-shih Hsi-yü" (Ch'en Ch'eng'in Batı Bölgesi'ne Elçi Olarak Gönderilmesi Üzerine), *Hsi-pei-shih-i*, Sayı:4, 1984; Hsüeh Tzung-cheng: "Ch'ân Ch'Sng Hsi-shih chi-ch'i Chi-hsing Shih-wSn" (Ch'6n Ch'6ng, in Batıya Elçi Olarak Gitmesi...), *Msi-yüshih-lun-ts 'ung*, Sayı:2, 1985; Yang Fu-hsüeh: "Kuan-yü Ch'^n Ch*eng chi-ch'i Hsi-hsing-t8 chi-ko W6n-ti" (Ch'Sn Ch'eng ve Batı Seyahati Üzerindeki Birkaç Mesele Hakkında), *Hsin-chiang-li-shih-yan-chiu*, 1986, Sayı:1; Lu T'an. "Kuan-yü Li Hsüan chi-ch, i Hsi- hsing" (Li Hsüan ve Batı Seyahati Üzerine), *Hsi-pei-shih-ti*, Sayı: 3, 1983.

⁸⁰ Bkz. *Chung-hsi-chiao-tung-shih*, c: 3, (EB), s. 269.

⁸¹ Bkz. Hu, Huang, a.g.e., s. 14.

yapmış olduğu sözlükler de mevcuttur. Burada sadece Türk dili ile ilgili sözlükler üzerinde bilgi verilecektir.

1) İdikut Mahkemesi Sözlüğü⁸²

Ssu- i-kuan'ın ortaya koymuş olduğu sözlükler içinde meşhur olan sözlüklerden biri İdikut (Uygur) diliyle ilgili sözlüktür. Bu sözlük elde çoğaltılma sonucunda çeşitli adlarla kaleme alınmış, dolayısıyla çeşitli nüshaları meydana gelmiştir. Bu konu hakkında II. bölümde geniş bilgi verileceğinden, burada sadece kısa tanıtımı yapılacaktır.

Ming dönemine ait Türkçe'yle ilgili kitapların başında *İdikut Mahkemesi Sözlüğü* (Kao-ch'ang-kuan-tza-tzu) gelmektedir. Sözlük⁸³ ilk olarak 1382 yılında Ming sülalesinin ilk imparatoru Chu Yüan-chang (Ming-tai-tsu)'in emriyle kaleme alınmaya başlanmıştır. Bu dönemde Sözlüğe *Hua-I- Z-Yü. Kao-Ch 'ang-Kuan-Tza-Tzu* adı

verilmiştir. Sonradan kopyalanan nüshalarına *Kao-Ch 'ang-Kuan- T-Yü* (İdikut Mahkemesi Tercümanlar Derleme Sözlüğü), *Kao-ch ang -kuan- i-shu* (İdikut Mahkemesi Tercüme Kitabı) gibi çeşitli isimler verilmiştir. Sözlüğün üç ciltli esas metin kısmına Ming döneminin sonlarına doğru bir *Ekleme* bölümü yapılmış ve sözlüğe eklenmiştir. Bunun dışında ekleme başlığı altında değil, müstakil başlıklar altında üç bölüm daha eklenmiştir. *Ekleme* bölümü ve diğer üç bölüm seviye bakımından esas metinden aşağıdadır. Ssü- i-kuan'ın son zamanlarındaki durumu göz önüne alınırsa bunu anlamak pek zor olmuyor. Eklenen son bölümlerinde kaydedilmiş kelimeler içinde sonradan hazırlanmış belgelerde görülen bir çok kelimeyi görmek mümkündür. Özellikle Hirth nüshasında bu daha net bir biçimde açığa çıkmaktadır. Dokümanlarda kullanılan sözcüklerden alınarak sözlüğe malzeme yapılan bazı kelimeler Çince'den tercüme edilmiş sözcükler olduğu için Uygurcanın düzenine pek uymamaktadır, iyi ki

⁸² Bu isim aslında Hu ve Huang'lar tarafından kullanılmıştır. Çince "kuan" eski dönemlerdeki "mahkeme"

ile aynı derecede olmuştur.

⁸³ Çalışmamızda *İdikut Mahkemesi Sözlüğü* kısaltılarak "Sözlük" olarak verilmiştir.

bunlar cümle değil tek tek kelimelerdir. Bu yüzden kelimelerin temel anlamını bozabilecek etkileyici unsurlar yoktur. Kısaca, Sözlük Uygurca-Çince ⁸⁴ karşılaştırmalı, tasnifli sözlüktür.

Sayfalarda madde başı kelimeler yukarıdan aşağıya ve sağdan sola olmak üzere, ilk sütunda eski Uygur yazısıyla kelimenin Uygurcası, ikinci sütunda Çince anlamı ve üçüncü sütunda kelime telaffuzu Çince karakterlerle verilmiştir. Bütün nüshalarını topladığımız zaman 1042 kadar madde başı sözcük vardır. ⁸⁵ Bu maddeler sözlüğe on yedi klasik bölüm yanında yine dört ekleme bölüm olarak toplam yirmi bir bölüme ayrılarak yerleştirilmiştir. Bu bölümler sırasıyla şunlardır:

1. Gök bölümü, 2. Yer Bölümü, 3. Zaman Bölümü, 4. Bitkiler Bölümü, 5. Kuş ve Hayvanlar Bölümü, 6. İnsanlar Bölümü, 7. Vücut Bölümü, 8. Binalar Bölümü, 9. Aletler Bölümü, 10. Giysiler Bölümü, 11. Mücevherler Bölümü, 12. Gıda, Beslenmeler Bölümü, 13. Yazılar Bölümü, 14. Yön, Taraf Bölümü, 15. Renkler Bölümü, 16. Sayılar Bölümü, 17. İnsan Faaliyetleri ve Genellemeler Bölümü ve 18. Ekleme Bölümü, 19. tş- faaliyetler Bölümü, 20. Genel Konular Bölümü, 21. Yerli Ürünler Bölümü.⁸⁶

Bu sözlük üzerinde şimdiye kadar bir çok Türkolog çalışmıştır. Bunlardan en önde gelenlerden biri L. Ligeti'dir. Ligeti sözlüğün içerdiği sözcüklerin hemen hemen hepsinin değerlendirilmesini yapmıştır. KJaproth'un çalışması da adı geçen sözlüğün araştırılmasında çok önemli bir yere sahiptir. Çinli Türkologlardan Hu Chen-hua ve

⁸⁴ Bu sözlük üzerinde çalışan Türkologların hepsi "Çince-Uygurca" olarak değerlendiriyor. Bize göre sözlük Uygurca-Çince olması lazım. Çünkü Kunjmda Uy gurlardan değil Çinlilerden tercüman yetiştirilmeye çalışılmıştır. Sözlük orijinallerine baktığımız zaman bu daha net biçimde anlaşılıyor. Sözlükte Uygurca kelimelerin Çince karakterlerle telâffuzu (transkripsiyonu) gösteriliyor, bu da sözlüğün Uygurlar için değil, diğer bir ulus yani Çinliler için hazırlandığının açık göstergesidir.

⁸⁵ Dünyaya dağılmış durumdaki sözlük nüshalarının üzerinde yapılan çalışmalardan değerlendirdiğimiz sözlüğün içerdiği madde başı kelime sayısı bu kadar olmuştu. Fakat bazı kaynaklarda sözlüğün 2000 civarında madde içerdiği ileri sürülüyor (bkz. Li Tseng-hsiang, a.g.e., s. 260.)

⁸⁶ Bu sıralamada Pekin nüshalarının içeriği esas alınmıştır.

Huang Jun-hua'lar da sözlük üzerinde araştırmalar yapmış, dil özelliği konusuna da değinmiştir. Sözlük üzerinde yapılan çalışmaların detayları ikinci bölümde değerlendirilecektir.

2) Diğer bir önemli sözlük Japon Türkoloğu Masahiro. Shögaito'nun üzerinde çalışmış olduğu *Wei-wu-erh-kuan- i-yü* (Uygur Mahkemesi Tercüme Derleme Sözlüğü) dir. Anladığımız kadarıyla bu sözlük Ligeti'nin de bahsettiği Hui-tung-kuan tarafından ele alınmış olmalı ki, sadece Çince yazı kullanılmış, eski Uygur yazısı hiç kullanılmamıştır.⁸⁷ Halbuki bu sözlük de Uygurca-Çince karşılaştırmalı, tasnifli (bölümlere ayrılmış) sözlük olması ve içerdiği çok sayıdaki sözcüğün benzerliği bakımından Idikut Mahkemesi Sözlüğü'ne benzemektedir. *Wei-wu-erh-kuan- i-yü* kelime kavram gruplarına göre 19 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler içinde üçüncü bölüm olarak geçen "Yer İsimleri" bölümü ile yedinci bölüm "İmparator Sarayındaki Törenler" bölümü *Idikut Mahkemesi Sözlüğü* 'nde bulunmamaktadır. Yer isimleri bölümü *Samarqand, Turpart, Taş bahq, Han baliğ* gibi 28 madde başı özel yer isimlerini kapsamaktadır. Yedinci bölümde ise *yükün, qop* gibi selam vermeyle ilgili kelimeler, *at tarttq, qaş taruq, almaş tartıq* gibi saraya sunulacak nesne isimleri, *yarlıq, çola iş tilâptür* gibi 25 madde başı kelime içermektedir. Shogayto'nun çalışmasına dayanarak *Wei-wu-erh-kuan- i-yü* 'dc 839 madde başı kelime bulunmaktadır diyebiliriz.

Wei-wu-erh-kuan- i-yü sadece Çince karakterlerle ele alındığından, yani Uygurca kelimeler Çince telâffuzuna göre Çince yazıldığından dolayı Shögaito Uygurca kelimelerin doğru telâffuzunu bulmakta zorlandığını ifade etmekle çok haklıdır.⁸⁸

⁸⁷ L. Ligeti, "Un Vocabulaire Sino-ouigour des Ming. Lc Kao-tch'ang-kouan Yi-chou du Burcau des Traducteurs" (*AOH*, 1967, XIX / II, s. 117-199) konulu çalışmasında "Hui-lung-kuan yalnız Çin harfleriyle ele almıştır" (bkz. s. 120) ifadesini kullanmaktadır.

⁸⁸ Bkz. M. Shogaito, ^M Uygum -Kan Yaku-go no Kenkyû; Min-dai Uyguru Kô -go no Saikô" (*Wei-wu-erh-kuan-, i-yü* üzerine araştırmalar, Ming dönemindeki Uygur konuşma dilinin rckonsirüksiyonu), NAGKI., KGDGK., Köbc 1983, s. 51-52.

Shögaito'ya göre İdikut Mahkemesi Sözlüğümde o dönemdeki Turfan ve Kumul Uygurlarının yazı dili, *Wei~wu-erh-kuan- 7-yü*'de ise konuşma dili ele alınmıştır. Bu sözlüğün nüshaları da dünyaya dağılmış durumdadır. Shogaito çalışmasında sözlüğün üç nüshasından yararlanmıştır.⁸⁹

⁸⁹ Detaylı bilgi için bkz. Shögaito, M._f a.g.c., s. 51-172; ve "Uiguru-kan Yaku-go Çuniku-gono sei ni tsuite (Wei-wu-crh-kuan-i-yû⁷ nün Türkçesinin özellikleri üzerine) ", Köbc Gaidai Ronsö, K6bc, 33/5, s. 21-37.

BÖLÜM III İDİKUT MAHKEMESİ SÖZLÜĞÜNÜN TANIMI VE ÜZERİNDE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

İDİKUT MAHKEMESİ SÖZLÜĞÜ(KAO-CH'ANG-KVAN-TSA-TZU)

Sözlük Ming sülâlesinin birinci imparatoru Chu Yüan-chang'in emriyle 1382 yıllarında *Hua- i- i-yü* (Çin Dili ile Diğer Dillerin Karşılaştırmalı Sözlüğü) ile beraber başlatılmıştır. Çince ile diğer yabancı diller sözlüğünü yapmak üzere yabancı ülkelerden kendi dilini ve Çinceyi çok iyi bilen kişiler bir araya getirilmiş, dolayısıyla sözlükler yapılmış ve bununla birlikte Çinli tercümanlar yetiştirilmiştir. Ming sülâlesinin buna ne derece önem verdiği, tercümanlar bürosunun kurulması, gelişmesi, icraatı ile ilgili bölümlerde belirtilmişti. Bu bölümde Tercümanlar Bürosunun tamamlamış olduğu Uygurca-Çince sözlüğün incelemesine yer verilecektir.

1. Eserin Nüshaları

Sözlüğün çok sayıda nüshası bulunmaktadır. Dağınık durumdaki bu sözlük nüshalarını bir araya getirmek hiç de kolay değildir. Aşağıda dolaylı yollardan elde edilmiş nüshalar hakkında şunlar söylenebilir.

L Pekin Nüshaları

Sadece Pekin'de sözlüğün dört ayrı nüshası bulunmaktadır,

a. *Hua- i- i-yü. Kao-ch 'ang-kuan-tsa, tzu*

(Çince ile Diğer Dillerin Karşılaştırmalı Sözlüğü . İdikut Mahkemesi Sözlüğü)

Hua- i' i-yü ismi altında yapılmış sözlükler Moğolca-Çince, Çürçence-Çince, Tibetçe-Çince, Uygurca-Çince gibi çeşitli dillerde yapılmıştır. Pekin kütüphanesinde 10507/ 2196 numara ile muhafaza edilmekte olan bu dev sözlük toplam 10 cilt olup bunlardan üç cildi *Hua- i- i-yü . Kao-ch 'ang-kuan-tsa-tzu'd*x. Bu üç cilt *Hua- i- i-*

yü'nün içinde olduğundan dolayı kütüphane kayıt numarası *Hua- i- /-y1V*'nünki ile aynıdır.

Ssü- i-kuan'in içindeki bir şube büro olan Kao-ch'ang-kuan (İdikut Mahkemesi) tarafından yapılan yukarıda adı geçen sözlük diğer nüshalara göre tarihi en eski olduğu ileri sürülen (1382'de hazırlanmağa başlatılan) ve Ming sülâlesi döneminde yayımlanmış olan üç ciltli orijinal nüshadır. Sözlüğün imlâsı çok düzgün ve güzel bir biçimde yazılmıştır. Kitabın kapağı kaliteli yumuşak beyaz kâğıtla ciltlenmiş, kitap ismi mavi kalemle çizilen dik dörtken içine alınmıştır. Kitabın 32x19.7cm boyutunda, sayfaların yazı yazılan kısmının 23x15.2 cm boyutunda olduğu tespit edilmiştir. Kitabın birinci cildinin kapağına “Chang Ai-jo chang” (從成老章 Chang Ai-jo damgası), “Yü-tang-shih-yü” (玉 f{寺後 f Yü-tang Han sarayına ait) diye iki damga vurulmuştur. Yazmanın birinci sayfasına “Yü-tz'u-san-chang-pmg-shan>chih-chai” (往P轉三展系古置-条 İmparator tarafından bahşedilen tahsilhâne), “Tzun- Meng-ko” (奪衾南 Meng-tzü kulesi), “Pei-ching-t'u-shu-kuan” (也象園會餘 Pekin kütüphanesi) ve “Yun-chung-pai-ch'üeh” (1^4 gökteki serçe) ^ dört mühür basılmıştır.⁹⁰ Bunların içindeki “Chang Ai-jo” yazılı damga bize bu nüshanın Ch'ing sülâlesinde yaşamış olan müfettiş Chang Ai-jo'nun elinde saklandığını anlatmaktadır.⁹¹ Sözlüğün ilk sayfasının sağ köşesine yukarıdan aşağıya *Hua- i- i~yü* diye dört Çince karakter, hemen sol tarafına ondan biraz aşağıya “Tien-w6n-men”¹ (Gök Bölümü) diye bölüm başlığı ve sonra sol taraftan başlayarak, yukarıya *tanri*, aşağıya *tın* olarak iki kelime yazılmıştır. Diğer sayfaların her birinde dört taneden kelime

bulunuyor. Kelime hâzinesi açısından en çok kelimeyi içerdği sayılan bu nüshada toplam 940 tane madde başı kelime yer almaktadır.

b. Kao-ch 'ang-kuan- i-shu (İdikut Mahkemesi Tercüme Kitabı)

Bu nüsha Ch'ing sülâlesi döneminde yayımlanmış olan bir ciltli ahşap oyma nüshadır. Sözlük gövdesi 27.6^x17.8 cm boyutunda, her sayfanın yazı yazılan alanı 21.3x14.5 cm boyutundadır. Sayfa aynı üzerinde “Kao-ch'ang-kuan” (İdikut Mahkemesi) diye damga vurulmuştur. Nüshanın her sayfasında sağdan sola ikiye ve yukarıdan aşağıya ikiye olarak dörder madde başı kelime bulunuyor, böylece kitap toplam 716 tane madde başı kelime içermektedir. Bu nüsha da şu anda SB-02139 kayıtlı numara ile Pekin Kütüphanesinde bulunmaktadır.

c. Kao-ch 'ang-kuan-tza-tzu (İdikut Mahkemesi Sözlüğü)

Bu nüsha Sözlüğün Ch'ing sülâlesi döneminde T'ung-w6n-t'ang tarafından kopya edilmiş, bir ciltli nüshasıdır. Sözlüğün sayfaları kırmızı çizgilidir. Sözlük gövdesi 29.3x17.4 cm boyutunda olup yazı yazılan alanın boy uzunluğu 22.1 cm, genişliği 15 cm'dir. Kitabın sayfa kenarına "T'ung-wân-t'ang"⁹² diye kırmızı damga vurulmuştur. Bu, nüshanın T, ung-wen-t'ang yayınevinde neşredildiğini gösterir. Nüshanın her bir yaprağında dörder madde bulunuyor. Böylece bu nüshasında da toplam 716 tane kelime yer almaktadır.⁹³ Bu nüsha 5674 / 2195 kayıtlı numara ile Pekin Kütüphanesinde muhafaza edilmektedir.

d. Kao-ch 'ang-kuan-tsa-tzu (İdikut Mahkemesi Sözlüğü)

Bu nüshada, gerçi sadece 208 tane kelime bulunuyor, ama içindeki 62 tane madde başı kelime yukarıdaki üç nüshada bulunmayan kelimelerdendir. Bu nüsha Japonya “Tung-yang-w6n-k'u”da saklanmakta olan nüshanın bir çeşididir. Pekinde bulunan bu

⁹² "Tung-w6n-ang" aslında Ch'ing sülâlesinin son zamanlarına doğru 1862 yılında Pekin'de kurulmuş olan "Tung-w6n-kuan"a bağlı yayınevdir. "T'ung-w6n-kuan" bir tercümanlar okuludur. Bu okulda İngilizce, Fransızca, Rusça, Almanca, Japonca gibi bölümler açılmıştır. Bu okulun yayınevinde ise tercümesi yapılan matematik, coğrafya, kimya, tarih ve edebiyat kitapları yayımlanmıştır (bkz.7j if - Hat. Shanghai 1989, s. 222).

⁹³ Bkz. Hu, Huang, a.g.e., s. 3 ve 16.

nüsha Milletler Üniversitesi Kütüphanesinde 552.6/2—144080 kayıtlı numara ile muhafaza edilmektedir Sözlüğün her sayfasında dörder madde kelime yazılmıştır. Nüsha toplam 29 sayfa, 58 yapraktır.

Z Japon Nüshaları

a. Kao-ch 'ang-kuan-îsa-izu

Japonya “To-yo bun-ko” (Japon Kütüp Hazinesi)’da muhafaza edilmekte olan bu nüshada çok az kelime bulunmaktadır. Kitabın kapağı çok güzel ciltlenmiş, kapağın sol üst kenarına yukarıdan aşağıya beyaz dikdörtken içinde "Kao-ch'ang-kuan-tza-tzu" diye sözlüğün adı yazılmıştır İlk sayfa ^HJcn-shih-men^H (insan Maliyetleri bölümü)’den başlıyor. Sayfanın sağ alt tarafına yukarıdan aşağıya "To-yo bun-ko" (Çincesi: Tung-yang-wen- k'u) diye kütüphanenin adı yazılmış ve bu dikdörtken ile çevrilmiştir. Bu nüshada üç bölüm vardır. İlk ve son sayfalar ile yeni bir bölümün başlanmış olduğu, bölüm başlığı yazılan sayfalar hariç (bu sayfalarda ikişer kelime vardır) diğer sayfalarda dörder kelime bulunuyor. Üç bölümün her birisinde ayn ayn olarak, sırasıyla 37, 107 ve 61 adet toplam 207 madde başı kelime yer almaktadır. Yazı yazılan yapraklar toplam 46 yapraktır. Çoğu yapraklar iyi korunmuş olmakla beraber, bazı yaprakların kenarları hafif yıpranmış durumdadır.

b. Hua-i-i-yü • Kao-ch 'ang-kuan-tsa-tzu

Sözlüğün Japonya Kyoto üniversitesi kütüphanesindeki nüshasıdır. Bu herhangi bir başka nüshadan çekilmiş fotokopiye benıyor. Çünkü ilk sayfada bulunan kütüphanenin damgası ile tarih ve kütüphane numarasını ifade eden diğer yine bir damga doğrudan eserin orijinal sayfaJanna değil, eserin ilk iki yaprağı yan yana getirilip bir sayfa olarak fotokopisi eddilen sayfımın üst boş yerine vurulmuştur. Bu eser orijinalinin çoktan kopyalanarak Japonya’da bulundurulduğunu anlatıyor. İki damganın biri Çince

damga yazısıyla yazılmış "Kyōto Teikoku Daigaku To-shō" Kyoto Krallık Üniversitesi Kütüphanesi) diye yazılan, kütüphane damgası, yine birisi ise "Tai-shō 12. 3. 31" ve "250398" ⁹⁴ yazılı damgadır. İkinci damga ise bu nüsha fotokopisirün bu kütüphaneye getiriliş tarihini ve kütüphane numarasını gösteriyor. Nüshanın ilk sayfasında diğer nüshalarından farklı olarak, eserin kim tarafından onaylandığı da eklenmiştir. Sayfanın sağ kenarına yukarıdan aşağıya ⁴⁴Han-lin-yüan chieh-chih Sstf-i-kuan T'ai-ch'ang-sstf-shao-ch'ing Ch'en Chan-p'ing ting" (杯成 老為 f® J 累 "設六賞專少衆 I

斤訂)⁹⁵ olarak uzun bir satıra yazı yazılmış onun hemen sol yanında •T'ien-wĜn-mĕn" diye başlık yer almıştır. Aynı sayfanın yukarı kısmına *t(â)firi*, alt kısmına *tın* olmak üzere iki kelime yazılmıştır. Diğer sayfaların her birinde bölüm başlığı yazılmış sayfalarda ikişerden, normal sayfalarda dörder madde baş kelime bulunuyor, yazının el yazı değil matbaa yaymı olduğu yazım şeklinden bellidir. Her ikişer yaprağın birleştiği yerin tam ortasına Çince sayılarla sayfa numarası eklenmiştir. Bu numaralandırmaya göre iki yaprak bir sayfa sayılmıştır. Yazı yazılan yaprakların toplam sayısı 236*dır ve 714 tane kelime 17 ayn bölüme yerleştirilmiştir.

c. Hsü-tzeng (Ekleme)

Yukarıda gösterilen b nüshanın devamı olarak eklenen bu bölüm de Kyōto Devlet Üniversitesi Kütüphanesinde bulunmaktadır. Nüshanın ilk sayfasına b'de olduğu 運 bi kütüphanenin iki damgası vurulmuştur. Metnin ilk sayfasında her hangi özel bir yazı ya da işaret bulunmuyor. Fakat her çift yaprak bir sayfa olarak değerlendirilmiş, her sayfanın

Burada görülen "Tai-shō" ifadesi Japon krallarından Tai-shō Ko-Tai'in saltanat r. Bu 1912-1926 yılları arasında geçen 14 senelik bir tarihi içeriyor. Damgadaki Tai-shō 12" ise 12. Tai-shō yılını göstermektedir, bu miladi takvime göre 1924 yıllarına denk geliyor. Sonundaki "3.31" sayılarını anlamak hiç de zor değil, bu da 31 Martı gösteriyor. Kısacası bu nüshanın Kyōto Üniversitesi Kütüphanesine kaydediliş tarihinin 3.31.1924 olduğunu göstermektedir.

Bu uzun cümleyi "Han-lin-yüan Tin Bilgeler Tercümanları Bürosundan T'ai-ch'ang-ssÖ-shatHrh'ing (unvanındaki) Ch'en Chan-p'ing onaylamıştır" olarak tercüme yapmak mümkün. Burada adı geçen unvan, üst dördüncü unvandır.

sağ üst köşesine Çince sayılarla 1'den 10, a kadar numaralandırma yapılmıştır. Toplam 10 sayfa, 20 yapraktır ve 78 adet madde başı kelime mevcuttur. İlk sayfada iki kelime yazılmış, diğer sayfalarda ise dörderden madde başı kelime bulunuyor.

d. *Hua-i-i-yü*

Kyoto Devlet Üniversitesi Kütüphanesinde bulunmakta olan sözlüğün bu parçası da Ming dönemine ait nüsha olup ilk sayfanın sağ köşesine yazılmış Çince sayfa numarasının 230'dan başladığına bakılırsa, onun sözlüğün bir büyük nüshasının devamı olduğu belli oluyor. İlk sayfanın sağ kenana yukarıdan aşağıya "Hua-i-i-yü" diye sözlük adı verilmiş, sonra herhangi bir bölüme ayrılmadan 230'dan 248'e kadar olan çift yapraklı 37 sayfada 146 adet sözcük verilmiştir. Bu da sözlüğün normal yapraklarına dörderden kelime yazılan bir nüshasıdır.

Japon nüshalarından c ve d nüshalarının içeriği ve özellikleri Hu ve Huang'ın bahsettikleri ve kullandıkları nüshalara tamamen benziyor. Bu yüzden sözlüğün bu parçaları Japonya'ya Pekin'de bulunmakta olan nüshaların sonradan kopyası yapılarak getirilmiş olabilir.

S. *Avrupa Nüshaları*

Sözlüğün Avrupa'da bulunan nüshalarını Ligeti'nin çalışmaları ortaya koymaktadır. Nüshalar arasında fazla farklılık yoktur, sadece kelimeler sırasında az çok **dikkat çekmektedir.**

â. *Budapeşte nüshası*

Ligeti'nin çalışmasında esas olarak kullandığı bu nüsha Macar Bilimler Akademisi (Academic Sdcncs Hongric) Kütüphanesi'nde "Tör.0.391" numarayla muhafaza edilmektedir. Nüsha 22x14.5 cm boyutunda, *Tibetçe-Çince Tercüme Kitabı* (Hsi-fan-kuan-i-yü) üe beraber saklanmaktadır. Budapeşte nüshası sözlüğün bir birini bütünleyen 27 ve 28 sayfa (a, b yaprak) lık iki parçasından oluşan, toplam 55 sayfa (a, b yaprak) lık nüshasıdır. Nüshalar içinde sadece bu nüshanın her bir yaprağında sekiz adet madde başı

yaprak) hk nüshasıdır. Nüshalar içinde sadece bu nüshanın her bir yaprağında sekiz adet madde başı kelime yazılmıştır. Bundan dolayı diğer nüshalara göre sayfa sayısı azdır. İlk sayfanın sağ üst köşesinde yukarıdan aşağıya "Kao-ch'ang-kuan- i-shu" diye kitabın ismi yazılmış, hemen onun sol tarafına yine yukarıdan aşağıya olarak "Gök bölümü" diye bölüm başlığı verilmiş ve aynı sayfada üstte *t(â)nri, kün, yultuz* gibi üç kelime ve bu kelimelerin Uygurcası, Çince anlamı ve Çince karakterlerle telaffuzu yazılmıştır. Sayfa ortasına doğru yine *kün* kelimesi iki sütun (Uygurcası, Çincesi var, Çince telaffuzu verilmemiştir) olarak tekrar yazılmıştır. Alt kısmında *tın, ay, mciçit* olmak üzere üç kelime yazılmıştır. Bu yaprak bütün diğer nüsha yapraklarına nazaran çok özel ve ilginçtir, çünkü bir yaprağa sözlüğün ismi, bölümün konu başlığı ve yedi tane (biri tekrarlanmış) madde başı kelime sığdırılmıştır. Bu yaprakta görülen tekrarlama, 5. bölüm (Kuşlar ve Hayvanlar Bölümü) de de görülüyor. 5. bölümün başlangıç sayfasında *kayik* kelimesi iki defa tekrarlanmış, ikinci defa sadece Uygurcası yazılmıştır. Bu nüshanın diğer normal yaprakları da farklıdır, çünkü her bir yaprakta sekiz taneden kelime bulunuyor, halbuki diğer nüshalarda sadece dört tane kelime bulunmaktadır. Bu Budapeşte nüshasının özelliğidir. Bu özellik yazım şeklinin küçülmesine sebep olsa da yazılar çok güzel ve net bir biçimde kaleme alınmıştır. Nüsha içeren kelimeler, kavram gruplarına göre diğer nüshalar gibi on yedi ayn bölüme ayrılmıştır. Bölümlerin başlanmış olduğu her ilk sayfada altı taneden madde başı kelime bulunuyor. Ama bu nüshanın diğer nüshalardan farklı bir diğer özel noktası 17. Bölümde iki pasajın olmasıdır. Bu yüzden kelime sırası ve yaprakların sırası diğerlerinden farklı olmuştur. Tam olarak söylemek gerekirse, Budapeşte nüshasının birinci parçası öbür nüshalardan farklıdır. İkinci parçası ise Amiot ve Klaproth

nüshalarına benziyor. Ligeti bu yüzden Budapeşte I ve Budapeşte II diye aldığını ifade ediyor.⁹⁶ Eserin bu nüshası toplam 716 adet kelime içermektedir.

b. *Amiot Nüshası*

Paris Bibliothéque Nationale (Paris Milli Kütüphanesi)*de muhafaza edilmekte olan bu nüsha 100 sayfa (a, b yaprak) lık esas sözlük gövdesidir. *Ekleme* kısmı yoktur. Diğer nüshalar gibi 17 bölümden oluşuyor, her bir yaprakta dörder kelime bulunuyor. Diğer nüshalardan farklı olan yanı 10. Bölüm ile 9. Bölümün yer değiştirmiş olmasıdır. Ligeti nüshada 914 madde başı kelimenin bulunduğunu belirtiyor.⁹⁷ Söz hâzinesi bakımından bu nüsha Pekin **a** nüshasına benziyor. Böyle çok madde içeren nüsha Ming döneminde yapılan üç ciltli esas gövde sözlük olmalıdır,

c. *Societe Asiatigue (Asya Kurumu) Nüshası*

Bu nüsha hakkında bildiklerimiz çok azdır. Ligeti¹ nin istifade ettiğini belirttiği bu nüsha diğer nüshalarından farklı olmasa gerek ki, Ligeti sadece böyle bir nüshasının da bulunduğunu bahsetmiş, nüsha hakkında detaylı bilgi vermemiştir.⁹⁸

d. *Hirth Nüshası*

Şu anda Tübingen'de muhafaza edilmekte olan bu nüsha Berlin'de bulunmakta olan nüshanın aynısıdır." Bu nüshanın yapıldığı tarih Ming dönemi olarak belirlenmektedir.¹⁰⁰ Hirth nüshası toplam »ki parçadan oluşmaktadır. Birinci parçası

⁹⁶ Bkz. L. Ligeti, a.g.e., s. 121-122.

⁹⁷ Bu nüshaları elde edemediğimiz için Ligdi'nin çalışmasından dolayı olarak kullandık. Yukarıdaki

tespit için bkz. L. Ligeti, a.g.e., s. 117.

⁹⁸ Bk2. L. Ligeti, a.g.c., s. 121.

⁹⁹ Bkz. L. Ligeti, a.g e., s.

121.

100 sayfa (çift yaprak) lık esas sözlük gövdesidir. İkinci parçası ise 38 sayfa (çift yaprak) lık son üç bölüm¹⁰¹ den oluşmuştur. Esas sözlük gövdesinin diğer nüshalardan ayrılan belli bir özelliği yoktur. Fakat son üç bölümün sıralanması ve içeriği diğerlerinkinden çok farklıdır. 38 sayfanın her birinde sekiz adet (her yaprakta dörderden) madde başı kelime bulunuyor. Böylece toplam 278 adet kelime içeriyor, üç bölümü kapsayan bu kelimeler ikinci bölümdeki 40 adet madde başı kelimenin tekrarlanmasından dolayı gerçekte 238 kelimeye iniyor. Diğer nüshaların hiçbirinde görülmemiş olan bu topluca tekrarlanma olayı nüshayı kopyalarken yapılmış bir yanlışlığa benziyor.¹⁰² Hirsh nüshasının ikinci parçası "Jen-shih-men"^T (insan faaliyetleri bölümü) den başlıyor. Fakat içeriği Pekin ve Japon nüshalarındaki "Tung-yung-men" (genel konular) bölümünün içeriğidir. Böyle bölüm içeriğini değiştiren tek nüsha da bu nüsha sayılır. Bu sözlüğü kopya edenin ikinci bir dikkatsizliğini göstermektedir. Ancak sözlüğün bizi sevindiren bir farkı ise, diğer nüshalarda hiç görülmemiş olan tam 40 adet kelimeyi bulundurmasıdır. Ligeti'nin verdiği tıpkı basımda¹⁰³ 6a olarak belirtilen yapraktaki "*açıp, ötüpmiş*" kelimelerinden başlayarak 11a'daki "*bota, saparan*" kelimelerine kadar olan 40 adet kelime diğer nüshalarda bulunmayan yeni kelimelerdir. 12a'dan itibaren Çin ve Japon nüshalarında "Jshn-shih-mSn" in içeriğini teşkil eden kelimeler bu nüshada "Tung-yung-men" başlığı altında verilmiştir.

¹⁰¹ Ligeti'nin temin ettiği tıpkı basımda Hirsh nüshasının ek kısmı "İnsan Faaliyetleri BölümU'nden başlamaktadır. Ligeti bu üç bölümü "Ekleme" bölümü olarak kabul ederek "S" (supplement) ile belirtmiştir. Ancak Ligeti BM 101a'dan BM 109b'ya kadar olan kısmını da *supplement* demesine rağmen, "S" ile değil, "BM" ile belirtmiştir. Ayrıca Hirsh nüshasının "Ekleme" başlığı altındaki bölümünün olup olmadığı hakkında Ligeti sadece BM ile benziyor tabirini kullanmaktadır (bkz. Ligeti, "Glossaire supplémentaire au vocabulaire sino-Miougour du Bureau des Traducteurs", *AOH*, 1969, XXII], s.3).

¹⁰² 17a ve 21b yaprakları da kapsamış olan 10 yapraktaki madde başı kelimeler tekrarlanmıştır. Ligeti'nin verdiği tıpkı basımda ise 17a'dan 21b'ya kadar 8 yaprağın fotokopisi bulundurulmamıştır. Bu da bu 8 yaprağın içeriğinin tekrarlandığından kaynaklanmış olabilir.

¹⁰³ Bkz. L. Ligeti, a.g.e., XX11/11, s. 221-243.

e. *British Museum Nüshası (BM)*

Bu nüshadan 1914 yılında P. Pelliot haber vermiş ve bu nüshanın Ming sülâlesi döneminde kopya edildiğini iddia etmiştir.¹⁰⁴ Bu nüsha 109 sayfadır (çift yaprak bir sayfa sayılır). 101. sayfadan itibaren diğer nüshalarda “Hsü-tzeng” olarak başlık koyulup, ayn bir bölüm gibi yazılan eklemeler bu nüshada esas sözlük gövdesinin 17. bölümünün devamı olarak normal sayfadan başlatılarak yazılmıştır. Bu yüzden “ekleme” kısmını hemen farketmek zordur. Bundan nüshanın daha sonraları kopya edildiği, ayn bir bölüm olarak ayırt etme lüzumu duyulmadığı anlaşıyor. Böylece bir yaprağa dört adet kelime yazıldığından diğer yaprak ve sayfaların düzeni Çin ve Japon nüshalarına göre bozulmuştur. Yine bir diğer değişiklik 109b, den sonra mevcut olması gereken *"muninteg, toprak çıkılar, tansuq, başlı? boyun, öcip taptı, büür"* gibi altı adet kelimenin bulunmamasıdır.

f. *St. Petersburg Nüshası*

Bu nüsha hakkında fazla bilgimiz yoktur. Nüshanın isminin *Kao-ch 'ang-kuan-tsa-tzu* olduğu anlaşıyor. RadlofTun baş vurduğu bu nüsha 100 sayfadan oluşuyor¹⁰⁵, her yaprakta dörder kelime bulunuyor. 17 geleneksel bölümden teşkil edilmiştir. Klaproth kitabında¹⁰⁶ bu nüshanın 800 kadar madde başı kelime içerdiği ve katalog numarasının "No: 121" olarak St. Petersburg Bilimler Akademisi kütüphanesi (der Bibliothek der kaiserlichen Academie der Wissenschaften zu S.-Petersburg)nde

¹⁰⁴ P. Pelliot, "Lc Hojaetle Sayyid Husain de l'Hisloire des Ming", *TP.*, 1948, XXXVIII, dipnot: 358.

¹⁰⁵ Ligeti'ninde elde edemediği bu nüshanın toplam kaç sayfa olduğu henüz kesin değildir. Gerçi Ligeti de 100 sayfa olduğuna inanmış, ama RadlofTun sözlüğünde (*Versuch Eines Wörterbuches der Türk- Dialekie*) 109a'ya kadar giden maddeleri de içerdiğini onaya koyuyor. Bkz. L. Ligeti, a.g.c., XXII/1, s. 2.

¹⁰⁶ Klaproth, *Abhandlung Über Die Sprache VndSchrifi Der Uiguren*, Paris 1820, s. 8.

saklanmakta olduğundan haber veriyor. Ligeti ise bu nüshanın Mus^e Asiatique*de muhafaza edilmekte olduğunu, kataloglardan çok kolay tanınabildiğim iddia ediyor.¹⁰⁷

g. Klaproth Nüshası

Klaprot'un kullandığı sözlük St. Petersburg nüshasının bir kopyasıdır. O kitabında bu nüshanın kendisine ait olduğunu ifade ediyor.¹⁰⁸ Nüshanın farklı özelliği Amiot nüshasında olduğu gibi diğer nüshalara göre 9. ve 10. Bölümlerin yer değiştirmiş olmasıdır. Ayrıca 5. Bölüm (Kuşlar ve Hayvanlar Bölümü) de *qaraqulaq*, *aryumaq* gibi kelimeler Klaproth'un çalışmasında sadece birer defa geçmektedir. Bu nüshadaki eksiklik değil, Klaproth *un tekrarlanmış olduğunu düşündüğünden kaynaklanmış olabilir. Bunun dışında Klaproth'un kelime listesine baktığımız zaman 6. Bölümde (İnsanlar Bölümü) *pai-yi* maddesinin, 11. bölümde (Mücevherler Bölümü) ise, *bolut*, *künüg* *suv* gibi iki maddenin eksik olduğu dikkatimizi çekiyor. Beş maddenin eksik olduğu göze alınırsa toplam 711 adet madde başı kelime bulunduğu ortaya çıkıyor. Bu nüsha "Ekleme" bölümü bulunmayan esas metin nüshasıdır.

İdikut Mahkemesi Sözlüğü Üzerinde Yapılan Çalışmalar

Ming Sülâlesi döneminde kurulan “Tercümanlar Bürosu” tarafından “^Uygurca-Çince” karşılaştırmalı, tasnifli bir sözlük olarak hazırlanan “İdikut Mahkemesi Sözlüğü” (Kao-ch'ang-kuan-tsa-tzu) üzerinde şimdiye kadar bir çok Türkolog araştırma yapmıştır. Bu sözlük hakkında Türkoloji dünyasına ilk olarak bilgi veren kişi Amiot'tur. Amiot Çin'de çalışırken Tibetçe, Sanskritçe, Uygurca, Burma dilleri vs. dillerle hazırlanan sözlük ve birkaç parça raporu Paris'e göndermiştir. Bu sözlük ve raporlar şimdi Paris Bibliolheque Nationalc (Paris Ulusal Kütüphanesi)¹ de muhafaza edilmektedir.

¹⁰⁷ Bkz. L. Ligeti, a.g.c., s. 4.

¹⁰⁸ Bkz. Klaproth, a.g.e., s. 8 dipnot.

kaynaklarında kullanılan deyişleri de eklemiştir. Bu çalışma toplam 69 sayfadır. JClaproth'un bu çalışması çok önemli ve değerli bir çalışma olmuştur. Çince ve Uygurca sözcükler Türkologların ilgisini çekmiş, ilk olarak da Radloff sözlüğünde¹¹⁰ Klaproth'un çalışmasındaki kelimeleri de eklemiştir. Yukarıda bahsettiğimiz gibi Radloff, sözlüğün St. Petesburg'daki nüshasından yararlanmıştır.

Fakat bu çalışmalarda yanlışlıklar ve eksiklikler vardı. Sonradan bulunan birkaç nüsha bu yanlışlıkların doğrulanmasında yardımcı olmaktaydı ve sözlük üzerindeki çalışmalar uzun bir aradan sonra Ligeti'nin çalışmalarıyla tekrar gündeme geldi.

1966'da L. Ligeti AOH dergisinin XJX/II-in sayılarında "Un Vocabulaire Smo-Ouigour Des Ming Le Kao-Tch'ang-Kouan Yi-chou Du Bureau Des Traducteurs" başlıklı çalışmasını yayımladı. Bu çalışma Ligeti'ye kadar yapılan çalışmaların en mükemmeli idi. Ligeti bu çalışmasında birçok kelimeyi doğru okumuş ve doğru yorumlamıştı. Ligeti daha önceki çalışmalardaki bazı yanlışlıkları düzeltmiş ve tam 715¹¹ kelime üzerinde araştırma yapmıştır. Ligeti çalışmasının sonunda Budapeşte nüshasının faksimilesini de eklemiştir. 1969'da yine AOFTmn XXII/II-in sayılarında "Glossaire Supl¹mentaire Au Vocabulaire Smo-Ouigour du Bureau des Traducteurs" başlıklı çalışmasını yayımladı. Bu çalışma sözlüğün bilinmeyen son bir kaç nüshasını ve ekleme kısmını ortaya çıkarmıştır. Ama Ligeti yine de bütün nüshalarını bir araya getirmemiş, hatta bilinen nüshalar¹¹² arasında karşılaştırma yapmamıştır. Ligeti'nin iki çalışması toplam 1034¹¹³ madde başı kelimeyi içermektedir. Dolayısıyla az bir kısmı

^{1.0} W. Radloff, *Versuch eines Wörterbuches der Türk-Dialekte*.

^{1.1} Ligeti'nin kullandığı nüshada gerçi 716 tane kelime bulunuyordu, ama *cabdusun* kelimesi Ligeti'nin kelime listesinde bulunmuyor.

^{1.2} Ligeti Çin ve Japon nüshalarının var olduğunu biliyordu. İlk çalışmasında bunlardan bahsettiği halde ikinci çalışmasında bu nüshalarından hiç yararlanmadığı anlaşılmaktadır.

^{1.3} Ligeti ikinci çalışmasında gerçekte *topraq çıqılar* hariç diğerlerinin hepsi üzerinde çalışmış sayılır. Aslında Ligeti'nin birinci ve ikinci çalışmalarında kullandığı nüshalarda (tekrarlanan 36 tane madde

yine eksik kalmıştır. Ligeti bu çalışmalarının dışında, yine Ming dönemindeki raporlar üzerinde de çalışmıştır.* ¹¹⁴ Ligeti son çalışmasında raporlarda kullanılan kelimelerle Sözlükteki madde başı kelimeleri karıştırarak alfabetik sıraya koymuş, önceki çalışmasındaki yanlışlıklar ve eksikliklere düzeltmeler eklemiştir.

Çinide de bu Sözlük üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Ancak Çin'deki çalışmalar batı Türkologlanna göre oldukça geç ele alınmıştır .

Çin'deki çalışmalar Türkoloji bilgisi açısından değerlendirildiğinde mükemmel çalışmalar olduğu söylenemez. Bu konuda araştırma yapan Hu Chen-hua ve Huang Jun-hua ilk olarak 1983 yılında Min-lsu-yü-wen (Milletler Edebiyatı) dergisinin 1983 yıllık 3. sayısında "Ming-tai Han-wen-Hui-ku-wen-fen-lei-ssu-hui-chi•一'Kao-ch'ang- kuan-tsa-tzu"^T (*Ming döneminde yapılan Çince-Uygurca tasnifli sözlükİdikut Mahkemesi Sözlüğü*), başlıklı makaleyi yayımlayarak sözlük hakkında bilgi verdiler. Bu çalışmanın 1984 yılında yine aynı başlıkla genişletilmiş şekli Pekin Milletler Yayınevi tarafından 100 sayfalık kitap halinde yayımlandı.

Bu çalışmanın ilk 16 sayfasında Pekin'de bulunmakta olan nüshaların orijinallerinden örnekler verilmiştir. Giriş bölümü sayılan on bir sayfalık birinci bölümünde Sözlüğün tanımı yapılmış, sonra Uygurcanın Ming dönemindeki bazı fonetik, gramatik ve ieksik özellikleri kısaca ele alınmıştır. Bu bölümün Uygur Türkçe'sinde tercümesi hemen Çinccsinden sonra eklenmiştir. Metin bölümünde ise her bir bölümdeki madde başı kelimeler orijinal sırasına göre numaralandırılmış, eser orijinalinde Uygurcasının Çince telâffuzu ve anlamını ifade etmek için kullanılan eski Çince karakterler basitleştirilmiş çağdaş Çince karakterlere dönüştürülerek aynen

başı kelime hariç) toplam 1036 tane madde başı kelime bulunuyordu. Fakat raporlarda nüshalarda eksik kalan kelimeler var olduğundan, Ligeti hemen hemen hepsini elde etmiş sayılır.

¹¹⁴ L. Ligeti, "Documentcs Sino-Ouigurs Burau des Traductcrs" (AOH, 1967, XXI) ve "Glossaire Suppl^mentaire au Vocabulairc Sino-Ouigour du Burau des Traducteurs" (AOH, 1969, XXII).

verilmiş, sadece Uyğurca'sının Lâtin harfleriyle¹¹⁵ transkripsiyonu verilmiştir. Metin çalışmasından sonra alfabetik sırayla söz dizini verilmiştir. Bu çalışma tam 1002 madde başı kelime içermektedir.

Bunların dışında Sözlük üzerinde bazı Türkologların incelemeleri de vardır. Paul Pelliot bunlardan biridir. Pelliot çalışmalarında Tercümanlar Bürosu ve sözlüklerin yapılış tarihi üzerindeki fikirlerini ortaya koymuş¹¹⁶ ve Sözlükteki bir çok kelimenin etimolojisini ve transkripsiyonunu dolaylı yollardan mukayese ederek doğrulamaya çalışmıştır. Bunların içinde Sözlüğün kelime hâzinesi bakımından en göze çarpan çalışması 1930 yılında *T'ung-Pao*'in XXVII. cildinde (s.247-358) yayımlanan "Sur la Légende D'Uğuz-Khan En Ecriture Ouigoure" başlıklı makalesidir.¹¹⁷ Pelliot yazısında Oğuz destanında bulunan bir çok kelime ile Tercümanlar Bürosu tarafından yapılmış Uyğurca-Çince Sözlükteki kelimeleri karşılaştırarak hem destandaki hem Sözlükteki kelimeleri doğrulamaya çalışmış, incelemeler yapmış ve buna dayanarak destanın ne zamana ait olduğu hakkında bir karara varmıştır.¹¹⁸ Ayrıca Pelliot destandaki bu kadar çok kelimenin 800'den az kelimeyi içeren bir Sözlükte bulunmasının bu Sözlüğü yapanların elinde destanın var olma ihtimalini düşündüreceğini de ortaya koymuştur.¹¹⁹

¹¹⁵ Hu ve Huang* ların Lâtince transkripsiyon içb kullandıkları sistem aslında 1968'den 1980'e kadar Doğu Türkistan'da Uyğurlar için kullanılan *Yeni Yazı* adı verilen, Çincenin Pin-yin sistemine dayanarak keşfedilen alfabedir.

¹¹⁶ Pelliot, P., 1948'de TP dergisinin XXXVIII. Cildinde "Lc Hoja et le Sayyid Husain de rHhistoire des Ming" başlıklı makalesinde Tercümanlar Bürosu hakkında bilgi vermiş ve Sözlüklerin yapılış tarihi

üzerinde inceleme yapmıştır.

¹¹⁷ Bu makale Vedat Köken tarafından Türkiye Türkçesine tercüme edilerek 1995'de TDK yayınları 103 sayfalık kitap halinde neşredilmiştir.

¹¹⁸ Makale Sözlüğün incelenmesinde önemli yer tutmaktadır. Pelliot'un bu makalesinde Sözlük'teki sözlerden incelediği bazı kelimeler çalışmamızın *Açıklamalar* bölümünde bulunabilir.

¹¹⁹ Bkz. P. Pelliot, a.g.e., s. 358, Tü. çvr. s. 103. Pelliot Sözlüğün 800'den az kelimeyi barındırdığını söylemekle sonradan bulunan nüshalarından habersiz olduğunu belli etmektedir.

F. K. Müller de Klaproth'un çalışmasından yararlanarak, Sözlüğün içerdği bir çok kelimeyi *Uygunca* 'sında (özellikle I., II. ciltlerinde) göstermiştir ve diğer kaynaklardaki şekilleri ile açıklamıştır.

Sir Gerard Clauson da Sözlük üzerinde mahsus bir çalışma yapmasa bile Ligeti'nin çalışmasından yararlanarak kendi sözlüğünde¹²⁰ kullanmış ve örneklerle yanlışlıklar düzeltmiştir.

İDİKUT MAHKEMESİ SÖZLÜĞÜNÜN DİL BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

İMLÂ VE SES BİLGİSİ YÖNÜNDEN

İmlâ

Ünlülerin İmlâsı

/ a / ünlüsü bütün madde başı kelimelerde kelime başı, kelime ortası ve kelime sonunda düzenli olarak hep yazılmıştır, a nın imlasında metinde en dikkat çekici özellik bir çok kelime sonunda gelen a nın kelime gövdesinden ayrı yazılmış olmasıdır, öm: *şoldury-a* (P166), *nar-a* (P169), *simüry-a* (P217), *abuy-a* (P257) gibi yabancı kelimelerin yanı sıra, *tamy- a* (P415), *qar - a* (q. at P233 , q. *qulaq* P242) gibi Türkçe kelimeler de vardır.

/ a / ünlüsü de bütün metinde düzenli olarak yazılmıştır. Fakat ilgi çekici bir durum var ki o da , tüm nüshalarda *t(â)hri* kelimesindeki â'nin yazılmamış olmasıdır. Böylece bu kelime Eski Türkçedeki kalıplaşmış imla şeklini devam ettirmiş oluyor, a

ünlüsünün imlasındaki yine bir özellik ise a ünlüsünün kelime sonundaki durumuna benziyor.

Öm: *çiy - a* (P330), *şir - â* (P402), *üz-â* (P636) gibi kelimelerde son â ünlüsü kelime gövdesinden ayrı yazılmıştır.

/l /ve/ i/ için de aym bir şekil kullanılmıştır. Bu ünlüler de bütün metinde sistemli olarak eksiksiz yazılmıştır. Bunun yanısıra *İyi* ünsüzü de ayırt edilmeden aynı şekil ile ifade edilmiştir. Böylece aynı bir şekil üç sesi ifade etmiş oluyor.

/ o, u / yuvarlak ünlüleri için bir şekil kullanılmıştır•❶,u ünsüzleri düzenli yazılmıştır. Ama bunlar da baş , orta ve son şekillere sahiptir.

/ ö , ö / ünlülerin imlası pek düzenli değildir. Gerçi kelime başı ve ilk hecede düzenli ö, ü yazılanlar da var , ama azdır. Hatta hiç ü'lü yazılmamış kelimeler de var, *mwnwptwr* (P892) gibi. Çoğu kelimelerde ilk hecede görülen ö ve u "y" siz, o, u'ya benzer şekilde yazılmıştır. *kwity* (P589), *isig wzwn* (P676), *şwk* (ş. bolup, P642), *küriyân tuştı* (P712). Fakat bir kelime u yerine ü yazılmıştır asığ tûsu (P708). İik heceden sonraki hecelerde ve kelime sonunda gelen ö, ü l er her zaman" / siz yazılmıştır: *'rswn* (P835), *k'nk.stwk* (P707), *kwyntwrmys* (yir k., P654), *p'dwk* (P637)...vs.

Ünsüzlerin İmlası

Metinde 20 tane ünsüz için 15 şekil kullanılmıştır.

/ b / ve / p / için bir şekil kullanılmıştır.

/ ç / ve /c / sesi için bir şekil kullanılmıştır. Fakat sadece bazı yabancı kelimelerde kelime başında c kabul edildi, *cabdusun* (P618), *cıquy* (P976) kelimelerinde olduğu gibi. ¹²⁰

¹²⁰ Bkz. *An Etymological Diclinary of Pre Thirteenih Century Turkish*

/ k / ve / g / sesi için bir şekil kullanılmıştır. Bazı yabancı kelimelerde söz başında gelip g okunan ses metnimizde Türkçe ses özelliğine uydurularak k okundu, *kunmao* (P991), *kung-lao* (P780) gibi.

Nazal / n / ng (= n) şekli sistemli olarak yazılmıştır, *abügan* (P255), *ânil* (P367), *manlun* (P458), *tanda* (P104),

/ I / Bir alıntı kelimenin başındaki I ünsüzü baş a ya benzer şekilde yazılmıştır, *lakan* (Pi37). Metinde bazı kelimelerde I düşmesi görülmektedir: *yı<l>qılarm qodup* (P774) , *sini<i>* (P262). Ayrıca l ünsüzünün fazla yazıldığı da görülmektedir. Örn. *bo{l}yaq* ("boya" P990), *qan{I}ar* ("doymak, kanmak" P960) kelimelerinde olduğu gibi.

/ v / Çok nadir olarak kelime içi ve hece sonunda gelen v sesi için yuvarlak ünlüleri ifade eden şekil kullanılmıştır: *tavraq* ("çabuk" P967), *avlap quşıap* ("avlamak" P773) kelimelerinde olduğu gibi.

/l d / ünsüzleri için genel olarak bir şekil kullanılmıştır.¹²¹ Bu durum özellikle geçmiş zaman eki olarak çok görülen "-di /-ti" eklerinde açıkça görülüyor. Fakat, bu iki sesin çoğu zaman bir birinden ayırt edilmeden kanştınlarak kullanıldığı durumlar da vardır. Örneğin *maçit* kelimesinde "t" olarak, *buht* kelimesinde "d" yazılmıştır.

/ s / ve /ş / sesleri için ayrı iki şekil kullanılmıştır. Genel olarak ş sesi iki noktalı olarak farklı yazılmış olsa da, bazen ş yerine s ünlüsü yazılan durumlar da vardır, örn: *baş çalıştı* (P702) maddesinde "çalıştı" kelimesi *ç 'lysty* olarak, *yar(a)ş-* "uygun, barışık" kelimesi *y'rsy* (y.-ı P756) olarak, *boşan-* fiili metinde *pws^ln (b.-maytl* P914) olarak yazılmıştır. Bununla beraber s yerine ş yazılan kelimelerde bulunmaktadır, *tasma* (P994) metinde *t'şm'* şeklinde yazılmıştır. Ayrıca *İzi* sesi yerine s yazılan durumda

¹²¹ | Hu ve Huang'Iarm çalışmasında t ve d için alfabe listesinde iki ayrı şekil gösterilmiştir. Bkz. Hu, Huang., IMS.» s. 5 ve 21.s.

görülmektedir, *arzi* "evliya, münzevi" kelimesi "rsy (P296) şeklinde, *közküm* için *kwykswm* (P368) yazılmıştır.

/ q / ve / y/ ünsüzleri için her zaman düzenli olarak iki noktalı şekil kullanılmıştır.

Eklerin İmlâsı

Sözlükte ekler Uygur yazısının geleneğine uygun olarak, çoğu zaman kelime gövdesinden ayn yazılmıştır, özellikle ismin çokluk eki, iyelik eki ve hal eklerinin hemen hemen hepsinin ayn yazıldığı dikkat çekicidir, öm: *biz - lâr* (P332), *yıl>l>qı - îar* (P774)...; *öz - i* (P747) , *köz - i* (P356), *adaq -ı* (P365)...; *gamış - mfi* (P164), *bitig - nin* (P525,5229)."; *söz - ni* (P689), *bodun - m* (P675), *çarig - ni* (P657)*burun - qı arta -ki* (PlOl), *amtı -qı* (P102)

Bazı sıfat ekleri de ayn yazılmıştır: *ahun - luq* (P459), *tav - lüg* (P908), *yarmaq - hq* (P243) vb.

SES BİLGİSİ

Ünlüler

Ünlü Değişmeleri

a) a > ı değişmesi: *qat-* > *qıt-* (q.-ıp"katılraak, eş olmak" P919)

b) u >a değişmesi görülmektedir: *bataq* (< *butaq*, P841), *otyaraq* (< *otyuraq*, o. *ma*, P767)

c) a> u değişmesi de görülmüştür: *osul*(<*osal*, o. *sımtay*, P688)

d) â > i değişmesi mevcuttur, *biri*¹²² (< *barü*, b.kal P937), *öpkali-m* (< *öpkala-*, ö.- p P957), *yit-* (<*ydt-*, y.-ip, P965), *bilbay* (< *bâl+bay*, P469), *ardim* (< *ördüm* , P895)

¹²² Bu kelimenin *bürü* şekli de metinde yer almaktadır (P730).

g) i > ü değişimi sadece bir kelime de görülüyor: *mün-* *m.-üptür*, P892)

0 u > 1, ü > i değişimi özellikle yön gösterme eklerinde görülmektedir: *içkari* (< *içkârü*, P543), *taşqarı* (< *taşqaru*, P544), *narı* (< *naru* , *n. bar* P938)

ı) Sözlükte kalınlık ve incelik bakımından ünlü uyumu çok düzenlidir. Ancak bir kelime de düzensizlik görülür: *kögüz+luq* (P460)

i) Çok az sayıda yuvarlaklaşma görülüyor:

ı, i > u, ü *soyuq* (< *soytq*, P96), *köşünçüg* (< *köşi+nçüg*, P453),

Ünsüzler

Ünsüz Değişimleri

Sözlükte hem eski dil özelliği korunmuş, hem yeni dil özelliklerini ifade eden bazı ses değişimleri de görülmüştür.

1. -d,-d durumundaki Eski Tü. /d/ ünsüzü esasen korunmuştur. *adaq* "ayak", *a.-ı* P365; , *adıyr^yıl* P203 *bâdük* ("büyük", P627), *qod-* "koymak", *q.-up* P630; , *ud* "inek, sığır", P190) vb. Fakat, bununla beraber yine d > y ünsüz değişimi de görülmektedir: *ayyır* (< *adTir* P235), *qayyu* (< *qadyu* P601) gibi.

11. Ağız farkından olsa gerek, Sözlükte bir y > y değişmesi dikkat çekicidir: *soyuq* (< *so7iq*, s. *bol-* P96 ve P99)

UL.-b- >-v- değişimi bir kelime de görülmektedir: *tavar* (< *tabar*, P455) ¹²³

¹²³ Sözlükte "Höpka" isminden yapılan yine bir zarf fiil vardır. Bu iki kelime yazılış şekil yönünden sadece -lû vc -li hecelerindeki dr ile / farklılığından benzememektedir. Karşılığı olarak verilen Çince anlamları da değişiktir. Krş: P609 ile P957

■v. Bazı isimlerin sonunda gelen n sesinin metnimizde nazal n ile yazılmış olması ilgi çekicidir. Buddhist ve Maniheist Türk çevrelerine ait metinlerde *arşları* olarak görülen kelime alışılmışın dışında metnimizde *arslari* (a. *şir* P220) yazılmıştır.

v. Kelime başında y > ş değişimi mevcuttur: *şipgin* (« yipgin, P557), *şoldurja* (« yoldurya, Pi66)

vi. Ünlü i sesi ile başlayan bazı kelimelerde i'den önce y türemesi olayı mevcuttur: *yitar-* (< *itâr* — , y.-ip, P783 vc *y.-ip saqlap*, P671), *yilin-*(< *ilin-*, y.-ip, H1032)

SÖZLÜK KATEGORİLERİ VE ŞEKİL BİLGİSİ YÖNÜNDEN

Sözlük Kategorileri

I. FİİLLER

Sözlükte mevcut fiillerin yalın halleri genel olarak emir kipiyle verilmiştir, *bar* (P822), *kel* (P821), *^>* (P830), *kül* (P611), *mafi* (P750), *oyna* (?(>9A\yat (P608)

-p'li zarf fiiller fiilleri ifade etmekte Sözlükte kullanılan yine bir çeşit esas yöntemdir. *çıq-ı* (P829), *yifip* (P629), *yarçımıla-p* (P959), *yanç-ı* (P807), *yan-ı* (P727) vb.

İsim fiiller de vardır, *büda-gülük* (P824), *ârksin-giilük* (P857)

Yardımcı fiiller: *âr-* (*örsün* P835; *ârmiş* P854; *ârür* P623; *ârmâs* P724), *bol-*

(*açıldı bol* — , P24) vb.

Sözlükte fiilin bildirme şekli de geçmektedir, *tanur-man* (P771)

II. İSİMLER

1. Adlar

Sözlük'te kavram gruplarına göre gruplandırılan adlar dışında aşağıdaki kavramlarla ilgili adlar da vardır.

- 1) Ulus adları: *Uyyur* (P342), *Afonjol* (P339), *Tübüt* (P341), *Çurçük* (P343)...
- 2) Meslek adları: *satıyçı* (P302), *il+çi* (P308), *ot+çi* (P316)...
- 3) Kavram adları: *sevinç* (P599)...
- 4) Akrabalık adları: *aja* (P253), *ini* (P254), *sini* (P262), *abuytı* (P257), *ana* (P258), *ata* (P247)...

- 5) Rütbelere: *tüşimal* (P246), *samqu* (P942), *samşı* (P978)...

2. Sıfatlar

- (1) Belirsizlik sıfatları: *barça* (P866), *az* (P632), *qamuy* (?65\)
- (2) Soru sıfatları: *nâçâ* (P594), *nâgü* («. *mâ* P954), *nama* (P437), *qayu* {*q. ma* P893}

3. Edatlar Sözlükte görülen edatlar şunlardır:

bârü (P730), *biri* (b. kal P937), *narı* (n. bar P938), *ârki* (bar â. P621), *negü mâ* (P954), *taqı* (t. ârtâ P871), *taqı yima* (P74I), *tâg{munın /.* P789, *talaş t. ?693*), *yârü* (P903), *ma*, *mâ* (törü *mâ yasaqm* P672, *yana ma* P850), *birla* (P851), *biia* (ilig *b. kötürgü* P917, *yosun b.* P696), *birök* (b. *mâ* H1025), *oq* (çın *o.* P884), *yana ma* (P850) *üçün* (M. *tiltayında* P777). Ancak P777 maddesindeki *tiitay* kelimesi ile birleşerek çift söz yapan *üçün* kelimesi metnimizde bir edat olarak değil, bir isim olarak görevlendirilmiştir. Buradaki anlamı "sebebe nedenedir. Böylece bu çift söz aynı anlamdaki iki isimden yapılmış sayılır.

4. Zamirler

- (1) Şahıs Zamirleri.

Sözlükte yalın ve çekimli biçimleriyle şu şahıs zamirleri geçmektedir:

Teklik I. şahıs: *mân* (P279), *mânniii* (P931)

Teklik II. şahıs: *sân* (P280), *sannin* (P932)

Teklik III. şahıs: *anı* (P282), *anının* (P933)

Çokluk I. şahıs: *bizfar* (P332)

Çokluk II. şahıs: *scinin* (P333)

Çokluk III. şahıs: *olar* (P334)

(2) İşaret zamirleri:

a) Yalın hali: *bu* (*b. yıl* P105). b) ilgi hali: *mumn* (*m. tâg* P789). c) bulunma- ayrılma hali: *munia* (P868),

(3) Soru zamiri: *kim* (P281)

(4) Dönüşlülük zamiri: *öz* (P733)

5. Zarflar

(1) Zaman zarflan: *amtıqı* (P102), *amtıqı yitginça* (H1018), *bulturqı* (*b. yıl* Pl10), *kalirki* (*k.yıl* Pl09), *tavraq* (P967), *bikari* (P683)

(2) Yön zarflan: *taşgarı* (*t. kişi* P336), *içköri* (P543), *sonra* (P540)

6. Sayılar

(1) Asıl sayılar: Sözlükte, *bir* (P567), *iki* (P568), *üç* (P569), *...toquz* (P575), *on* (P576) gibi birden ona kadar olan asıl sayılar sırasıyla verilmiştir. Sonra *yigirmi* (P578), *otuz* (P579), *...yitmiş* (P583) ve *sâkiz on* (*•'80*", P584), *toquz on* (*"90"*, P585), *yüz* (P586), *min* (P587) gibi Türkçe asıl sayılarla birlikte *tuman* (< Toh. *tma:rı* "onbin", P588), *kol ti* (< Skr. *koîti* "yüzbin", P589), *nayut* (<Skr. *nayuta* "milyon", P590) gibi yabancı alıntı sayılar da görülüyor.

(2) Sıralama sayılan: Asıl sayılara **+nç/+inç/+ınç/+unç/+ünç** ekleri eklenerek yapılmıştır: *altı+nç* (a. ay, Pl 16), *biş+inç* (b. ay, Pl 15), *îoqz^unç* {t. ay, Pl 19), *üç+ünç* (ü. ay, Pl 13). Eksiz asıl sayı şekli de sıralama sayı rolünde gelen bir sıfat tamlaması dikkat çekicidir: *iki qapı* "ikinci (derecedeki) kapı, ek kapı, yan kapı" (P394).

(3) Bazı belirsizliği bildiren ve "pek çok" anlamında kullanılan sayılar, *naçâ* *"kaç, ne kadar, nice" soru sıfatı ile asıl sayılardan tamlama yolu ile yapılmıştır: *naça on* (P596), *nöçayûz* (P597)

(4) Asıl sayılar ile isimlerden yapılan sıfat tamlamaları da mevcut: *tört bulun* (P546), *tört san* (P547), *sâkizyahaq* (P548) gibi.

(5) İstisnalar: a) Metinde onbir için iki türlü ifade kullanılmıştır: *İbir on* ("onbir", P577), *bir yigirminç* (b.y. ay "11. ay", Pl21); b) Sıralama sayılan eklerinden sadece iki için +nti eki kullanılmıştır: *ikinti* (/ . ay ?U2)

Sözlükte numeratif kelimeler de var: *kış başlıçP^A*), *başlıboyın* (P792) vb.

ŞEKİL BİLGİSİ YÖNÜNDEN

Yapım Şekil Bilgisi Yönünden

İsimden İsim Yapma Ekleri

1. Meslek ismi yapım eki: +çı / +çi: *uîafrçı* (P306), *îî-^çi* (P308) , *ot+çi* (P316), *sanaq+çt* (P315), *satıy^çi* (P302)

2. Ycr-yön zarflan yapan ck:+din /+dm /-Hlun /+dün ön+dün (P533), *kâ+dirt* (P534), *kün+din* (P535), *tapsın* (P536), *Ü5+rün* (<üsHün P541), *al+tm* (<alHın P542)

3. +1: osıl (<osa+l, o. sımtay, P6S8)

4. Soyut isim yapım eki: +luq *bay borlug* (P520), *kögüz+luq* (P460) vb.

5. +7 /+7U /+qu /+gü: ^wrw+y(P8l8), *qaran+yu* (P30), *qap+qu* (*çini q.* P439) *içe+gii* (P371), *közündü* (P416),

6. +çuq: *qap+çuq* (P466)

7. +aq/+uq: (küçültme ekidir) *yoI+aq* (Pl8), *orn+uq* (<onm+uq, P401)

İsimden sıfat yapma eki:

1. +lıy /+lig /+lay *asta+hy* (P9I3), *ön+lüg* (P566), *açıq+hy* {*a. birdi* P770), *tâv+lüg* (P908), *tin+lay(?m)_y* *ayr^-lıy(?Z31)*, *yarağ^lıy* (P891) vb.

2. +raq /+râk: *batı+raq* (H1023), *kâçâ+râk* (k. boldı P98)

3. +çry: *sanaY^çıy(P9A7)* (krş. *korkmçığ, küsençig ATG.*, 80ş, s. 48)

4. +suz : Yokluk bildiren sıfat ekidir. *sanayuluq+suz* (P598)

İsimden Fiil Yapma Ekleri

1. +a- /+â- : *sarıca-* (s.-yuiuqsuz, P598)

2. +la- /+le- : *oyur+la-* (P8I7), *inç+Iâ-* (?656)_y *yaman + la-* (P610), *öpka+le-* (P609), *söz+Iâ-* (P849), *talta+la-* (P825), *mâni+lâ-* (P766), a}fr+/a-(H1019)...

2. +rqa- /+rka-: *soy+urqa-*(?66\),

3. +kâ-: *irinç+kâ-* (H1028)

4. +r- : *bâlgü^r-(b.-iky* P73S)

Fiilden tsim Yapma Ekleri

1. -7UÇ1 /-guçi: *başla-yuçı* (P337), *tarı-yuçı* (P301), *çıda-yuçı* (P297), *bil-güçi* (P296), *saqla-yuçı* (P778), *çap-yuçı* (*aî ç.* P936), *uq-quçı* (P298), *saqındur-yuçı* (P380)

2. -y/-g /-iy/-iY/-uY/-üY: *tarı-y* (t. yir P73), *arı-ysil-ig* (P876), *biti-g* (P521), *sat-ıy*

yul-uy}{?ıwi\ tap-ıy ud-uy(?69\\b^ıy(?504)

3. -q/-qa: *bata-q* (< *buta-*, P841), *tavra-q* (t. *baryin* P715)
4. _gü /-71ı: *yiipi-gü* (P417), *kötür-gü* (*ilig bile k.* P917), *uça-yu* (P804), *tölâ-gü*-(t.-
lük P728), *tâbraş-gü* (P890)
5. -gülük: *biltür-gülük* (P525), *abın-gülük* (P729)
6. -qa /-7a /-gâ /-kâ: *bil-gâ* (b. *titig* P875), *köşî-gâ* (P463)
- *7. -çüg: *köşün-çüg* (P453)
8. -m / -im / -um: *ula-m* (P952), *tut-um* (P724), *boy-um* (P870), *ayt-ım* (P760).
9. -ma : *yar-ma* (P176)
10. -mur:yay-mur(Pil)
11. -ük:6d7-MA: (P86l)
12. -ş /-ış /-iş /-uş : *bar-ış kâl-iş* (P788), *alq-ı-ş* (< *alqa-*, S7b), *buş+uş* (P603),
13. -yul / : Bu ek Moğolcadır. *qara-yul* (P772)

Fulden FiU Yapma Ekleri

-qa- : *tar-qa-* (*kaç*a t. P898)

Fiil çatı ekleri

- 1) Dönüşlülük fiil çatısı eki; -n/-in/-un/-ün- *iniçîâ-n-* (P656), *köşî-rt-* (P453),
5ev-m-(P599), ört-ün-(P653)
- 2) Ettirgenlik fiil çatısı eki: -t/-ıt *tam-ıt-* (< *tam-ıt-ur-* P922), *işlâ-t-{iAp* P742), -
ur- /-ür- : *tamt.ur-* (P922), *öl-ür-* (P844)
- tur- /-tür- : *amrıl-tur-* (P765), *inçlân-tür-* (P656)
- yur- /-gür- : *yit-gür-* (P935),

-yuz- /-güz- : *tur-yuz-* (t.-up, P882),

2) Edilgenlik fiil çatısı eki: -ıl- /-il- *aç-ıl-* (P24), *yty-ıl-* (P774), *qat-ıl-* (P894)

3) İşteşlik fiil çatısı eki: -ş- /-ış- *tala-ş-* (t.-ıp P844), *aya-ş-(a, !p* P856), *yıytl-ış-* (y.-ip P774) , *ülâ-ş-* (ü.-p P737)

4) Olumsuzluk fiil tabanı eki -ma- /-mâ- *boşan-ma-yıl* (P914)

Çekim Şekil Bilgisi Yönünden

isim Çekimi

1. Çokluk ekleri:!) +lar /+lar *yı(l)qı+lar+* (y.+ın qodup P774), *bizHâr* (P332), *o +far* (P334), *iş+fâr* (P286). 2) Metinde çokluk eki anlamı ifade eden bir +in de görülüyor: *sân+in* ("sîzler" P333). 3) +an/+en çokluk eki de bir yerde görülüyor: *o^+an* (< *oyul-an* P828)

11. İyelik ekleri: Teldik I. şahıs +üm : *kög(ü)z+üm* (P368).

Teklik IH. şahıs: Metinde en çok görülen teklik m. şahıs iyelik eki +ı /+i; +sı /+şî dir: *çıbıq+ı* (P150) , *uru^fn* (P153), *köz+i* (P356), *süfigük+i* (P366), *adaq+ı* (P365), *to}Urçuq+ı* (P154), *küdâgü+si* (P328), *igâ+si* (P299), *yingâ+si* (P260).

m. Hal ekleri

Tamlayan hali eki: Her durumda +nın /+nin olmuştur, *man+nin* (P931), *sân+niü* (P932), *anı+mn* (P933> *tayanın* (t. ayız P80) , *qamış+nın* (q.tojurçuq+ı, P163) vb.

Belirtme hali eki: (1) +nı /+ni *tâlim+ni* (P943), *âdgü+ni* (P961)

(2) İÜ. şahıs iyelikli tabanlarda: +n *yı(l)qılar+ı+n* {y. qodup P774), *iç+i+n taş+ı+n* (P786), *at+ı+nyol+ı+n* (HI014)

Bulunma hali eki: Metnimizde bulunma hali ekleri çoğu zaman ismin iyelik ekiyle beraber gelen zamir n'sinden sonra gelmiştir. +da/+ta: *baş m + da* (P717), *töpüq+ı+n+da* (P763) , *arasın+da* (P545), *barın+da* (P947), *mun+ta* (P868)

Eşitlik hali eki: +ça /+çâ *nom+ça* (P865), *bar+ça* (P866)

Yön gösterme eki: +kâi /+qarı /+ra *iç+kâri* (P543), *ta^+garı* (P544), *son + ra* (P540)

Aitlik hali eki: +qı /+ki *burunaqı arta + ki* (P101), *amtı+qı* (P102)

Fiil Çekimi

1. . Zaman ekleri

i. Belirli geçmiş zaman:

Teklik I. şahıs: •**dim** /-**tim** *bir-dim* (P874)

III. şahıs: -dı/-tı /-di /-ti *tutul-dı* (P20), *bat-tı* (*kün b.* P32), *kürkira-di* (P9) vb.

Çokluk I. şahıs: -tük *kanaş-tük* (P707)

11. Belirsiz geçmiş zaman:

Teklik EQ. şahıs : -mış /-miş *inçlântür-miş* (P656), *amrıldur-mış* (P765), *kör-miş* (P853), *soq-mış* (P872), *qada-mış* (P969) vb.

II. Geniş Zaman : -r/-ur /-ür : Teklik I. şahıs: *tanu-r-mân* (P771)

m. şahıs: *mânîlâ-y-ür* (P766), *bil-ür* (P794), *âr-ür* (P623), *köy-ür* (*kiişi k.* P921); (olumsuz) -mas /-mas: *bol-mas* (P910), *âr-mâs* (P624)

İsim-Fiiller: -gülük: *abın-gülük* (P729), *töla-gülük* (P728), *büdâ-gülük* (P824) , *ârksin-gülük* (P857)

Sıfat-Fiiller: -ar /-ar: *ak-ar suv* (P78) , *qada-mış* (P969)

Zarf-Fiiller:

-a /-ü /-u /-ü : *tut-a* (P742), *oqıt-u* (PS55), *tutuz-u* (P896)

• ʾ aç /-giç : *işi ʾgüç* (/âgşilip i., P997)

ʾ alı /-gali: *yiikün-gâli* (P833), *çök~göli* (P834)

-p /-ip /-ıp /-up /-üp : *yamanla-p* (P610)» *tut-up uzat-ıp* (P998), *Jcör-üp* (P618) vb.

• y /-uy: *igülâskü-y* (P797), *yanturt-uy* (P820) vb.

Kip ekleri.

I. Dilek Kipleri:

(a) Emir-istek kipi:

I. şahıs: -yın /-yin *tur-a-ym* (P606), *sanç-a-ym* (P823),

(olumsuz) *toyus-mayın* (P904)

II. şahıs : -ʾfia /-gin / -yıl: *bar-ym* (*îavraq b.* P715), *kâi-gin* (/avraq k., P716) ,
boşan-ma-yıl (olumsuz) (P914)

III. şahıs: -sun /-sön: *yaşur-sun* (P810), *biltür-sün* (P655) , *âr-sün* (PS35) ,
qutluyia-sun (H1012)

Birleşik Kipler

-tur /-tör: Bu ek -pli zarf fiilleriyle beraber geçmiş zaman ifade ediyor:

İÜ şahıs: *mürtüp-tür* (PS92), *quçup-tur* (P918), *sorup-tur* (*sözni s.* P689), *ayıtıp-tur* (P690), *tilep-tür* (P664)

SÖZ DİZİMİ YÖNÜNDEN

1. Tamlamalar

a) İsim tamlamaları

1. Belirtili isim tamlamaları: *qamış+mü iozyaq+ı* (P163), *qamı^+mfi toyurçuq^ı* (Pi64), *bitig^niHyöriig^i* (P525)

11. Belirtisiz isim tamlamaları: Sözlükte görülen belirtisiz isim tamlamaları çağdaş Türic lehçelerinde görülen şeklinin tam tersiyle verilmektedir, yani, tamlayan eki verilmiş, tamlananın iyelik eki verilmemiştir: *ayız* (P80), *soyım+nm yürüü* (P563), *tahnüü*

sar/y (P564), *tahmfi kök* (P565) vb.

u Her hangi bir ekJe bağlanmayıp sıfat ve isimlerin yalın hallerinden oluşan tamlamalar: *gara qulaq* (P242), *ala bars* (P244), *bûdük qcq>ı* (P393), *iki qapı* (P394), *altun abçama* (P443), *qaş abçama* (P444), *fdçik oyul* (P288) vb.

11* Sıfkt ekleri vasıtasıyla yapılan tamlamalar: *aşlıq âv* (P398)' *altunluq sançba* (P456)

iiL Sözlükte zincirleme sıfat tamlamaları da mevcuttur: *balıq tiş saplıq bıçak* (P1001), *altunyarmaqhq bars* (P243), *altunyürninyuyu çılapçt* (P1002).

O. Cümleler

Sözlükte o zaman dilinin cümJe yapısını tam olarak yansıtan mükemmel cümleler çok bulunmasa da, bazı basit cümleler yok değildir. Sözlükten değerlendirdiğimiz basit ¹

cümleler şunlardır:

1. İsim cümlesi:

Metinde sadece bir

2. Fiil cümlesi:

1. Sadece özne ve yüklemden oluşan fiil cümleleri:

Oot çaqüdL (P10) *Kün lutuldi.* (P20) *Tan attı.* (P27) *Kün çıqtı.* (P31) *Yaymur ya^dı.* (P34) *T(â)nri örtünmiş.* (P653) vb.

11. Öznesiz» tümleç ve yüklemden oluşan cümleler:

toy birdi. (P662). *bitig aylardı.* (P831). *savurt bitig oql.* (P532). *birla amıraq boldı* (P663), *udup kal.* (P713), *tavraq baryın.* (P715), *tawaq kâ!gin.* (P716) vb.

SÖZLÜK BİLGİSİ YÖNÜNDEN

İdikut Mahkemesi Sözlüğü, kelime kavram gruplarına göre bölümlere ayırarak düzenlenen tasnifli sözlüktür. Sözlük, gök bölümü, yer bölümü, zaman bölümü, bitkiler bölümü, kuş ve hayvanlar bölümü, insanlar bölümü, vücut bölümü, binalar bölümü, aletler bölümü, giysiler bölümü, mücevherler bölümü, insan faaliyetleri ve genellemeler bölümü, iş-faaliyetler bölümü, genel konular bölümü, karışık sözler bölümü, gıda-besleyiciler bölümü, yazılar bölümü, yön-taraf bölümü, renkler bölümü, sayılar bölümü gibi tam 21 bölümden oluşmaktadır. Sözlük söz çeşitleri yönünden çok zengindir.

Sözcük Tasnifi

Gök bölümü astronomik terimlerden gök cisimleri *ay, yultuz, kün, çolpan, üker, bulıt, yolaq* gibi sözler, tabiat hadiselerinden *yaymur, qar, manan, muz, möndür* gibi sözlerden oluşmuş olup toplam 42 tane madde başı kelime içermektedir. Bunların içinde *kün tutuldu* "güneş tutuldu"¹, *oot çaqıldı* "şimşek çaqtı", *kün battı* "güneş battı"

gibi basit cümleler de var. Bu kelimelerden sadece üç tanesi Moğolca alıntıdır¹²⁴, *mâçi* (P6), *möttdür* (P14), *şigüderin* (P16).

Yer bölümünde, yer yüzünde doğal olarak mevcut olan *yir*, *îopraq*, *tay*, *suv*, *qum*, *taş*, *ögüz* gibi nesneler ve *yıraq*, *yaqm gibi* somut isimler olup, toplam 38 madde başı kelime bulunmaktadır. Bu bölümde 7 tane alıntı kelime vardır, *rnürûn* (P48), *taluy* (P50), *ulus* (P56), *ayıl* (P57), *şiiġġgân* (P58), *sın* (P68), *aymaq* (P71)

Zaman bölümü ise toplam 46 tane madde başı kelime içermektedir. Bunların çoğu *yaz*, *yay*, *kış*, *küz*, *kaçâ*, *kündüz*, *yıl*...zaman isimleri, *bulturqı yıl*, *amUqı*, *kalirki yıl* vb. zaman zarfları ve on iki ayın ismini kapsıyor. Bunların dışında *kaçâ karafiyu*, *soyuq tohdı*, *kâçârök boidı* vb. cümleler de bulunuyor. Ay isimlerinde dört tane alıntı kelime bulunuyor, *aram oy* (Pili), *çaqşapuîay* (P122), *şünay* (P123), *bulıyan* (b. bol- P95).

Bitkiler bölümünde *söġüt*, *qar}aç*, *qadırqan* gibi ağaç isimleri, *badam*, *arük*, *buzumla*, *çüşüm*, *yıfkıq*, *nara*, *qarbut*, *üzüm* gibi meyve isimleri, *qamış*, *lûkân*, *kandır*... gibi bitki isimleri, *arpa*, *qonaq*, *künçit* gibi ziraat isimleri, *soyun*, *satun*...sebzeler ve *çâçûk*, *yapır}aq*, *uruy*, *çıbıq* gibi bitkilerle ilgili sözlerden toplam 60 tane madde başı kelime bulundurulmuştur. Bunların içinde *badam* (P138), *çubu^an* (P146), *nariç* (P148), *küşı* (P155), *^oldury-a* (P166), *nar-a* (P169), *nariç* (P148), *künçit* (P165), *murç* (P175), *linxu~a* (P180), *baqam* (P181), *abinus* (P183) gibi 12 tane kelime alıntıdır.

Kuşlar ve hayvanlar bölümünde kuş isimlerinden *uqar*, *quş*, *quyu*, *şufiqar*, *totı* .. ve *sıççan*, *adıq*, *inak*, *kış*, *qat*, *ar s lan şir*, *işûk*, *qoy*, *biçin*, *tâvâ*, *böri* vb. çok sayıda hayvan isimleri ile beraber at çeşitleri de verilmiştir. Bu bölümde toplam 58 tane kelime bulunuyor. Bunların 11 tanesi alıntı kelimedir, *iuu* (P193), *şilâsün* (P212), *mâçiyûn* (P213),

¹²⁴ Her bir bölümdeki alıntı kelimeler tesbitinde sadece tam yabana alıntılan hesaba kattık, tki kelimeden oludan birisi alıntı birisi Türkçe olan madde başı alıntı kelimeler sırasından yer almamıştır. Diğer yandan kökü alıntı, eki Türkçe olan kelimeler de alıntıJ listesinde bulunulmamıştır.

(P213) , *sımyur-a* (P217), *totı* (P221), *maral* (P225), *çirda* (P231) , *börtâ* (P232) , *aqta* (P234), *biçin* (PI97).

Kuş ve hayvan isimlerinden sonra 6. bölüm olarak insan bölümü sıralanmıştır. Bu bölüm bölümler içinde madde başı sayısı yönünden ikinci büyük bölüm sayılır, toplam 104 madde başı kelime içermektedir. İnsanlarla ilgili bu bölümde akrabalık ilişkilerine ait sözler ağırlıktadır: *ata, ana, oyul, aja, ini, siniO, na^açu, qadın ata, qadın ana* vs. O dönemin toplumsal yapısını incelememizde önemli olan çeşitli meslek isimleri de var:

baqşı, oyn, qaraqçı, tarıyuçı, satıcı, ula^ı, sanaqçı, otçı vs., ulusların isimleri *Uyyur, Monyul, Tübüt, Hui-hui, Mandan, Ba-ba, Çürçek* vs. Dinî terimler en çok bu bölümde verilmiştir ve bunların hemen hemen hepsi Buddhizme ait Sanskritçe, Çince ve diğer yabancı dillerden alıntılardır: *şabi, toyın, tanı, nayvasiki, üzit, burgan, arzı* vs. Bu bölümdeki alıntı kelimelerin sayısı çoktur, tespitimizce 28 tane alıntı madde başı kelime vardır.

Vücut bölümünde insan vücudunun belli bölümlerine verilen isimler toplanmıştır. Bu bölümde alıntı kelimeler hiç bulunmamaktadır. Saf Türkçe olarak *yürek, baş, yüz, saç, qaş, köz, burun, qulaq, tiş, til, at, bal, târi, qan* gibi kelimeler içinde olmak üzere toplam 32 tane madde başı kelime bulunuyor. Bu bölümün sonundaki *saqınduryuçı* (P380) kelimesinin bu bölümde bulundurulması ilgi çekicidir.

8. bölüm bina, kuruluşlarla ilgili 20 adet madde başı içeren kelimeler listesidir, *qarşı av, qaznaq, köprüg, qapı* gibi Türkçe kelimeler ile beş tane alıntı madde başı kelime de göze çarpıyor. *qarşı* (P382), *buqar* (P389), *kabıt* (P397), *yam-qa* (P399), *mâçit buqar* (P400).

44 madde başı kelime içeren 9. bölümde ise çeşitli kullanım aletleriyle ilgili sözler verilmiştir. *ornuq, şir-a, yifinâ, tapşı, içiç, çöki, sayu...gıbl* günlük yaşamla ilgili nesne isimlerinin yanı sıra, *oq, quyaq, qalqan, tuy...gıbl* savaşta kullanılan alet isimleri de

verilmiştir. Bu bölümde 11 adet alıntı madde başı bulunuyor, *şir-â* (P402), *bandın* (P404), *tuyıuq-a* (P405), *çıda* (P407), *sa* (P413), *yayşi* (P414), *işin* (P423), *qupin* (P427), *çuiî* (P431), *lonq-a* (P435), *abçam-a* (P441).

10. bölüm giysiler bölümüdür, *ton*, *âtük*, *îavar*, *böz*, *bilbay*, *târi ton* gibi kiyafet isimleri ile birlikte yine *köşiga* (perde), *qapçuq* (çanta), *çatır* (çadır), *köşunçüg* (yorgan), *tüşâk...gibi* kullanım eşya isimlerinin de bulunması ilginçtir. Bölümde yer alan 28 madde başı kelimenin dördü alıntıdır. *qıv* (P449), *boz* (P451), *mahlun* (P458), *çatır* (P464).

Mücevherler bölümünde toplam 20 madde başı kelime bulunuyor. Ancak bunların *altun*, *kümüş*, *baqır*, *tamür*, *qaş taş*, *könüg suv* gibi altısı dışında diğer 14 tanesi alıntı kelimelerdir

Beslenme, gıdalar bölümünde de 20 madde başı var. Bunlar *aş*, *tügi*, *at*, *tuz*, *sirka*, *şorba*, *yig*, *bışıq*, *ötmak*, *yay...ls*. yiyeceklerle ilgili kelimelerdir. Alıntı olduğu sayılan dört kelime vardır. *laqş-a* (P499), *ça* (P501), *şorba* (P502), *şigüsün* (P512).

13. bölümde yazı çeşitleri *nom*, *bitig*, *biltürgülük*, *yarhy*, *sayurt bitig* vs. yazı alanında kullanılan nesneler isimleri *qayüt*, *maka*, *kilam* vs. gibi 20 madde başı bulundurulmuş, bunların tam olarak altısı alıntı kelimelerdir, *nom* (P513), *tobçıyan* (P515), *çaysı* (P516), *qayot* (P517), *maka* (P518), *kiiâm* (P519). Bu bölümde yine *bitig oqı*, *bitig aqtardı*, *sayurt bitig oqı* gibi cümleler de bulunmaktadır.

14. bölüm taraf-yön bildiren 16 tane madde başı kelime içermektedir. Sözcük sayısı yönünden bu bölüm en az madde başı bulunduran bölümdür. 16 madde başının hepsi Türkçe kelimelerden oluşmuştur. Fakat Türkçede kullanılan *tört bulun*, *tört sarı*, kelimelerinden sonra verilen *sekiz yafiaq* maddesinin Çincesine taklit edilerek uydurulduğu görülüyor.

Sözlük renkler bakımından da Türklerin kültür hayatındaki ananevi renkleri yansıtmıştır. Renkler bölümünde *kök, kıızıl, yürün (beyaz), al, yaşıl, sarıy* gibi renk isimlerini kapsayan 18 madde başının sadece biri (*şâmşâ önlüg* P561) alıntı kelime ile karışıyor.

Sayılar bölümünde birden ona kadar sayılar sırayla verilmiş, ondan sonrakileri *yigirmi, otuz, kırq,* olarak geçiyor, *sıtır, batman* gibi ölçü isimleri ve "para" anlamındaki *bağır* kelimesi de sayılar bölümünde yer alıyor. 32 madde başının içinde dördü alıntıdır, *tuman* (P588), *koltı* (P589), *nayut* (P590), *sıtır* (P591).

17. bölümde insan harekâtı ile ilgili kelimeler ve genel konularla ilgili sözler verilmiştir. Metindeki en çok madde başı bulunduran bu bölümde toplam 118 madde başı toplanmıştır. Bunlardan Türkçe kelimelerle karışmadan madde başı olarak verilen alıntılar 10 civarındadır, *çımat* (P600), *ma"pt* (P626), *barka* (P633), *târs* (P643), *soyurqap* (P661), *ınyat* (P667), *asta* (P677), *cabdusun* (P681), *tuu-a* (P697), *çayur* (P710).

Bu bölümden sonra öncekilerden değişik bir tarihte Sözlüğe eklenmiş olan bölümler sıralanıyor. Aslında bu son bölümlerin kapsamış olduğu madde başı kelimeler kavram gnıplanna göre gnıplandınması bakımından önceki bölümlerdeki gibi net bir sınıra sahip değildir, dolayısıyla bunları sadece bir "Ekleme" bölümü altına yerleştirilmiş gibi gözüktüyor, ama sadece ekleme başlığı altında verilen kelimelerden sonra yine bölüm başlığı altında verilen çeşitli sözler de vardır. Ayrıca ekleme başlığı altında gelen 78 adet madde başından sonra sıralanan son üç bölümün ekleme ile aynı tarihlerde yazılmadığı düşünülebilir. Çünkü Japon a nüshası sadece son üç bölümü içermekte ve ciltlenmiş halde mevcut olmaktadır. Japon c nüshası sadece 10 sayfalık ekleme bölümünü içermektedir. Pekin a nüshasında eklemekten sonra "Çince ile diğer diller sözlüğü" diye büyük başlık altında ayn üç bölüm verilmiştir. Japon d nüshasında ise büyük başlık altında bölüm başlıkları yazılmadan son üç bölümün içeriği verilmiştir.

Hirth nüshasında da ekleme bölümü bulunmuyor, sadece son üç bölüm başlıklar altında veriliyor.

Çalışmamızda 18. bölüm olarak değerlendirdiğimiz bölüm, "Eklerae" başlığı altında verilen bölümdür, kapsamakta olan madde başı kelimeler toplam 78, bunların 6 tanesi alıntıdır. *qabşi*(uy) (P721), *mârgân* (P722), *aburı* (P732), *qalayır* (P761), 5Öy (P762), *kunlao* (P780).

İnsan faaliyetleri bölümü 80 tane madde başı kelime içermektedir, hareket ifade eden fiillerin yanısıra *odun* (*odun*), *oot*, *uz*, *oyian*, *Taiming* gibi isimler ve *qarçayana* gibi kuş ismi de bu bölümde yer almıştır. Bu bölümde 9 tane alıntı bulunuyor, *nuta* (P795), *büşiragülük* (P800), *topdul* (P805), *qarça'*Qna (P816), *Tai-ming* (H1007), *maqmur* (H1037), *sup* (H1038), *aynaq* (H1039), *saparan* (H1042).

Genel konular bölümünde 108 madde başı bulunuyor, çeşitli kavram gruplarını içeren kelimeler bir arada kanştınlararak verilmiştir. Bunlardan 8 ianesi alıntıdır. *qauh* (P842), *nomça* (P865), *yang* (P886), *arp* (P887), *balamut* (P910), *ama<na>t* (P920), *nâmürgâ* (P928), *bajatur* (P930).

Son olarak sadece Japon **a** ve Hirth nüshalarında bulunmakta olan 62 madde başı kelime "yerli ürünler" başlığı altında toplanmış olsa da kavram konulan çok çeşitlidir, yerli ürünlerle ilgili maddeler yok sayılır. Bu bölümde özellikle Çince'den alıntılar fazla ve bu alıntılar içinde devlet dairesine ait siyasî terimlerin ağırlıkta olması dikkat çekicidir. 62 madde başı kelime içinde 17 alıntı vardır, *yançı* (P970), *ulus oh* (P971), *ulus baqşı* (P972), *tayşı* (P973), *suribin* (P974), *tuu-tu* (P975), *cıquy* (P976), *saüçim* (P977), *samşı* (P978), *samqu* (P982), *cin-Juu* (P973), *ulayatı* (P985), *qimbaq* (P989), *konmao* (P991), *karaş-a* (P992), *noşadır* (P995), *soy-a* (PlOOO).

Sözlüğün içerdiği kelimelerden H.yy'da Turfan, Kumul bölgesinde yaşamış Uygurların dilinde Eski Türkçenin özelliğinin korunmuş olduğu görülüyor. Sözlük kelime çeşitleri bakımından çok zengindir.

Sözlükte Tespit Edilen Alıntılar:

Sözlük çok sayıdaki Tüüicçe kökenli kelimelerin yamsıra yabancı dillerden alıntı kelimeleri içermekle de söz varlığı hâzinesini zenginleştirmiştir. 14-15. yy'lara ait Türkçe yazmalara nazaran Arapça ve Farsçadan alıntı kelimelerin az, Moğolca ve Çince alıntı kelimelerin çok olması dikkat çekicidir. Bu o bölgelerde İslamiyetin etkisinin ne derecede olduğunu anlatmaktadır. Diğer yandan Buddha dinî terimlerinin bulunması ise o dönemde Turfan ve Kumul Uygurlarının hala Buddhizme inanmakta olduğunu göstermektedir.

Sözlükteki Moğolcadan alınmış kelimeler alıntılar içinde birinci sıraya yerleşmektedir. Bu Ming'den önce Çin'in idaresini 100 yıldan fazla elinde tutmuş olan Moğol imparatorluğunun etkisinden kaynaklanmaktadır. Metnimizde görülen 46 tane Moğolca alıntı kelimenin konusu devlet yönetiminde kullanılan bazı sözler, rütbe isimlerinden başlayarak ta akrabalık terimleri, günlük hayatta kullanılan nesne isimleri, at çeşitleri, cesurlukla ilgili isimlere kadar geniş sahaya uzanıyor.

Çinceden alıntılar 39 tanedir, bunların çoğu daha çok eski dönemlerde Türkçeye yerleşmiş kelimelerdir. Ming döneme ait diyebileceğimiz alıntılar ise ağırlıklı olarak unvan, rütbe isimleridir ve bunların hangi amaçla Sözlüğe alındığı belli değildir. Bu kelimelerin Uygurca karşılığı araştırılmadan doğrudan Çince şekliyle verilmiştir.

Sayılan 10, u geçmeyen Arapça kelimeler Farsça'nın aracılığıyla girmiştir, *mâçit* kelimesinin bulunması bu bölgede müslümanların var olduğunu anlatmaktadır. Ancak *buqar* ile çift söz olarak ortaya konulması {*mâçit buqar* P400) ilginçtir.

Hint-Avrupa dillerinden alınmış alıntıların çoğu eski dönemlerden Türkçeye girmiş olan dinî terimlerdir.

Sözlükte görülen yabancı kelimelerden örnekler:

i. Arapça alıntılar: (8 adet)

öma</ia>/<amanet "emanet" (P920), *baqam* "bakam" (P181), *ınayat* "lütuf, merhamet" (P667), *marcan* "mercan" (P480), *maçit* "camii" (*m. buqar* P400), *tuu-a* "dua" (P697), *sup* "yun kumaştan yapılan resmi kıyafet" (H1038)

ii. Arap ve Farsça birleşik alıntılar: (1 tane)

musurman "müslüman" (P340).

m. Farsça alıntılar: (25)

abinus "abanoz" (P183), *almas* "elmas" (P486), *asta* "yavaş, sessiz" (P677), *aşnı* "konu komşu" (*qoşnı a.* P929), badam (P131), *bay* "bahçe" (*b. borluq*, P69), *balıhana* "bina" (*qalıq b.*, P384), *bolur* "billur, kristal" (P484), *kilam* "kalem" (P519), *maqmur* "kadife" (H1037), *mâçıyan* "tavuk", (P213), *abçam-a* < ab("su")+cama: "kâse" (P441), a^Mn<ab:+ru: "onur, huy" (P723), *naçıvar* "lacivert taşı" (P488), *nar-a* "nar" (P169), *narıç* "portakar" (P148), *noşadır* "nişedir" (P995), *qarqumı* "diba" (P968), *qolaz* "horoz" (P214), *sımany-a* (P217), *sıbsıhir* "zincifre" (P489), *şir* "aslan" (arslan ş., P220), *ulayalı* "Batı bölgesi" (P985), *tana* "büyük inci" (P491), *totı* "papağan" (P221), *çini* "Çine ait, porselen" (P439), *saparan* "safran" (H1042), *aynaq* "ayna" (H1039).

iv. Moğolca alıntılar: (48)

aqta "iğdiş edilmiş at" (P234), *abuy-a* "amca" (P257), *mârgân* "nişancı" (P722), *nâma* "ilave, ekleme" (*n.-p* P953), *nâma-* "eklemek" (*n.-ptur* P785), *arp* "akıllılık, strateji" (P887), *ayıl* "köy, yurt" (P57), *aymaq* "ilçe" (P71), *balamut* (P911), *bojdas* "kutsal adam" (P295), *börtâ* "beyaz at" (P232), *âbügân* "yaşlı dede, ecdat" (P255), *âlinçük*

"atalar, ecdat" (*â+i âbügâm* P319), *iris* "cömert, cesur" (*/.* *qayas*, P674), *kalamaçı* "tercüman" (P307), *kiçak* "çalışkan, gayretli" (P962), *qarayul* "nöbetçi, gözcü" (P772), *küriyân* "ordugah, kamp" (k. turdı, P711), *lonqa* "çiçek vazosu, şişe" (P435), *mayat* "gerçek hakikat" (P626), *manan* "sis, duman" (P17), *maral* "dişi geyik" (P225), *maçit* "göğе ait cisimler, takım, yıldızlar, burç" (P6), *magaçi* "abla; kadın, bayan" (P261), *möndür* "dolu" (P14), *müren* "nehir"* (P48), *na-pçı* "teyze" (P263), *nayıçu* "dayı" (P320), *nökür* "uşak" (P305), *nuta* "sadık, samimi" (P795), *qaçaura* "çam ağacı" (P135), *qay-a magaçi* "hala" (P259), *qalayar* "yanmak, yanık"* (P764), *qapşvpy* "becerikli, akıllı, uyanık" (P721), *şabi* "şakirt, öğrenci" (P268), *şigüdarin* "çiy, şebnem" (P16), *şiltâgan* "köy" (P58), *şir-â* "masa" (P402), *omay* "soy, soyad; aile" (P649), *ulus* (P56), *omoy* "sahip, patron" (P303), *üçâyit* "yabanî, terbiye görmemiş" (P313), *tobçıyan* "tarih" (P515), *tunqul* "ilan, bildiri" (*t.* *bitig* , P526), *tüşimel* "bakan, vezir" (P246), *cayladı* "kaçınmak, gizlenmek" (*yaitandı c.* P684), *çıda* "mızrak, süngü" (P407), *çirdâ* "kırmızı at" (P231), *çiy-â* "kız kardeşlerin oğullan" (P330), *topdul* (PS05).

v. Çince alıntılar: (40)

baTş1 "hoca, usta" (P267), *bandın* "sandalye, peyke" (P404), *soyurqap* "sunmak, taktım etmek" (P661), *konmao* "şapka, börk" (P991), *kuhlao* "katkı, yardım" (P780), *işin* "ölçü, ölçüde kullanılan alet" (P423), *qimbaq* "yaprak altın^M(varak halinde altın, P989), *luu* "ejderha"" (P193), *linxuu-a* "nilüfer çiçeği" (P180), *manlun* "bir çeşit giysi" (P458), *maka* "Çin mürekkebi" (P518), *mândan* "Birmanya, Birmanyah" (P345), *nankiy-a* (ulus adı, P265), *qıu* "kumaş ayak kabı" (P449), *qubıq* "kehribar" (P483), *sa* "kilit" (P413), *samqu* "binbaşı" (P982), *samşı* "müfettiş" (P978), *san* "ambar, depo" (*aytlıq s.* P385), *sançim* "hükümete çalışmak, hükümet görevlisi" (P977), *şâm-şâ* "parlak renk" (ş. *önlük* P561), *şun* "ilave edilen ay" (ş. *ay* P123), *on* "kral" (P971), *ünçü* "inci" (P476), *taluy* "deniz" (P50), *taumu* "şef, lider" (P338), *tayşi* "vezir, başbakan" (P973), *toym* "rahip"

(P269), *tuiiçi* "vali; tercüman" (P98I), *cin-fuu* (askerî rütbe, P983), *cıquı* "kaptan, komandan" (P976), *ça* "çay" (P50!), *çaysı* "not, yazı, bruşor" (P5I6), *çayur* "imparatora selam vermek" (P710), *çagü* "midye kabuğu" (P482), *çın* "hakikat, gerçek" (*ç. kirtü*, P673), *çun* "saat" (P43I), *tuu-tu* "askerî vali, askerî yönetici" (P975), *Tairnin* "büyük Ming sülâlesi" (HI007), *qauli* "kural, adet, süreklilik, sınav" (P842)

Hint -Avrupa dillerinden alıntılar: (26)

aram "ocak" (<Skr., a. ay. Pili), *arşı* "evliya, kutsal kişi" (<Soğ <Skr., P296) *biçin* (<İm., maymun, P!97), *boz* "pamuklu kumaş" (<Yun., P451), *buqar* "tapınak, mabet" (<Sog <Skr., P389), *burqan* "buda, put" (<Skr. P273), *buyan* "mutluluk, saadet", (<Skr., b. kut, P698), *an(a)tk<i(k)* "Hint, Hintli" (<Sog., P346), *ârtini* "mücevher" (<Skr., P475), *karaş-a* "kasaya" (Skr., P992), *koltı* "yüzbin" (<Skr., P589), *künçit* "sısam" (<Toh. Pl65), *küşî* "tütsü, koku" (?<Sog., Pl57), *murç* "kara biber" (<Skr., Pl75), *nayut* "milyon, sayısız" (P590), *nayvasiki* "doğüstü ruh, cin" (P271), *nom* "dini eser, inanç; yasa kanun" (<Yun" P5I3), *qafxt* "kağıt" (<Sog. ? <İm., P517), *qarşı* "saray, köşk" (<Toh., P382), *sitir* "ons, ağırlık ölçüsü" (<Sog <Yun. P591), 祖A: "sakin, sessiz" (<Sog" ş. bolup, P642), *tuman* "on bin" (<Toh., P588), *çaqşaput* "aralık ay " (Sog. *ç.ayt* Pl22), *çatır* "çadır" (<Skr., P464), *u'ig* (<Sog. "hece, harf, alfabe, yazı", P528).

Etimolojisi belli olmayan bazı kelimeler de var: (11)

laqş-a "un, şehriye¹" (P499), *nâmürgâ* (?<Mo., bir çeşit kalın gömlek?, P928), *şigusün* (?<Mo., "hazırlanmış, tedank" ?, P511), *şışir* "akik taşı" (? <Çin., P479), *târs* (?<F. tarsi) "ters, yanlış" (P643), *tuyiuy-a* "miğfer, tolga" (?<Çin,? <Mo. P405), *çâpingir* "opal, panzehir taşı" (P485), *çimat* "öfke, kızgınlık, hiddet" (<Mo" P600), *çıbiyan* "lezzet, koku, tad" (P512), *çubuyan* "hünnap" (? <İndn. P146),

Sözlükteki kelimelerin diğer bir özelliği, alıntı kelimelere de Türkçe ek getirilerek sözlerin tam anlamıyla Türkçeleşmesini sağlamış olmasıdır, öm :

Çinceden alınmış *maka* (*Çin mürekkebi*, P518) sözcüğüne isimden isim yapan *-lik* eki getirilip "mürekkep hokkası" anlamındaki *makalık* (P520) kelimesi yapılmıştır, *nom* (*din, kanun*, P513) sözcüğüne eşitlik eki *-ça* eklenerek "kanunca, törece" anlamındaki *nomça* (P865) kelimesi türetilmiştir.

Bunların dışında ismin iyelik eki eklenen şekilleri de Sözlükte madde başı olarak verilmiştir: *tovurçuq-ı* (P154) gibi.

Sözlükte çok sayıda eş anlamlı çift sözler bulunmaktadır: *yaltandı cayladı* (P6S4), *çoy yalın* (P685), *osul sımtay* (P688), *tapıy uduy* (P691), *satıy yuluy* *kök qahq* (P37), *obur subur* (P781), *arıy silig* (P876), *çikil çaqıl* (P562), *isig özün* (P676), *öçig sabqaq* (P776)...

Böyle çift sözler: 1. Eş anlamlı Türkçe kelimelerden yapılmıştır: *inç asan* (P757), *osul ,si/M/ay*(P688), *satıyyuluy*(?700)

11. Biri yabancı diğeri Türkçe olan eş anlamlı sözlerden yapılmıştır: *ayılıq safi* (P385), *arslan şir* (P220), *qoşnı aşm* (P929), *bayborluq* (P69), *çini qapqu* (P439), *buyan qut* (P698)

m. İkisi de eş anlamlı yabancı kelimelerden olan çift sözler de vardır: *maçit buqar* (P400), *ulus on* (P971)

14. Her iki kelime **-p, U** zarf fiil olan eş anlamlı ya da anlamları yakın olan kelimelerden yapılmıştır: *avlap guşlap* (P773), *sıytap yıylap* (P612), *qorqup aymanıp* (P692)

v. Zıt anlamlı kelimelerden yapılan çift sözler de var: *barış kaliş* (P788), *için taşın* (P786)

vi. *ma* ve *ma* edatları ile yapılmış çift sözler de bulunuyor: *toru mâyasagnı* (P672)

vii. Bazı kelimelerin ikilenmesinden yapılan çift sözler de mevcut. Bu çift sözlerin bazıları zaman zarflandır: *kün küninâ* (P124), bazı lan soyut isimdir: *tük tülüg* (P375) ve bazıları ise sözü daha kuvvetlendirir: *târ târlâdi* (P376).

Kısacası Sözlük kelime dağarcığındaki zengin malzemesi ile 14-15.yy'lar Kumu], Turfan Uygurlarının dil özelliğini araştırmaa mühim bir kaynaktır.

İDİKUT

MAHKEMESİ SÖZLÜĞÜ

KRİTİKLİ ÇEVİRİ YAZILI

METİN

Hua-Ĭ-I-Yu

T ien-wen-

men (Gök

P1 t(â)nri	t'eng-ke-li	<i>it</i>	t' ie ch' jih yüeh
P2 tin	t'ing	支	J
P3 kün	k, un	t丸 %、	ch' e
P4 ay	ai	脉&	J
P5 yultuz	yun-t'u-ssü	做	f
P6 mâçit	mü-ch'c	h *	l
P7 yal	yen	% t ^ ih	l e i
P8 buht _	pu-li	鍛f飧的	l
P9 kürkirâdi P10	k'u-erh-ch'i-lie-tc		yü
oot çağıldı P11	ao ch'a-hen-te	免 %	l
ya*ymur P12	ya-mu-êrh		l
qar P13 muz	ha-êrh	減舞、艺	l
P14 möndür P15	mu-ssü		l
qıra7U	man-tou-erh ch'i-		l
	lao [qırav]		

P: Hua-i-i-yü, HH1;BI la Kao-ch'ang-kuan i-shu, LL 289 (UI).

Pl: BI la, LL265 (Dĭ)tgri; KL9lângri; HH 32, 88 t(â)ngri; HU; Ala//P2: BI la,LL 264 (III) tin; KL 9 tin; HH 32, 86 tin; H1 la; Ala//P3: BI la, LL 177(11) kün; KL 9 kün; HH 32, 76 kün; HI 1b; A1B//P4: BI la,LL 126(11) ai; KL 9 ay; HH 32, 69 ay; H1 lb; Alb//P5: BI la, LL 288(01) yultuz; KL 9 yuldus; HH 32,92 yultus; HI lb; alb//P6: BI la,LL 181(11) mttçit; KL 9 matschhit; HH 32, 79 maçit; H! lb;alb//P7: BI lb,LL283 (III) yâl; KL 9 yel; HH 32, 92 yal; HI 2a; A2a//P8: BI lb, LL 146(11) bul'it; KL 9 bulit; HH 32, 72 bulcl; HI 2a; A2a // P9: BI lb, LL 179(11) kürkirâdi; KL 9 kürkirdy; HH 32, 77 körkirâdi; HI 2a; A2a // P10: BI lb, LL 187(11) oot çağıldı; KL 9 oot- tschachildy; HH 32, 80 oot çayclde; HI 2a; A2a // Pil: BI lb, LL 287(111) yaymur; KL 9 yachmur; HH32.91 yaTmur, HI 2b; A2b // P12: BI 1b, LL 162(10) qar; KL 9 char; HH 32,94 qar; HI 2b; A2b // P13: BI lb, LL 183(11) muz; KL 9 mus; HH 32, 79 muz; HI 2b; A2b// P14: BI lb, LL 183(11) möndür; KL 9 möndur; HH 32, 79 möndür; HI 2b; A2b // P15: BI 2a, LL 166(11) qıra7U; KL !0 chiraho; HH 32,95 qeraw; HI 3a; A3a //

PI7	manan	ma-nan		wu 籍
P18	yolaq	yü-Ia		hung tfcî-
PI9	tütün	t'u-tun		ycn 烟
P20	tutuldı	t^~t'un-ic	秃 4約	shih 11
P21	kün tutuldı	k'un t'u-fun-te		jih-shih 0.^
P22	ay tutuldı	ai t^~t'un-te		yüeh-shih /i/ 叙
P23	bulit boldı	pu-li pan-te	1、; 5森的	yin-ls f當 3
P24	açıldı boldı	a-ch*en-tc pan-te	嗜 钓 為 納	ch^ing-lc A 3
P25	quryaq boldı	k'u-erh-ha pan-tc	%、' 从大A的	tsao-le 故 3
P26	öl boldı	wan pan-te	• 夹 极 的	shih-le ^ 3
P27	tan atdı	t'ang a-tc		t'ien-shao 天 喊 ;
P28	bürküt boldı	pu-erh-ku pan-tc		t'ien-hei 足 塞
P29	tan arta	t'ang a-erh-te		t'ien-liang 天 态
P30	qaranyu boldı	ha-lang-hu pan-tc		t'ien-an 天 碎
P31	kün çıqtı	k'un ch^~tc		jih-ch'u 3 ^
P32	kün battı	k'un pa-te		jih-lo Ö 讀

P16: BI 2a, LL 197(11) şigüderin; KL 10 schigudcrin; HH 32, 90 şiküdârin; HI 3a; A3a // P17: BI 2a, LL 180(11) manan; KL 10 manan; HH 32, 78 manan; H1 3a; A3a // P18: BI 2a, LL 287(111) yo!aq; KL 10 yulach; HH 32, 93 yulach; HI 3b; A3a// P19: BI 2a, LL 272(111) tütün; KL 10 tutun; HH 32, 87 tutun; HI 3b; A3b// P20: BI 2a, LL 270(111) tutuldV; KL 10 tutuldy; HH 32, 87 tutulde; HI 3b; A3b// P21:BI 2a, LL 177(11), 270(111) kün tutuldi*; KL 10 kün tutuldy; HH 32, 77 kün tutuide; HI 3b; A3b// P22: BI 2a, LL 126(11), 270(111) ai tutuldî; KL 10 ay tutuldy; HH 33,69 ay tutuldc; HI 3b; A3b // P23: BI 2b, LL 143, 146(11) bulVt boldY; KL 10 bulit boldy; HH 33, 72 bulct bolde; HI 4a; A4a// P24: BI 2b, LL 125, 143(11) açıldı boldı; KL 10 atsehildy boldy; HH 33, 68 açelde bolde; HI 4a; A4a // P25: BI 2b, LL 143, 170(11) qurqay boldı; KL 10 ehurehak boldy; HH 33, 96 quryu) bolde; HI 4a; A4a // P26: BI 2b, LL 143, 189(11) öl boldî; KL 10 al boldy; HH 33, 98 öl bolde; HI 4a; A4a // P27: BI 2b, LL 132(11), **259(in)** tang atdı; KL 10 tang atdy; HH 33, 85 tang atte; HI 4b; A4b// P28: BI 2b, LL 143, 148(11) bürküt boldı; KL 10 burgut boldy; HH 33, 73 bürküt bolde; HI 4b; A4b // P29: BI 2b, LL 135(11), 259(111) tang flrtâ; KL 10 tang arte; HH 33, 85 tang firtâ; HI 4b; A4b // P30: BI 2b, LL 143, 163(11) qarang7u boldV; KL 10 charangchu boldy; HH 33, 94 qarangYu bolde; HI 4b; A4b // P31: BI 3a, LL 152, 177(11) kün çıqtî; KL 10 tschichdy; HH 33, 77 kün

P33	yal tâbrâtti	yen te-po-la-t^	kua-feng
P34	yaymur ya^d1	ya-mu- 在 rh ya- 在	lo-yü
P35	âsin boldt	c-hsin pan-tc	hsi-fcng
P36	böryan	pu-erh-han	k, uang-f6ng
P37	kök qalıq	k'cha-li	ch'ing-k' 气
P38	yaruq yaşuq	ya-lu ya-shu	kuang-ming
P39	çolpan	ch'uan-pan	raing-shing
P40	tâlim yultuz	tc-lin t'u-ssü	chung-hsing
P41	ukar	wu-ke-crh 厂u 槐免	tz'u-an-mao
P42	altun qazuq	an-t'un ha-tsu	tzu-wei-shing

P33: BI 3a, LL 262, 283(in) ytl tâbrâtdi; KL 10 yel yebcratdy; HH 33, 93 yâl tabrâtti; HI 5a; A5a// P34: BI 3a, LL 277, 278(111) yaymur ya>d1; KL 10 yachmur yachdy; HH 33, 91 yağmur ya^dc; HI 5a; A5a // P35: BI 3a, LL 135, 143(11) fisin boldT; KL 10 esin boldy; HH 33, 97 fisin bolde; HI 5B; A5b // P36: BI 3a, LL 146(11) büryan; KL 10 buraehan; HH 33, 73 böryan (boryan); HI 5b; A5b // P37: BI 3a, LL 160, 175(0) kök qallq; KLİÜkük chaJik; HH 33, 78 kök qaleq; HI 5b; A5b // P38: BI 3a, LL 282(111) yaruq yaşuq; KL 10 yanık yasehuk; HH 33, 91 yaruq yaşuq; HI 5b; A5b // P39: BI 3b, LL 153(11) çolpan; KL 10 tsehulban; HH 33, 82 çolpan; HI 6a; A6a // P40: BI 3b, LL 262(111) tâlim yultuz; KL 10 telim yuldus; HH 33, 84 talem yultuz; HI 6a; A6a // P41: BI 3b, LL 276(111) llkâr; KL 10 ughcr; HH 33, 97 ökâr; HI 6a; A6a: P42: BI 3b, LL 129, 165(11) altun qazuq; KL 10 altun chasuch; HH 33,68

Ti-Lĭ-Men
(Yer Bölümü)

P43 yir P44	yeh-crh		
topraq P45 tay	fu-po-la		r
P46 suv P47	戈价味 ¹		
qum P48	t'a		n
mürân P49	su		n g
köl P50 taluy	k, vm		g
P51 ögüz P52	mo-licn l達		a n
qudu7 P53 yol	k'uan		n g
P54 bulaq P55	t'a-lci		- n g
balıq P56 ulus	wu-k'u-ss5		n
P57 ayıl P58	k'u-tou		g
şiltâgân P59	yuan 1、喇		“
taş P60	pu-la		,
oyman P61	pa-li		t-u
âdiz P62 bödi	wu-lu-ssu		sha
	ai-yin		shui
	shen-te-an		sha
	t, a-shih		chia
	wai-mang		.
	a-te-ssu		g
	pu-tc		J
			.
			g
			chin
			ˊ
			f
			J
			I
			,
			tz' u
			shih
			i

P43: B1 4a, LL 286(111) yir; KL 11 yir; HH 33, 92 yir; H1 7a; A7a // P44: BI 4a, LL 267(111) topraq; KL 11 tubrach; HH 33, 86 topraq; H1 7a; A7a // P45: BI 4a, LL 257(111) tay, KL 11 tach; HH 33, 86 tay; HI 7a; A7a // P46: BI 4a, LL 197(11) suv; KL 11 ssuw; HH 33,84 suw; HI 7a; A7a // P47: BI 4a, LL 169(11) qum; KL 11 chum; HH 33, 96 qum; HI 7b; A7a // P48: BI 4a, LL 183(11) mörün; KL 11 müran; HH 33, 79 möran; HI 7b; A7b // P49: BI 4b, LL 175(11) köl; KL 11 kul; HH 33,77 köl; HI 7b; A7b// P50: BI 4b, LL 258(111) talui; KL ! 1 taloi; HH 34, 85 taluy; HI 8a; A8a// P51: BI 4b, LL 189(11) ögüz; KL 11 ukus; HH 34, 97 ögüz; HI 8a; A8a // P52: BI 4b, LL 168(11) qudur, KL 11 chuduch; HH 34, 96 quduq; HI 8a; A8a// P53: BI 4b, LL 286(111) yol; KL Tl yol; HH 34, 92 yol; HI 8b; A8b// P54: BI 4b, LL 146(11) bulaq; KL 11 bulach; HH 34, 72 bulaq; HI Sb; A8b// P55: BI 4b, LL 138(11) balVq; KL 11 balich; HH 34, 72 baleq; HI 8b; A8b // P56: BI 4b, LL 274(111) ulus; KL 11 ulus; HH 34, 89 ulus; HI 8b; A8b// P57: BI 5a, LL 132(11) ayıl; KL 11 ail; HH 34, 69 ayel; HI 9a;A9a // P58: BI 5a, LL 198(11) şiltâgân; KL 11 schiltken; HH 34, 90 şildâgân; HI 9a; A9a// P59: BI 5a, LL 261(111) taş; KL 11 tasch; HH 34, 85 taş; HI 9a; A9a // P60: BI 5a, LL 186(11) oimang; KL 11 ümang; HH 34, 80 oymang; HI 9a; A9a // P61: BI 5a, LL 133(11)

P63 yır叫 P64	i-la	犯卜豪線 靄麻	yüan	遠
yaqın P65	ya-hên		chin	近
loytömal P66	t, u-t'u-		ch*en	盧
taban P67	man		ling	嶺
köJmâk P68 sîn	t'a-pan		ch, ih	池
P69 bay bor!uq	hsuıı-ma		fen	墻
P70 bazar P71	pa pu-êrh-lu		yüan-p'u	園圃
aymaq P72 abıy	pa-sa-êrh		shih-ch'an	市廛
P73 tarıyyir P74	ai-ma		ch'ün-	郡縣
yaz» yir P75	a-pı		hsien	郡
kötki P76 qıdıy	t'a-li yeh-erh ya-		fan-li	藩地
yir P77 tam P78	chi yeh-erh		yeh-ti	野地
aqarsuv P79 muz	k, fch, i ch*i-tc	起的菜t	kao-ti	高地
sızdı P80 tay-nm	yeh-erh tan	fi太H	pien-	邊地
a*yjz	a-ha-erh su mu-	木君夕咒、的	ch'iang-	墻垣
	ssu hsi-ssu-t6 t'a-		yüan	流水
	ning a-hei-ssu		liu-shui	冰消
			ping-shiao	冰消

P63: BI 5a, LL 284(111) y ıraq; KL 11 yirach; HH 34,91 ycraq; HI 9b; A9b// P64: BI 5a, LL 278(111) yaqi'n; KL 11 yachin; HH 34, 91 yaqen; HI 9b; A9b // P65: BI 5b, LL 265, 268(111) toytömâl; KL 11 lus, tumal; HH 34, 87 toq tömâl; HI 10a; A!0a // P66: BI 5b, LL 257(111) taban; KL 11 taban; HH 34, 74 daban; HI 10a; A10a// P67: BI 5b, LL 175(11) kölmâk; KL 11 kulmak; HH 34, 77 kölmâk; HJ 10a; A10a// P68: BI 5b, LL 194(11) sîn; KL 11 ssin; HH 34, 83 sin; HI 10a; A10a// P69: BI 5b, LL 137, 144(11) bay bor)uq; KL 11 bach, burluch; HH 34,71 baq burluq; HI 10b; A 10b " P70: BI 5b, LL 140(11) bazar; KL U basar; HH 34, 70 bazar; HI 10b; A!Ob // P71: BI 5b, LL 127(11) aimaq; KL 11 aimach; HH 34, 69 aymaq; HI 10b; A 10b // P72: BI 5b, LL 124(11) abıq; KL 11 abich; HH 34, 67 abeq; HI 10b; A 10b//P73: BI 6a, LL 260(111)lar'ı"/yir; K.L 11 tarichyir; HH 34, 85 tareqyir; HI İla; Alla" P74: BI 6a, LL 283, 286(111) yazî yir, KL 11 yasi yir; HH 34, 74 yazı yir, HI ila; Alla // P75: BI 6a, LL 176(11)kötki; KL 11 ködki; HH 34, 77 kötki; HI İla; Alla//P76: BI 6a, LL 166(11) qıd'r'Yyir; KL 11 chidich yir, HH 34,95 qedeq yir; HI 1 la; A1 la// P77: BI 6a, LL258(111) tam; K_L 12 dam; HH 34, 84 tam; H] 11b; Allb // P78: BI 6a, LL 127(11) aqar suv; KL 12 achar suw; HH 34, 69 a^ar suw; HI Ub; Allb// P79: BI 6a, LL 184, 195(11) muz sızdı; KL 12 mus sisdy; HH 34, 79 muz sezde; HI 1 lb; Allb// P80: BI 6b, LL 126(11), 257(111) tay-ning

Shih-Ling-Men
(Zaman)

P81 yaz P82 yay	ya-ssü	诒	ch'un
P83 küz P84 qış	ai	洵t	hsia
P85 yıl P86 öd P87	ch'u-ssu		ch'iu
kündüz P88 kaça	ch'i-shih	13	tung
P89 yılan boldı	yin	it	nien
P90 isig boldı P91	yü	% ^	shih
arta P92 kaça P93	k'un-tou-ssu	>1良叔的	chou
yanı P94 âski P95	k, S-ch'e	只夕柄的	yeh
buliyân boldı P96	i-lang pan-tc	四辱	liang
soyuq boldı P97	i-hsi pan-te	Puit	je
kaça qaran7U	a-erh-te	â (b)	ch'Sn
	k, S-ch, e		hsi
	yang-chi		hsin
	a-ssu-chi		chiu
	pu-li-yen pan-te		wen-he
	so-yüeh pan-te		han-leng
	k'Ĝ- ch'e ha-lang-		

春夏秋冬年時晝夜涼熱晨夕新舊溫寒晚

P81: BI 7a, LL 282(111)yaz; KL 12 yas; HH 34, 91 yaz; HI 12a; A12a//P82: BI 7a, LL 278(111) yai; KL 12 yai; HH 34,91 yay; HI 12a; A12a// P83: BI 7a, LL 179(0) II küz; KL 12 kus; HH 34 83 küz; HI 12a; A12a // P84: BI 7a, LL 166(11) qış; KL 12 chysch; HH 34, 85 qeş; HI 12b; A12b // P85: BI 7a, LL 284(111) yıl; KL 12 yil; HH 34, 92 yel; HI 12b; A12b// P86: BI 7a, LL 189(11) öd; KL 12 üt; HH 34, 98 öt; HI 12b; A12b " P87: BI 7b, LL 178® kundüz; KL 12 kündus; HH 34, 77 kündüz; HI 13a; A13a// P88: BI 7b, LL 171(0) kâçâ; KL 12 ketscha; HH 35, 76 kâçâ; HI 13a; A13a// P89: BI 7b, LL 143(11), 285(111) yilâng boldı; KL 12 yilang boldy; HH 35, 92 yclang bolde; H3 13a; A13a // P90: BI 7b, LL 143, 157(11) isig boldı; KL 12 issik boldy; HH 35, 75 isik bolde; HI 13b; A13b // P91: BI 7b, LL 135(11) ârta; KL 12 artfe; HH 35, 97 ârtâ; HI 13b; A13b // P92: BI 7b, LL 171(11) kaça; KL 12 ketscha; HH 35, 76 kâçâ; HI 13b; A13b // P93: BI 7b, LL 280(111) yangı; KL 12 yanghi; HH 35, 91 yange; HI 13b; A13b/7 P94: BI 7b, LL 136(11) âski; KL 12 âski; HH 35, 97 âski; HI 13b; A13b// P95: BI 8a, LL 143, 148(11) buliySn boltft*; KL 12 buliyan boldy; HH 35, 72 buleyan bolde; HI 14a; A 14a // P96: BI 8a, LL 143, 196(11) soyuq boldı; KL 12 suyuch boldy; HH 35, 83 soyuq bolde; Hi 14a; A 14a // P97: BI 8a, LL 163, 171(11) k8çâ qarangyu; KL 12 ketscha charangchu; HH

P98 kaçarak boldı k'c-ch'c-lie pan-tc 先幸 t 万的		yeh-hui
P99 soyuq tofıdı so-yüeh tung-te 樣的		leng-tung 康
P100 qurudı P10I k'u-lu-le 贫才逢的		
burunqı ârtiki pu-lun-hei a- erh-te-chi	vm	ku-hsi
P102 amtı-qı P103 an-tc-hei pu		ju-chin 如今
bu kün P104 tanda k'un t'ang-ta		chin-jih 今日
kün P105 bu yıl k'un pu yin	倘(四)	ming-jih 明日
P106 tanda yıl P107	Mâ	chin-nien 今年
yanı yıl P108 âski t'ang-ta yin	倘 弩 园	ming-nien 明年
yıl P109 kâlirki yıl yang-chi yin a-ssu-	着 fb Hî	hsin-nien
P110 bulturqı yıl chi yin k'e-li-erh-	tiflm	chiu-nien
Pili aram ay P112 chi yin pan-tou-		lai-nien
ikinti ay P113 üçünç erh-chi yin a-lan ai		ch'ien-nien
ay i-chin-ch'e ai yü-		cheng-yüeh 二 /H
shun-ch, e ai		erh-yüeh
		san-yüeh

P98: BI 8a, LL 143, 171 kâçârâk boldı; KL 12 kedscherk boldy; HH 35, 76 kaçarak bolde; HI 14a; A14a / P99: BI 8a, LL 196(11), 267(111) soyuq tongdı; KL 12 suyuch tungdy; HH 35, 81 soyuq tongde; HI 14a; A14a # P100: BI 8a, LL 170(11) qumıdı; KL 12 churudy; HH 35, 96 qurude; HI 14a; A 14a // P101: BI 8a, LL 135, 147(11) burunqı fırlâki; KL 12 burun chi arteghi; HH 35, 72 burunqe ârdiki; HI 14b; A14b// P102: BI 8a, LL 129(11) amtiqı; KL 12 amdy-chi; HH 35, 68 amdeqe; HI 14b; A 14b// P103: BI 8b, LL 145(11) bu kün; KL 12 bu kün; HH 35, 72 bu kün; HI 15a; A15a// P104: BI 8b, LL 177(11), 259(111) tangda kün; KL 12 tangda kün; HH 35, 85 tangda kün; HI 15a; A15a// P105: BI 8b, LL 145(11) bu yıl; KL 12 bu yıl; HH 35, 72 bu yıl; HI 15a; A15a// P106: BI 8b, LL 259, 284(111) tangda yVl; KL 12 tangda yıl; HH 35, 85 tangda yıl; HI 15a; A15a// P107: BI 8b, LL 281, 284(111) yangi yıl; KL 12 tanghi yıl; HH 35, 91 tange yıl; HI 15b; A15b // P108: BI 8b, LL 136(11) âski yıl; KL 12 âski yıl; HH 35, 97 âski yıl; HI 15b; A15b// P109: BI 8b, LL 172(11) kâlirki yıl; KL 12 kdirghi yıl; HH 35, 76 kâlirki yıl; HI 15b; A15b// P110: BI 8b, LL 144(11) bulturkı yıl; KL 12 boldurghi yıl; HH 35, 72 bulturki yıl; HI 15b; A15b// Pili: BI 9a, LL 126, 130(») aram ai; KL 13 aram ai; HH 36, 68 aram ay; HI 16a; A16a // P112: BI 9a, LL 126, 156(11) ikinti ai; KL 13 ikindy ai; HH 36, 74 ikindi ay; HI 16a; A16a // P113: BI 9a, LL 127(11), 275(111) üçünç ai; KL 13 üstsehundy

P114 lörtünç ay	t'u-Ġrh-t'un-ch'e		ssu-yüeh
P115 bişinç ay Pl	ai pi-shen-ch'e ai		/
16 altınç ay Pl 17	an-tinf-ch'e ai i-		亏
yitinç ay Pl 18	ting-ch'e ai sai- <i>tiirt%</i>		wu-yüeh 五 I 今
sâkzinç ay Pl 19	hsin-ch'e ai l'u- 土 蒜		liu-yüeh 六 /^ ch'i-
toqzunç ay P120	suan-ch'e ai wo-		yüeh 乙 巧 pa-yüeh
onunç ay P121 bir	nan-ch'e ai pi-erh i-		/、 / 兮
yigirminç ay	ch*i-erh- ming-		chiu-yüeh 允 / 弓
P122 çaqşaput ay	ch'e ai ch'a-sha-pu D / 、 I		shih-yüeh 十 / \$
	ai		shih-i- 十一
			yüeh / :)
P123 şün ay	shun ai		shih-erh- • + 二
P124 kün küninâ	k'un k^n-ning-k'e ^ 钟 _ 色 fu-		yüeh (-]
P125 tört öd	erhyü		jun-yüeh [i] / ? jih-
mm	sai-ch'i-ssü ch, a 害 吃 》 忘 雙		jih 13(5
P126 câkiz çav			...

P114: BI 9a, LL 127(11), 269(111) törtünç ai; KL 13 törtüntsch ay; HH 36, 88 törttinç ay; HI 16a; A16a // P115: BI 9a, LL 126, 142(11) bişinç ai; KL 13 bischintsch ay; HH 36, 72 bişinç ay; H1 16b; A16b// PH6: B19a, LL 126, 128(11) altınç ai; KL 13 altintsch ay; HH 36,67 altenç ay; HI 16b; A16b // Pl 17: BI 9a, LL 127(11), 286(111) yitinç ai; KL 13 yitintsch ay; HH 36,92 yitinç ay; HI 16b; A16b// P118: BI 9a, LL 127, 193(11) sâkzinç ai; KL 13 seksintsch ay; HH 36, 83 sekzinç ay; HI 16b; A16b// P119: BI 9b, LL 127(11), 266(111) toqzunç ai; KL 13 tochsuntsch ay; HH 36, 87 to*Ku)zunç ay; HI 17a; A17a // P120: BI 9b, LL 127, 187(11) onunç ai; KL 13 onuntsch ay; HH 36, 80 onunç ay; HI 17a; A17a // P121: BI 9b, LL 126(11), 285(111) bir yigirminçi ai; KL 13 bir jigirmintsch ay; HH 36 bir içirminç ay, 71 bir igirminç ay; HI 17a; A17a // P122: BI 9b, LL 126(11) çaşaput ai, 150(11) çaşaput ai; KL 13 tschachschatut ay; HH 36, 81 çaşabut ay; HI 17a; A17a// P123: BI 9b, LL 127, 199(11) şün ai; KL 13 schün ay; HH 36, 90 şün ay; HI 17b; A17b// P124: BI 9b, LL 177(| I) kün küninga; KL 13 kün küninge; HH 36, 77 kün küningâ; HI 17b; A 17b" P125: B! 9b, LL 189(11), 269(111) tört öd; KL 13 tört ut; HH 36, 88 tört öt; HI 17b; A17b // P126: BI 9b, LL 149, 189(11) câkiz çav; KL 13 câkiz çav; HH 36, 88 câkiz çav; HI 17b; A17b //

Hua-Mu-Men
(Bitkiler)

P127 çâçâk	ch'S-ch'g		見
PI28 yryaç	i-ha-ch'S		木
P129 söğüt	so-kc		樹
P130 yâmiş	chc-mi-shih		巢
P131 qam»ş	ha-mi-shih		竹
P132 saman	sa-man	<i>m</i>	§ J 2 —
P133 burçaq	pu-erh-ch*a		\$
P134 arpa	a-crh-pa		括
P135 qaçaura	ha-ch'ao-la		樣
P136 arduç	a-Ŗrh-tou- ~L'~		脅
P137 lâkân	lie-kan		砸
P138 badam	pa-tan		桑
P139 çuşüm	shuo-ch'uan	糊 拴	靖
P140 qaryaç	ha-erh-ha- ch*ç	女 % 切、	樣
P141 qadırqan	ha-te-erh-han		柳
P142 tal	t'an		

P127: BI 10a, LL 150(11) çSçâk; KL 13 tschchtschek; HH 36, 82 çâçâk; H1 18a; Al8a// **P128:** BI 10a, LL 283(111) yVyaç; KL 13 yichatsch; HH 36, 92 ycyaç; H1 18a; Al8a // **P129:** BI 10a, LL 96(11) söğüt; KL 13 sugut; HH sögöt; HI 18b; Al8b// **P130:** BI 10a, LL 283(111) yfimiş; KL 13 yemisch; HH 36,93 jâmiş; HI 18b; A18b // **P131:** BI 10a, LL 161(11) qamış; KL 13 chamisch; HH 32, 93 qameç; HI 18b; A 18b // **P132:** BI 10a, LL 191(11) saman; KL13 saman; HH 36, 82 saman; HI 18b; Al8b// **P133:** BI 10b, LL 146(11) burçaq; KL 13 burtschach; HH 36,72 burçaq; HI 19a; A19a // P134: BI 10b, LL 130(11) arpa; KL 13arpa;HH 36, 68 arpa; HI 19a; A19a // **P135:** BI 10b, LL 158(11) qaçaura; KL 13 chatschora; HH 36; 94 qaçaura; HI 19a; **A19a//P136:** BI 10b, LL 131(11) artuç; KL 13 ardutsch; HH 36, 68 arduç; HI 19a; A 19a" P137: BI 10b, LL 179(11) lâkân; KL 13 laken; HH 36,78 lâgân; HI 19b; **A19b//P138:** BI 10b, LL 137(11) badam; KL 13 badam; HH 36, 70 badam; HI 19b; A19b//P139: BI 10b, LL 155(11) çuşüm; KL 13 tschuschum; HH 36, 82 çoşum; HI 19b; A19b// **P140:** BI 10b, LL 163(11) qaryaç; KL 13 charchatsch; HH 37, 95 qar7aç; HI 19b; A19b // **P141:** BI İla, LL 159(1!) qadırqan; KL 13 chadırchan; HH 37, 93

P143 tulüg	t'u-lu	•i 撮	l	私麥辟貞 & 橡極故相鍾族貸篇教
P144 ârük PI45	e-lu	物 M	r	
şünük IM 46	shu-nu		:	
çubuTan P147	shuo-pu-han		:	
buzumla PI48	pu-tsur^a	卜. %	l	
nariç P149 yiltız	na- li- ch'e	/t	I:	
P150 çibıq-ı	ying-te-ssö		l	
P151 uç-ı P152	ch'c-pi-hei	尺必黑	i:	
uruy-ı P153	vvu-ch'c	凡尺	l	
yapıryaq P154	wu-lu-hei	壬 5 M 裏 邊 的 名		
toyurçuq-ı P155	yeh-pi-erh-ha			
kândir P156	t*u-k*u-erh-chu-	考 長		
qonaq P157küşi	hei	%	!	shih
P158 qavla	ch'ien-tc-crh		r	
P159 çâskâ	k*u-na		L	
P160 soyun	k'u-shih		ken	
	kao-la		chih	
	ch*a-ssu-kc			
	...			

P143: BI İla, LL 271(111) tulüg; KL 13 tuluk; HH 37, 88 tölük; HI 20a; A20a // P144: BI İla, LL 135(11) ârük: KL 14 erük; HH 37, 97 ârük; HI 20a; A20a // P145: BI İla, LL 199 şünük; KL 14 schunuk; HH 37,90 sünuk; HI 20b; A20b // P146: BI İla, LL 153(11) çobuTan; KL 14 tschobuchan; HH 37, 82 çobuqan; HI 20b; A20b // P147: BI İla, LL 147(11) buzumla; KL 14 busumla; HH 37, 72 buzumla; HI 20b; A20b // P148: BI İla, LL 185(11) nariç; KL 14 naritsch; HH 37, 79 narcç; HI 20b; A20b // P149: BI 11b, LL 284(111) yVltîz; KL 14 yildis; HH 37, 92 yeldeç; HI 21a; A21a // P150: BI 11b, LL 151(11) çıVıq-ı; KL 14 tschibichi; HH 37, 8J çebcq-c; HI 21a; A21a // P151: BI 11b, LL 272(111) üç; KL 14 ütschi; HH 37, 98 üç; HI 21a; A21a // P152: BU 1b, LL 281(111) yapîryaq; KL 14 yebirchach; HH 37,92 yaberqaq; HI 21a; A2U // P153: BI 11b, LL 274(111) uruy-ı; KL 14 uruchi; HH 37, 89 uruq-c; HI 21b; A21b // P154: BI 11b, LL 266(111) tOTurçuq-V; KL 14 tukurtschuchi; HH 37, 87 tuqurçuq-c; HI 21b; A21b // P155: BI 11b, LL 172(11) kindir; KL 14 kendir; HH 37, 76 kândir; HI 21b; A21b // P156: BI 11b, LL 168(11) qonaq; KL 14 kunaq; HH 37, 96 qonaq; HI 21b; A21b // P157: BI 12a, LL 179(11) köşi; KL 14 kusehi; HH 37, 78 kuşi; HI 22a; A22a // P158: BI 12a, LL 165(11) qau1a; KL 14 koola; HH 37, 95 qawla; HI 22a; A22a // P159: BI 12a, LL 151(11) çâskâ; KL 14 tsehaska; HH 37, 82 çâskâ; HI 22a; A22a // P160: BI 12a, LL 195(11) soyun;

PI61 satun	sa-tun	振	葦
PI62 kâgürtdâ	hou-erh-te		chiu 竹孝
PI63 qamış-nm	ha-mi-shih-ning		
toz7aq-ı	t'u-ssü-ha-hei		chü-sun
P164 qamış-nm	ha-mi-shih-ning	味 ■	II
to7urçuq-ı	t'u-k'u-crh-chu-hei	土 荖 t 良 笔	lū-ya
P165 künçit	k'un-ch'c	mi	chih-ma
P166 şoldury-a	shun-tou-crh-ha		ma-licn
P167 samur	sa-mu-erh		sung-tzu
P168 yınaq	ying-k'6		hu-t'ao
P169 nar-a	na-la	(四) ruû	shih-liu
P170 üzüm	wu-tsun	喊 湊 !、总	p'u-t, ao
P171 qarbus	ha-erh-pu-ssu		hsi-kua
P172 qayun	ha-wen	把 钓 呼 1	t*icn-kua
P173 badıraq	pa-te-la		shao-kua 餘 4
P174 yor P175	yü-erh		mci-lzu
murç P176	mu-erh-ch*a		hu-chiao
yarma	ya-erh-ma		hua-chiao

PI61: BI 12a, LL 193(11) satun; KL 14 satun; HH 37, 82 sadun; HI 22a; A22a// P162: BI 12a, LL 172(11) kâgürtdâ; KL 14 kekürtdc; HH 37, 77 kâkurtta; HI 22b; A22b // P163: BI 12a, LL 161(11), 268(111) qamış-ning tozyaq-ı; KL 14 chamysch nyng tus'chachi; HH 37, 94 qameşneng tusqaq-e; HI 22b; A22b // P164: BI 12a, LL 161(11), 266(111) qamVş-ning t07urçuq-i'; KL 14 chamysch nyng tukurtschuchi; HH 37, 94 qameşncng tuqurçuq-e; HI 22b; A22b // P165: BI 12b, LL 178(11) künçit; KL 14 küntschid; HH 37, 77 künçit; HI 23a; A23a // P166: BI 12b, LL 198(11) şoldury-a; KL 14 schuldurcha; HH 37, 90 şoldurqa; HI 23a; A23a//P167: BI 12b, LL 192(11) samur; KL 14 somur; HH 37, 82 samur; HI 23a; A23a // P168: BI 12b, LL 285(111) yingaq; KL 14 yinkcch; HH 37, 92 yengaq; HI 23a; A23a // P169: BI 12b, LL 184(11) nar-a; KL 14 nara; HH 37, 79 nar-a; HI 23b; A23b // P170: BI 12b, LL 277(111) üzöm; KL 14 usum; HH 37, 98 üzüm; HI 23b; A23b // P171: BI 12b, LL 163(11) qarbus; KL 14 charbus; HH 37, 94 qarbus; HI 23b; A23b // P172: BI 12b, LL 160(11) qa7un; KL 14 chachun; HH 37, 95 qayun; HI 23b; A23b // P173: BI 13a, LL 137(11) badıraq; KL 14 badirach; HH 37, 70 baderaq; HI 24a; A24a // P174: BI 13a, LL 287(111) yor, KL 14 yur; HH 38, 92 yor; HI 24a; A24a // P175: BI 13a, LL 183(11) murç; KL 14 muitsch; HH 38, 78 murç; HI 24a; A24a // P176: BI 13a, LL 281(111) yarma; KL 14 yarma; HH 38, 81 yarma; HI 24a; A24a

P177 kâdâz P178	k'e-te-ssu		mien-hua	核么
bitatu P179 qadız	• 4,	•, 舍名;>	mien-tzu	
çâçâk P180	pı-la-		kui-hua	
linhuu-a P181	tou		lien-hua	樺水
baqam P182	lien-		su-mu	惠才\
qaym P183	pa-kan		hua-mu	
abinus P184	ha-ying		wu-mu	t ^
çından P185	a-pi-nu-ssü		ch'^n-t'an	細
qurslan P186 ot	chen-t'an	虞6	tou-k'ui	
talug	k^erh-ssu- lan		yao-ts'ai	
	wu-t'a-lu	70姥福		

P177: BI 13a, LL 171(11) kâdâz; KL 14 kedis; HH 38, 76 kâdâz; HI 24b; A24b // P178: BI 13a, LL 141(11) bitatu; KL 14 bidadao; HH 38, 71 bedadu; HI 24b; A24b // P179: BI 13a, LL 150, 159(11) qadız çâçâk; KL 14 chadis tsche-tschek; HH 38, 94 qadez çâçâk; HI 24b; A24b // P180: BI 13a, LL 179(11) linhuu-a; KL 15 linchoua; HH 38, 78 linhuwa; HI 24b; A24b // P181: BI 13a, LL 137(11) baqam; KL 15 bacham; HH 38, 70 baTam; HI 25a; A25a // P182: BI 13b, LL 168(11) qaym; KL 15 chaing; HH 38, 95 qayeng; HH 25a; A25a // P183: BI 13b, LL 125(11) abinus; KL 15 abinus; HH 38, 67 abenuz; HI 25a; A25a // P184: BI 13b, LL 152(11) çından; KL 15 tschintan; HH 38, 81 çintân; HI 25a; A15a // P185: BI 13b, LL 170(1!) qurslang; KL 15 churslang; HH 38, 96 qurslang; HI 25b; A25b // **P186**: BI 13b, LL 188(11), 285(111) ot talug;

Niao-Shou-Mğn
(Canlılar Bölümü)

PI87 quş	k, u-shih		niao	鳥
P188 kâyik	k*c-yeh		shou	獸
P189 sıçqan	hsi-ch'c-han		shu	鼠
P190 ud	wu	丁。	niu	牛
P191 bars	pa-erh-ssu	t	hu	虎
P192 tavişqan	tao-shih-han		t, u	兔
P193 hm	lu	\$-	iung	龍
P194 yılan	i-lan		she	4
P195 at	為	額	ma	本
P196 qoy	huai		yang	領
P197 biçin	pi-ch'cn		hou	it
P198 taqav	fa-hao	âsi	chi	
P199 it	i	t	kou	
P200tonuz	t'ung-k'u-ssü		chu	絲
P201 uqar	wu-ha-erh	%她	ho	
P202 buyu	pu-hu	M丰	lu	

P187: BI 14a, LL 170(11) quş; KL 15 chusch; HH 38, 96 quş; H1 26a; A26a // P188: BI 14a, LL 173(11) kayik; KL ISkeyik; HH 38, 76 kâyik; HI 26a; A26a// P189: BI 14a, LL 194(0) sıçqan; KL 15sitschichan; HH 38, 83 seçqan; HI 26a; A26a//P190: BI 14a, LL 273(111) ud; KL 15 ut; HH 38, 89 ud; HI 26b; A26b // P191: BI 14a, LL 139(11) bars; KL 15 bars; HH 38, 70 bars; HI 26b; A26b // P192: BI 14a, LL 261(111) lavişqan; KL 1 Stayischchan; HH 38, 86 tayçşqan; HI 26b; A26b // P193: BI 14b, LL 180(11) luu; KL 15 loo; HH 38, 78 luw; HI 27a; A27a // P194: BI 14b, LL 284(111) yılan; KL 15 yılan; HH 38, 92 yelan; HI 27a; A27a // P195: BI 14b, LL 132(11) at; Kİ 15 at; HH 38, 69 at; HI 27a; A27a // P196: BI 14b, LL 167(11) qoi;KL 15 choi; HH 38, 96 qoy; HI 27a; A27a// P197: BI 14b, LL 141(11) biçin; KL 15 bitschin; HH 38, 71 biçin; HI 27b; A27b // P198: BI 14b, LL 257(111) taqau; KL 15 tachö; HH 38, 86 taqaw; HI 27b; A27b//P199: BI 14b, LL 158(11) it; KL 15 it; HH 38, 75 it; HI 27b; A27b // P200: BI 15a, LL 267(111) tonguz; KL 15 tunkus; HH 38, 86 tonguz; HI 27a; A27a // P201: BI 15a, LL 274(111) uqar; KL 15 uchar, HH 38, 89昌ar; HI 28a; A28a // P202: BI 15a,

P203 adıy	a-te		hsiung	熊
P204 qara qulaq	ha-la-hu-la	M - —	piao	彪
P205 tav-â	te-wai		t'o	駝
P206 yana	yang-ke	iî 兔%,	hsiang	象
P207 qaz	ha-ssu		A p	鶻
P208 ördâk	wu-erh-te		ya	鴨
P209 işâk	i-she	以反	lû	驢
P210 qatır	ha-tc-erh		lo	騾
P211 bön	pu-li	h/)	lang	龍
P212 şilâsün	shih-la-sun		pao	
P213 mâçiyân	mai-ch*c-yen		ts'u	
P214 qolaz	k'u-la-ssu		hsiung	雄
P215 inak	i-na		ju-niu	
P216 otaz	wu-ta-ssu		mao-niu	
P217 sımury-a	hsı-mu-erh-l		feng-huang	
P218 qat	ha		ch'i-lin	
P219 kârüdi	k'e-lu-te	İHA	ta-p'êng	

P203: BI 15a, LL 125(11) adıY, HH 39,67 adcq; HI 28a; A28a // P204: BI 15a, LL 162(11) qaraqulaq; KL 15 charchulach; HH 3S, 94 qaraqulaq; HI 28a; A28a // P205: BI 15a, LL 254(111) tâv-Jî; KL 15 dewa; HH 38, 88 tâw-a; HI 28b; A28b // P206: BI 15b, LL 280(111) yanga; KL 15 yange; HH 39, 93 yânkö; HI 28b; A28b // P207: BI 15b, LL 165(11) qaz; KL 15 chas; HH 39, 95 qaz; HI 28b; A28b // P208: BI 15a, LL 190(1!) ördâk; KL 15 ördck; HH 38, 98 ördük; HI 29a; A29a // P209: BI 15b, LL 158(11) işük; KL 15 ischck; HH 39, 75 işak; HI 29a; A29a // P210: BI 15b, LL 165(11) qatır; KL 15 chadır; HH 39,93 qadcr; HI 29a; A29a // P211: BI 15b, LL 145(11) böri; KL 15 büri; HH 39, 73 bön; HI 29a; A29a // P212: BI 15b, LL 198(11) şilâsün; KL 15 schilasun; HH 39, 89 şelasun; HI 29a; A29a // P213: BI 15b, LL 182(11) mâçiyân; KL 15 matschian; HH 39, 79 mâçiyân; HI 29a; A29a // P214: BI 15b, LL 167(11) qolas (qoraz); KL 15 chutas; HH 39, 96 qulaz (quraz); HI 29b; A29b // P215: BI 15b, LL 157(11) inâk; K.L İS inek; HH 39, 75 inak; HI 29b; A29b // P216: BI 15b, LL 188(11) otas; KL 15 utas; HH 39, 80 otaz (qotaz); HI 29b; A29b // P217: BI 16a, LL 194(11) s'ımurq-a; KL 15 simrucha; HH 39, 89 şcmurqa; HI 30a; A30a // P218: BI 16a, LL 164(11) qat; KL 15 chat;

P220 arşlar) şir	a-crĥ-ssu-lan she-crĥ		shih-tzu	<i>m</i>
P221 toti	fu-te	太的 i	ying-wu	
P222 kârs	k'e-erĥ-ssu		hsi-niu	
P223 şonqar	sung-ha-erĥ		hai-ch'ing	
P224 qu*yu	k'u-hu		ticn-c	
P225 maral	ma-lan	■	mi-lu	<i>fi</i>
P226 kiş	ch'i-shih		pao-shu	
P227 as	a-ssü		yin-shu	
P228 tâyin	t'a-ying		ch'ing-shu	<i>4i i</i>
P229 böz	pu-ssu	<i>h %</i>	ch'ing-ma	
P230 qula	k'u-la	劣 41	huang-ma	请、4
P231 çirdâ	chĭerĥ-tc		ch'i-ma	
P232 börtâ	pu-erĥ-te	、纪偉	pai-ma	
P233 qar-a at	ha-la e		hci-ma	«•«««/
P234 aqta	a-la		shan-ma	
P235 ayyır	ai-hei-erĥ		erĥ-ma	<i>'n</i>
P236 qulan tayı	k'u-lan t'a-ni		ych-ma	<i>m</i>

P220: BI 16a* LL 131,197(11) arslang şer, KL 16 şehir, arsalang; HH 39, 68 arslang şir, HI 30a; A30a // P221: BI 16a, LL 268(111) toti; KL 16 tudy; HH 39, 87 tute; HI 30b; A30b "

P222: BI 16a, LL 173(11) kârs; Kĭ 16 kers; HH 39, 76 kfirs; HI 30b; A30b // P223: BI 16a, LL 199(11) şongqar; KL 16 sehongehar; HH 39, 90 sungqar, HI 30b; A30b // P224: BI 16a, LL 169(11) quyu; Kĭ 16 chuchu; HH 39, 96 quyu; HI 30b; A30b // P225: BI 16a, LL 181(11) maral; KL 16 maral; HH 39, 78 maral; HI 16b; A16b // P226: BI 16a, LL 174(0) kiş; KL 16 kisch; HH 39, 76 kiş; HI 31 a; A3 U // P227: BI 16b, LL 131(11) as; Kĭ 16 as; HH 39, 69 as; HI 31a; A31a // P228: BI 16b, LL 264(111) tfiying; KL 16 teing; HH 39, 86 tayeng; HI 31a; A31a // P229: BI 16b, LL 144(11) böz; Kĭ 16 büs; HH 39, 73 böz; HI 31b; A31b // P230: BI 16b, LL 169(11) qula; KL 16 chula; HH 39, 96 qula; HI 31b; A31b // P231: BI 16b, LL 153(11) çirdâ; KL 16 tsehirte; HH 39, 81 çirdâ; HI 31b; A31b // P232: BI 16b, LL 145(11) börtâ; KL 16 burte; HH 39, 73 böcdâ; HI 31b; A31b // P233: BI 16b, LL 162(11) qar-a at; KL 16 chara-at; HH 39, 74 qar-a at; HI 32a; A32a // P234: BI 17a, LL 127(11) aqta; Kĭ 16 akda; HH 39, 69 ayta; HI 32a; A32a // P235: BI 17a, LL 127(11) ayyır, Kĭ 16 aichir; HH 39, 69 ayyer; HI 32a; A32a //

P236: BI 17a, LL 160(11) qulan tayı, KL 16 chulan tayı; HH 39, 86 qulan tayı; HI 32a;

P237 baytal	pai-tan		k'e-ma	I I
P238 qulun ¹	k'u-lun		chü-crh	I I
P239 tobiçaq	t'u-pi-ch'a		ta-hsi	大 西
			-ma	馬
P240 aryumaq	a-erh-k'u-ma		hsiao-hsi	M ^ ..Ş
			-ma	
P24I aryumaq	a-lu-ku-ma	闷M. 島	a-lu-ku	•h
			-ma	
P242 qar-a qulaq	hı-la hu-la	必 4ji 噠1	ha-la-	/t 4f
			hu-la	Λ
P243 altun	an-t'un		chin-ch'icn	Λ
yarmaq-liq	ya-erh-ma-li	令纪為力	-pao	
bars	pa-erh-ssu		hua-pao	伞?
P244 ala bars a-la pa-crh-ssu	fj 把纪 g			

P237: B1 17a, LL 137(11) baital; ICL 16 baitschal; HH 40, 70 baytal; Hl 32b; A32b // P238: B1 16b, LL 169(11) qulun (170 qurun); KL 16 churun; HH 40, 96 qunın (qulun); Hl 32b; A32b // P239: BI 17â, LL 265(111) tobTçaq; KL 16 tubiischach; HH 40, 87 tubcç*q; Hl 32b; A32b// P240: BI I7m. Ll 130(») aryumaq; KL 16 archumich; HH 40, 68 ar7umaq; HJ 32b; A32b // P241: BI 17ı, LL 130(11) ar-7umaq; KL —; HH 40, 69 aryumaq; Hl 33a; A33a // P242: BI 17b, LL 163(11) qar-a qulaq; KL —; HH 40, 94 qar-a qu1aq; Hl 33a; A33a // P243: BI 17b, LL 129, 139(11), 281(111) altun yarmaq-lVy bars; KL 16 altun yarmak lyk bars; HH 40, 68 altun yarmaq-leq bars; Hl 33a; A33a // P244: BI 17b, LL 128, 139(11) ala bars;

Bu kelime nüshalarda yanlış olarak *qurw*

Jen-Wu-Men
(İnsan Bölümü)

P245 qan P246	han	穿		劣
lüşimâl P247 ata	t'u-shih-man	: t失蹙	g	臣
P248 071ı P249 âr	a-ia			y
P250 âbçi P251	ao-li	m		子
uluy P252 yiğit	c-erh			夫
P253 ay-a P254 ini	a-po-ch'S	n%		嫂
P255 âbügân P256	wu-lu	Tu^i以 l		長
uluy ata P257	i-chi			勿
abuy-a P258 ana	a-ha		1 L	乙
P259 qay-a mâgâçi	i-ni	門卜支		弟
P260 yingâsi P261	a-pu-keng wu-lu	îi終m M卜蛉		极
mâgâçi	a-ta a-pu-ha a-na		1	徇
	ha-ha mo-k*e-			拉
	chih	案帅		屬
	ying-k'e-chi			杉
	mo-k^chih			嫖
				扣
				𠂇

P245: BI 18a, LL 161(11) qan; KL 16chan;HH40,94 qan; H134a; A34a // P246: BI 18a, LL 272(111) tüşimâl; KL 16 tuschimal; HH 40, 88 tüşimâl; HI 34a; A34a // P247: BI 18a, LL 132(11) ata; KL 16 ata; HH 40, 69 ata; HI 34b; A34b// P248: BI 18a,LL 186(11) oyİV; KL 16 ochly; HH 40, 81 oyie; HI 34b; A34b // P249: BI 18a, LL 135(11) âr; KL 16 er, HH 40, âr; HI 34b; A34b // P250: BI 18a, LL 134(11) âpçi; KL 16 abetschİ; HH 40,67 abçe; HI 34b; A34b // P251:BI18b, LL 274(111) ulur, KL 16 uluch; HH 40, 89 uluq; HI 35a; A35a // P252: BI 18b, LL 285(111) yiğit; KL 16 yikit; HH 40, 89 yiğit; HI 35a; A35a// P253: BI 18b, LL 126(11) ay-a; KL 16 acha; HH 40,69 ay-a; HI 35a; A35a // P254: BI 18b, LL 157(11) ini; KL J6 ini; HH 40, 74 İni; HI 35a; A35a // P255: BI 18b, LL 133(11) âbügâng; KL 16 abukcng; HH 40, 67 abukâng; HI 35b; A35b // P256: BI 18b, LL 132(11), 274(111) uluyata; KL 16 uluch-ata; HH 40, 89 ul𠂇 ata; HI 35b; A35b // P257: BI 18b, LL 125(11) abuy-a; KL 16 abuka; HH 40, 67 abuq-a; HI 35b; A35b // P258: BI 18b, LL 130(11) ana; KL 16 ana; HH 40, 68 ana; HI 35b; A35b // P259: BI 19a, LL 159, 𠂇 82 (II) qay-a mâgâçi; KL 16 chacha maktschi; HH 40, 95 qaq-a mekçi; HI 36a; A36a // P260: BI 19a, LL 285(111) yinggâsi; KL 16 yingkessi; HH 40,

Y2b/sını< >	sheng-chi		1	me i i erh nu	姓
P263 na-yaçi	na-ha-chih	'	1	^	械
P264 oyul	wu-wcn	尤	1	^	亿
P265 qız P266	ch'i-ssö	掌		shih	1
nankiy-a P267	nang-k'S-ch'i-	尤 呀		t' u shlh tao	k
baTş1 P268	:			1	#
şabi P269 toym				1	反
P270 tanı P271	t'u-yin	d			轉
nayvasiki P272	t'ang-chi	"			邊
üzit P273	nai-wa-hsi-chi			1	料
burqan P274	wu-hsi	-		fo ju	4
inçkâ P275 bâg	pu-erh-han	fe		1	佛
P276 çârig	ying-ch'6-	˘			f
F277 qan P278	k, €				f
yiğit P279 mân	PO				f
	ch^c-li ha-li i-				冷
	chi mi en			1 1 ao	少 妓

P262: BI 19a, LL 195(11) singi; KL 17 singhi; HH 40, 83 singi; HI 36a; A36a // P263: BI 19a, LL 184(11) nayaçi; KL 17 nachatschi; HH 40, 79 naqaçc; HI 36b; A36b // P264: BI 19a, LL 186(11) 0711I; KL 17 uchul; HH 40, 81 0711i; HI 36b; A36b // P265: BI 19a, LL 167(11) qız; KL 17 chis; HH 40, 95 qez; HJ 36b; A36b // P266: BI 19a, LL 184(11) nangkiy-a; KL 17 nangki ya; HH 41, 79 nankâkiya; HI 36b; A36b // P267: BI 19a, LL 138(11) baqş1; KL 17 bachschi; HH 41, 71 baqşc; HI 37a; A37a // P268: BI 19b, LL 197(11) şab1; KL 17 schabi; HH 41, 89 şabe; HI 37a; A37a // P269: BI 19b, LL 168(111) toym; KL 17 tuin; HH 41, 87 tüyen; HI 37a; A37a // P270: BI 19b, LL 259(111) tang1; KL 17 tanghi; HH 41, 85 unge; HI 37a; A37a // P271: BI 19b, LL 184(11) naivaziki; KL 17 nivasikî; HH 41, 80 nâywasigi; HI 37b; A37b // P272: BI 19b, LL 277(111) üzit; KL 17 ussit; HH 41, 98 ösit; HI 37b; A37b // P273: BI 19b, LL 146(11) burqan; KL 17 burchan; HH 41, 72 burqan; HI 37b; A37b // P274: BI 19b, LL 157(11) inçkö; KL 17 intschke; HH 41, 74 inçkâ; HI 37b; A37b // P275: BI 20a, LL 140(11) bâg; KL 17 bek; HH 41, 73 bâg; HI 38a; A38a // P276: BI 20a, LL 151(11) çârig; KL 17 tscherik; HHH 41, 82 çirik; HI 38a; A38a // P277: BI 20a, LL 163(11) qarî; KL 17 chari; HH 41, 94 qarc; HI 38a; A38a // P278: BI 20a, LL 285(111) yiğit; KL 17 yikit;

		叙		
P280 san P281	hsicn		ni	<i>m</i>
kim P282 anı	ch'in		shci	
P283 o*yn	a-ni		fa	
P284 qaraqçı	ao-li		tzci	
P285 uruy tany	ha-la-chih wu-	<i>Tu</i> 株鳴 <i>fi</i>	tao	
P286 işlâri	lu t'a-li i-shih-		ch'in-ch, i	<i>mü</i>
P287 qan kişi	la-li ha-li ch'i-		p*eng-yu	
P288 kiçig oyul	shih ch'i-ch'e		lao-jen	
P289 aylu küng	wu-wı a-lu		hsiao-erh	穷 ▲
P290 qul kişi	kung k'uen	免鉞中、	chia-hsiao	
P291 qa7an	ch'i-shih ha-		nu-pei	<i>t#</i>
P292 üstünki	han		huang-ti	
P293 qaraçu	yü-ssu-tun-chi	〈索 錄	ch'ao-t'ing	
P294 bilgüçi	ha-la-chu		tsai-hsiang	%、 /
P295 bo*ydas	ping-ku-chih	卜冬見	hsicn-jen	、
P296 ara	pu-ta-ssu		sheng-jen	I、
	a-erh-chi		hsien-jen	/// —

P280: B1 20a, LL 193(11) sâñ; KL 17 sen; HH 41, 84 sâñ; HI 38b; A38b // P281: BI 20a, LL 174(11) kim; KL 17 kim; HH 41, 76 kim; HI 38b; A38b // P282: BI 20a, LL 130(11) anî; KL 17 ani; HH 41, 68 ane; HI 38b; A38b // P283: BI 20b, LL 186(11) oTrı; KL 17 uchri; HH 41, 81 OTTC; HI 39a; A39a // P284: BI 20b, LL 162(11) qaraqçı; KL 17 charachtschi; HH 41, 94 qaraqçc; HI 39a; A39a // P285: BI 20b, LL 260,274 (Üi> unrytarıy, KL 17 uruch, tarich; HH 41, 89 uruq tarçq; HI 39a; A39a // P286: BI 20b, LL 158(11) işlâri; KL 17 ischlari; HH 41, 75 işlâri; HI 39a; A39a // P287: BI 20b, LL 163, 174(11) qan kişi; KL 17 chari kischi; HH 41, 94 qarc kişi; HI 39b; A39b // P288: BI 20b, LL 173(11) kiçig ovul; KL 17 kitschik ochul; HH 41, 96 qıçiq oyul; HI 39b; A39b // P289: BI 20b, LL 156(11) ilüküng; KL 17 ailukung; HH 41, 69 aylu küng; HI 39b; A39b // P290: BI 20b, LL 169, 174(11) qulkişi; KL 17 chul kischi; HH41,96qul kişi; HI 39b; A39b // P291: BI 21a, LL 160(11) qayan; KL 17 chachan; HH41,95 qaqañ; HI 40a; A40a // P292: BI 21a, LL 276(111) üstünki; KL 17 usatunghi; HH 41, 98 üstünki; HI 40a; A40a // P293: BI 21a, LL 126(11) qaraçu; KL 17 charatschu; HH 41, 95 qaraçu; HI 40a; A40a // P294: BI 21a, LL 142(11) bilgüçi; KL 17 bilkutschi; HH 41, 71 bilgüçi; HI 40a; A40a // P295: BI 21a, LL 143(11) bo>das; KL 17 bochdas; HH 41, 73 buqtaz; HI 40b; A40b // P296: BI 21a, LL 120(11) ara; KL 17 ara; HI 41, 69 ara; HI 40b; A40b //

P297 çıdayuçı	ch'e-ta-ku-chih	𠂔𠂔 1;	ncng-jcn	
P298 uq7uçı	ao-ku-chih	t, 丿	chih-chc	
P299 igasi	i-k*c-chi		chu-jcn	
P300 aTaça	a-ha-ch'a	以元印	chün-chu	
P301 lariTuçı	t'a-li-ku-chih		nung-jen	
P302 satıcı	sa-te-chih	灸力m 御”	shang-jcn	
P303 omoy		rut	chu-crh	
P304 küdân			k^jcn	
P305 nökör	nu-k'u-Srh	請 g	pan-tang	
P306 ula*yçı	wu-la-chih	Tu^A^A	ma-fij	
P307 kâlâmâçi	k*c-lie-mai-ch*c		t'ung-shih	
P308 ilçî	yin-chih	M	shih-ch'cn	
P309 utlıçı	wu-li-chih	m	en-ehu	
P310 tözün kişi	t'u-tsun ch'i-shih	:tf赵 姜	shan-jen	
P311 yaqşı kişi	ya-shib ch'i-shih		hao-jen	勾 / 丿
P312 yaman kişi	ya-man ch'i-shih		tai-jen	丁 7
P313 üçâyit	wu-ch'e-i		yeh-jen	丿

P297: BJ 21a, LL 152(11) çıdaTUçV; KL 17 Ischidachulschi; HH 41, 81 çcdayuçe; H1 40b; A40b // P298: BI 21a, LL 273(111) uq7uç*f; KL 17 uchachutschi; HH 41, 89 uqquç; H1 40b; A40b // P299: BI 21b, LL 156(11) igisi; KL 17 ikesi; HH 41, 74 igasi; H141a; A41a// P300: BI 21b, LL 126(11) ayaça; KL 17 achatscha; HH 42, 69 aqaça; HI 41a; A41a // P301: BI 21b, LL 260(111) tariyuçı; KL 17 tarichutschi; HH 42, 85 taretçe; HI 4!a; A41a // P302: BI 21b, LL 193(11) satiri; KL 18 sadichtschi; HH 42, 83 satcqç; HI4!a; A41a// P303: BI 21b, LL 187(n) omoy. KL 18 umoch; HH 42, 89 umuq; HI 41b; A41b// P304: BI 21b, LL 177(11) küdön; KL 18 kudan; HH 42, 78 kütân; HI 41b; A41b//P305: BI 21b, LL 185(11) nökör; KL 18 nukur; HH 42, 80 nökör; HI41b; A41b//P306: BI 21b, LL 274(111) ulaTçî; KL 18 ulachtschi; HH 42, 89 u)aqçe; HI 41b; A41b// P307: BI 21b, LL 172(11) kilSmîçi; KL 18 kclcmctschi; HH 42, 76 killmftçi; HI 42a; A42a // P308: BI 22a, LL 156(11) ilçî; KL 18 illschî; HH 42, 74 ilçî; HI 42a; A42a // P309: BI 22a, LL 275(111) utlîçî; KL 18 utlitschi; HH 42, 89 utleçe; HI 42a; A42a // P310: BI 22a, LL 174(11), 273(111) tüzün kişi; KL 18 tusun kisehi; HH 42, 88 tüzün kişi; HI 42a; A42a // P311: BI 22a, LL 174(11), 279(111) yaqşı kişi; KL 18 yachschi kisehi; HH 42, 92 yaqşe kişi; HI 42b; A42b // P312: BI 22a, LL 174(11), 280(111) yaman kişi; KL 18 yaman kisehi; HH 42, 90 yaman kişi; HI 42b; A42b // P313: BI 22a, LL 275(111) üçâyit; KL 18 üçâyit; HH 42, 90 üçâyit; HI 42b; A42b //

P314 murki	mu-erh-chi sa-na-	m	yü-jen	愚、
P315 sanalı	chih wu-che yin	獅 • 巧 7u ^	pu-chê	人、
P316otçi	k'im		i-chê	一、
P317 ilkün P318	wu-ssu ch'i-shih	7b% 紅 k	jên-min	兩
ıız kişi P319	an-ling-chu-chi		chiang-jen	m
âlinçük-i âbügâm	a-pu-kcng			
P320 na^açu P321	na-ha-chu	mi	tseng-tsu	f姐
qadın ata P322	ha-ting a-ta		chiu-chiu	
qadm ana P323	ha-ting ana		wai-fiı	々、 4
qatun kişi P324	ha-t'un ch, i-shih		wai-mu	
kâlin P325 abuşq-	hsieh-lin		fu-jen	婦人
a P326 naTaçu	a-pu-shih-ha	歇料	hsi-fu	媳婦
kâlin P327 baça	na-ha-chu hsich-lin	iv、 矢令	ma-ma	
P328 küdâgüsi	pa-ch'a		chin-tzu	
P329 yâznâ P330	k'un-t!-k'u-chi	把 葶 d	i-fu	
çiy-â	ya-ssu-na ch'e-ya		nü-hsü	if
			chieh-ftı	
			wai-sheng	

P314: BI 22a, LL 184(11) murki; KL 18 raurki; HH 42, 78 murgi; H1 42b; A42b // P315: BI 22b, LL 182(11) sanaYçV; KL 18 sanachtschi; HH 42, 82 sanaqçe; H1 43a; A43a // P316: BI 22b, LL 189(11) otçi; KL ISot'tschi; HH 42, 80 otçe; HI 43a; A43a // P317: BI 22b, LL 156, 177(11) il kün; KL 18 il kün; HH 42, 74 il kün; HI 43a; A43a " P318: BI 22b, LL 174(11), 275(111) uz kişi; KL 18 us kischi; HH 42, 89 us kişi; HI 43a; A43a // P319: BI 22b, LL 133(11) âlinçük-i âbügâm; KL 18 alintschuki abukem; HH 42, 67 âlinçüg-i abukâm; HI 43b; nachatschu; HH 42, 79 naqaçu; HI 43b; A43b // P321: BI 22b, LL 133, 259(11) qadin ata; KL 18 c had in ata; HH 42, 93 qaden ata; HI 43b; A43b // P322: BI 22b, LL 130, 159(11) qadın ana; KL 18 chadin ana; HH 42, 93 qaden ana; HI 43b; A43b // P323: BI 23a, LL 165, 174(11) qatun kişi; KL 18 chatun kischi; HH 42,95 qatun kişi; HI 44a; A44a // P324: BI 23a, LL 173(11) kâlin; KL 18 kelin; HH 42, 76 kâlin; H44a; A44a // P325: BI 23a, LL 125(11) abuşq-a; KL abuscha; HH 42, 67 abuşq-a; HI 44a; A44a // P326: BI 23a, LL 172, 184(11) na^açu kâlin; KL] 8 nachatschu kelin; HH 42, 79 naqaçu kâlin; HI 44a; A44a // P327: BI 23a, LL 136(11) baça; KL 18 batscha; HH 42, 70 baja; HI 44b; A44b // P328: BI 23a, LL 177(11) küdâgüsi; KL 18 kundagusi; HH 42, 78 kütagüsi; HI 44b; A44b // P329: BI 23a, LL 283(111) y.; KL 18yasna; HH 42,91 yazna; HI 44b; A44b // P330: BI 23a, LL 153(11) çiy-â; KL 18 tschiya; HH

P33I tözün P332	fu-tsun	土	chün-tzu	君子
biz-lâr P333 sanin	pi-ssu-la-crh	f	wo-mei	我身
P334 olar P335	sai-ning	M 讀秦	ni-mei	你身
qıtat kişi P336	wu-la-erh		t'a-mei	、
taşqarı kişi P337	ch'i-ta ch'i-shih		han-jen	仁
başla-yuçı P338	fa-shih-ha-li ch'i-shih		i-jcn	三
taumu P339	pa-shih-la-ku-chih		ch'iu-chang	、
monyol P340	t, ou-mu		t'ou-mu	
musurman P341	mang-wan		ta-ta	
tübüt P342 uyyur	mu-su-erh-man	土伯	hui-hui	錄
P343 çurçük P344	t'u-pu	^ 7off	hsi-fan	iç)
bay-i P345 mândan	wei-wu-erh	谢上 it ih	kao-ch*ang	
P346 ân<â>tkâ<k>	chu-crh-ch'e		nü-chih	
P347 baba P348	pa-i		pai-i	
tanut	mien-ticn		mien-tien	
	ang-ta-ke		hsi-t'ien	
	pa-pa		pa-pai	
	t'ang-ku		he-hsi	

P331: BI 23b, IX 272(111) tüzün; KL 18 tusun; HH 43, 88 tüzün; H1 45a; A45a // P332: BI 23b, LL 143(11) biz-lâr; KL 18 bis 1ar; HH 42, 72 bizlâr; HI 45a; A45a // P333: BI 23b, LL 194(11) sâning; KL 18 scning; HH 43, 84 sâning; HI 45a; A45a // P334: BI 23b, LL 187(11) olar; KL 18 ular; HH 43, 89 ular; HI 45a; A45a // P335: BI 23b, LL 166(11) qıUt kişi; KL 18 kidat kischi; HH 43, 955 qctat kişi; HI 45b; A45b // P336: BI 23b, LL 261(111) taşqarı kişi; KL 18 taschchari kischi; HH 43, 86 taiqare kişi; HI 45b; A45b // P337: BI 23b, LL 139(11) başla-yuçı; KL 18 baschlachutschi; HH 43, 70 bailayuçe; HI 45b; A45b // P338: BI 23b, LL 264(111) lâumu; KL 18 tcûmu; HH 43,85 tawmu; HI 45b; A45b // P339: BI 23a, LL 183(11) mong>Dİ; KL 18 mongchol; HH 43, 78 mongyul; HJ 46a; A46a // P340: BI 24a, LL 183(11) musurman; KL 18 mussurman; HH 43, 79 musurman; HI 46a; A46a // P341: BI 24a, LL 268(111) töböt; KL 18 ttibut; HH 43, 88 түböt; HI 46a; A46a // P342: BI 24a, LL 273(111) uıyur; KL 18 uıgur; HH 43, 89 uyyur; HI 46a; A46a // P343: BI 24a, LL 154(11) çürçâk; KL 18 tschurtschuk; HH 43, 75 jörçâk; HI 46b; A46b // P344: BI 24a, LL 140(11) bay-i; KL —; HH 43, 70 bay-i; HI 46b; A46b // P345: BI 24a, LL 182(11) mântan; KL 18 mândân; HH 43, 79 mSndân; HI 46b; A46b // P346: BI 24a, LL 134(11) ântkâ(k); KL 19 cnâtkâ; HH 43, 97 ândâkâ; HI 46b; A46b //

Shen-T'i-Men

(Vücut Bölümü)

P349 budin	pu-ting	1、了	shcn	身
P350 yurâk	yü-Iic		hsin	心
P351 baş	pa-shih	把 关	t'ou	头
P352 yüz	yu-ssu	i, %	lien	脸
P353 yanaq	yang-a		micn	
P354 saç	sa-ch'e	搗 /t	fa	
P355 qaş	ha.shih	M ■	mei	
P356 köz-i	k'u-chi	老	yen	唇
P357 burun	pu-lun	卜 你	P»	
P358 aTiz	a-hci-ssu	ms	k, o	
P359 qulaq	k'u-la	越 ¹	11 crt1	a
P360 tiş	t'i-shih		ch,	
P361 til	t'ing		she	i/
P362 ârin	a-ling	m	ch'un	
P363 ilig	i-li	以 乃	shou	層
P364 but	pu	V	t, ui	
P365 adaq-ı	a-ta-hei		chia	膝
			o	脚

P349: BI 25a, LL 147(11) bydin; KL 19 budin; HH 43, 72 budcn; HI 48a, A48a // P350: BI 25a, LL 288(111) yurak; KL 19 yürek; HH 43, 93 yürtk; H148a; A48a // P351: BI 25a, LL 139(11) baş; KL 19 basch; HH 43, 70 baş; H1 48a; A48a // P352: BI 25a, LL 288(111) yüz; KL 19 yüs; HH 43, 93 yüz; HI 48a; A48a // P353: BI 25a; LL 280(111) yangaq; KL 19 yangach; HH 43, 91 yangaq; HI 48b; A48b // P354: BI 25a, LL 191(11) saç; KL 19 satsch; HH 43, 83 saç; HI 48b; A48b // P355: BI 25b, LL 164(11) qaş; KL 19 chasch; HH 43, 95 qaş; HI 48b; A48b // P356: BI 25b, LL 176(11) köz-i; KL 19 küssi; HH 44, 77 köz-i; HI 49a; A49a // P357: BI 25b, LL 147(11) bunın; KL 19 bunjn; HH 44, 72 buran; HI 49a; A49a // P358: BI 25b, LL 125(0) a>îz; KL 19 achis; HH 44, 69 ayez; HI 49a; A49a // P359: BI 25b, LL 169(11) qu!aq; KL 19 kulak; HH 44, 96 qulaq; HU 49b; A49b // P360: BI 25b, LL 265(111) tiş; KL 19 tisch; HH 44, 86 liş; HI 49b; A49b // P361: BI 25b, LL 264(111) til; // P363: BI 26a, LL 156(11) ilig; KL 19 ilig; HH 44, 74 ilik; HI 50a; A50a // P364: BI 26a, LL 147(11) but; KL 19 but; HH 44, 72 but; HI 50a; A50a // P365: BI 26a, LL 125(11) adaq-ı; KL 19 adachi; HH 44, 68 adaq (ardaq); HI 50b; A50b //

		<i>n</i>		
P366 süngük-i	sung-ku-hci		ku	頌
P367 âfiil P368	an-		chien	
kögzüm P369			hsiung	
bal	p an		yao	
P370 uça	wu-ch*a	機	pci	
P371 içâgü	i-ch^ku		ch'ang	牌
P372 qann	ha-lin	姪 #	f ₁	
P373 târi	tVli		P'i	it
P374 ât	為 e		jou	
P375 tuk tulüg	t'u t'u-lung		mao	毛
P376 târ târlâdi	t*a-erh t'a-erh-la-te		han	
P377 qan	han		hsüeh	
P378 tınraq	t'ing-la	4 .I A	chih-chia	
P379 taytiş	t'a t'i-shih		ta-ya	
P380 saqınduryuçı	sa-hen-tou-erb-ku-chih		ku-kung	

P366: BI 26a, LL 196(11) sönggük-i; KL 19 sünguki; HH 44, 84 sönggög-i; H1 50b; A50b // **P367:** BI 26a, LL 134(11) ângil; KL 19 angil; HH 44, 96 ângil; H1 50b; A50b // **P368:** BI 26a, LL 174(11) köksüm; KL 19 küksum; HH 44, 77 köksöm; H1 50b; A50b // **P369:** BI 26a, LL 140(11) bal; KL 19 bal; HH 44, 73 bâl; H1 50b; A50b // **P370:** BI 26a, LL 273(111) üçâ (uça); KL 19 ütscha; HH 44, 98 5çü; H1 50b; ASOb // **P371:** BI 26b, LL 155(11) içSgü; KL 19 itschaku; HH 44, 75 içâkü; H1 51a; A51a // **P372:** BI 26b, LL 163(11) qarın; KL 19 charin; HH 44, 94 qarcn; H1 51a; A5U // **P373:** BI 26b, LL 263(IU) lâri; KL tari; HH 44, 88 târi; H1 51a; A51a // **P374:** BI 26b, LL 136(11) ât; KL 19 ct; HH 44, 97 ttt; H1 51a; A51a // **P375:** BI 26b, LL 271(111) tuk tulüg; KL 19 tuk, tuluk; HH 44, 88 tük tulung; H1 51b; A51b // **P376:** BI 26b, LL 263(111) târ târlâdi; KL 19 tar, Urlady; HH 44, 88 lar târlâdi; H1 51b; A51b // **P377:** BI 26b, LL 161(11) qan; KL 19 chan; HH 44, 94 qan; H1 51b; A51b // **P378:** BI 26b, LL 264(111) tınraq; KL 19 tingrach; HH 44, 86 tengraq; H1 51b; A51b // **P379:** BI 27a, LL 257, 265(111) tay tiş; KL 19 tach tisch; HH 44, 86 tay tiş; H1

Kung-Shih-Men
(Bina, Kuruluşlar Bölümü)

P381 ordu	wu-erh-tou	Tu% 斯	kimg	𠂔
P382 qarşı	ha-erh-shih		tien	殿 庠 轉
P383 âv	ao-wu	說	fang	淺
P384 qalıq balaqana	ha-li pa-la-ha-na	為/)把峰I 噠奸	lou	/〃 1
P385 a*yılıq san	a-hei-li tz'ang		tz'ang	4_
P386 qaznaq	ha-ssü-na		k, u	轉 紀
P387 qapı	ha-pi		itiwii	4/!
P388 tunlük	t'ung-lu		ch'uang	
P389 buqar	pu-ha-erh		ssu	
P390 qa7U	ha-hu		tzao	
P391 köprüg	k, u-lu t^-la-chi		ch'iao	
P392 tirak-i	pa-tou ha-pi i-chi	射	chu	
P393 badük qapı	ha-pi an-tun ha-		ta-mcn	
P394 iki qapı	crh-shih		6rh-men	U 7
P395 altun qarşı		殮4 曉 《於	chin-ticn	

P381: Bil la» LL 188(11) ordu; Kİ 20 ordu; HH 44, 80 ordo; H1 53a; A53a // P382: Bn la, LL 163(11)

qarşı; KL 20 charschi; HH 44, 95 qarşç; HI 53a; A53a // P383: Bil la, LL 136(11) âv; KL 20 cw; HH

44, 97 âw; H1 53b; A53b // P384: Bil la, LL 138,)60(11) qalTq balaqna; KL 20 chalich balachana; HH 45, 94 qaleq balaqana; HJ 53b; A53b // P385: Bü 1久 LL 126, 192(11) a^1ıq sang; KL 20 achilich sang; HH 45, 69 aqeleq sang; HI 53b; A53b // P386: Bil 1 a, LL 165(11) qaznaq; KL 20 chasnach; HH

45, 95 qaznaq; HI 53b; A53b// P387: BU 1b, LL 162(11) qapı; KL 20 chapı; HH 45, 93 qabc; HI 54a; A54a// P388: Bü lb, LL 271 (m) tjinglük; KL 20 tungluk; HH 45, 88 tünglük; HI 54a; A54a // P389: BH lb, LL)46<n) buqar; KL 20 buchar; HH 45, 73 buqar; HI 54a; A54a // P390: Bil lb, LL 160(11) qa-yü. KL 20 chachu; HH 45, 95 qa-yu; HI 54a; A54a // P391: Bil lb, LL 175(11) köprüg; KL 20 kübruck; HH 45, 77 köprük; HI 54b; A54b// P392: Bil 1b, LL 265(111) tirMk-i; KL 20 tirki; HH 45, 86 tirak-i; HI 54b;

P396 altun qapı	an-t'un ha-pi		chin-chlieh	
P397 kâbit	kfi-pi	i, ,	p'u-mien	
F398 aşlıq âv	a-shih-li ao	嶋傲	ch'u-fang	/u
P399 yam-qa	ycn-ha		i-chan	M ^
P400 mâçit buqar	mo-ch*c pu-ha-erh		li-pai-ssiJ	技手手牛

P396: BU 2a, LL 129, 162 (II) altun qapV; KL 20 altun chapi; HH 45, 68 altun qabe; HI 55a; A55a // **P397:** Bil 2a, LL 171(11) k𐰽it; KL 20 kcbit; HH 45, 76 kâbit; HI 55a; A55a // **P398:** Bil 2a, LL 132, 136(11) aşlıq âv; KL 20 âschlich cw; HH 45, 69 aşleq âw; HI 55a; A55a // **P399:** Bil 2a, LL 279(111) yam^a; KL 20 yamcha; HH 45, 90 yam-qa; HI 55b; A55b // **P400:** Bil 2a, LL 146, 181(11) mttçit buqar; KL 20 metschit buchar, HH 45, 79

CnVYung-Men

(Aletler
Bölümü)

P401 omuq	wu-crh-na		’ ua ^{ng}	’ 一
P402 şir-â	shih-lic		uo i	/^ #
P403 qanlı	k’ang-li	抗力	e ng	嫂)
P404 bandık	pan-teng		uei ia	星
P405 tuTİuy-a	t’u-lu-ha	: 拾	Man o	卞
P406 quyaq	k’u-ya		ng ien	銘
P407 çıda	ch’c-ta		M al	第
P408 biçâk	pi-ch’e	%扯	o Ln	灘 妓
P409 y-a	ya	呀	ing	讀
P410oq	ao		ch ch	鉞 e?
P411 tuy	t, u		ch te	级
P412 qalqan	k’an-han		k* ch	
P413 sa	sa	佩	ch ta	
P414 yaTŞİ	ya-shih		kur ch	
P415 tanvya	t’an-ha		ch ’	
P416 közüngü	k’u-sung-ku		p so	

P401: Bil 3a, LL 188(11) omuq; ICL 21 umaûk; HH 45, 80 omoq; HI 56a; A56a // **P402:** Bil 3a, LL 198(11) şir-â; KL 21 schira; HH 45, 90 şir-â; HI 56a; A56a // **P403:** Bil 3a, LL 161(11) qangh; KL 21 changli; HH 45,94 qangle; HI 56b; A56b// **P404:** BU 3a, LL 138(11) banding; KL 21 banting; HH 45, 70 bandeng; HI 56b; A56b // **P405:** Bil 3a, LL 269(111) tuTİuy-a; KL 21 tuchlucha; HH 45, 87 tuqluq- a; HI 56b; A56b // **P406:** BU 3a, LL 171(11) quyaq; KL 21 chuyach; HH 45, 96 quyaq; HI 56b; A56b // **P407:** Bil 3b, LL 151(11) çTda;KL21 tschida; HH 45, 81 çcda; HI 57a; A57a // **P408:** Bil 3b, LL 141(11) biçak; KL 21 bitscak; HH 45, 71 bedaq (bcçaq); HI 57a; A57a // **P409:** Bil 3b, LL 277(111) y- a; KL 21 ya; HH 45, 90 ya; HI 57*; A57a // **P410:** BD 3b, LL 186(11) oq;KL21 och; HH45, 81 oq; HI 57a; A57a // **P411:** Bil 3b, LL 269(in) tuy, KL 21 tuch; HH 45, 87 tur, HI 57b; A57b // **P412:** Bil 3b, LL 161(11) qalqan; KL21 chalchan; HH 45, 94 qalqan; HI 57b; A57b // **P413:** Bil 3b, LL 190(11) sa; KL21 sa;HH46,82 sa; HI 57b; A57b// **P414:** Bü 3b, LL 278(111) ya^şı; KL 21 yachschi; HH 45, 91 yaqşe; HI 57b; A57b

P417 yilpigü	ying-pi-ku	1/ U		
P418 köşâtir-i	k'u-sha-tc-li		h i	扇
P419 çıy P420	ch'e	/l	u g	廣
çam P42	ch'an	%	n g	盆
qaban P422	ha-pan		g	貌
ayaq P423 işift	ai-ya		la	咁
P424 küri P425	i-shen		n	斗
batman P426	k, u-Ii		en	料
yinnâ P427	pa-man		en	釳
qupin P428	ying-na		an	愛
tâpşi P429 içiç	hu-p'ing		len	破
P430 çöki	te-shih		u	鉢
P431 çun P432	i-ch'6-i-ch'6		l'e	务
kürbüg P433	shuo-chi	糊ru	len	錢
idâr	ch'ung	yp	i	鼓
	k'u-Srh-pu		lo	終
	i-te-erh	讀%	u	
			un	
			sh	
			sa	
			lie	
			,	
			p	
			,	
			p	
			w	
			sh	
			to	
			ch	
			ch	
			hu	
			tie	
			ku	
			ch	

P417: Bil 4a, LL 285(111) yilpigü; KJL 21 yilbiku; HH 46, 74 ilbigü; HI 58a; A58a//
P418: BU 4a, LL 176(11) köşfitir; KL 21 kuschadin; HH 46, 78 küşâdiri; HI 58a; A58a//
P419: Bn 4a, LL 152(11) çVy; KL21 ischich; HH 46, 81 çey; HI 58b; A58b// P420: Bil 4a,
LL 150(1!) çam; KL 21 tscham; HH 46, 82 çam; HI 58b; A58b // P421: Bil 4a, LL 158(11)
qaban; KL21 chaban; HH 46, 93 qaban; HI 58b; A58b // P422: Bn 4a, LL 132(11) ayaq;
KL 21 ayach; HH 46, 69 ayaq; HI 58b; A58b// P423: Bil 4b, LL 158(11) işing; KL 22
ysching; HH 46, 78 işing; HI 50a; A59a //P424: Bn 4b, LL 178(11) küri; KL 22 küri; HH
46, 77 küri; HI 59a; A59a // P425: BU 4b, LL 140(11) batman; KL 22 batman; HH 46, 70
batman; HI 59a; A59a // P426: Bil 4b, LL 285(111) yingnâ; KL 22 yingna; HH 46, 92
yingnâ; HI 59a; A59a // P427: Bil 4b, LL 170(11) quping; KL 22 chubing; HH 46, 96
quping; HI 59b; A59a // P428: Bil 4b, IX 263(111) tâpşi; KL 22 tabschi; HH 46, 88 tâpşi;
HI 59b; A59b // P429: Bil 4b, LL 155(11) içiç; KL 22 itschitsch; HH 46, 75 içiç; H159b;
A59b // P430: BII4b,LL 154(11) çöki; KL 22 tschüki; HH 46, 82 çögi; HI 59b; A59b //
P431: Bil 5a, LL 154(11) çung; ICL 22 tschung; HH 46, 75 jung; HI 60a; A60a // P432:

P434 tâpinu	l'a-ping-ku		ch'an	%
P435 loftq-a	lung-ha		p'ing	
P436 sayu	sa-hu		t'ung	u
P437 nama	na-ma		wu	
P438 türlüg	fu-crh-lu	工完禍	chien	许
P439 çini qapqu	ch'c-ni ha-hu		ts, ü-ch, i	
P440 qadıfı	ha-ting		chung-lzu	M 4
P441 abçam-a	a-pu-ch'a-ma		t'ang-p'ing	廣板
P442 qubur	k*u-pu-erh		p'i-p'a	İlâ
P443 altun abçam-a	an-t'un		chin-t'ang	i為
	a-pu-ch'a-ma		-p'ing	
P444 qaş abçam-a	ha-shih		yû-t*ang	
	a-pu-ch'a-ma	1 m	•p'ing	

P434: Bil 5a, LL 263(11) tüpingü; KL 22 labinkü; HH 46, 87 tâbinkü; HI 60a; A60a //
P435: Bil 5a, LL 179(11) longq-a; KL 22 lungaka; HH 46, 78 lungq-a; HI 60b, A60b //
P436: Bil 5a, LL 191(11) sa-yu; KL 22 sachu; HH 46, 82 sayu; HI 60b; A60b // **P437:** Bil 5a, LL 185(11) nâm-â; KL 22 nama; HH 46, 80 nâmS; HI 60b; A60b // **P438:** Bil 5a, LL 272(111) türlüg; KL 22 turiluk; HH 46, 88 turklük; HI 60b; A60b // **P439:** BFI 5b, LL 153, 162(11) çini qapqu; KL 22 tschini chabchao; HH 46, 81 çene qapqu; HI 61a; A61a //
P440: Bil 5b, LL 159(11) qadıng; KL 22 chading; HH 46, 93 qadeng; HI 61a; A61a //
P441: Bn 5b, LL 123(11) abçam-a; KL 22 abtschama; HH 46, 67 abçam-a; H161a; A61a //
P442: Bil 5b, LL 168(11) qubur, KL 22 chubur; HH 46, 96 qubu 〔, HI 61a; A61a //
P443: Bil 5b, LL 123, 129(11) altun abçam-a; KL 22 altun abtschama; HH 46, 67 altun

İ-Fu-Men

(Giysiler Bölümü)²

P445 ton P446	t'un		i	表
börkâ P447 âtü	pu-crñ-kc		mao	
P448 uçuk P449	c-tou	終余	hsüch	
qtv P450 quur	wu-shuo	Tu ^	wa	
P451 boz P452	hei	%	hsich	n
torqu P453	k*u-erh	每、%	tai	
köşünçüg P454	pu-ssu		pu	
töşâk P455	fu-erh-hu		chüan	
tavar P456	k'u-shuan-shuo		pci	裱
altun-luq sançba	t'u-she	紅	ju	m
P457 qarqumı	t'a-wa-erñ		tuan-tzu	
sançba P458	an-fun-lu			
manluA	san-ch*e-pa		chin-hsiu	km
	ha-erh-k'u-mi			
	san-ch'c-pa	/U	chin-hsiu	
	raang-lung	雖	mang-lung	輝務 1

P445: Bil 6a, LL 267(111) ton; KL 20 tun; HH 47, 86 ton; H1 62a; A62a // P446: Bil 6a, LL 145(11) borka. K.L 20 bürk; HH 47, 73 bürkâ; HI 62a; A62a // P447: Bil 6a, LL 136(11) âtü; KL 20 aduk; HH 47, 97 âtü; HI 62a; A62a // P448: Bil 6a, LL 273(11) uçuk; KL 20 utschuk; HH 47, 80 oçoq; H1 62b; A62b // P449: Bil 6a, LL 166(11) qiu; KL 20 chio; HH 47, 95 qcw; HI 62b; A62b // P450: Bil 6a, LL 170(11) quur; KL 20 chöur; HH 47, 97 quur; HI 62b; A62b // P451: Bil 6b, LL 145(11) boz; KL 20 bus; HH 47, 73 böz; HI 63a; A63a // P452: Bil 6b, LL 267(111) torqu; KL 20 turchu; HH 47, 86 torqu; HI 63a; A63a // P453: Bil 6b, LL 176(11) köşünçüg; KL 20 küschun tschuk; HH 47, 77 köşünçük; HI 63a; A63a // P454: Bil 6b, LL 269(111) töşak; KL 20 tüschck; HH 47, 88 töşâk; HI 63a; A63a // P455: Bil 6b, LL 261(111) tavar; KL 20 tavvar; HH 47, 85 tavvar; HI 63b; A63b // P456: Bil 6b, LL 129, 192(11) altun-luq sançba; KL 20 altun-luch satschba; HH 47, 67 altun-luq sançba; HI 63b; A63b // P457: Bil 6b, LL 163, 192(11) qarqumı sançba; KL 20 charchumi santschba; HH 47, 95 qarqumâ sançba; HI 63b; A63b

² Bu bölüm Klaproih'un kullandığı nüshada "Aletler Bölümü"n<kn önce gelmiştir.

P459 altun-luq	an-t'un-lu k'u-	僅#綠 笔薄%、	chih-chin	个k邊
P460 kögüz-luq	ku-ssu-lu ha-		hsiung-pci	
P461 qaş quur	shih k'u-erh an-		yü-tai	
P462 altun quur	t'un k'u-ârh		chin-tai	
P463 köşigâ	k'u-shih-ke	tir°	chang-man	
P464 çatır	ch'a-tc-erh		chang-fang	
P465 ya*yiiq	ya-li		shou-chin	
P466 qapçuq	ha-shuo		he-pao	ti
P467 çâkrâk	ch'Ĝ-lie		pu-shen	冷•^乡
P468 tari ton	t'a-li t'un		p, i-i	
P469 bilbay	ping-pa		hsi-yao	irt
P470 tumay-a bürk	fu-ma-ha		ku-ku-	
	pu-erh-ke	m	mao	
P471 ya^al toruy	ya-han t'u-lu	»m綠	fung-hsiu	
			•hsi-lan	
P472 kiş tari ton	ch'i-shih t'a-li t'un		pao-shu	
			p'i-ao	

P459: Bil 7a, LL 129(11) altun-luq; KL 21 altunluk; HH 47, 67 almn-luq; H1 64a; A64a // **P460:** BU 7a, LL 174(11) kögüz-luq; KL 21 kukus-luk; HH 47, 76 köküz-luq; HI 64a; A64a // **P461:** Bil 7a, LL 164, 170(11) qaş quur, KL 21 chasch chöur; HH 47, 95 qaş quur; H1 64a; A64a // **P462:** Bil 7a, LL 129, 170(11) altun quur; KL 21 altun chour; HH 47, 67 altun quur; HI 64a; A64a // **P463:** Bil 7a, LL 176(11) köşigü; KL 21 küschike; HH 47, 78 küşikfi; HI 64b; A64b // **P464:** Bil 7a, LL 150(11) çatır; KL 21 tschadir; HH 47, Sİ çatır; HI 64b; A64b // **P465:** BU 7a, LL 278(111) yayl7q; KL21 yachlich; HH 47, 91 yay!eq; HI 64b; A64b // **P466:** BU 7a, LL 161(11) qapçuq; KL 21 chabtschuk; HH 47, 94 qapçuq; HI 64b; A64b // **P467:** Bil 7b, LL 150(11) çâkrâk; KL21 tscherk; HH 47, 82 çâkrâk; HI 65a; A59a // **P468:** Bil 7b, LL 263, 267(111) liri ton; KL 21 tari tun; HH 47, 85 târri ton; HI 65a; A65a // **P469:** Bil 7b, LL 141(11) bilbar, KL21 bilbach; HH 47 bclbaq, 7! bilbaq; HI 65a; A65a // **P470:** Bil 7b, LL 145(n), 266(111) tomay-a vörk; KL21 tumacha bürk^; HH 47, 87 tumaq bürkS; HI 65a; A65a // **P471:** Bil 7b, LL 277(11)

Chen-Pao-Men

(Mücevhler
Bölümü)

P473 ahun P474	an-t'un	
kümüş P475	k'u-mu-shih	
ârtini P476 ünçü	a-erh-te-ni	
P477 baqır P478	yung-chu	、 爲
tâmür P479 şişir	pa-hei-erh	
P480 marcan	t'ieh-mu-crh	
P481 qaş taş	shih-shih-crh	似亿
P482 çâgü P483	ma-erh-chan	妹t
qubıq P484	ha-shih t'a-shih	
bolur P485	ch'e-ku	
çâpinir P486	k'u-pi	
almaş P487	pu-lu-erh	
bolot P488	ch'a-ping-ch'i-6rh	
naçivar P489	an-ma-ssü	
sibsingir P490	pu-lu	饨
könüg suv P491	na-ch'e-wa-erh	m<
tana P492 yaqut	hsi-sheng-ch*i-erh	抓你
taş	k, u- su	
	a-na	
	ya-k, u t'a-shih	

118_111
德

P473: Bil 8a, LL 129(11); KL 22 altun; HH 48, 67 altun; HI 66a; A66a // P474: BU 8a, altun
 177(11) kömüş; KL 22: HH 48, 77 kümüş; HI 66a; A66a // P475: Bil 8a, LL 135(11) ârdini;
 HI 66b; A66b // P476: Bil 8a, LL 276(111) ünçü; KL 22 üntschi; HH
 48, 98 ünçü; HI 66b; A66b // P477: Bil 8a, LL 137(11) baqır; KL 22 bachir; HH 48, 71 baqer; HI 66b;
 A66b // P478: Bil 8a, LL 263(IU) ifimür; KL 222 temur; HH 48, 88 tâmür; HI 66b; A66b // P479: Bū
 8b, LL 198(11) şişir, KL 22 schaschar; HH 48, 90 şişir; HI 67a; A67a // P480: Bil 8b, LL 181(11)
 marçan; KL 22 mardschan; HH 48, 78 marjan; HI 67a; A67a // P481: Bil 8b, LL 158(11), 261(111) qaş
 taş; KL 22 chasch tasch; HH 48, 95 qaş taş; HI 67a; A67a // P482: Bil 8b, LL 151(11) çâkü; KL 22
 tscheku; HH 48, 82 çâgü; HI 67a; A67a // P483: Bn 8b, LL 167(11) qobıq; KL 22 chubich;

		Yin-Chuan-		
		M8n	(Gıda	
		Bölümü)		
P493 sorma	so-erh-ma		hiu	
P494 aş P495	a-shih		n	
tügi P496 ât	t'u-chi		i	
P497 yay	e	t%	u	ˆ
P498 tuz	ya	哨沙	u	
P499 laqş-a	t'u-ssü		en	
P500 sirkâ	la-sha		ien	望
P501 ça P502	hsi-crĥ-kc		.	麵
şorba P503	ch'a	亦	U	激
yig P504	shu-erh-po	« <i>ø</i> . 头	A	爷
bışıq P505	•		ang	名
sıyıq P506	ı		cng	乞
qoyuq P507	pi-shih		u	#
sirkâ P509	hsi-i	'JhİLh	i	鍼
talqan P510	k'u-yu		l	糊
ötmak P511	hsi-crĥ-k*c		all	枚
şigüsün P512	t'an-han	坦罕	l	炒
çıbıyan	wu-ma	兀麻	ao-	蜣
	shou-tsun	守尊	la-c	
	ch'6-pi-yen	尺必烟	l	T
			ch	iˆ
			fa	
			m	
			jo	
			yu	
			ye	r
			m	cng
			ts	ml
			ch	ing
			,	"
			t	-

P493: Bil 10a, LL 196(11) sorma; KL 23 surma; HH 48, 83 sorma (sürms); H1 69a; A69a // P494: Bü 10a, LL 132(11) aş; KL 23 asch; HH 48, 69 aş; HI 69a; A69a// P495: Bn 10a, LL 271(111) tügi; KL 23 tüki; HH 49, 88 tögi; HI 69b; A69b // P496: Bil 10a, LL 136(11) ât; KL 23 ct; HH 49, 97 ât; HI 69b; A69b // P497: Bil 10a, LL 277(111) yay, KL 23 yach; HH 49, 91 yay, HI 69b; A69b // P498: Bil 10a, LL 270(1») tuz; Ja 23 tus; HH 49, 88 tuz; HI 69b; A69b // P499: BU 10b, LL 179(11) laqş-a; la 23 lachscha; HH 49, 78 laqşa-a; HI 70a; A70a // P500: Bü 10b, LL 195(11) sirkâ; KL 23 sirke; HH 49, 83 sirkâ; HI 70a; A70a // P501: Bil 10b, LL 148(11) ça; KL 23 tseha; HH 49, 81 ça; HI 70a; A70a // P502: Bil 10b, LL 199(11) ^orba; KL 23 sehurba; HH 49,90 şorpa; HI 70a; A70a // P503: Bil 10b, LL 284(111) yig; KL 23 yich; HH 49, 92 yik; HI 70b; A70b // P504: Bil 10b, LL 141(11) bışıq; KL 23 baschich; HH 49,71 beşeq; HI 70b; A70b //P505: Bil 10b, LL 194(11) sVy»q; KL 23 siyich; HH 49, 83 seyeq (suyuq); HI 70b; A70b // P506: Bil 10b, LL 168(11) qoyuq; KL 23 chuyuch; HH 49, 96 quyuq; HI 70b; A70b // P507: Bil 1 la, LL 195(11) sirkâ; KL 23 sirke, hh 49, 83 sirki; HI 71a; A71a// P508: BU 1 la, LL 199(11) şor tarqa; KL 23 schour larcha; HH 49, 90 şor tarq-a; HI 71a; A71a // P509: Bil 1la,LL258(111) talqan; İCL23 talehan; HH 49, 85 talqan; HI 71a; A71a//P510: Bil İla, LL 190(11) ötmak; KL 23 ütmtk; HH 49, 98 ötmik; HI 71a; A71a // P511: Bil 1 la, LL

		Wen-Shih-Men (Yazılar Bölümü)		
P513 nom	nuan		ching	
P514bilig P515	pi-le	•(四)	shu	嘴
tobçıyan P516	t'u-ch'6-		shih	之
çaTSi P517	yen	m?	ts'e	研
qa7at P518 maka	ch'a-chi		chih	
P519kilâm P520	ha-ha		mo	%
mâkâ-lik P521	mo-k'c		p*	
bitig P522 bölük	ch'i-lan		yen	
P523 biltürgülük	pi-tê		wen	
P524 yarlıy P525	pu-lu	卜	chang	
bitig-nift	ping-tou-crh-ku- lu ya-erh-li pi-tc- ning	/另体	ch'ih-shu	勒 嘗
	yörüg-i		sheng-chih	
	yü-lu-chi		wen-i	
P526 tunqul bitig	t'ung-kuan pi-tc	m, 奶	pang-wen	榜 欠

P513: Bil 12a, LL 185(11) nom; KL 23 nom; HH 49, 79 nom; H1 72a; A72a // P514: Bil 12a; LL 143(11) bitig; KL 23 bidik; HH 49, 71 bitig; HI 72a; A72a // P515: Bil 12a, LL 265(111) tobçYyan; İCL

23 tubtschian; HH 49, 87 tupçeyan; H1 72b; A72b//P516: Bil 12a, LL 149(11) çaysı; Kİ 23 tschachsi; HH 49, 82 çaqze; H1 72b; A72b H P517: Bil 12a, LL 160(11) qa7at; KL 23 chachd; HH 49, 95 qa7at (qa7az); HI 72b; A72b // P518: Bil 12a, LL 182(11) mâki; KL 23 mckc; HH 49, 79 mâkâ; HI 72b; A72b // P519: Bil 12b, LL 173(11) kilâm; KL 23 kilam; HH 49, 96 kilâm; H1 73a; A73a // P520: Bil 12b, LL 182(11) mâkâ-lik; Kİ 23 mckclik; HH 49, 79 maklig; HJ 73a; A73a // P52İ: BU 12b, LL 143(11) bitig; KL 23 bidik; HH 49, 71 bitig; H1 73a; A73a // P522: Bil 12b, LL 144(11) bölük; KL 23 büluk; HH 49, 73 bötök (bölük); HI 73a; A73a // P523: Bil 12b, LL 142(11) biltürgülük; KL 23 bildurguluk; HHH 49, 71 bildürgülük; HI 73b; A73b // P524: Bil 12b, LL 281(111) yarliy, KL 24 yarlich; HH 50, 91 yarleq; H1 73b; A73b // PS25: Bil 12b, LL 143(11), 287(11!) bitig-ning ygrüg-i;

P527 bitig oqı	pi-tc wu-hei pi-	■ 的t失	tu-shu 傍會
P528 bitig uşık	tc wu-shih pi-tc-		hsieh-tzu 寫方
P529 bitig-nin	ning ya-la-shih-	姻	
yaraşturup P530	tou-lu san-k*u-		tso-wcn <i>I}SCI</i>
sayurt bitig P531	crh pi-tc pi-tc a-	唘的 <i>î•的</i>	t sa -tzu
bitig aqtardı P532	ta-cr h -te san-k'u-	縱徹 <i>TL%</i>	i-wên-shu
sayurt bitig oqı	erh pi-tc		tu t sa -tzu
	wu-hei		

P527: Bil 13a, LL 143, 186(11) bitig oqT; KL 24 bidik uchi; HH 50, 72 bitig oqc; H1 74a; A74a // P528: Bil 13a, LL 143(0), 276(111) bitig üşik; KL 24 bidik uschik; HH 50, 72 bitig öşik; H1 74a; A74a // P529: Bil 13a, LL 143(11), 281(111) bitig-ning yaraşturup; Kİ 24 bidik ning yarasch durup; HH 50, 71 bitig-ning yaraşturup; H1 74a; A74a // PS30: Bil 13a, LL 191(11) sayurt bitig; Kİ 24 sachurd bidik; HH S0, 83 saqurt bitig; HI 74a; A74a // P531: Bil 13a, LL 127, 143(11) bitig aqtardı; Kİ 24 bidik achtardy; HH 50, 71 bitig a>darde; HI 74b; A74b // P532: Bil 13a, LL 143, 186, 191(11) sa-yurt bitig oqı; KL 24

Fang-Yü-Mân
(Taraf Yön Bölümü)

P533 öndün	weng-tun		tung	東
P534 kâdin P535	k*e-ting	$\begin{smallmatrix} t r \\ 1 \end{smallmatrix}$ 了	hsi	南
kündün P536	k'un-ting		nan	叱
taTdm P537 sol	fa-ting		pei	方
P538 ofi P539	şuan		tso	龙
tapuymda P540	weng		yu	命
sonr-a P541	t'a-pu-hcn-ta	$f^{(4)} /$	ch'ien	後
üstün P542 altın	sung-ch'i-la		hou	卜
P543 içkâri P544	yü-ssu-tun	飧了 M之毛力	shang	沁
taşqan P545	an-ting			外
arasında P546	i-ch*c-k*e-li	M喇作 # t t h f t		申
tört bulun P547	t'a-shih-ha-li			啰
tört san P548	a-la-hsin-ta	id,	chung-	中
sâkiz yafiaq	fu-erh pu-lung		chien	兮
	fu-erh sa-li		ssu-yü	9
	sai-ch'i-ssö yang-			/v

P533: Bil 14a, LL 189(11) öngdUn; KL 24 ündün; HH 50, 98 öngdün; HI 75a; A75a // P534: Bil 14a, LL 171(11) kâdin; KL 24 kedin; HH 50, 76 kadin; HI 75a; A75a // PS35: Bil 14a, LL 178(11) kündin; KL 24 kündun; HH 50, 77 kündin; HI 75b; A75b // P536: Bil 14a, LL 257(111) laydln; KL 24 tachdin; HH 50, 86 ta>den; HI 75b; A75b // P537: Bil 14a, LL 195(11) sol; KL 24 sul; HH 50, 83 sol; HI 75a; A75a // P538: Bil 14a, LL 187(11) ong; KL 24 ung; HH 50, 80 ong; HI 75a; A75a // P539: Bil 14b, LL 260(111) Upuqında; KL 24 ubuchinda; HH 50, 84 tabuyenda; HI 76a; A76a // P540: Bil 14b, LL 195(11) songr-a; KL 24 songira; HH 50, 83 songcr-a; HI 76a; A76a // P541: Bil 14b, LL 276(111) üstün; KL 24 üsdun; HH 50, 98 üstün; HI 76a; A76a // P542: BI! 14b, LL 128(11) altın; KL 24 eldin; HH 50, 67 alden; HI 76a; A76a // P543: Bil 14b, LL 155(11) içkâri; KL 24 itschkeri; HH 50, 75 içkâri; HI 76b; A76b // P544: Bil 14b, LL 261(111) taşqarı; KL 24 taschchari; HH 50, 85 taşqare; HI 76b; A76b // P545: Bil 14b, LL 130(») arasTnda; KL 24 arassindc; HH 50, 68 arascnda; HI 76b; A76b // P546: Bil 14b, LL 146(11). 269(111) tört bulung; KL 24 tört bulung; HH tört bulung; HI 76b; A76b // P547: Bil 15a, LL 192(11). 269(111) tört sarı; KL 24 tört sari; HH 50, 88 tört sarc; HI 77a; A77a // P548:

Sheng-Sṣ-Men

(Renkler Bölümü)

P549 kök P550	k*c		ch'ing	■h
sarıy P551 kıızı	sa-lı	m	huang	, 森
P552 yürün P553	ch'i-hsin		ch, i	条
qara P554 al P555	yü-lung	耳 茂	pai	
sângâri P556 yaşıl	ha-)a		hei	%',
P557 şipgin P558	an		hung	
sıdam P559 ala	san-k'S-li		lan	Ü
P560 çöpşig P561	ya-shcn		lü	
şâmşâ önlug P562	shih-chin	失 n	tzu	
çığı) çaql P563	hsi-tan		su	
soTun-nm yuriin	a-la		hua	
P564 tal-nın sany	shuo-shih shan-		t'ao-hung	被紅
P565 tal-nın kök	she weng-lu	tfj^m	shan-se	聞色
P566 önlüg	ch'c-chin ch'a-hen	fR.	ycn-sc	
	su-k'un-ning			
	yü-lung t'an-		ts'ung-pai	
	ning sa-li		liu-huang	柳黃
	t'an-ning		liu-ch'ing	猶
	k' 在 wcng-		ycn-sc	钱色

P549: Bil 16a, LL 174(11) kök; KL 24 kök; HHH 51, 77 kök; H1 78a; A78a // P550: Bil 16a, LL 193(11) sarıy, KL 24 sarich; HH 51, 83 sarcq; HI 78a; A78a // P551: B!I 16a, LL 167(11) kıızı; KL 24 kysyl; HH 51, 95 qezel; HI 78b; A78b // P552: Bil 16a, LL 288(111) yurüng; KL 24 yurung; HH yorung; HI 78b; A78b // P553: BU 16a, LL 162(11) qar-a; KL 24 chara; HH 51, 94 qar-a; HI 78b; A78b // P554: Bil 16a, LL 128(n) a | : KL 24 al; HH 51, 67 al; HJ 78b; A78b // P555: Bil 16b, LL 194(11) sfinggâri; Kİ 24 yangkari; HH 51, 84 sângkâri; HI 79a; A79a // PS56: Bil 16b, LL 282(111) yaşıl; Ki. 24 yaschil; HH 51, 91 yaşıl; HI 79a; A79a // P557: Bil 16b, LL 198(11) şipkin; KL 24 schibkin; HH 51,90 şipkin; HI 79a; A79a // P558: Bn 16b, LL 194(11) sıdam; KL 24 sidam; HH 51, 83 sidam; HI 79a; A79a // P559: Bn 16b, LL 128(11) ala; KL 24 ala; HH 51, 67 ala; HI 79b; A79b // P560: Bil 16b, LL 154(11) çöpşig; KL 24 tschübschik; HH 51, 82 çöpşik; HI 79b; A79b // P561: Bil 16b, LL 190, 197(11) şam-şâ önglük; KL 24 scham scha unluk; HH 51,90 şâmşâ önglUk; HI 79b;A79b // P562: Bil 16b, LL 149, 153(11) çikil çaql; KL 25 tschikil tschakil; HH 51, 81 çigil çayel; HI 79b; A79b // P563: Bil 17a, LL 195(11), 288(111) soTun-ning yurüng; Kİ 25 ssuchun ning yurung; HH 51, 84 soyun-neng yorung; H! 80a; A80a // P564: Bil 17a, LL 193(11), 258(111) tal-mng sarTf, KL 25 tal ning sarich; HH 51, 85 tal-neng sareq; HI 80a; A80a // P565: Bil 17a, LL

Shu-Mu-M 备 n

(Sayılar

P567 bir	pi-^rh		•	•—
P568 iki	i-chi		1	*
P569 üç	yû-ch*c	五尺	ârh	■
P570 dört	t'u-erh		san	三
P571 biş	pi-shih	W失	ssû	
P572 altı	an-tc	他铂	wu	二
P573 yiti	i-t6		liu	
P574 sâkiz	sai-ch'i-ssî		ch , i	t
P575toquz	t'u-k'u-ssî	燦	pa	
P576 on	wan		chiu	
P577 bir on	pi-erh wan	楚*连	shih	十
P578 yigirmi	i-ch'i-erh-mi	久起;Ü忽	i-shih	^
P579 otuz	wu-tou-ssu	瑪s	crh-shih	二十
P580 qırq	ch'i-la	起切	san-shih	二十
P581 âllig	an-li	n f j	ssû-shih	四十
P582 altmış	an-t€-mi-shih	触樣	wu-shih	立十
P583 yitmiş	i-tc-mi-shih		liu-shih	六十
			ch'i-shih	乙十

P567: Bil 18a, LL 142(11) bir; KL 25 bir; HH 51, 71 bir; HI81a; A81a// P568: Bü 18a, LL 156(11) iki; KL 25 iki; HH 51, 74 iki; H181â: A81a //P569: Bn 18a; LL 275(10) üç; KL 25 ötsch; HH 51, 98 üç; H1 81b; A81b // P570: BD 18a, LL 269(10) töit; KL 25 tört; HH 51, 88 tört; HI 81b; A81b// P571: Bil 18a, LL 142(0) biş; KL 25 bisch; HH 51, 72 biş; H1 81b; A81b // P572: BO 18a, LL 128(11) altî; KL 25 alty; HH 51, 67 a!tc; HI 81b; A81b// P573: Bü 18b, LL 286(111) yiti; KL 25 yidi; HH 51, 92 yiti; HI 82a; A82a // P574: Bn 18b, LL 193(11) sakiz; KL 2S sekis; HH 52, 84 sâkiz; HI 82a; A82a // P575: BU 18b, LL 266(0) loquz; KL 25 tochus; HH 52, 86 tOTUZ: HI 82a; A82a // P576: Bil 18b, LL 187(11) on; KL 25 on; HH 52, 80 on; HI 82a; A82a // P577: BO 18b, LL 144, 187(11) bir on; »CL 25 bir on; HH 52, 71 bir on; HI 82b; A82b // P578: Bn 18b, LL 285(111) yigirmi; KL 25 igirmi; HH 52, 74 igirmi; HI 82b; A82b // P579: BU 18b, LL 189(11) otuz; KL 25 otus; HH 52, 80 onız; HI 82b; A82b// P580: BU 18b, LL 166(ü) qırq; KL 24 chırch; HH 52,96 qcrq; HI 82b; A82b // P581: Bil 19a, LL 134(11) llig; KL 25 ellik; HH 52, 97 üllik; HI 83a; A83a // P582: Bn 19a, LL 129(11) altmYş; KL 25 altmisch; HH 52, 67 y; HI 82, 100 // P583: Bn 19a, LL 129(11) yitmiş; KL 25 yitmiş; HH 52, 67 y; HI 82, 100

P584 sâkiz on	sai-ch'i-ssG		pa-shih	八十
P585 toquz on	wan t'u-k*u-ssö wan	擊 ü	chiu-shih	九十
P586 yuz	yü-ssli		pai	5
P587 min	min	民	ch'ien	4
F588 tümân	t'u-man		wan	%
P589 kolti	k'uan-t 在		i	it
P590 nayut	na-yû	辦欲	chao	
P591 sítir	hsi-te-erh		liang	兩
P592 batman	pa-man		ching	
P593 sanın	sa-ning	拋 %	shu	
P594 nâçâ	na-ch'c		chi	
P595 baqır	pa-hei-6rh		ch'ien	
P596 nâçâ on	na-ch'e wan		chi-shih	轰十
P597 nâçâ yuz	na-ch*c yü-ssu		chi-pai	灸 e
P598 sana7uluqsuz	sa-na-ku-lu-	撒教祿		
	hsüeh-ssu		wu-shu	錄

P584: BU 19a, LL 193(0) sikiz on; KL sekis on; HH 52, 84 sikiz on; HI 83a; A83a //
P58S: Bil 19a, LL 266(111) toquz on; KL 25 tochus on; HH 52, 86 to^uz on; HI 83b; A83b
// **P586:** Bil 19a, LL 288(111) yyz; Kİ 25 yus; HH 52, 93 yöz; HI 83b; A83b // **P587:** BH
19a, LL 183(11) ming; KL 25 ming; HH 52, 78 ming; HI 83b; A83b // **P588:** Bil 19a, LL
271(111) tümün; KL 25 tümen; HH 52, 88 tümön; HI 83b; A83b // **P589:** Bil 19b, LL
175(11) kolti; KL 25 kuldy; HH 52, 77 köldi; HI 84a; A84a // **P590:** BU 19b, LL 185(11)
nayut; KL 25 niOt; HH 52, 79 nayot; HI 84a; A84a // **P591:** Bil 19b, LL 195(0) sitir; KL 25
sidir; HH 52, 83 sidir; HI 84a; A84a // **P592:** Bfl 19b, LL 140(11) batman; KL 25 batman;
HH 52, 70 batman; HI 84a; A84a// **P593:** BU 19b, LL 192(11) sanîn; KL 25 sanin; HH 52,
82 sanen; HI 84b; A84b // **P594:** Bil 19b, LL 185(11) nâçâ; KL 25 natseha; HH 52, 80
nâçâ; HI 84b; A84b // **P595:** Bil !9b, LL 137(11) baqır, KL 25 bachyr, HH 52, 70 ba开r; HI
84b; A84b // **P596:** Bil 19b, LL 185, 187(11) niçl on; KL 25 natseha on; HH 52, 80 n«çâ on;
HI 84b; A84b // **P597:** Bü 20a, LL 185(n), 288(111) nâça yuz; KL 25 natseha yus; HH

JSn-Shih-Chien-T'ung-Yung-M 备 n

(İnsan Faaliyetleri ve Genel Konular Bölümü)

P599 sâvinç	sai-wcn-ch*e 尺	hsi	
P600 çımat	ch'c-ma 八 麻	nu	â
P601 qayyu	k'ai-hu	yu	
P602 mâni	mang-chi 步 frL	里 â	
P603 buşuş	pu-shu-shih	ch'ou	欠
P604 âmgâ	an-k'6	k, u	
P605 yon	yüeh-li İt/J	hsing	
P606 turayui	t'u-la-yin i側	chu	生
P607 olur	wu-lu-eriı	tso	% 跳
P608 yat	ya 膺	wo	泰
P609 öpkâl^)	ao-po-k'e-Ia	nao	
P610 yamanlap	ya-man-la 辨 杀)	kuai	
P611 kül	hsun P]	hsiao	
P612 siTlap yrylap	hsi-ta i-la	k, u	
P613 sakrip	sai-li 蓬 力	t'iao	
P614 buqdi	pu-t6 m	wu	
P615 yükün	yü-kung 羽 泰	pai	

P599: Bil 21a, LL 194(11) sâvinç; KL 25 sawintsch; HH 52, 84 sâwinç; HI 86a; A86a // P600: Bn 21a, LL 152(11) çımtt; KL 25 tschimat; HH 52, 81 çemat; HI 86a; A86a // P601: BU 21a, LL 160(11) qaiyu; KL 25 chaichu; HH 52, 95 qayyu; HI 86b; A86b // P602: Bil 21a, LL 182(11) mângi; KL 25 mangi; HH 52, 79 mange; HI 86b; A86b // P603: BD 21a, LL 147(11) buşuş; KL 25 buschusch; HH 52, 72 boşuş; HI 86b; A86b // P604: Bil 21a, LL 134(11) ftmga(k); KL 26 amke; HH 53, 97 âmgâ; HI 86b; A86b // P605: Bil 21b, LL 287(111) yon; KL 26 yuri; HH 53, 93 yüri; HI 87a; A87a // P606: Bil 21b, LL 270(111) turayin; KL 26 türeyin; HH 53, 87 türeyen; HI 87a; A87a // P607: Bil 21b, LL 187(11) olur, KL 26 ulur; HH 53, 80 olur; HI 87a; A87a // P608: BD21b, LL 282(10) yat-; KL 26 yat; HH 53, 91 yat; HH 53, 91 yat; HI 87a; A87a // P609: Bil 21b, LL 190(11) öpkâlSp; KL 26 übkela; HH 53, 98 öpkâlâp; HI 87b; A87b // P610: Bil 21 b, LL 280(111) yaman lap; KL 26 yaman | ab; HH 53, 90 yamanlap; HI 87b; A87b // P611: Bn 21b, LL 177(11) kül-; KL 26 kul; HH 53, 77 kül; HI 87b; A87b // P612: Bil 21b, LL 194(11) sı>tap yi'yiap; KL 26 sichtab, yichlab; HH 53, 83 sc^dap ycylap; HI 87b; A87b // P613: Bn 22b, LL 193(11) sâkrip; KL 26 sckrib; HH 53, 84 sâkrip; HI 88a; A88a // P614: Bn 22b, LL 147(11) buqdi; KL 26 buqdi; HH 53, 72 buqdi; HI 88a; A88a // P615: Bn 22b, LL 193(11) yükün; KL 26 yükün; HH 53, 84 yükün; HI 88a; A88a

P616çök	shuo	<i>m</i>	<i>kui</i> 1	策
P617 işit	i-shih		1	钹
P618 körüp	k, u-lu	<i>m</i>	1 <i>tai</i> <i>yu</i>	. 4
P619 yaqşı	ya-shih		1	好
P620 yaman	ya-man		1 <i>fei</i> <i>hsu</i> <i>shih</i>	一
P621 barârki	pa-erh a-erh-chi	社掇見 TL		夕
P622 yoq	yüch	約	1	韦
P623 ârür	e-lu-erfi	<i>M</i>		賚
P624 ârmâz	a-erh-raa-ssU		1	是
P625 yahyan	yen-han	礼罕	<i>shou</i> <i>r</i> <i>shao</i> <i>nan</i>	4
P626 maTat	ma-ha	A屹		鉈
P627 amastnır	a-ma-hsing-ch* i-	钙滅乞 t		實
P628 bızcjınl冲	pi-ssî-hcn-la	设制		輿
P629 yiyip	i-hci	认梟		假
P630 qodup	k, u-t, o	N t		啦
P631 talim	t'flin			故
P632 az	a-ssü			多
P633 barka	po-Srh-k*6			夕

P616: BD 22b, LL 154(0) çök-; KL 26 tschuk; HH 53, 82 ç^c; HI 88a; A88a // P617: Bü 22b, LL 158(11) işit-; KL 26 ischit; HH 53, 75 işit; HI 88b; A88b // P618: BD 22b, 176(11) körüp; KL 26 kürnb; HH 53, 78 körüp; HI 88b; A88b // P619: BU 22b, LL 278(111) yaqşı; KL 26 yachschi; HH 53, 92 yaqşç; HI 88b; A88b // P620: BU 22b, LL 280(10) yaman; KL 26 yaman; HH 53, 90 yaman; HI 88b; A88b // P621: BD 22a, LL 138(11) barârki; KL 26 bar, irki; HH 53, 70 barârki; Hî 89a; A89a // P622: Bn 22a, LL 286(111) yoq; KL 26 yoch; HH 53, 93 yoq; HI 89a; A89a // P623: Bü 22a, LL 134(0) ârür; KL 26 enir; HH 53, 97 ârür; HI 89a; A89a // P624: Bfl 22a, LL 134(11) ârmâz; KL 26 armas; HH 53, 97 ârmâz; HI 89a; A89a // P625: Bü 22a, LL 279(111) yaldan; KL 26 yalchan; HH 53, 90 yaİTan; HI 89b; A89b // P626: Bü 22a, LL 180(11) ma^at; KL 26 machat; HH 53, 78 maqat; HI 89b; A89b // P627: Bü 22a, LL 129(11) amasîngîr, ICL 26 amasinkir, HH 53, 68 amasenger, HI 89b; A89b // P628: Bil 22a, LL 141(11) bVzqınlap; KL 26 bis'chaîn | ab; HH 53, 71 bezryenlap; HI 89b; A89b // P629: Bil 23a, LL 283(111) yi^p; KL 26 yichib; HH 53, 92 ye开p; HI 90a; A90a // P630: Bil 23a, LL 167(11) qodup; KJ 26 chudub; HH 53, 96 qodup; HI 90a; A90a // P631: Bü 23a, LL 262(0) talim; Kİ 26 telim;

P634 onay	weng-kai	翁汰
P635 öçip	wu-ch'e	ILK
P636 üz-â		
P637 bâdük		
P638 kiçig	ch, i-ch'S	起八
P639 tarifi	t'a-lin	
P640 yalpaq	ycn-pa	
P641 tâbrâp	tc-po-la	赞诒喇
P642 şük bolup	shu po-lu	淑1、祿
P643 tars	t'a-erh-ssu	疏艺 r尼
P644 koni	k'u-ni	殆林
P645 qalın	ha-lin	
P646 yuq-a	yü-ha	7LŞ*
P647 uzun	wu-isun	起皂格.
P648 qısqaq	ch'i-ssü-ha	
P649 omaq	wu-ma	
P650 at-ı	a-te	
P651 qamay	ha-ma	

与奏常大
<1: 冰洛動静斜正庠春長殄致戈魏

ho
po
ch

i
l
r
b // p
=

P634: BU 23a, LL 187(0) ongai; KL 26 ungai; HH 53, 80 189(11) öçip; KL 26 ütschib; HH 53,98 öçip; HI 90b; A90I üsa; HH 53, 98 öza; HI 90b; A90b// P637: Bn 23b, LL bftdük; HI 91a; A91a // P638: Bil 32b, LL 173(11) kiçig; A91a// P639: BU 23b, LL 263(111) târing; KL 26 taring; b. 23b, LL 279(01) yalpaq; KL 26 yalbach; HH 54, 90 ya 262(111) tâbrâp; KL 26 tebrab; HH 54, 87 lâbrîp; HI 911 bolup; KL 26schuk bulup; HH 54,90 şük bolup; HI 91b; / 26 tars; HH 54, 88târs; HI 91b; A91b// P644: BU 23b, LL HI 91b; A91b// P645: BD 24a, LL 161(11) qalın; KL 26 P646: Bn 24a, LL 287(m) yuq-a; KL 26 yucha; HH 54 275(IU) uzun; KL 26 usun; HH 54, 89 uzun; HI 92a; A92 26 chis'chach; HH 54, 95 qesqaq; HI 92a; A92a // P649: HH 54 90

= 5

= 1

= =

54, 51
A9
LL
L
26
73
91a;
Bn
LL
şük
KL
ünî;
a
//
C; LL
KL
ach;
92b;
ki
M
23a,
â;
KL
FH
54
s
640;
23b.
LL
64C
rth
Bn
77k
A92
24a,
r;
H1
m
1z—
HH
çik;
54f

P652 yamay	ya-ma		pu	. 補
P653 t(â)nri örtünmiş	fcng-kâ-li wu- crh-tun-mi-shih	概 力	ticn-fu	天 %
P654 yir köndürmiş	yeh-erh k*un-tou-erh-mi-shih	条 t 碎辱包當失	ti-tsai	
P655 biltursûn	ping-tou-erh-lsun		hsiao-yû	
P656 inçlântürmiş	ying-ch'e-lan-tou -erh-mi-shih	影尺 _	fu-an	
P657 çârig-ni taplap	ch'e-li-ni tan-Ia		ai-chün	
P658 il kün-ni asırap	yin-k'un-ni a-hsi-Ia	® 崢 於 喇	hsi-min	1 令 l
P659 kâsâtgü	k^-sai-ku	技 孤	chin-yüch	
P660 qoşıla7U	k'u-shih-Ia-hu		k'ao-shih	考 欲
P661 soyurqap	so-yüeh-erh-ha	錢 給 t 鸡	shang-tz'u	佳 羯
P662 toy birdi	t* ui pi-erü-te	报 必 (0)	tz'u-yen	羯 宴
P663 birla amıraq boldı	pi-erh-la a-mi-la pan-tc	献 _	he-hao	
P664 tilâptür	t*i-la-tou-erü		ch'i-t'ao	乞 綺
P665 başlap	pa-shih-la		yin-ling	51 鎮

P652: BD 24a, LL 279(DI) yamar, KL 26 yamach; HH 54, 90 yamaq; HI 92b; A92b // **P653:** BU 24b. LL 190(11) 265(11) tngri örtünmiş; KL 26 tângri ûrdunmesch; HH 54, 88 t(â)ngri ördünmiş; H3 93a; A93a // **P654:** Bil 24b, LL 175(11), 286(111) yir köndürmiş; KL 26 yir gündurmesch; HH 54, 92 yir kündürmiş; HI 93a; A93a // **P655:** Bn 24b, LL 142(11) biltürsün; KL 27 bildursun; HH 54, 71 bildürsün; HI 93a; A93a // **P656:** BD 24b, LL 157(11) inçlöntürmiş; KL 27 intschlandurmesch; HH 54, 74 inçlândarmış; HI 93a; A93a // **P657:** Bn 24b, LL 151(11), 260(in) çârig-ni taplap; KL 27 tscharik ni tablab; HH 54, 87 çârik-ni tâblâp; HI 93a; A93a // **P658:** Bn 24b, LL 131, 156(13) i | kün-ni asırap; KL 27 il kün ni assirab; HH 54, 74 il kün-ni ascrap; HI 93b; A93b // **P659:** BD 24b, LL 173(11) kftsatgû; KL 27 kessatku; HH 54, 76 kâsfttkü; HI 93b; A93b // **P660:** Bn 24b, LL 168(11) qoşıla7u; KL 27 kuschilachu; HH 54, 96 qoşclaYU. HI 83b; A93b // **P661:** BU 25a, LL 191(11) soyurqap; KL 27 suyurchab; HH 54, 83 soyurqap; HI 94a; A94a // **P662:** Bil 25a, LL 142(11). 266(111) toi birdi; KL 27 tuy birdi; HH 54, 86 toy birdi; HI 94a; A94a // **P663:** BE 25a, LL 129, 142(11) birlfi ami*raq boldV; KL 27 birla amirach boldy; HH 54, 71 birift ameraq bolde; HI 94a; A94a // **P664:** BU 25a, LL 265(111) tilâptür; KL 27 tilâptür; HH 54, 96 tilâptür; HI 94a;

P666 tartıp P667	t*a-crĥ-te	獻治	chin-kung	進意
mayat P668 iş	i-na-ya		yang-wang	
qatay'lap P669	i-shih ha-ta-ha-la		kuan-shih	
tanrya-nı qatayia7U	t'an-ha-ni	is 疮尤：立级		
P670 yumşap P671	ha-ta-ha-la-hu	双脅力嫩喇	chang-yin	
yidârip saqlap P672	yung-shê		ch'ai-ch'ien	
törü mâ yasaq-nı	i-tê-li-sa-la		tsun-shou	邁・守
P673 çın kirtü P674	t'u-lu ma ya-sa-ni			
iris qa*yas P675			li-fa	值法
bodun-nı yasap P676	ch'en chM-crĥ-tou	峨起 t贊	ch'eng-shih	
isig özüng P677 asta	i-li-ssu ha-ha-ssü		k'ang-k'ai	懾d
P678 бүтди P679 al	pu-tung-ni ya-sa	1、束況・喂振	hsiu-shen	
alday P680 qoşulup	i-hsi wu-sung	7L■才4	hsing-ming	
	a-ssü-ta		hsiao-t'ing	
			wan-ch'eng	
	an	变兔茺	chien-chiao	
	k'u-shu-lu	^Î 奴祿		

^rL

P666: Bil 25a, LL 261(111) tartıp; KL tartib; HH 54, 85 tartcp; H194b; A94b // P667: Bü 25a, LL 156 (II) înat; KL 27 inyat; HH 54, 74 cnayat; Hl 94b; A94b // P668: BU 25a, LL 158, 164 (II) iş qa(a7alap; KL 27 isch chatachlap; HH 54, 75 iş qadaqalap; Hl 94b; A94b // P669: BU 25b, LL 164(11), 259 (IU) tam7a-nı qata^laYU; KL 27 tamcha ni chatachlaku; HH 54, 84 tanvya-ne qadaqala7u; Hl 95a; A95a // P670: Bil 25b, LL 288 (ffl) yumşap; KL 27 yumschab; HH 54, 93 yumşap; Hl 95a; A95a // P671: BU 25b, LL 191 (O), 286 (İÜ) yitirip saqlap; KL 27 yiterib sachlab; HH 55, 92 yidârip saqlap; Hl 95a; A95a // P672: Bil 25b, LL 269, 282 (İÜ) törü mâ yasaq-nî; KL 27 türua ma yassach ni; HH 55, 88 törü-mâ yasaq-ne; Hl 95a; A95a // P673: BD 25b, LL 152, 174 (U) çın kirtü; KL 27 tschin girdu; HH 55, 81 çın kirtu; Hl 95b; A95b // P674: BU 25b, LL 157, 160 (II) iris qa7as; KL 27 iris chachas; HH 55, 75 crcz qaqaqaz; Hl 95b; A95b // P675: BU 25b, LL 148 (II) bydün-ni yasap, 282 (IH) bodun-ni yasap; KL 27 budun ni yassab; HH 55, 72 budun-nc yasap; Hl 95b; A95b // P676: Bil 25b, LL 158, 190 (II) isig özüng; KL 27 isik uschung; HH 55, 75 isik usung; Hl 95b; A95b // P677: Bil 26a, LL 131 (II) asta; KL 27 asda; HH 55, 69 asta; Hl 96a; A96a // P678: BI! 26a, LL 148 (n) бүтди; KL 27 бүтті; HH 55, 73 бүтті; Hl 96a; A96a // P679: Bfl 26a, LL 128 (n) al alday, KL 27 al aidach; HH 55, 67 al alday; Hl 96a; A96a // P680: Bil 26a, LL 168 (II) qoşulup; KL 27 chachlab; HH

P681 cabdusun	cha-tou-tsun		yü-peï	Ī
P682 yiyin quv*ray	i-hcn k'u-fa-la		chū-hui	Ī
P683 bikâri	pi-k*Mî		tsan-ch'ieh	Ī
P684 yaltandı	yen- tan-t6 chai-la- t ^c		to-pi	3
	cayladı		wei-mêng	1
P685 çoy yalın	shuo ya-lin		ch'i-ya	1
P686 basınıp	pa-hsi-ni	把夕 ₁	chien-nan	Ī
P687 çryay	ch [^] -kai	Ktk	tai-to	Ī
P688 osul sîmtay	ao-suan shcng-la	俊滕T香	yan-wên	
P689 söz-ni soruptur	hsüch-ssfl-ni	雪H 絲敏		
	su-lu-tou-crh			
P690 söz-ni yanıp	hsüeh-ssü-ni	mı		
	aytıplur	ya-ni ai-i-tc-tou-crtı、义t亦的哥包		
P691 tapıy udıry	t'a-pi wu-t'o		shih-fcng 侍'奉	
P692 qorqup	k'u-erh-k [^] c ai-ma- ni		chü-p, a 邊免	
	aymanıp			
P693 talaş tag	t'a-la-shih-t 各		hsiang-cheng . 柄夸	

P681: Bn 26a, LL KL 27 dschabdusun; HH 55, 75 jabdusun; H1 96b; A96b // P682: BD 26a, LL 171 (II), 284 (İD) yîyîn quvaraY. KL 27 yichin cbuvarach; HH 55, 92 ye[^]rn quwaraq; HI 96b; A96b // P683: BD 26a, LL 141(11) bikün; KL 27 bikri; HH 55, 71 bikâri; HI 96b; A96b // P684: BD 26a, LL 149 (II), 279 (İÜ) yaltandı çailadı; KL 27 yaldanty tschailadi; HH 55, 94 yaldande jaylade; HI 96b; A96b // P685: Bn 26b, LL 153 (II) , 279 (ÜI) çoyyalîn; KL 27 tschoch yalin; HH 55, 82 çoq yalcn; HI 97a; A97a // P686: Bil 26b, LL 139(0) basin.rt); KL 27 basinib; HH 55, 70 basenep; HI 97a; A97a // P687: Bil 26b, LL 152 (H) çî'yai; KL 27 tschichai; HH 55, 81 çc[^]ay; HI 97a; A97a // P688: BD 26b, LL 188, 194 (II) osul sîmtay, KL 27 ussul simdach; HH 55, 80 osol scmdaq; HI 97a; A97a // P689: Dil 26b, LL 196 (D) söz.ni sorup-tur, KL süs-ni sunıbdur, HH 55, 84 söz-ni suroptur, HI 97b; A97b // P690: Bil 26b, LL 133, 197 (II) söz-ni yınlp ayılıptur, KL 27 süs- ni yanib yidipdur, HH 55, 84 söz-ni sanep cytcptun HI 97b; A97b // P691: Bn 26b, LL 260, 273 (TO) topfy uduy, KL 27 tabik uduk; HH 55, 84 tabeq otoq; HI 97b; A97b // P692: BD 26b, LL 127, 168 (II) qorqup aimantp; KL 27 churchub

P694 oyna P695	wai-na		hsi-shua	
indi P696 yosun	ying-tĜ		hsun-mi	
bilâ P697 tuu-a	yü-tsun pi-la	羽	tao-li	
P698 buyan qut		t	chu-yen	
P699 könül tâgürüp	1 u-wu		fu-lu	祝延
P700 satıy yuluy	du-vcn k'^	mtSL	yung-hsin	福祿
P701 ânit P702 baş	k'ung-wan tc-k*u-		mai-mai	
çalıştı P703 öğdi	sa-te yü-lu	撒 铂羽鏢	chü-kung	
P704 irindi P705	ang-chi	ti TL	k'eng-t'ou	私 S
yingillâp P706	pa-shih ch*a-li-ssu-tc	入驾忽给	k'ua-chiang	
anyadı P707	ao-tc	抛	hui-pang	
kânâştük P708 ası*y	i-lin-tc		ch'ing-man	毀謗
tuşu P709 baş çaqıp	ying-chim-la	影斤咬 3	hsiao-liang	輕慢
P710 çaTur	a-li-ya-te		shang-i	小量 m
	k'cn-k*c-shih-tou		li-i	
	a-hsi t'u-su		fou-hsiang	投降
	pa-shih ch'a-hci		ch'ao-chicn	¥\^L
	ch'a-k'u- 各 rh	鸯棘		

P694: Bil 27a, LL 186 (II) oina-; KL uyan; HH 55, 80 oyna; HI 99a; A98a // P695: BE 27a, LL 157 (II) indi; KL 27 indi; HH 55, 74 indi; HI 99a; A98a // P696: BD 27a, LL 141(11), 287 (HI) yosun bitfi; KL 27 yusun bila; HH 55, 93 yOsün bili; HI 99a; A98a // P697: Bn 27b» LL 270 (Di) tuu-a; KL 27 tua; HH 55, 87 tuw-a; HI 99b; A98b // P698: Bü 27a, LL 147, 170 (U) buyan qut; KL 27 buyan, chol; HH 55, 72 buyan qut; HI 99b; A98b // P699: BU 27a, LL 175 (U\ 262 (ÜI) köngül tâgüriip; KL 27 kunkul tckurub; HH köngül tükürüp; HI 99b; A98b // P700: BD 27a, LL 193 (ü), 287 (HI) satıy yoluy; KL 28 sadich yuluch; HH 55, 83 sateq yuluq; HI 99b; A98b // P701: Bil 27b, LL 130 (II) angıt; KL 28 angid; HH 55, 68 anget; HI 98a; A99a // P702: BD 27b, LL 139, 150 (II) baş çaiisdî; KL 28 basch tschalisdy; HH 55, 70 baş çalıste; HI 98a; A99a // P703: Bü 27b, LL 189 (D) ogdi; KL 28 uyady; HH 55, 97 ökti; HI 98a; A99a // P704: Bil 27b, LL 157(0) irindi; KL 28 irindy; HH 55, 75 irindi; HI 98a; A99a // P705: BD 27b, LL 285 (III) yingillâp; KL 28 yingillab; HH 55, 92 ycngcllap; HI 98b; A99b // P706: Bil 27b, LL 130 (II) arıyadT; ICL 28 ariyady; HH 56, 68 arcyadâ; HI 98b; A99b // P707: Bü 27b, LL 172 (II) kângaştük; KL 28 kcngkcschduk; HH 56, 76 kângkâştUk; HI 98b; A99b // P708: Bn 27b, LL 131 (II), 270 (ÜI) asfy ttisu; KL 28 assich tüssu; HH 56, 69 aşeq tüsü; HI 98b; A99b // P709:

P711 küriyân turdı	k'u-li-yen	<i>tulü</i>	ch'i-ying 起營
	t*u-erh-tc		
P712 küriyân tuşti	k'u-li-ycn		hsia-ying 丁'餐 ¹
	t*u-shih-te	t失姑	
P713 udup kal	wu-t'u ch'ien		ying-lai 來
P714 uzat bardı	wu-sa pa-erh-te	TL 概麵	sung-ch'u 送告
P715 tavraq barym	t'ao-la	言 r旁 3	k'uai-ch, u
	pa-erh-hen	把 m	
P716 tavraq kâlgın	t'ao-la		
	ch*icn-chin	it	

P711: BO 28a, LL 178 (D), 272 (HI) küriyân turdi; KL 28 kürian turdy; HH 56, 77 küriyân turdc; H1 100a; A 100a // P712: Bü 28a, LL 178 (ü), 272 (III) küriyân tuşdi; KL 28 tüschdy; HH 56, 77 küriyân tüşti; HI 100a; H 100a // P713: Bü 28a, LL 172 (D), 273 (M) udup kâl; KL 28 udup kel; HH 56, 89 utup kâl; HI 100b; AIOOb// P714: BO 28a, LL 139 (II), 275 (İÜ) uzat bardı; KL 28 usad bardy; HH 55, 89 uzat barde; HI 100b; AIOOb // P715: Bü 28a, LL 139 (II), 261 (İÜ) tauraq baryYn; KL 28 taorach barkin; HH 56, 85 lawraq baryen; HI 100b; A199b // P716: BD 28a, LL 172 (II), 261 (III) tauraq kâlgın;

⁵ Klaproth'un çalışmasında kullaadığı

P735 çurip	shuo-li	軸	a
P736 tolu P737	t'u-lu	工祿 :L制' 夫	ɔ c i
ülâşip P738	wu-la-shih		fen
bâlgürâ P739	pan-k*u-la		ɹ s i
yasanıp P740	ya-sa-ni	m?	
boİTUçı P741	pan-ku-chih		
taqı yimâ P742	t'a-hei i-ma		
işlâtıp P743	i-shih-la-tc		
tuta P744	t'u-ta	卜庫ş, TL 一绝	
boTumı P745	pu-k*u-mi		
ulat» P746	wu-la-tc		
qatar P747 öz	ha-ta-crĥ	1兔 Î?	
P748 alİTUçı	yü-ssfl		
P749 tâgüz	an-ku-chih		
P750 man	fa-ku-ssu		
P751 iş P752	mang		
alıp P753 tamız	i-shih 以火 a-1.		
P754 tilâp	fa-mi-ssu ^		
P755 qavşunıp	t'i-la 臀炎 kai-su-hı		
	愤^佳		ch he

待儀
声
狗
诗
做
仞
货
軌
鮮
A
驾
务
要
全
步
事
取
E-
乞
合

P735: Bn 103a, LL 23(1) çorîp; HH 57, 82 çorep // P736: BU ; HH
103a, LL 2(// P737: Bn 103b, LL 208 (II) ülfışip; HH 57,98
ölâşip // P738: BU 103b, 73 balkürâ // P739: BD 103b, LL 212
(II) yasanıp; HH 57, 91 yasancp // bol-ruçî; HH 57, 72 bol-yuçc // 3
P741: Bn 104â, LL 194 (II) tıqı yimâ; HH Bn 104a, LL 27 (I)
işlâtıp; HH 57, 75 işlltip // P743: BD 104a, LL 204 P744: BU
104a, LL 18(1) boTumî; HH 57, 73 bo-yumc// P745: Bil 104b, LL
uladc // F746: Bn 104b, LL 30 (I) qatar, HH 57,93 qadar// P747:
BD 104 öz//P748: Bn 104b, LL6(I) al^uçT; HH 57, 68 alyuçe//
P749: BH 105a, 87 tâgüz// P750: BH 105a, LL 39(I) mang; HH
57, 78 mang " P751: BU 75 iş//P752: BU 105a, LL6(I) alıp; HH
57, 67 alcp//P753: Bn 105b, Ll tamcz//P754: Bn 105b, LL 201 (ü)

HH 1
HH 57,
57 8a)
up; 742:
ta//
57, 89
8
1
LL 98
fna 57,
// 57.
87
HH
HH
I
1
HH
vşun1
86
m
1
a
tu
57
57

P756 yar<a>şı	ya-crĥ-chi	么卜伙答	shun	艰得钱
P757 tapdı P758	t8-tc	引尺钙t	ta	
ıbtıp P759 kas	i-tc	俛饮締	hu	
P760 aytım P761	kê-ssũ	轉n喇么見	ch'ieh	切
qala7ar P762 say	ai-ting		hsü	許
P763 töpüqmda	ha-la-ha -crĥ tsai		jan	然
P764 inç asan	fu-pu-hen-ta yin-			裁
P765 amnlıturmış	ch'c a-hsicn	街尺力%汔免	ting-tai	頂戴
	an-lin-tou-		t'ai-p'ing	太平
	êrh-mi-shih		an-wên	安穩
F766 mâfiilâyür	mang-chi-la-yü-crĥ		k'uai-lê	快樂
P767 ofyaraq m-a	wu-ha-la ma		wu-shua	
P768 iisânıp P769	yin-sa-ni		kuei-fu	峰狀
biriktürüp P770	pi-li-tou-lu		yung-chung	巍衆
açıq-lıy birdi P771	a-ch*c-li pi-cii-tc		hsiao-li	効力
tanurmân P772	t'a-nu-crĥ-mien		fen-flı	
qara7UI P773	ha-la-w6n		shao-liao	
avlap quşlap P774	ao-la k*u-shih-la		ta-wei	
yı<l>qılann qodup	i-hci-la-lin			
	k'u-t , o		mu-fang	牧发

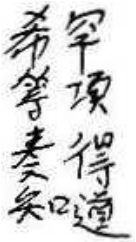
P756: BD 105b, LL 212 (Ü) yarsı; HH 57, 91 yarzc// P757: BU 106a, LL 196 (D) UpdV; HH 57, 85 tapte // P758: BU 106a, LL 27(1) iptip; HH 57,75 iptip // P759: BD 106a, LL 35 (I) kis; HH 57, 76 küs// P760: BU 106a, LL 6 (I) aıtım; HH 57 ayden, 69 aydcn // P761: Bn 106b, LL 28 (I) qala7ar; HH 57, 94 qalaqar // P762: BU 106b, LL 46 (I) sai; HH 57, 93 zây // P763: BD 106b, LL 202 (II) töpuqında; HH 57, 88 tübüyenda (tabuycnda) // P764: Bil 106b, LL 26 (I) inç ösân; HH 57, 75 inç ösan // P765: Bil 107a, LL 7(1) amrilturmVş; HH 57, 68 amreldurmcş H P766: BU 107a, LL 39 (I) mângilâyür, HH 57, 78 mangclayur // P767: Bil 107a, LL 43 (I) od7araq m-a; HH 57, 80 otqaraq-ma // P768: BU 107a, LL 26 (1) iisânıp; HH 58, 83 silsanıp // P769: BD 107b, LL 17 (I) biriktürüp; HH 58, 71 biriktürüp // P770: BD 107b, LL 5 (I) açây-lıy birdi; HH 58, 68 açâq-lıq birdi // P771: BD 107b, LL 195 (II) tanurmân; HH 58, 85 tanurman // P772: Bn 107b, LL 29 (I) qaraYUI; HH 58, 94 qarayul // P773: Bn 108a, LL 10 (I) avlap quşlap; HH 58, 69 awlap quşlap //

P775 yıyılışıp	i-hci-li-shih	汉黑 Y人	chiu-ho	牟斗
P776 üzüük sabyaq	wu-tsu sa-ha		sheng-hsi	聲 4
Pili üçün	wu-ch'ing t'ing		yüan-yu	
tiltayında	ta-hcn-ta	雜		
P778 saqlayucu	sa-la-ku-lu		ehen-shou	
P779 artuq P780	a-crh-tou		shih-fen	寸芳
kunlao P781 obur	kung-lao		kung-lao	功舊
subur	wu-pu-erh			
	su-pu-crh	速 J、乞	lu-hsu	
P782 köçti P783	k'u-ch'c-tc		ch'ien-i	MLMP
yidârip P784	i-tc-li	又售力	chao-i	
tükâti tayustı	t'u-ke-tc			
P785 namaptür	tao-ssü-te		chın-le	
P786 için taşın	na-ma-tou-crii		chia-sheng	
P787 çolası P788	i-ch'ên t'a-shên		piao-li	
banş kâliš P789	shuo-la-chi	擲, 巧	chih-shih	嗶幸
munift tag ⁵ P790	pa-li-shih k'c-li-shih		wang-lai	
topraq çıqılar	mu-ning-tê		yin-ts'ü	
	t'u-po-la	細喇	t'u-ch'an	
	ch'ê-hei-lu-êrh	产n洛		

P775: BD 108a, LL 213 (II) ytyfl(i)şîp; HH 58, 92 yeyeleşcp// F776: Bil 108a, LL 45, 46 (I) öçig sabqaq; HH 58, 98 özûk sabqaq // P777: BD 108a, LL 20S (II) üçün tiUayında; HH 58, 98 üçün teldayenda // P778: Bil 108b, LL 47 (I) saqlayucî; HH 58, 83 saqlayucç // P779: BU 108b, LL 8 (I) artuq; HH 58, 68 artuq// P780: BU 108b, LL 37 (I) kunglau; HH 58, 74 gunglaw// P781: Bü 109a, LL 206 (O) ubur subur, HH 58, 80 obur sobur// P782: Bn 109a, LL 36 (I) köçti; HH 58, 77 köçti// P783: Bil 109a, LL 214 fil) yitârip; HH 58, 92 yitârip// P784: BD 109a, LL 205, 193 (U) tükâdi tayustî; HH 58, 88 tüküti tayusdc // P785: Bil 109a, LL 41 (I) nâmâptür; HH 58, 79 namaptür // P786: Bil 109b, LL 25 (I), 197 (U) için laşin; HH 58, 75 için taşcn// P787: BD 109b, LL 23 (I) çolası; HH 58, 81 çolase// P788: Bil 109b, LL 14, 34(1) bariş kâliš; HH 58, 70 bareş kâliš// P789: B-; HH 58, 78 muneng-dak // P790: B-; HH 58, 86 topraq çeyelar//

Bu kelimeden itibaren *bilûrt* kadar olan alü madde başı BM nüshasında yoktur. Liget^{rdan} F794 istifade etliği için mda da bu alü madde resmi sözJûk terkinde yer almıyor. Fakat, Ligeti

raporlardan çıkarttığj kelimeler ile sözlükteki kelimelerden ortak olarak kelime listesi hazırladığından dolayı bu eksik alü madde başı içeren kelimelerden *çıqılar* hariç diğerleri

P791 taflsuq	t'ang-shu pa-	姆力A®	hsi-han	
P792 başlry boyun	shih-li pu-yin	一尺得的	teng-hsiang	
P793 öçip taptı	wu-ch*hc tc-tc	今私%	tsou-te	
P794 bilür	pi-lu-erh		chih-tao	

P791: B~; HH 58, 85 tang5uq // HH 58, başcq boycn, 70 başlcq boycn// P792: B-; HH 58 başeq boycn»
70başlcqboyen// P793: B-; HH58,98 öçip tapte// P794: B-; HH5S.71 bifer//

(Çince ile Diğer Dillerin Kârşüştümlü Sdz

Jⁿ-Sbib- *Min* (İnsan Faaliyetleri**Bdlm**) nuan-ta 咏著

P795 nuta ⁷ P796			—	*. i
tapîndur P797	t'a-pi-ni-tou- ^{rh}	卜央丰 多 i4	—	^ ^
igülftsküy P798	i-k'u-la-ssd-hui	M乃失的		^
yorigi P799	yü-lu-chi	^7 /l .		^
bâgalâgü P800	pa-k'e-la-ku		r	f
büşir&gülük P801	pu-shih-la-ku-lu			^
küşilür P802	k [^] -shih-lu-erh			^
tâginnây P803	fa-ch'i-cr ^h -mi		:	^
tanlaşp P804	t'ang-la-shih		D	I
uçayu P805	wu-ch, a-hu			Ç
topdul P806 alıştı	t'u-tun (wu>ch'u			^
P807 yançp P808	a-li-shih-tc		l	T
küdanlap	yang-ch'c			^
P809tölâp P810	k'u-tan-la		' ai	^
yaşursun	t'u-la (fu-lu)			^
	ya-shu-«rh-tsun		i	^

P795:HD 12a, LL 43(1) nuta; HH 59, 79 // P796: HU 12a, LL 196 (II) tapînidur; HH 59, tabncndur// P797: Hû 12b, LL 42 (I) mgûlesküi; HH 59, 74 flcûlâskuy// P798: HH 12b, LL 245 (O) **yfirûqî;HH** 59,93 yûrogi//HD 12b, LL 15 (I) bâglâgü; HH 59, 77 **P800:** LL19(D P799: bûitîâgûlûk; HHbüşirtgûlûk// P801:Hn 13a, LL 39(1) bâkalâkû//P802, HD 12b, P802: HD 13a, LL 198 I) tigrirai, HH 59, 87 lâgirmü// P803: HD 13a, LL küşilür// (II) **P804:** HD 13a, LL 206 (II) uçayu; HH 59, 89 uçayu// P805: HD 13a, LL 201 59, 85 tanglaşcp // 87 (U) LL 210 (D); HH 59, 91 yançp/P808: HH 13b, LL 38 (0 kûdânâp; HH 59, 77 lûdânâp // yançp 202(11) töttp; HH 59, 88 tülâp// P810: HD 14a, LL 212 (D) yaşurzun; HH P809: HD 14a,

* Japon nüshası buradan başlıyor, ... : diğer nüshalardan önce bu nüshanın her bölümünün başlığı da bulunmaktadır.

⁷ Bu kelimeden itibaren Ligetinin "S başlamıştır.

ayrık, bizim "HU" olarak belirttiğimiz, Hiith

P8II oçül P8I2		7b_ 聯, 灰	t, o	攸
tuyunmaq P8I3	t'u-yüan-ma		chüch	备
tâmâçâşip P814	t'a-ma-ch'a-shih	冰 _L	chcng	#
otun P815 oot			ch'ai	漿
P816 qarça>ana	ao		huo	火
P817	ha-erh-ch'a-ha-na		ying	/i
OTurlaptur	^k'u-crh-la-tou-crh 兄 著		t'ou	^1
P818 quruy	k, u-lu		k'ung	史
P819 kirip P820	ch'i-li		chin	違
yandurtuy P821	yang-tou-crh-tui		t, ui	遣
kal P822 bar	ch*ien	It	lai	米
P823 sançayın	pa-erh	爾 啼	ch, ü	禿
P824 bütâgülük	san-ch'a-yin		chan	#
P825 talдалap	pu-ta-ku-lu ,		P'eng	遞
P826 sapyuçı	fan-la-la		chch	𠂇
P827 uz P828	sa-ku-chih		ch'üan	\
oylan P829	wu-ssü		chiang	字
çıqıp P830 kir	ao-lan		sun	挑
	ch'c-hci		ch'u	沈
	ch'i-6rfi		ju	1

P811: HII 14a, LL 45 (I) oçöl; HH 59, 89 uçul // P812: HÜ 14a, LL 205 (U) tuyunmaq; HH 59, 87 tuyunmaq // P813: HII 14b, LL 199 (II) tamöçfişip; HH 59 tama çaçcp, 85 tama çaçcp // P814: HII 14b, LL 44 (I) otung; HH 60, 80 odung // P815: HII 14b, LL 44 (I) oot; HH 60, 80 oot // P816: HII 14b, LL qarça7ana; HH 60 qaraçayana, 94 qarça7ana // P817: HII 15a, LL 43 (I) oyurlaptur, HH 60, 81 oyurlaptur // P818: HII 15a, LL 33 (I) qunj. HH 60, 96 quruq // P819: HU 15a, LL 36 (I) kirip; HH 60, 76 kirip // P820: HII 15a, LL 211 (II) yanturdui; HH 60, 90 yandurtuy // P821: HII 15b, LL 34 (I) kS!; HH 60, 86 kil // P822: HII 15b, LL 14 (I) bar, HH 60, 70 bar // P823: HII 15b, LL 47 (I) sançayın; HH 60 sançayın, 82 samjaycn // P824: HII 15b, LL 20(1) bütâgülük; HH 60, 73 bütâgülük // P825: HII 16a, LL 195 (II) talдалap; HH 60, 84 talдалap // P826: HII 16a, LL 48 (I) sapyuçı; HH 60, 83 sapquçe // P827: HTI 16a, LL 208 01) uz; HH 60, 89 uz // P828: HII 16a, LL 43 (I) 07tan; HH 60, 80 oylan // P829: HII 16a, LL 22(!) çıqıp; HH 60, 8 | çycp // P830: HII 16b, LL 36(!) kir; HH 60, 76 kir //

Tung-Yung-M 細
(Genel Konular Bölümü)

P831 ayrı-liY	a-i-Ii	<i>Pl</i>	ming	4
P832 qulaç P833	k'u-la-ch'e		chang	<
yüküngâli P834	yü-kung-k'e-li		ch'ao	韌
çökgâli P835 ârsün	shuo-k'6-li .		kung	f
P836 kâsâk P837	a-crh-tsun		liu	黎
asit P838 yalnız	k'6-sai	<i>m</i>	k'uai	吸
P839 âgsük P840	a-hsi		ying	â
tüzi P841 bataq-ı	ya-lin-k'u-ssü	i/ ,思	wei	條
P842 qaulı P843	e-tsu		ch'üeh	奸
talaşıp P844 ölürüp	t'u-chi		pu	X
(ölüp) P845 qaldı	pa-ia-hei		t'iao	條
P846 tâginip P847	k'ao-li		li	媯
barında P848	t'a-la-shih		ch'iang	條
yazuq	wu-lu (wu-lu-lu)	r,A%	sha	較
	k'an-t6		ju	如
	t'a-chi-ni		shou	臺
	pa-lin-ta		tsai	表
	ya-tsu		tsui	;

P831: Hn 16b, LL 10(1) ayıq-lıqı HH 60, 69 aycq-leq // **P832:** HII 16b, LL 33 (I) qulaç; HH 60, 96 qulaç // **P833:** HJ1 la, 17a, LL 216 (U) yüküngâli; HH 60, 93 yükünkâli // **P834:** HD la, 17a, LL 23 (I) çökgâli; HH 60, 82 çökkili // **P835:** HÜ lb, 17b, LL 1 1) ârsün; HH 60,97 ârsün // **P836:** HII 1b, 17a; LL 35(1) kâsâk; HH 60, 76 kâsak// **PS37:** Hn lb, 17a; LL 9 © asıp; HH 60, 69 aset U **P838:** Hnib, 17b; LL 209 (U) yalnızuz; HH 60, 90 yalenküz (yalcnTUz) // **P839:** HII 2a, 17b; LL 11 (I) âgsük; HH 60,97 âksük// **P840:** HD 2a, LL 206 (U) tüzi; HH 60, 88 tüzi // **P841:** HII 2a, 18a; LL 15 (I) bata-ı; HH 60, 70 badaq-e //PS42: OT 2a, 18a; LL31 (I) qaulı; HH 60, 95 qawle // P843: HII 2b, 18a;LL194<U) talaş'ıp; HH 61, 84 talaşep//P844: HII 2b, 18a; LL45 (I) ölürüp; HH 61, 98 ölürüp // P845: HII 2b, 18b; LL 28(1) qalt¥; HH 61, 94 qalde // P846: HII 2b, 18b; LL 198 (ü) tâginip; HH 61, 87 tâginip // P847: HU 3a, 18b; LL 14 (I) barında; HH 61, 70 baronda // P848: Hn 3a, 18b; LL 212 (II) yazuq; HH 61,91 yasuy //

P868 munta	man-ta	滿蒼 7L利次	chch	5l
F869 UTrayu	wu-la-yü		chüan	尊
P870 boTum	pu-k'un		shih	世
P871 taqay arta	t'a-kai a-6rh-tâ	塔汰诃史恩	wci	未
P872 suqmış ¹⁰	su-mi-shih	炎t失	sai	
P873 tüşitip	t'u-shşh-tc	太夫%	wci-jcn	娄 ₁ i
P874 birdim	pi-crh-ting		yü-ic	與了
P875 bilgâ titig	ping-k* e t*i-t*c	兵的	sung-nung	聰明
P876 any silig	a-li hsi-li	柯Î夕知	chün-hsiu	俊秀
P877 ıl-yap	yin-ha		hsuan-chü	選爭
P878 bolup	pu-lu ya-la-	K余f刺		
	shih-tou-lu		wei-tso	
yaraşturup	k'6-hsi-erh		tzü-hsü	次序
P879 kâziki	yang-ch'i-la-mi-shih		ts'ung-hsin	
P880 yapılatmış	a-pu-li yüeh-li	1條總失	tc-hsing	Hî
P881 abun yon	t'u-5rh-k'u-su		hsing-ch'i	輿fe
P882 turyazup	shuo-li-bei	文兒茗蘇	chih-i	
P883 çonq-ı				

P868: HD 5b, 21a; LL 40 (I) munda; HH 61, 78 munda // P869: HD 5b, 21b; LL 43 (I) OTrayu; HH

61, 81 oqrayu// P870: HH 5b, 21b; LL 17(1) boTum; HH 61, 73 buyum // P871: Hn 6a, 21b; LL 11 (I), 194 (II) taqai irtâ; HH 61, 86 ta-ye ârdâ // P872: HÜ 6a, 21b; LL 192 (I) suqmîş; HH 61, 83 soqmeş// P<73: HD 22m, LL 205 (O) tüşitip; HH 61, 77 tüşitip// P874: HD 22a; LL 17(1) birdim; HH 62,71 birdim // P875: HD 22a; LL 17(1) bilgâ titig; HH 62, 71 bilgâ titik // P876: HD 22a; LL 8, 48 (I) arfy sîlf, HH 62, 68 areq sclcq// P877: HD 22b, LL 25 (I) Vhyap; HH 62, 74 elqap // P878: Hn 22b; LL 18^(l) bolup yaraştunıp; HH 62, 72 bolup yaraştunıp // P879: Hû 22b; LL 35 (I) k&zigi; HH

62, 76 k&siki // P880: HU 22b; LL211 (D) yangılatmYş; HH 62, 91 yangelatmçş // P881: HII

¹⁰ Bu maddeden sonra Ligeti'nin kullandığı Hirth nüshası (H II) nda mevcut 40 tane kelime Pekin ve Japon nüshalarında bulunmamaktadır. Çalışmamızda madde başı kelimeler Pekin nüshasıyla sıralandığı için bu 40 madde buraya değil en sonunda lın eklenmiştir.

P884 çın oq P885	ehen-ao		kuo-jan	熱、
irinçkânçüçi	i-lin-ch'c-kan-	干太?	ts'e-yin	祕
	chu-chih ¹			
P886 yang P887	yang		kui-chü	現矩
arya P888 tmlay	a-erh-ha	m晦	chih-mou	
P889 işin P890	ting-la	賴	shcng-ling	生靈
tâbrâşigü P891	i-ch [^] n ^{*12} (i-shen)		chcng-shih	政事
yaray-hy P892	tâ-po-la-shih-ku		lao-i	勞逸
münüptûr P893	ya-la-li		hê-i	合宜
qayu m-a P894	mu-nu-tou-crtı		ch'i-tso	騎坐
qatılıp P895 ârdim	ha-yü-ma		tan-fan	但凡
P896 tutuzu P897	ha-tc-!i	冷秘i	i-ch'i	一齊
arta tur P898 kaçā	a-erh-ting	攸了	pcn-shih	本事
tarq-a P899	t*u-tou-su		ch'uan-liu	傳流
saqınıp P900 asıp	a-erh-te fu-erh	芮兒得i1	tsao-ch*i	早起
P901 sítir qıdıy	k [^] -ch [^] fa-erh-ha		wan-san	晚散
P902 bir bölük	sa-hci-ni	椒H	sstl-hsiang	賴'
	a-hsi	钙久	hsücn-kua	
	hsi-tUrh ch'i-t6		liang-pien	
	pi-e'rh pu-lu		i-ch'u	一處

P884:HD 23a; LL 22 (I) çVn oq; HH 62 çinuq, 81 çinuq // P885: HD 23b; LL 27 (n) irinçkânçüçi; HH 62, 75 irinçkânçüçi // P886: HD 23b; LL 210 (II) yang; HH 62, 91 yang// P887: HD 23b; LL 8 (I) arya; HH 62, 69 arqa // P888: HD 22b; LL 201 (ü) tmlay; HH 62, 86 tenlaq (tcngraq) // P889: HD 24a; LL 27 (I) işin; HH 62, 75 işin // P890: HD 24a; LL 197 (n) tâbrtşigü; HH 62, 87 tâbrâşkü // P891: HU 24a; LL 211 (II) yaray-UV, HH 62, 91 yaraq-leq // P892: HII 24a; LL 41 (I) münüptûr; HH 62, 79 münüptûr// P893: HII 24b; LL 31 (I) qayu m-a; HH 62, 95 qayu-ma // P894: HD 24b; LL 30 (I) qatılıp; HH 62, 93 qadelep // P895: HD 24b; LL 11 (l) ârdim; HH 62, 97 ftrdim // P896: HD 24b; LL 204 (II) tutuzu; HH 62, 87 tudusu // P897: HD 25a; LL 11 (I) ârtâ tur, HH 62, 97 ârtâ tur // P898: Hû 25a; LL 34 (I) kaçtt tarq-a; HH 62, 76 kaçâ tarqa// P899: Hû 25a; LL 46 (I) saqınıp; HH 62, 83 sa^{*}^nep // P900: HII 25a; LL9(I) asıp; HH 62,69 ascp// P901: HII 25b; LL 49 (1) sítir qıdış, HH 62, 83 sidir qcdey//

"Ming nüshası ve Kyoco nüshasında Çince fonetik okunuşu *yi-ch'6-lin-kan-chu-chih' diye yanlış vermiştir.

¹² Ming ve Kyolo nüshasında Çince okunuşu •yi-sMıT olarak verilmiştir.

P903 yaru P904	ya-lu	牙精、 九艺t私幽 呀林库思	la-kai	大槩
tokuşmayın P905	t'u-ku-ssü-ma-yin		wu-ch'iuŋ	
tânşâp P906 yatar	tang-shu(tang-sha)		chün-p'ing	均平
boldı P907 yumşaq	ya-ta-crĥ pan-t6		kou-le	
yavaş P908 tav-lög	yung-sha ya-fa-shih		juan-shan	軟基
P909 yalınuz P910	tao-lu		chiao-hua	較猾
balamut P911	ya-lin-k'u-ssu		wei-tu	^{rm}
bolmas	pa-ia-mu		hu-wang	辟彦
	pan-ma-ssu		pu-chung	
P912tâk söz	te hsüch-ssu	爾芝蟀力	hsien-hua	閑轆
P913 as-talry	a-ssu-t'a-li		ch'iao-ch'ia。1	筓硝
P914 boşanmaTil	pu-hsien-ma-hcn		mo-tuo	
P915 yıyyiTin	i i-hen		liu-chao	
P916 sıtır baş	hsi-te-erĥ pa-shih		liang-t'ou	𠂇
	(hsi-tc-crĥ-ch*i-tc)			
P917iligbiâ	i-li pi-la			
kötürgü	k'u-tou-Srh-ku		shou-ftı	手饌
P918 quçup tur	k'u-shuo-t'u-crĥ		hsisng-pao	
P919 qıtıp	ch'i-te		t'ung-pan	周许
P920 ama<na>t	a-ma		chi-fang	書致
P921 küşi köyür	k'u-shih k*u-yû-crĥ	笞久獄芑	shao-hsiang	览香

P903: HÜ 25b; LL 213(H)y&rti; HH62.91 yanı//P904: HD 25b; LL 202 (O) tcyysmayin; HH 62, 86 toyus mayen // P905: HD 26a; LL 200 (U) tângşap; HH 63,85 tangşap// P906: HE 26a; LL 212 (I) yatar boldı; HH 63, 90 yadar bolde // P907: HU 26a; LL 212, 216 (II) yumşaq yavaş; HH 63, 93 yumşaq yavaş // P908: HÜ 26a; LL 200 (II) tau-lug; HH 63, 74 dfiw-1ük // P909: Hn 26b; LL 209 (U) yahnguz; HH 63, yalengüz (yalenguz) // P910: HÜ 26b; LL 18 (I) bolmaz; HH 72 bolmas // P911: HÜ 26b; LL 13 0) balamut; HH 63, 70 balamut// P912: HD 26b; LL 191, 198 (II) tak söz; HH 63, 87 tâk söz // P913: HD 27a; LL 9 © as-talYq; HH 63 as tarçq, 69 asuleq // P914: HD 27a; LL 19 (I) busanmayn; HH 63, 72 bosanmaYel // P915: HÜ 27a; LL 213 (II) yîy yîyTn; HH 63, 92 yeq ye^n // P916: OT 27a; LL 49(l) sitir baş; HH 63, 83 sidir baş // P917: Hn 27b; LL 17,26,37 (I) ilig bila kötürgü; HH 63, 74 ilik bila kötürgü // P918: Hn 27b; LL 33 (I) quçup tur; HH 63, 96 quçup tur // P919:Hn 27b; LL 31 (l) qîdVp; HH 63,95 qcđcp // P920: HÜ 27b; LL 7 (I) amat; HH 63, 68 amat// P921: HII 28a; LL 37, 38 (I)

P922 yula tamtur	yü-la tien-tou-erh	呀	ticn-chu	點火燭
P923 çaçâk ayaq	ch, c-ch, c ai-ya hsi-	te# (10) 失	hua-wan	花碗
P924 sîdam ayaq	tan ai-ya yü-lung ai-	𣎵 H 殆 力	su-wan	素碗
P925 yurüng ayaq	ya pa-tou i-te-shih	哪木邑乞	pai-wan	白碗
P926 bâdük idiş	shuo-erh-ha-li na-mu		ta-t'an	大罈
P927 çorqalıq	erh-k*c k'u-shih-nc a-		chih-hu	執壺
P928 nâmürgâ	shih-nc pa-tou-erh		t'an-shan	鹽衫
P929 qoşnı aşnı ¹³			ling-sh6	隣舍
P930 baTatur			yung-shih	勇士
P931 mân-nin			wo-te	钱的
P932 sân-niii	hsien-ning		ni-tc	
P933 am-nın	a-ni-ning		fa-t'e	
P934 karadul kişi	ha-la-wen ch'i-shih		liao-kao-jcn	
P935 til yitkürgüsi	t'ing i-k'u-Srh-ku chi	穩以J拿兒席即	pao-chich-chc	
P936 at çapyuçı	c ch'a-ku-chih	氣袈H	pao-ma-chē	
P937 biri kal	pi-li ch'ien	f 力後,	chMi lai	
P938 nan bar	na-li pa-erh	辦力祀A	na-li ch'ü	
P939 tartıp kal	ta-crh-t6 ch'icn	4 芑的後	chin-kung lai	
P940 soyurqap bar	so-yüeh-crh-ha pa shih	嗜約免免紀失	shang-tz'u ch'ü	

t m

P922: HII 28a; LL 195, 215 (II) yula tamtur; HH 63, 93 yula tamdur // P923: HD 28a; LL 10, 21 (I) çaçâk ayaq; HH 63, 82 çfiç&k ayaq // P924: HD 28a; LL 10, 48 (I) sîdam ayaq; HH 63, 83 sedam ayaq // P925: HII 28b; LL 10 (I), 216 (0) yurüng ayaq; HH 63, 82 yonmg ayaq // P926: Hn 28b; LL 15,25 (I) bâdük idiş; HH 63, 73 bâdük idiş // P927: HÜ 28b; LL 23 (I) çoryalTy; HH 63 çorqarcq, 82 çorqaleq // P928: HII 28b; LL 42 (I) nâmürgâ; HH 63, 80 nâmürkü // P929: Hn 29a; LL 9, 33 (I) qoşnî aşnî; HH 63; 96 qoşne aşnc // P930: Hû 29a; LL 13(l) bayatur; HH 63 baqtur, 70 batur // P931: HÜ 29a; LL 39 (I) mMn-ning; HH 63, 79 mân-ning // P932: Hü 29a; LL 48(l) sân-ning; HH 63, 84 sfin-ning // P933: HII 29b; LL 8 (I) anı-n»ng; HH 63, 68 anc-ncng // P934: HH 29b; LL 29, 36 (I) qarayul kişi; HH 63, 94 qara7ul kişi // P935: HU 29b; LL 201, 215 (n) til yitkürgüsi; HH 63 til yikürküsi, 86 til yitkünkOs» // P936: HII 29b; LL 10,21 at çapyuçî; HH 64,69 at çapTUuç // P937: ftll 30a; LL 17, 34 (I) biri kal; HH 64, 71 biri kal // P938: Hn 30a; LL 14,41(1) narı bar; HH 64 narc-bar, 79 nara bar // P939: HII 30a; LL34 (I), 196 (II) tartıp kal; HH 64 tartıp kal, 85 tardep kttl // P940: Hü 30a; LL 14 (I), 191 (II) soyurqap

¹³BU madde başı Ming dönem nüshasında ve Kydto nüshasında sadece *qoyını* olarak kaydedilmiş olup, *aşını* kelimesi eksiktir.

Fang-Wu-M8n¹⁴
(Çeşitli Sözlük Bölümü)

P941 bâglâp	po-la	成林尤*	kung	公
P942 t»diy-ı	ti-te-hci		szū	私
P943 lâlim-ni	t*c-lin-ni	羽坤 h))\h	shê	奢
P944 işlâtgü	i-shih-ja-ku	麟尺	ch'ih	侈
P945 yoyun	yö-k'un	tf客夫	ts'u	粗
P946 inçkâ	yin-ch'6-k'6		hsi	細
P947 sana-yçıy	sa-na-ch'ê		miao	妙
P948 yanmış	yang-mi-shih		hsieh	謝
P949 utlı P950	wu-li		ên	恩
çola P951 udup	shuo-la	碎麻	chih	職
P952 ulam	wu-t'o		ying	迎
P953 nâmâp	wu-lan		chieh	接
P954 nâgü m-â	na-ma		t'ien	添
P955 qatayıap	na-ku ma	呀芭嗔喇	k'uang	况
P956 yarçımlap	ha-ta-ha-la		kuan	管
P957 öpkâlip	ya-erfi-ch*en-la		shu	束
P958 tıltanlap	ao-po-k'c-li		yen	嚴
	t, ing-tan-la		tiao	調

P941: HD31a; LL 15(1) bâglâp; HH 64, 73 bâklfip // P942: HD 31a; LL 200 (U) tVd˘; HH 64 tcdeq- e, 86 tedeq-<e)// P943: HÜ 31b, LL 199 (U) Ulim-ni; HH 64, 84 talem-nc // P944: HD 31b; LL 27 (I) işlâtgü; HH 64, 75 işlltkö // P945: HO 31b; LL 215 (H) yoyun; HH 64,92 yoyon// P946: HD 31b; LL 26 (1) inçkfı; HH 64, 74 inçkâ // P947: Hn 32a; LL 47 (I) sana^'ıY» HH 64, 82 sanaqçcq // P948: HIJ 32a; LL 210 (ü) yanmlş; HH 64,91 yanmeş// P949: HD 32a; LL 208 (I) utlı; HH 64, 89 ulle // P950: H1I 32a; LL 23 (I) çola; HH 64, 81 çola// P951: HÜ 32b; LL 207 (ü) udup; HH 64, 98 ötüp// P952: Hn 32b; LL 207 (D) ulam; HH 64, 89 ulam// P953: HD 32b; LL 41 (I) nâm-â; HH 64, 79 namap // P954:HD 32b; LL 41 (1) nâgü m-â; HH 93 qadaqlap // P956: HII 33a; LL 211 (n) yarçımlap; HH 64, 91 yarçcmlap // P957: HH 33a; LL 46 (1)öpkülip; HH 64,98 öpkâlip//P958: Hn 33a; LL200 (II) tıltanlap; HH 64, 86 tcclanlap//

¹⁴ Bu bölüm sadece Japon Devlet Kütüphanesinde saklanmakta olan nOsha ile Hirth II nüshasında bulunmaktadır. Diğer nüshalarda bu bölüm yoktur.

P959 yanturyu	yang-tou-crh-hu	太廉	pao	.
P960 qan{l}ar	han-la-crh		tsu	杈
P961 âdgü-ni	ê-ku-ni		liang	足 [^]
P962 kiçâk	ch'i-ch'a		ch'in	
P963toTup	t, u-	钼吟j	sheng	
P964 turup	k, u	靖見茗客	li	
P965 yitip	t'u-lu		tao	到
P966 yiflil	yin-chin	种?、	ch'ing	輕
P967 tavraq	t'ao-la		chiu	就
P968 qarqumı	ha-ta-mi-shih		chin	錦
P969 qadamış	ha-ta-mi-shih	九砵	ch'ien	嵌
P970 yançı	yang-chih		yang	樣
P971 ulus on	wu-lu-ssu wcng		kuo-wang	瑀i
P972 ulus bayşı	wu-lu-ssu pa-shih	指釋	kuo-shih	國師
P973 tayşı	t'ai-shih		tai-shih	太師
P974 sunbin	tsung-ping	合率	tsung-ping	總兵
P975 tuu-tu	tou-tu	o	tou-tu	都督
P976 cıquy	chih-hui		chih-hui	指揮
P977 sançim	san-cheng		san-cheng	參政
P978 samşı	ch'ien-shih		chi'icn-shih	愈事

P959: HII 33b; LL 211 (ü) yanturju; HH 64, 90 yanduryu // **P960:** HD 33b; LL 29 (I) qanlar; HH 64, 94 qanlar // **P961:** HU 33b; LL 11 (I) âdgü-ni; HH 65, 97 fitkü-ni // **P962:** HO 33b; LL 35 (I) kiç»p; HH 65, 76 kiçâk " **P963:** HII 34a; LL 201 (ü) toyup; HH 65, 87 tu*yup// **P964:** HU 34a; LL 203 (II) turup; HH 65, 87 tunıp// **P965:** HII 34a; LL 214 yitip; HH 65, 92 yitip // **P966:** HD 34a; LL 214 (II) yingil; HH 65, 92 yingil // **P967:** HD 34b; LL **197 (1)** tauraq; HH 65, 85 tauraq // **P968:** HII 34b; LL 30 (I) qarqumı; HH 65,95 qarqumc // **P969:** HE 34b; LL 28^(l) qadamış; HH 65,93 qadamçş // **P970:** HII 34b; LL210(H) yangçV; HH 65, **91** yangjc // **P971:** HD 35a; LL 44 (I), 208 (E) ulus ong; HH 65, 89 ulus ong // **¥911:** HD 35a; LL 208 (II) ulus ba*yş• | ;HH 65, 89 ulus baqşç // **P973:** Hn 35a; LL 194 (II) taişı; HH 65, 86 tayşç// **P974:** HII 35a; LL 192 (U) sungping; HH 65, 93 zungbcng // **P975:** HH 35b; LL 205 (O) tuu-tu; HH 65,73 duwdu // **P976:** Hn 35b; LL 22 (I) çiqui; HH 65,75 jcquy // **P977:** HII 35b; LL **47** (I) sangçim; HH 65, 82 sangjem // **P978:** HII 35b; LL 48 (I) sâmşî; HH 65, 65, 82 samşç//

P979 köni işlâtip	k'u-ni i-shih-la-t^		ch^ng-shih	正使
P980 tâl işlâtip	te i-shih-la-te	谷 a 失喇站	îi-shih	
P981 tufiçi	tung-chih		tung-chih	
P982 samqu	chMcñ-hu	千产	ch'ien-hu	斗•产
P983 cin fuu	chen-flı	镇棍	chcn-fu	
P984 kişi başlry	ch'i-shih-pa-li-shih		san-chcng	八萼
	(ch'i-shih-pa-shih-li)			
P985 ulayatı	wu-la-ya-te		hsi-yü	
P986 qamay ulus	ha-ma-wu-lu-ssü		chu-kuo	
P987 altun tanr^a	an-t'un t'an-ha	冠褐	chin-yin	顏料
P988 kümüş tanıya	k, u-mu fan-ha	(四) 父	yin-yin	赶棍
P989 qimbaq P990	ch'in-pa		chin-po	
bo{l}yyy P991	pan-ya		yen-liao	
konmao P992 karaş-	kuan-mao		kuan-mao	
a P993 taka P994	k'e-la-shih	起力尺	chia-sha	
tasm-a P995	t, a-k , c		t'ieh-chiao	嗎刀
noşadır P996 qılmc	t'a-shih-ma	陶乞 A	p'i-t'iao	也 I
P997 tâgşilip	nao-sha-te-erh		nao-sha	
işlâtgâç	chM-li-ch^		yao-tao	
	t^shih-li i-shih-		hua-yü	
	la-k, ^ch , S			

P979: m 36a; LL 27, 37 (I) köni işlâtip; HH 65, 77 köni işlfitip // P980: HH 36a; LL 27 (I), 200 (ü) tüt işlltip; HH 65f 73 dât işlltip // P981: Hû 36a; LL 203 (D) tungçi; HH 65 tungdc, 87 tungdi // P982: HU 36a; LL 对(l) sâmq; HH 65, 82 samqu// P983: HD 36b; LL 22 (I) çin-fuu; HH 65, 75 jcn wou // P984: HÛ 36b; LL 15, 36 (I) kişi başllY» HH 65, 79 kişi başlcq // P985: H11 36b; LL LL 207 (II) ulayatî; HH 6S, 89 ulayate // P986: HU 36b; LL 28 (I) qamay ulus, 208 (ü) qamuy ulus; HH 65,94 qamaq ulus // P987: HU 37i; LL 7 (I), 195 (II) ahun lajıvyä; HH 65, 68 altun lanvyä // P988: HII 37a; LL 38 (I), 195 (II) kümüş tamy-a; HH 65, 77 kilmiş tamyä// P989: HII 37a; LL 32 (I) qVmbaq; HH 65 qembaq // P990: HÜ 37a; LL 18 (I) bolyaq; HH 65, 72 bolyaq // P991: HD 37b; LL 36(l) kon-mao; HH 65, 74 gon maw// P992: HII 37b; LL 34 (I) karş-a; HH 65, 74 garaşa // P993: Hn 37b; LL 198 (II) tâkâ; HH65, 87 tâka//P994: ffil 37b; LL 196(11) taşm-a; HH 65, 85 taşma// ?99S: Hn 38a; LL 42 (I) noşadır, HH 66, 79 noşâdc// P990: HII 38a; LL 31(1) qılînc; HH 66,95 qclcç // P997: H1138a; LL 27 (I) tâgşilip

P998 tutup uzatıp P999	tu-t'o wu-sa-t'e			
biş önlüg boz	pi-shih weng-lu	弘失_勒L卜忘	lai-p'eng	賣捧
	pu-ssü		wu-se-pu	
P1000 soy-a P1001	su-ya	逢賢	ling-yang-chiao	
balıq tiş saplıy biçâq	pa-li t , i shih	也力弩失		
P1002 altun yüz-ning	sa-pa-li pi-ch'e-k ¹⁵	獻也\$\$杜	yü-ya pa-tao	
yıryu çılapçı	an-tun yü-ssü-ning		chin-hsi-mien	n 面
	yü-hu ch'c-la-ch'e		p'Sn	1

P998: HU 38a; LL 204, 208 (U) tutup uzatVp; HH 66, 87 tutup uzatcp // P999: HÜ 38b; LL 17 19, 46 (I) biş önglük boz; HH 66, 72 biş önlük böz// **P1000:** HÜ 38b; LL 191 (A) soy-a; HH 66, 83 soya // **P1001:** HD 38b; LL 13,16, 47 (I), 201 (O) bali'q tiş sapalıy biçâk; HH 66, 70 baleq tiş sableq beçaq // **P1002:** HÜ 38b; LL 7, 23 (I), 215, 216 (D) altun yüz-ning yu-yu çılapçı; HH 66, 68 altun yüzning yu^u çelapçe //

¹⁵ Hu, Huang¹ ların çalışması IMS'nin 66.sayfasında çince çeviri yazısı "pa-li t'i-shih sa-pa-li pi*ch'6" olarak, 70. sayfada ise "pa-li t'i-shih sa-pa-li pi-ch'6-k'â" olarak alınmıştır. Fakat metin nüshalarında sondaki 'k'fi' yazılmamıştır. Ligeti ilk iki Çince karakteri ^hpa-li" yazıldığı halde "pa-la" okumuştur.

Jân-Shih-Mân

(İnsan Faaliyetleri Bölümü)¹⁶

H1003 açıp H1004	a-ch*c	珂尺	k, ai	問
ötkürmiş H1005	wu-k*u-cr-h-mi-		t'ung	邊
nâgü H1006 ıduq	shih		he	L
H1007 Taiming	i-tou		shen	1
H1008 uluy buyan	t'ai-ming wu-lu		t'aiming	聖
H1009 tümân yaş	pu-ycn t'u-man		hung-fu	大明
H1010 miogküz	ya-shih min		wan-sui	洪福
H1011 alqış H1012	ch'ü-ssü an-hei-		ch'ian-ch'iu	%%
qutlırlyasun H1013	shih kan-lu-la-		chu-tsan	千奴
saqınp töpü H1014	sun sa-hei-ni		ch'ing-ho	
atın yolın H1015	t*u-pu a-ting yü-		kan-tai	
ürgülçi H1016 ürkâç	liu wu-cr-h-kun-		ming-shcng	名聲
H1017 bunmqı	chih wu- erh-ke-		ch'ang-ch'uan	常川
H1018 amlı-qı	ch ^h ih pu-lun-hei		yung-chiu	承久
yitginçâ H1019			pi-hsicn	
ayırılup H1020	an-te-hei i-			
üzûlmâz	chin ch'a ai-		chih-chin	
	hci-cr-h-la		ching-chung	
	wu-suan-ma-ssü		pu-chüch	

H1003: HII 6a, LL 5(1) açıp // **H1004:** Hü6a, LL 460) ötkürmiş // **H1005:** Hû 6b, LL 41(1) nflgü // **H1006:** HU 6b, LL 25(1) ıduq // **H1007:** HD 6b, LL 194(11) Taiming // **H1008:** HD 6b, LL 19(1), 207(11) uluy buyan // **H1009:** HD 7a, LL 205,212(0) tümân yaş // **H1010:** Hn 7a, LL 38,40 (l) ming küz // **H1011:** HD 7a, LL 7(1) alqış // **H1012:** HD 7a, LL 33(1) qutlırlyasun // **H1013:** Hû 7b, LL 46(1), 203(11) saqınp töpü // **H1014:** HII 7b, LL 10(1), 215(11) atın yolın // **H1015:** HII 7b_t LL 208(11) ürgülçi//**H1016:** HD 7b, LL209(11) ürkâç//**H1017:** HII 8a» LL 19(1) burun-qı // **H1018:** HU 8a, LL 8(1), 214(11)amfKı yitginçâ//**H1019:** HII 8木 LL 5(1)

¹⁴ Bu başlık altında bulunan 40 iane kelime sadece Hirth (II) nüshasında bulunmaktadır. Bu yüzden Pekin nüshası esas olarak aldığımız numaralandırmanın sırasını bozmadan bu fazla kelimeleri ayn vermeyi uygun bulduk.

H1021 turyuryaç	t'u-Srh-k'u- ssiî-	m、	shc-li	
H1022 öngârâp	ha^di'c		ching-kuo	4夫梦
H1023 batıraq	weng-k'c-la		k'uai-hsieh ¹⁷	
H1024 uzatıp	-- -- 1- wu-san-tê		ta-fa	
H1025 birök m-â	pi-lu ma	%银麻	ju-kuo ¹⁸	
H1026 yaraşturup	ya-la-shih-tou-lu		chcng-chih	
H1027 yalnız oq	ya-lin-k^u-ssu		chih-yao	
H1028 irinçkâp	ao i-lin-ch^k'c		lien-min	你聞
H1029 buquryuluq	pu-k'u-cr-h-ku-lu	卜	chicn-sheng	
H1030 oqşatı	ao-sha-tc	1尺玄己	i-pan	一段
H1031 kâçikür	k'6-ch'6-k'u-		wu-16	候了
H1032 yilinip	6rh	以 ⁰³ 足	fan-18	私3
H1033 qanşıp	i-li-ni	始狀	wei-pei	
H1034 boşumaz	ha-li-shih	1、畔	pu-jao	
H1035 nâtag mâ	pi-shu-ma-ssî	磁麻	tse-shcng	上
H1036 kâtirkâp	na-te ma	L h^LL	k*c-licn-chien	疏
H1037 maqmur	k^e-te-cr-h-k'c		chicn-jung	梭賊
H1038 sup H1039	ma-mu-cr-h		SO-fl	
aynaq	su		ycn-ching	

H1021: HU 8b, LL 204(11) turyuzyaç // H1022: HU 8b, LL 45(l) önggârâp // H1023: HU 8b, LL 15(1) bafıraq // H1024: HII 8b, LL 208(U) uzatıp // H1025: HII 9a, LL 17(1) birük m-a // H1026: HÜ 9a, LL211(11)yaraşturup//H1027: HU 9a, LL 209(11)yalınguzoq //H1028: HD 9a, LL 27(1) irinçkâp// H1029: HII 9b, LL 19(1) buquryuluq // H1030: Hn 9b, LL 44(1) oqşatı // H1031: HU 9b, LL 34(1) kâçikür // H1032: HÜ 9b, LL 214(0) yilinip // H1033: HII 10a, LL 30(1) qarışıp // H1034: HII 10a, LL 18(1) boşumaz // H1035: HD 10a, LL 42(1) nâlâg m-a // H1036: HD 10ı, LL 35(1) kâtirkâp // H1037: HII 10b, LL 39(1) maqmur // H1038: HD 10b, LL 192(11) sup // H1039: HÜ 10b, LL 6(l) aınaq //

¹⁷ Maddenin *k'uai-hsieh* olarak okuduğumuz bu Çince karşılığının ikinci karakteri *fisieh'nin* metinde yazılan şekliansiklopedilerde bulunmamaktadır, bizce bu karakter kelime anlamı uyumakta olan (hsieh) kelimemin metni kopyalayan kişiye özgü bir yazım tarzından kaynaklanmış olabilir.

¹⁸ Çince karşılığı olarak verilen bu iki karakterden sonuncusunda da yukarıdaki sonın mevcuttur. İkinci karakter Çin kaynaklarında bulunmamaktadır, bu yüzden okunması mümkün olmamaktadır. Fakat *K'ang-hsi Tzû-tian* (K*ang-hsi Sözlüğü)'in el yazılarda görülen şahsa özgü karakterleri toplayıp değerlendiren "Ek-araştırma" bölümünde *kuo* okunan buna benzer bir karakter bulunmaktadır. Bu kelime (k'uo) büyük ihtimalle yukarıdaki iki karakterden sonuncusunun yine bir yazılış şekli olabilir. Kelimenin anlamı bakımından da bu karakter t-araştırmalar_ kısmı, s. 1598.

H1040	çaqdası	ch'a-ta-chi	t、竿	hu-chan	篆
H1041	bota	pu-ta	擻柢鴿	hsiao-t*o	人.Şj匕
H1042	saparan	sa-pa-lan		fan-hung-hua 5ˆ	

H1040: HE 10b, LL 21(1) çaqdasi// H1041. HD İla, LL 18(1) bota// H1042: Hn İla, LL 48(1) saparan

AÇIKLAMALAR

AÇIKLAMALAR

P 6 mSçit Kelime İMS'de Çin. *ch'en* "gök cisimleri, takım yıldızlar, gökte boş alan" anlamıyla karşılanmıştır. Çince kelime *ch e/1**in WT'. I, 34'te Türkçe karşılığı *orun* "yer" olarak verilmiştir. Moğol ve Mançu karşılıkları da *orun'âur*. Kelime Moğolcadır. Bunun için bkz. LL. VSO., 19(1)-181.s; VEWT 320a. Ayrıca bkz. L. Bazin, "Les noms tures et mongols dela constellation des 'Plöiades'", AOH. X, s. 295-297.

P 18 yolaq "gök kuşağı^{1*} < *yol* + *ak*. +*ak* küçültme eki ile. Kelimenin MK'da anlamı "küçük yoF'dur (IH, 17). Kelime Çağatay sahasında tespit edilmiştir. *yolaq* bugün KB Türk şiveleriyle Özbek Türkçesinde yaşamaktadır. Bunun için bkz. ED 925a.

P 28 burküt boldı *bürküt* < *bür-kü-t*. Bir basit cümle olarak "hava karardı, akşam oldu" anlamların ifade ederek Sözlükte yer alan bu maddede *bürküt* kelimesi dikkat çekicidir. Bu kelimenin kökü *bürkür-* "püskürmek" mi yoksa *bürün-* "bürünmek, kaplanmak" mı belli olmamaktadır. Bizce bu kelimenin kökü *bür-* "kaplamak, bürünmek, örtmek, sarmalamak" dır (bkz. ED 367b). Kelimenin diğer lehçelerde yaşamakta olduğu yada alıntı olduğuna dair hiç bir kanıt yoktur. Radloff sözlüğünde *bürküt boldı* maddesini "es İst schwül geworden° olarak, *bürküt* için de "nebdiges, schwüles Wetter" olarak yorumluyor (bkz. Radi. rv 1891). krş *burkit-* (MK, H 339 ve ED 361a).

P 41 ükâr Sözlükte *ükar* şeklinde geçen bu kelime Eski Tü. yadigârlarında hep *Ülker* şeklindedir (bkz. ED 143a). Mod. Uyg'da da *üker* olarak kullanılmakta.

P 75 kötki Sözlükte "Yer bölüm" ünde bulunan bu kelime "tepe, yüksek yer" anlamına gelmektedir. Halbuki ATG'da "yayla" anlamında karşımıza çıkmıştı (ATG 283). MK'da görülen *kötki* kelimesi "tepe, dağlık yer, tepecik" olarak yorumlanmıştır (bkz. Atalay, B., İnds. 367). Ayrıca bkz. Ligeti, L., VSO. 19 (11)-176; ve ED 702b.

P 89 yilân boldı Sözlükte hava durumu hakkında "serinlemek, soğumak" anlamında geçen bu maddenin ilk sözcüğü hakkında kaynaklarda çok az bilgi edinmekteyiz. Sözcüğü Ligeti *yilâng* olarak okumuştur (bkz. Ligeti, L' VSO., 19(111)-285). MK'da ^e/m (ffl 373) diye bir söz geçmekte ve anlamı "yeli çok olan" (Atalay, B., İnds., 770) olarak verilmektedir. Clauson da *yelin* kelimesinin kökünü *ye/* olarak kabul etmektedir (bkz. ED 930a).

P 123 şün ay Maddenin ilk kelimesi *şün* Çince'den alıntıdır. Çince karşılığı olan *jun 'un* İngilizcesi kaynaklarda "intercalary" (bkz. Mod.Chin.-Eng.Dic., 752) olarak verilmiştir.

Takvime göre bir yıl 365 gün, 5 saat, 48 dakika, 46 saniyedir. Bu fazla vakit her dört yılda bir gün sayılarak Şubat ayma ilâve ediliyor. Böyle ilâve edilen ay *şün* aydır (detaylı bilgi için bkz. Hsian,-Han., 977b).

P 126 sekiz çay Çin takvimine göre dört mevsimin her biri yine ilk ve son olarak (ilk yarısı ve son yansı) ikiye ayrılıyor. Böylece dört mevsim toplam sekiz mevsim oluyor, *sekiz* çflyÇincedeki *pa-chieh* (sekiz dönem)'yi gösteriyor. Fakat Türkler arasında da, özellikle tarım işlerinde mevsimlerin böyle bölünmesi mevcuttur.

P 137 lakân Bir bitkidir "hasır, saz, kamış". Çince karşılığı 'ip (p'u)'nun su içinde yetişen bir bitki adı olduğu, hasır örmekte kullanıldığı, taze filizlerinin yeniyor olduğu kaydedilmiştir (bkz. Ts'ü-Hai, 689a.). MK (III 23)'da *yikan* olarak geçen bitkinin *lakan* ile aynı bitki olduğu düşünülebilir. Çünkü, Sözlükte kelime başındaki y-1 değişimini ağız özelliği olarak kabul etmek mümkündür. Bunu gösteren başka tanıklar da vardır: *yengeç* - *lengeç* (bkz. ED 764b *lengeç* ve 950a *yenggeç*). Bugün Uygur Türkçesinde *yiken* şekli de vardır (bkz. Jar., 157 ve ED 913a).

P 141 qadırqan Çince karşılığı "huai" olarak verilen bu kelime ifade eden bitki *sop hora Japonica* (bkz. ChUEMD 562b) olarak tanımlıyor. Ligeti de ⁴espece de locustier (Sophora Japonica)' olarak vermiş. Bkz. Ligeti, VSO 19(1)-159.

P 158 qavla Metinde "sebze" anlamı bildiren bu kelimenin etimolojisi üzerine ED'da bazı şüpheler ortaya koyulmuştur. Fakat kesin bir sonuç yoktur. Kelimenin *qavla*lık "sebzelik" şekli de görülmüştür. Bu konuda bkz. ED 585b.

P 162 kâgürtdâ Kelimenin Sözlükte verilen Çince karşılığı "sarımsaktır", fakat buradaki "sarımsak" bizim bildiğiniz sarımsak değil, sanmsağm sarımsak başı olmadan önce toprak üstündeki taze yeşil yaprağını gösteriyor. Bu yapraklar çok kullanılan bir çeşit sebzedir. Bu sebze mod.Uyg'da *küda* olarak söylenmektedir, belki bu *kakürtda'nım* kısaltmış şekli olabilir, *küdelik* bu tür sebzenin ekildiği yeri göstermektedir (bkz.UL IV, 701a, 701b). Kelime WY'da *küürda* olarak alınmış, İngilizce karşılığı "leekⁿ" olarak karşılanmıştır (bkz. Shögaito, M. WY 124). WT'da çok net bir biçimde *kürdi* yazılmıştır (bkz. WT\, İD 3779). Kelimenin *küda'yt* gelişimini tarihî malzemedan tanıklayarak vermek mümkündür: *kâgürtdâ* (IMS) > *küürda* (WY) > *kürdâ*(WT). Bugün Uyg.Tü/nde r'nin eriyip kaybolması olayına sıkça rastlanır. Ligeti kelimeyi 'poreau' (VSO. 19(11)-172) diye vermiştir. Bizce bu sebze kesinlikle "soğan" değildir. Kelimenin MK'da geçmekte olan *küvürkan* "dağ soğanı" (Atalay, B., İnds 309) ile aynı sebzeyi kastetmiş olabileceği de kuşkuludur.

P 166 şoldury^a Kelime *yoldurul* (MK., c.III 433), *yoldurman* (EUS 196) şekilleri ile kaynaklarda bulunmaktadır, *yoldurğa* "kılıç gibi uzunca bir bitki" (bkz. Atalay, B., lnds 799). Kelime *ED'âc yuidurğa* olarak transkripsiyon edilmiştir ve kelime sonundaki -ğa eki bitki ve hayvan isimlerinin sonuna gelen ek olduğu da kaydedilmiştir (bkz. ED 924a). Ayrıca bkz. Ligeti, L" VSO. 19 (11)-198 ve 115. dipnot.

P 175 murç <Skr. Bu kelime Sözlükte "baharat" anlamında geçmektedir. Fakat bu baharat ak ve kara olarak iki çeşitlidir Mod.Uyg.Tü'si ağzında *akmurç*, *karamurç* olarak kullanılmaktadır, *murç* "karabiber" (Atalay, B., lnds 415); *murtseh* 'indianiseher Pfeffer*' (Klaproth, J., 14); *murç* "poivre noir" (Ligeti, L., VSO., 19 (11)-183). Ayrıca bkz. ED 771b.

P 176 yarma Bir çeşit kokulu baharattır. Kamı yank oluyor, *yarma* < *yar-* "yarmak, bölmek, ayırmak" +ma FİYE'ile kelimenin *yarma* şekli belki Türkçeden Moğolca ve Tibetçeye geçmiş olabilir, çünkü WT'da aynı nesnenin Uygurcası *qarnı yoruq*, Tibetcesi *yarma*; Moğolcası *yerm-a* (WT\, IH 3801) olarak yazılmıştır. Bu bitkinin kaynaklarda gösterilen Latincesi "*Zanlhoxylum buneanum*" (bkz. *Ts ü-Hai*, 635a)dur. Ayrıca bkz. Ligeti, VSO. 19(111)-281.

P 216 otas Kelime sadece Japon b nüshasında *qotaz* şekliyle yazılmıştır. Altay dillerinde q— 0 hadisesi vardır. Kelime diğer nüshalarda Moğolcadaki şekliyle yazılmıştır. Bu kelime Eski Türkçede *qotuz* şeklinde "yaban sığın" anlamında geçmektedir. Farsça ve Moğolcaya Türkçeden geçmiştir. Ayrıca bkz. Ligeti, L" VSO. 19 (11)-188; ED 608a.

P 218 qat Sözlükte *qat* olarak geçen bu kelimenin etimolojisi hala açıklığa kavuşmuş değildir. Çoğu kaynaklarda bu kelimenin mitolojik bir hayvanın ismi olduğu ileri sürülüyor. (EUS, 113). Ligeti 'licome*' olarak yorumluyor (VSO, 19 (11)-164). Bu doğru olabilir. Çünkü Sözlükte kelimenin bir üst ve altında verilen *simury-a* ve *karüdi* de mitolojik canlılardır. Kelimenin Çince verilen karşılığı *ch 'i-lin* Çin kaynaklarında şöyle tarif edilmiştir: "Eski efsanelerdeki bir hayvan. Şekli karacaya benziyor, boynuzlu, bütün vücudu balık sikkeli, kuynıklı..."(bkz. Hsian.- Han., 895b); *ch'i a.* "fabulous, auspicious animal. The male is *ch 7*, and the female is *lin* (bkz. Mat. 534, 70a). Clauson bu kelimenin Sanskritçe ve Toharca iki sözdün yapıldığını iddia ediyor (bkz. ED593a). Pelliot da Radloftun bu kelimenin Arapça olduğunu söylemesi üzerine Arapça olmadığını savunmuştur (bkz. Pelliot, Uguz., 265-266; T. Tü. çvr" 23-25).

P 230 qula "san at". Kula attan ellipsi yoluyla *kula* "sarı at" olmuştur, krş: *kula at* (MKEH 233). Ellipsi hadisesiyle meydana gelmiş olan bu tür örnekler diğer yadigarlıklarda da gözüküyor. Bunun için bkz. Özönder, F.S. Barutçu, ML 78 *yeke*. Ayrıca bkz. ED 617a.

P 236 qulan ta"yı *Kulan* "yabanî eşek" anlamında geçse de Sözlükte "yabanî at" anlamında görülmüştür, *ta* kelimesini Ligeti ve Hu, Huanglar yanlış olarak *tanı* okumuşlardır. Detay için bkz. ED 622b

P 238 qu!un Kelime Sözlükte yanlış olarak *qurun* yazılmıştır. Bir senelik at yavrusu. Bkz. ED 622b. ve Özönder, F.S.Banıtçu, ML 78.

P 239 tobiçaq < top+çaq. At türüdür. Detay için bkz. Özönder, F.S.Barutçu, ML 77.

P 241 üstünki < üs-tün-ki. Kelime metinde bir taraf yön zarfı anlamında değil, bir isim yerinde, "en üstte oturanlar, yönetenler, kral ve onun çevresindeki görevliler" anlamında kullanılmıştır.

P 242 qara qulaq ve P 204 qaraqulaq Bu iki kelime ayn ayn halde iki çeşit hayvanı ifade etmektedir. P242 *gara qulaq* Çince tercümesi içinde de "ha-la hu-la" olarak verilmiştir. Diğeri ise P204 *qaraqulak* olarak yazılmış, Çince karşılığı *piao* diye verilmiştir, *piao* "A tiger- cat. Stripes, streaks, veins. Omamental" (Mat. 5181, 7 i 4a) Bu kelimelerin çeşitli kaynaklardaki yorumu şöyledir:

karakulak "(I) kedigillerden, çakala benzer vahşi bir hayvan; *karakulak* (II) Osmanlı imparatorluğunda emir çavuşu, haberci" (TS c.n 793a); *qaraqulaq* "der Luchs" (Radl. c. D, 134); *char chulach* "d. i. schwazohr, eine Art Tiger" (Klaproth, 15); *qara qulaq* "tarla faresi" (EUS. 111); ve bkz. Ligeti, L., VSO. 19(U)-162; ED 643b-644a.

P 873 tüşitip <tüşi-t-ip < Mo. *tüsi-* (bkz. Kow., İD 1913). Kelimenin hükümet dairelerince kullanılan bir terim olduğu Sözlükte bu fiilden türemiş olan isim şekli P246 tüşimel maddesi ile daha da kanıtlanmıştır. P873Me Moğolca alıntı sonuna Türkçe fiil ekleri eklenmiştir. P246 ise tam Moğolca şekliyle alınmış rütbe adı olup "bakan, vezir" anlamında (bkz. Kow., İÜ 1912) geçmektedir.

P 274 inçkâ Bu madde "İnsanlar Bölümünde" *üzit* (cin, ruh), *burqan* gibi dinî terimlerden hemen sonra gelmiştir. Bu noktadan yola çıkarak kelimenin ifade ettiği anlamın din ya da dine yakın bir konu olduğu, dinle ilgilenen insanları kastettiği tahmin edilebilir. Kaynaklarda *inçkâ'nın* sadece "ince, zarif, zayıf vs." anlamlarından başka dinle ilgili bir anlamı bulunmamaktadır (bkz. ED, MK, KB, ATG). Sözlükte iki tane *inçkâ* bulundurulmuştur. Diğeri (P949) "ince, zarif, zayıf, yufka" anlamlarının karşılamaktadır. Bu madde (P274) Çince *ju* "bilgili, okumuş olan kişi, aydın, talebe; Konfüçyüs'ün talebeleri" (Mat. 3145, 473b) nun karşılığı olarak, bir dinî terim "temizlenen, arman, saflaşan (kişi)" anlamlarını da ifade

etmektedir. Kelimenin anlam gelişmesiyle bu anlamı kazanması normal gözükmetedir. Ayrıca bkz. Ligeti, L., VSO. 19(11)-157.

P 289 aylı kün "İnsanlar bölümü"nde yer alan bu kelime hem Japon b nüshası hem de Ligetin kullandığı Budapeşte nüshasında çok net bir biçimde * *ylwkwnk* yazılmıştır. Hu, Huang'lar *aylu kün* olarak iki söze ayırıp okumuşlardır (bkz. Hu, Huang, IMS, 41 ve 69). Ligeti *ilükün* (*âlüküngj* okumuş (VSO. 19 (U>156) ve niçin böyle tercih ettiği üzerinde herhangi bir açıklama yapmamıştır. Kelimenin Çincesi *chia-hsiao* "kan ve çocuklar; sadece karı" (bkz. Ts'ü-Hai, 1151c.), "aile üyeleri; çoluk çocuk, ve kan için mahsus" (bkz. Ku.-tian., 416a.) anlamlarına gelmektedir, *aylu* hakkında kaynaklarda fazla bilgi yoktur. Fakat Lopnur ağzında *aylu* kelimesi "bekçi, gözetçi" anlamlarıyla erkekler için kullanılmaktadır, (bkz. Şiv., 18; UL., c.I 215b.). Turfan ağzında hala kullanılmakta olan *ayla* (abla, teyze) kelimesinin de bu kelime ile ilgisinin olup olmadığı düşünülebilir (bkz. Şiv" 18); *ayla* kelimesinin "abla" anlamından başka, "han soyundan olmayan, saray memurlannın eşlerinin unvanı" olduğu da kayıtlardan belli olmaktadır (bkz. UL, c.I 214a). *kün* kelimesi ise Eski Türkçe yadigarlarda görülmüş bir kelimedir, *kün* "cariye" (ATG., 285), *kün* "karavaş, cariye" (EUS 82), *kün* "female slave^M...feîn *yutuz* "female slave and wife"“(ED 726a). Eğer *aylu* erkek için kullanılmış ise *küfi* de bayanı göstermektedir. O halde bu kelime zıt anlamlı çift kelimeden yapılan, mahsus aile için kullanılmış "aile üyeleri"ni karşılayan bir çift söz olarak değerlendirilebilir.

P 300 ayaça Han soyundan olan prensesler ile asil, zengin ailelerin hanım ve kızlarına verilen saygı ismidir. Sözlükte kelime Çince [^] [^] (chün-chu) ile karşılanmıştır, *chün-* c/m'nun anlamı "daughter of an imperial prince of the first degree" (bkz. Mat 1717, 242a.) olmaktadır. Radloff Sözlüğünde (bkz. c.I 151) Klaproth'dan kelimeye yer vermiştir ve "Dorfaltester" (köyün aksakalı, köyün yaşlısı) olarak açıklamıştır. Kelime "hanım, hanımefendi" anlamlarıyla mod. Uyg. ağzlarında kullanılmaktadır, *ağaç* şekli Lopnur ağzında "hanım, hanımefendi" (bkz. Şiv., 9) anlamında kullanılırken *ağıcı*, *ağıca* şekilleri de Gulca ağzında mahsus müezzinin hanımı için kullanılmaktadır. Kelimenin bazı kaynaklarda "bayan hizmetçi, cariye" anlamlarının da mevcut olduğu görülmektedir (bkz. UL., c.I 114b). Ayrıca bkz. Tenişev 1990,14; Ligeti, L., VSO. 19(11)-127.

P 303 omoY Kelimenin Çince karşılığı "sahip, patron" anlamını içermektedir, *omoY* "maitre, patron" (Ligeti, L., VSO. 19(11)-179); *umoch* "Herr, Wirt" (Klaproth 18).

P 314 murki Kelimenin Çince karşılığı *yü-jen* ^f "a fool, a blockhead" (Mat. 7624, 1143a) olup kökü Moğolca olabilir. Moğolcada *bolki*, *molki* olarak görülmekte ve "aptal, akılsız" anlamların bildirmektedir, *bolki*, *molki* "stupid, not skilftul; slow, inert; impolished, clumsy "

bkz. Les., l!8; *murki* "narr" Klaproth, 18; VEWT'da farklı bir anlamla geçiyor: *murki* "der sechste Vorfahr" (VEWT 345a); Bkz. Ligeti, L" VSO. 19 (11)-184.

P 325 abuşq-a Kelime Sözlükte "anne" anlamında verilmiştir. Halbuki KB ve MK'da "koca, ihtiyarlamış kişi" anlamında *avıçga* şekliyle görülmüştür. Bkz. ED 6b.

P332 biz-lâr, P333 sânin, P334 olar maddelerin Çince karşılığı *wo-mei, ni-mei, t'a-mei* olarak verilmiştir. Çince karşılıklarında görülen "mei" aslında mod. Çincedeki "men" (çoğul eki +lar /+ler 'i ifade ediyor) olup. Sözlükte verilen "mei" şekli Ming dönemindeki Çince konuşma diline has bir özelliktir (bkz. Hu, Huang, İMS, s. 42).

P 343 çurçük Mançulann ataları olarak bilinen bu ulus Juçenlerdir. Juçenler Kuzey Çin'de hüküm sürmüşlerdi. Sözlükte çok net bir biçimde *çwrçwk* (ü 1er y siz) şeklinde yazılmışsa da Ligeti ve diğerleri "*çürçak*" okumuştur. Bu belki de Çince verilmiş okunuşunun *çürçâk* okumaya daha yatkın olduğundan kaynaklanmış olabilir. Pelliot bu maddenin "*Cürçük*" yazıldığını, aslında *Cürçdt* okunması gerektiğini, *Cürcat* okunmasını Çince verilen fonetik transkripsiyonunun doğrulamakta olduğunu ileri sürmüştür. Bkz. Pelliot, Uguz., s. 336. ve T. Tü. çvr., s. 86.

P 344 bay-i Bu "Tercümanlar Bürosu"nda kurulan bir bölümdür. Bu bölüm günümüzde Çin'in güneyinde yaşamakta olan azınlıklardan Dey kavmi ve onların dili için kurulmuştur.

P 349 budin "beden, vücut, gövde" anlamlarım ifade eden bu kelime *bodin* olarak da transkripsiyon edilebilir ve kelimenin kökü *bod* olarak düşünülebilir, *budin* "corps" (Ligeti, L., VSO., 19(I)-147.s); *budin* "Körper" (Klaproth 19). Pelliot bu kelimeyi *budin* olarak okumuş ve bunun "beden" anlamına gelen Türkçe kelime olduğunu ileri sürmüştür (Pelliot, Uguz., 262, T.Tü. çvr. 21.s). Çince karşılığı *shen'au*. WT*da Uygurcası *boy* olan kelimenin Çincesi *shen* olarak verilmiştir (WT', c. I 1260). Sözlükte "vücut, beden" ile ilgili saydığımız yine bir madde P 858 budün kelimesidir. Bu kelime de *budun* ya da *bodun* olarak okunabilir, *bodun* kelimesinin Orhun yazıtlarında tespit edildiği ve "halk" anlamında kullanıldığını biliyoruz. Sözlükte Çince karşılığı (*pen*) "esas, kök, mahiyeti, özü; kendi" olarak verilen kelimenin anlam daralması sonucu topluca insanları değil, bireyi yanı "beden, öz, kendi"ni ifade eden kelime haline geldiğini düşünmek mümkündür, bu düşüncemiz P675 maddesindeki *bodun* kelimesi ile ispatlanmış bulunmaktadır. Kelimenin Sözlükteki *büdün* şekli hakkında Pelliot Moğolcanın etkisi olabileceğini, Moğolca kaynaklarda "kendi, özü, özel, kişisel" anlamlarında *budun* ya da *büdün* kelimesine karşılaştığını ileri sürmektedir (bkz. Pelliot, Uguz., 263, T.Tü. çvr. s.21-22). Sözlükteki "vücut, beden" ile ilgili üçüncü madde ise P 675 bodun-nı yasap maddesindeki ilk kelime *bodun'dur*. Maddenin Çince karşılığı *hsiu-shen* "to cultivate oneself; to practice moral culture; cthics; moral culture" (Mat 419b) olarak yorumlanabilir, "vücudu

eğitmek, terbiye etmek, iyi yetiştirmek, manevi yönden geliştirmek" (din kurallarına göre yetişmek) anlamları ifade eden bu kelimeyi Ligeti *budün-ni yasap* okumuştur (bkz. Ligeti, VSO., 19(11)-148).

H 1014 atın yolın < at-ı-n yol-ı-n. Sadece Hirth nüshasında bulunmakta olan bu madde bir çift sözdür. Çince karşılığı *ming-sheng'in* anlamı "şan, şöhret"dir. Bu çift söz *at yol* olarak eski yadigarlarda mevcuttur. Bunun için bkz. DTS 65a.

P 399 yam-qa *yam-q-a* (yönelme eki?). < Mo. *yam* "posta istasyonu, duraklama yeri" < Çin. *chan*, Orta Çin. *tyam*. "duraklamak, durmak; durak". Detaylı bilgi için bkz. ED 933b ve Özyetgin 1996, s. 176.

P 419 *çiy* Çince verilen karşılığına göre "çığ ya da hasır gibi şeylerden yapılmış, sadece kapı için kullanılan perde" anlamını taşımakta olan bu kelime, aslında sadece sepet veya ona benzer şeyleri örmede kullanılan bitki adıdır, bir çok kelime olduğu gibi kelime anlamı genişlemiş, çığdan yapılmış perde de bu isim ile anlatılmıştır. Bu konuda bkz. Özönder, F.S.Barutçu, ML., s. 58-59. Ayrıca bkz. Ligeti, L., VSO 19 (11)-152.

P 424 *küri* Bu kelime hususî olarak bakliyatlar ölçüsünde kullanılan alet ve ölçü birimi ismi olarak geçmektedir, *küre* "1> aşıq ölçeydiğan esvap, yağaç yaki qarauştan süken şeklide yasılıdu. 2) miqtar. 10 şingâ ten hacim ölçâm birliğı" (UL., c.IV 701b.); *küri* "kile (hacım ölçüsü)" (ATG 285b); Kelimenin etimolojisiyle ilgili olarak Clauson muhtemelen Toharca olabilir önerisini ortaya koymuştur (bkz. ED 737a). Fakat biz kelimenin Türicçe olma olasılığı daha büyük kanaatindeyiz. Kelime hemen hemen bütün Türk lehçelerinde mevcut olan *kürek* kelimesinin kökü *kür-* "bir yere yığmak, toplamak, küremek" fiilinden gelmiş olabilir. *küremek* fiili en çok çiftçilikte kullanılan bir terimdir. Uyg.Tü.'nde kar için "kar küremek" şeklinde kullanılmaktadır. Ayrıca metnimizde geçen bu kelime sadece ölçü birimini değil tıpkı *kürek* kelimesi gibi bir alet ismini de bildirmektedir. Eski Türkçede fiil tabanına -a, -â,- ı, -i; -u, -ü eklerinin eklenmesiyle yapılan isimlerin var olduğunu biliyoruz (bkz. ATG., 105§., s.51), *sayu* "fıçı" (jay-"sağmak"), *ögâ* "şöhret" (ög-"övmek"), *tuşu* "fayda, kazanç" (*tus-* "kazanmak, fayda görmek"), *koni* "doğru, gerçek" (*kön-* "doğrultmak, düzeltmek") vs. *küri* kelimesinin de *kür-* fiili ile -/ (FİYE) den yapılmış olduğunu düşünmek mümkündür. Bu kelimenin etimolojisi düşünülmesi gereken bir konudur.

P 440 *qadiû* Aslında kelime ilk başlarda bir ağaç çeşidi kayın ağacı'nın ismi olarak kullanılmıştır, sonradan anlamı genişleyerek bu tür ağaçtan yapılan tabak, kaselerin ismini de ifade etmiştir. Bu konuda bkz. ED 602b *kadin*.

P 458 manlun (mang-Iung) "Giysiler bölümü" nde bulunan bu kelime Çince'den alıntıdır. Ejderha resimli bu giysi, Ming ve Ch'ing dönemlerinde saraydaki bakanların törenlerdeki resmi kıyafeti olmuştur (bkz. Hsian.-Han 765b.). Ayrıca bkz. Ligeti, L., VSO. 19 (11)-180.

P 463 köşigâ "perde" kelimesini karşılayan bu kelimenin kökü ^/-(örtmek, kapatmak) fiilidir (bkz. ED 753 a-b.). Sözlükte bu fiille yapılmış yine iki madde de yer almaktadır. *köşâtir* ("şemsiye", P418), *köşünçüg* ("yorgan", P453).

P 490 könüg suv "gümüş suyu" anlamında gelen bu kelime için bkz. ED 726b *köne*.

P 493 sorma "şarap" olarak yorumladığımız bu kelimenin kökünün *sor-* "emmek, içine çekmek" fiili olduğu ileri sürülmektedir (bkz. ED 852b). Ayrıca bkz. Pelliot, Uguz. s. 258- 261 ve Özönder, F.S.Barutçu, ML., s, 104.

P 512 çibıyan Kelimenin alıntı olup olmadığı kesinlik kazanmamıştır. Fakat *çubuyan* şekli ile Oğuz destanında görülmektedir (bkz. Pelliot, Uguz. s.286, T.Tü. çvr, , s.41); *çıban* (*çıyban*) Şem., KT., s.505c; TS'da *çıban* diye bir kelime vardır ve bu kelime bir çeşit yara ismi olarak izahlanmıştır (bkz. TS., c.I, 298a); UL'da *çıqan* kelimesinin bir çeşit dere hastalığı olduğu söylenmiştir (bkz. UL., c.D, 765b.)- Kelimenin metnimizde verilmiş olan Çince karşılığı *tzü-weï'in* Çince kaynaklarda "şekerleme" ya da bir tatlı ismi olarak kullanıldığı belirtilmemiş, sadece "lezzet, güzel koku, tat" anlamları kaydedilmiştir. WT'da metnimizde verilen Çince karşılığı (*zü-weï'ı*) Uygurcası *t'em* olarak verilmiştir (WT', c.IH, s. 3911); *çubuqan* "ınnap, zizyphus" (EUS., 44); *çıbqan*, *çlbıqan* "ınnap, vücutta çıkan kırmızılık" (MK, c.I, s.448), *çıbıyan* "şekerleme" (Radl., c.IÜ, 2154); Clauson kelimenin Hintçe olabileceğini ortaya koymuş *çıbıkan* kabul ederek "jujube fruit" olarak yorumlamıştır. Clauson yine *çıban* kelimesini de aynı madde içine koymuş "boil, uleer" olarak yorumlamıştır. Sözlükte "hünnap" olarak yorumladığımız P146 *çubuyan* kelimesini de bununla bir kelime halinde değerlendirmiştir (bkz. ED 396a.). Ayrıca bkz. Ligeti, L., VSO, 19(11)-151; *çubuyan* (bkz. DTS 156a). Bize göre burada en az üç adet kelime söz konusudur. İlk önce bir meyva ismi olan kelimedir ki, "hünnap" içindir. İkincisi ise yemekle ilgili olan kelimedir ki, bir tatlı, ya da bir şekerleme için kullanılmıştır ve bu kelime göçme anlamda "lezzet, tat" manaları için de kullanılmıştır. Diğer üçüncü kelime ise şekli bu kelimeye benzeyen, fakat anlamı çok farklı olan bir hastalık için kullanılan kelimedir. Eğer bu kelimelerin aynı kökten olduğu savunulursa, vücutta çıkan kırmızı yaraların renk ve şekil yönünden "hünnap"a benzetme yoluyla mı *çıban* anlamı kazandığı sorusu akla geliyor. Ancak, bu da kelimenin bir meyve "hünnap"¹ (jujube fruit) a ait olduğunu kesinleştirdikten sonra düşünülebilen konudur. Bu ise varsayımdan ibarettir.

P 530 sayurt bitig Maddenin birinci kelimesi *sayurt* Ligeti tarafından *şagirt* (<F. *şa:girt*) sözcüğü olarak değerlendirilmiştir (bkz. Ligeti, L., VSO, 19(I) 1)-191.s). Klaproth da öğrenci olarak düşünerek P 532 sayurt bitig oqı maddesini "cin Shüler der die Anfangsgründe lemt" diye tercüme yapmış (bkz. Klaproth, s.24). Fakat, bu maddelerin Çince karşılıklarında "öğrenci, talebe" gibi bir ifadeye yer verilmemiştir. P530 maddesinin Çince karşılığı *tsa-tzu'in* ilk karakteri *tsa* kaynaklarda ^Mmixed; confused; miscellaneous" olarak açıklanmıştır (bkz. Mat. 6646, 972b). *tsu* ise "A letter; a written character; a word" anlamlarında (bkz. Mat. 6941, 1025a)dır. P532 madde başı *tu-tsa-tzu'm* oluşturan üç karakterin ilki "okumak" fiili, son ikisi ise yukarıda belirttiğimiz gibi isim niteliğinde bir kitap çeşidi olabilir. Ancak kaynaklarda Çince olarak da böyle bir kelimeye rastlanmamaktadır. Eğer bu madde başlarının Çince anlamı göze alınırsa, "şagirt" sözü ile bir bağlantı kurarak yorumlamak biraz şüphe uyandırıyor.

P 557 şipgin "Renkler bölümü"nde yer alan bu kelime o dönemdeki Kumul, Turfan ağız özelliği olarak kabul edebileceğimiz söz başındaki y > ş değişimi yüzünden *şipgin* olmuştur. Böyle örneklerden Sözlükte geçen *şoldury-a* (P166) kelimesi de vardır, *şoldury-a* aslında *yoldurya'dlı*. Kelime için bkz. ED 875b *yipgin*, ayrıca krş: *yipgii*

P 591 sıtır "ons, ağırlık ölçüsü; Çin sikkesi" olarak yorumladığımız bu kelime aslında bir alıntıdır. < Sog. *st'yr* < Yun. *stater* (gümüş sikke). Bkz. ED 802a. ve Ligeti, VSO. 19 (II)- 195.s. Sözlükte *sıtır* ile yine iki madde verilmiştir. P 916 sıtır baş bu maddeye anlam vermek zordur. Ligeti "la 'tete* de l'once•' olarak yorumlamıştır (bkz. Ligeti, L., Glos. VSO. 22(1)- 49.s). Diğer biri ise P 901 sıtır qıdıy maddesidir. *qıdıy* "kenar, kıyı" anlamındadır. Maddeyi kelime kelime tercüme yaparsak "sikkenin kenarı, sikkenin baş ucu" anlamını verir.

P 614 büqdi Sözlükte bu madde aynen *pwıyqdy* şekliyle yazılmıştır. Ligeti *büdi-* olarak almış ve "danser" olarak yorumlamıştır (bkz. Ligeti, L., VSO" 19 (11)-147.s), *büd-* için bkz. ED 300b *bödi'* Metnimizde geçen bu şekil yanlış yazımdan kaynaklanmış olabilir. *büq-* raqasa "to danse" (ED 324a). MK'da dansla ilgili olarak *büdhik* = oyun, raks; *büdhüş-*= oyunda vc raksta yarışmak; *büdik*= oynayış, zıplayış kelimeleri geçmektedir (bkz. Atalay, B., İnds. s. 122). Oynamakla ilgili bu fiilin kökü *bük-* (eğilmek, bükülmek) olabilir. Ligeti galiba Çince okunuşu için verilen ^Mpu-te^M nin etkisinden öyle almış olabilir.

P 636 uz-a Maddenin Çince karşılığı *ch 'a''g'*ın anlamına bakıldığında (bkz. Mat, 222, 25a), kelimenin yanlış yazıldığı kanaetine varmak mümkündür. Çünkü "sürekli, devamlı, sabit" anlamlar ifade eden şekli *üza* değil *oza* olmaktadır. Bu konuda bkz. ED 280a. *üzâ* şekli

ise "üstte, yukarıda, üzerinde" anlamları ifade etmekte bkz. ATG 306b; ED 280b. Sözlükte baş o yanlışlıkla y li yazılmış olabilir.

P 654 yir köndürmiş Bu madde 17. bölüm "İnsan Faaliyetleri Bölümü"nde *t(â)iiri örtünmiş* maddesinden hemen sonra yer alınmıştır. *köndürmiş* < *kö-n-dür-miş*. *köndür-* "doğrulamak, doğrultmak; (bir kimseye doğru) yolu göstermek" (bkz. ED 730b) anlamları ifade ediyor, *yir köndür-* maddesi P653'teki *t(â)nri örtün-* gibi bir deyim olmalıdır. Bu iki deyim beraber dikkate alınarak "gök ile Örtünmüş (konunmuş?), yer ile (desteklenmiş?) uygunlaştırılmış, doğru yola getirilmiş " şeklinde yorumlamak mümkün olabilecektir. Ligeti yorumlarına da bakılabilir (Ligeti, L., VSO., 19 (11)-175, 19 (III) -286.S; Glos.VSO., 22 (II)- 219.s).

P 671 yidârip saqlap Bu maddedeki birinci fiil *yidar-* ve P783 yidârip maddesindeki *yidar-* fiilleri "takip etmek, takılmak" anlamındaki *idar-* fiilidir. Çince karşılıkları bunu açıklığa kavuşturmaktadır. Böylece Sözlükte ses özelliği olarak kabul etmemiz gereken bir husus kelime başındaki ünlüden önceki y türeme olayı oluyor (i'den önce "y" türeme olayı için bkz. ATG 27§., s.39. Sözlükte H1032y;7m- (*ilin-*) fiili de buna benzemektedir), *ider-* fiili için ayrıca bkz. ED 67a.

P 674 iris qayas "cömert, yiğit" anlamlarında Sözlükte bulunmakta olan bu maddenin ilk kelimesi Moğolca *eres* (*ere* "er, erkek") kelimesi olmalı. Bu konuda bkz, Pelliot» Uguz., s. 268-269; T.Tü. çevr" s.26-27. ikinci kelime *qayas* için de Moğolca olduğu ileri sürülmektedir. Bkz, Ligeti, L., VSO., 19(II)-190.s.

P 702 baş çalıştı Maddenin fiil kısmı •"vurmak, yere çalmak, darbe vermek "(bkz. MK, c.n, s.24; Atalay, B, İnds, , s. 132) fiilinin işteş şeklidir, *çalış-* "güreşmek" (Atalay, B., İnds., s. 133). Bu madde için ayrıca bkz. Pelliot, Uguz. s.293, T.Tü. çevr" s.47; Ligeti, L, VSO., 19(II)-150.s. Sözlükte "teslim olmak" anlamında verilen P709 baş çaqıp maddesindeki *çaq-* "kırmak, vurmak" fiili ile *çal-* fiillerinin çş anlamlı fiiller olduğu görülmektedir.

P 710 çaTur Bu kelimeyi Hu, Huang'lar Çincesine göre *çaw kör* olarak (bkz. HH, IMS, s. 56, 81) vermektedir. Bu da kelimenin Çince anlamı *ch 'ao^chien'* e uyuyor. Bu iddiaya göre kelimenin baş kısmı *ch ao* (saray, taht), son kısmı ise Çince *chien* "görmek, bakmak" fiilinin tercüme edilmiş şekli *kör-* den yapılmıştır. Bununla beraber kelimenin *-yur* kısmını *kör* ile açıklamak zor görünüyor.

P 711 küriyen turdı 17.bölümde yer alan bu maddeyi Ligeti *küriyân turdi* okumuştur, *tür-* fiilini ise "dürmek, katlamak, bükmek, sarmak" anlamında yorumlamıştır (bkz. Ligeti, L.

VSO. 19(11)-178; 19(III)-272.s). Pelliot da böyle yorumluyor (bkz. Uguz., T.Tü. çvr" s. 44). Bizce bu maddeden hemen sonra gelen P712 küriyân tuştı maddesi ve bu maddelerin Çince karşılıkları zıt anlamlı *ch 7* "ayağa kalkmak, kalmak" (Çin. *ch*'i-yırıg), *hsia* "inmek, düşmek" (Çin. *hsia*-ying) fiilleri göz önünde bulundurulduğunda *tüş-* "inmek, düşmek fiilinin zıt anlamlısı olarak tam uygun olan *tur-* "kalkmak, yerinden kalkmak, ayağa kalkmak" fiilleri olması gerekir.

P 718 çöbtik "Ekleme" bölümünde *başında* maddesinden hemen sonra gelen bu kelimeyi *başında*'mn zıt anlamlısı olarak düşünmek mümkündür. Bu yüzden de "son, sonu , son nokta" anlamlarım ifade etmiştir. Kelime kökü *çöb'tür*. *çöb* kaynaklarda "bir şeyin sonu, çöküntü" gibi yorumlanmaktadır (bk2. ED 394a). MK'da *çöp* şekli de vardır. *çöp*= "şarabın tortusu, her şeyin çöküntüsü, çöp, çör çöp; her hangi bir şeyin çökeli" (Bkz. Atalay, B" İnds. s. 158). Kelimenin Çince karşılığı *chung* "ihe end, finally. Death. The wholc of. After ali..." (Mat. 1500, 212c) anlamlarını ifade ediyor. Kaynaklarda *çöbik* şekline de raslamaktayız. Bkz. ED 396b.

P 723 başlıy Kaynaklarda kelimenin ^M başı olan* başa sahip olan, başlık; lider, başkan, reis; başlayan, önder olan ..." (bkz. ED 381a-b) anlamları üzerinde yorum yapılsa da, diğer bir anlamı, yanı metnimizde kullanılan anlamı pek göze alınmamaktadır. Kelimenin Sözlükte bulunan anlamı P984 kişi başlıy maddesiyle daha da net bir biçimde kesinlik kazanmaktadır. Burada söz konusu olan bu iki maddenin Çince karşılıkları *teng* ve *jen-teng* sözcüklerinden anlaşılıyor ki, kelime bir edat fonksiyonunda "...gibi kişiler (nesneler), ...ler başta olmak üzere, ...başkanlığında, ...vekilliğinde, vesaire" anlamlarım ifade etmekte (bkz. Ts'ü-Hai, s.2118a.) ve bu anlamda sadece bir kişi değil birkaç kişi söz konusu olmaktadır. Bu anlamda günümüz Uygurcasında da yaşamaktadır (bkz. UL., c.I, s.377b *başlıq* I). Sözlükte bu anlamla ilgili yine üçüncü bir maddenin eklenmesi dikkat çekicidir: P792 başlıy boyun Çince karşılığı *teng-t'ou* olarak verilmiştir, *baş* ile *boyın* "boyun"dan yapılan böyle bir çift söz başka yadigarlarda görülmemiştir. Bu Çince karşılığının kelime kelime tercümesinden uydurulan söz olabilir. Çünkü kaynaklarda Çince *teng-tou* ile *teng-hsiang* sözcüklerinin aynı anlamı taşıdığı görülmektedir: *ting-t'ou* or *teng-hsiang*^H or the same species; such articles, ⁴ete., etc." (bkz. Mat, 894a). Bu madde çift söz şeklinde Ligeti'de bulunmamaktadır. Fakat raporlardan kelime listesine alman *boyın* ve *başlıy* (Ligeti, L., Glos. VSO. 22(1)-14-15) kelimeleri ayn ayn açıklanmıştır, *boyın* "nuque, cou; num^rale pour les betes sauvages" (Ligeti, L. Glos. VSO. 22(1)-19). Bazı yadigarlarda *başlıy* kelimesi tam metnimizdeki anlamıyla kullanılmış olsa da yapılan yorumlar sadece kelimenin bilinen temel anlamlarıyla sınırlı kalmıştır, örneğin Özyetkin 1996'da "şah merdan başlıg daruga bcglerine (8), halil başlıg yüz beglerinc (9)"gibi söz dizininde çok sık raslamaktayız. (bkz. Özyetkin 1996, s.l 12), bu kelime gnıplanm tercümesi "Şahmerdan başta eyalet amirleri beylere, Halil başta yüz

beylerine" olarak yapılmıştır (bkz. a.g.e., s. 143). Bu kitapta kelimenin *başlı* şekli de görülüyor *“qutlu buqa haşan başlı ilçiler (4-5/ davud başlı begler (7-8)”* gibi (a.g.e” s. 105), bu kelime gruplarının tercümesi ise "Kutlu Buka ve Haşan başkanlığında elçiler" (a.g.e., s, 135) olarak yapılmıştır. Kitapta *başlığ* kelimesi Notlar kısmına alınmış ve metindeki anlamıyla ilgili olarak sadece "bir şahıs isminden sonra sıkça kullandığı" söylenerek örnekler gösterilmiştir (bkz. a.g.c., s. 172). ED’de de bu konuda bir açıklama bulunmuyor. Sözlükte verilen *başlıy* maddesi ve *^///*kelimesini içeren diğer iki P984, P792 maddelerinde *6///iy*kelimesi "reis, lider, şef" anlamları ile değil, *sayı* ile ilgili birer numeratif kelime özelliği taşımaktadır.

P 746 qatar Bu kelime "Ekleme" bölümünde *ulatı* ve *öz* maddeleri arasında bulunmaktadır. Ligeti *‘apparence, mani^re’* olarak almıştır (bkz. Ligeti, L. Glos.VSO. 22(1)- 31). Çince karşılığı "1. sığmak, hacim; şekil, moral; (tahmin bildirir) herhalde, belki; yüz ifadesi, sürati.-.¹" (bkz. Ts’ü-Hai, 2022b.).

P 753 tâmiz ? "mütevazı, alçak gönüllü" olarak yorumladığımız bu kelime belki Ar. *tamyiz* "kirli olmayan, lekesiz, temiz" kelimesi olabilir. Kelime "Ekleme bölümü"nde *alıp* (P752) ve *tilep* (P754) maddeleri arasında bulunmaktadır. Çince karşılığı *fu* "to prostrate; to yield; to suffer. Hamble" (bkz. Mat. 1964, 292a.)dur. Ayrıca bkz. Ligeti, L. Glos. VSO. 22(11)- 199.S.

P 758 ıbtıp < ıbtı-ıp < abıt-ıp. "Ekleme" bölümünde *taptı*, *kes* maddelerinin arasında bulunan bu kelimenin kökü bizce *abr-* (gizlemek, örtmek)dır. Kelimenin Çince karşılığı *hu* "to guard, to proteet. To assist, to take the part of. To escort. To shelter" (bkz. Mat. 2190, 326b) dur. Bu fiilin ettirgen şekli *abit-* MK’da geçmektedir (MK c.I, s. 206). *abit-* fiili için ayrıca bkz. ED 7a. *ıbtıp* < ıb(ı)-t-ıp (a>ı ?)

P 768 ilsenip Ligeti’nin *ilsenip* olarak çevirdiği bu kelimenin kökü MK’daki *ılsa-* "inmek istemek" (Atalay, B., İnds., s.216) olabilir. Kelimenin Çince karşılığı ise metinde *kuei- fu* 玲足 olarak verilmiştir. Fakat kaynaklarda böyle bir ikili kelime bulunmamaktadır. İlk karakter *kuei* "...To retum; to revert to; to go back. To belong to; to restore; To send back" (Mat. 3617, 533c) olarak verilirken, /w’nun tek başına bir kelime ifade ettiği kaynaklarda bilinmiyor. Fakat tıpta ilaçlar için miktar ölçüsü olarak (bir tablet gibi) kullanıldığı kaydedilmiştir (bkz. Mod. Chin.-Eng.Dict. s. 267a). Kaynaklarda *kuei-fu* okunuşunda "to retum to allegiance; to attach oneself to" (Mat. 534b) olarak açıklanan kelimenin ikinci karakteri *fu* (|V寸)ise metnizimde verilen *fu* () değildir. *ılsa>* fiili için bkz. ED 151a.

P 776 *üzük* salıyaq Bu maddenin ilk kelimesi problemlidir. Ligeti'nin kullandığı BM'da da *üzük* yazıldığı halde Ligeti *öçig* okumayı tercih etmiştir. Hatta BM nüshasında kelimenin Çince fonetik okunuşu *wu-chih* olarak verilmiş bu da kelimenin tam anlamıyla *üjik* okunmasını gerektirmektedir Kelime 10 sayfalık Japon c nüshası (Ekleme bölümü) nda ve Pekin nüshalarında (HH'lar *özük* okumuşlar) *üzük* şeklinde yazılmış, Çince fonetik okunuşu da w"•(5)/ olarak verilmiştir. Kelime MK'da "hece, harf" anlamında *üyük* , "heceleme" anlamında *üyükla-* şeklinde geçmektedir (c.I, 71). EUS'da *ujak*(s.112| *uziq* (s. 176) şekillerini görüyoruz. Kelimenin kökü üzerinde Gabain Çince olduğunu ileri sürmüştür (bkz. ATG, 304b). Clauson ise kelimenin Sogudcada görülmüş olabileceğini, ancak sonuç olarak, Çince *tzü* ile aynı anlam taşımakta olduğunu belirtmektedir. Bkz. ED 24a *üjek*.

Metnimizde geçen *üzük sabqaq* maddesinin Çincesi *sheng-hsi* "sound; noise; information" (Mod. Chin.-Eng.Dict. 787b) olarak verilmiştir. Kelimenin anlamı ise "ses, haber" olmaktadır. Bunun dışında bu kelime Sözlükte P 528 *bitig* *üşik* maddesinde daha geçmektedir. Eğer ikinci kelime *üşik*^in kökünü P776 maddedeki *üzük* ile aynı olarak düşünürsek kelime *üjik* olarak da okunabilir, *bitig üşik* maddesinde *üşik* kelimesi "yazmak" anlamında geçmektedir.

Maddenin ikinci kelimesi *sabqaq* ise *sab* "söz, laf, kelime, konuşma" ve küçültme-kuvvetlendirme eki *+qag* ile yapılan sözcüktür (+qag, +kâk, •*"yaq, +gâk ekleri için bkz. ATG. 59§. s. 45).

P 784 *tükati* tayustı "bitmek, tükenmek" anlamlarını ifade eden bu maddenin ikinci kelimesi *tayus*- Moğolca alıntı kelimedir, *tayus* - <Mo. *daqus* "zu ende sein" (bkz. VEWT. 454b). Ayrıca bkz. Ligeti, L. Glos. VSO., 22(II)-193-S

P 797 *igülâsküy* Bu madde "İnsan faaliyetleri" bölümünde *tapımdur* maddesinden hemen sonra sıralanmıştır. Kaynaklarda bu kelimeyle ilgili fazla bilgi bulunmamaktadır. Ligeti çalışmasında *nigülesküi* olarak okumuştur (Ligeti, L., Glos. VSO. 22(1)-42). Halbuki nüshalarda çok net bir biçimde *igülâsküy* yazılmış ve Çince fonetik okunuşu da buna uyumaktadır. Ligeti kelimeyi "humanite, bienfaisance" olarak yorumlamıştır (bkz. Ligeti, a.g.e., s.42). Metnimizde verilen Çince karşılığı *jen* kaynaklarda "perfect virtue, free from selfishness, the ideal of Confucius..." (Mat. 3099, 464c) olarak açıklanmıştır. ATG'da "*igdülä-, iktüia-* bakmak (öm. hastaya, çocuğa)" (ATG 274a) diye bir fiil geçmektedir. Eğer bu iki kelime arasında bir bağlantı olduğu düşünülürse, o halde kelimeyi şöyle açabiliriz: *igülâ-s-kü (gü)-y* sonundaki -少'nin zarf fiil eki olduğu kabul edilebilir. Bu konuda bkz. Eckmann, J., s. 107.

P 802 *tâgirmây* Bu maddenin sonundaki *y* sesi problem yaratmaktadır. Ligeti *tegirmi* olarak okumuş ve *tagirmâi* şeklinin yanlış yazıldığını ileri sürmüştür (bkz. Glos. VSO., 22(11)- 198 ve 74.dipnot). Kaynaklarda kelimenin *tegirme* / *tegirmi* şekilleri sıkça raslanmıştır (bu

konuda bkz. ED 486b). Çince fonetik okunuşu ve anlamı da *tegirme* okunuşuna uyumaktadır. Kelimenin anlamı "yuvarlak, daire, çember; çevresi çevrilmiş alan; bahçe" dir.

P 805 toptul Kelimenin Sözlükteki anlamı "koşmak, çabuk yürümektir. Ligeti *tobtol-* okumuş ve Moğolca *dobtul-* ile karşılaştırmıştır (Ligeti, L. Glos. VSO_, 22(11)-201.s). Kelime Moğolcadan alıntı kelimedir, *toptul-* şeklinde Çağatay Türkçesi kaynaklarında geçmektedir. Bunun için bkz. Özönder, F.S.Barutçu., ML, s. 115-116.

P 812 luyunnıaq Bu maddenin Çince karşılığı *chüeh* (/ 诹 / diğer okunuşu *ch/ao'dir*) ile benzeri bir anlamı kaynaklarda bulunmamaktadır. Ligeti kelime kökünün *tuy-* "hissetmek, farkına varmak, anlamak, duymak" fiili olduğunu göstermekle beraber kelimeyi "tartışmak, yarışmak, rıkabet etmek" diye yorumlamıştır (bkz. Ligeti, L. Glos. VSO., 22(II)-205.s). *tuyun-* "idrak etmek, duymak" (ATG, 303a); *tuyun-* < *tuy-* "to have, or acquire perception, or awareness" (ED 569b.). Ayrıca bkz. DTS 584b *tuj-*, ve 585a. *tujun'* Kaynakların hiç birinde "rekabet, yarışmak" ve ya ona benzer anlamları bulunmamaktadır. Bizce bir ihtimal Çince verilen karşılığının "hissetmek, sezmek, anlamak" anlamlarının ifade eden *^(chüeh)* yerine de kullanılmış olabileceğini düşünmektir. Fakat bu bir varsayımdan ibarettir.

P 813 tâmâçâşip Sözlükte "rekabetleşmek, tartışmak" anlamlarındadır. Ligeti Moğolca *temeçe-* ile mukayese ederek Moğol kökenli olabileceğini ortaya koymuştur (bkz. Ligeti, L. Glos. VSO., 22(11)-199.s). WT'da kelimenin Çince karşılığı için verilen *eheng* için Uygurcası *ilaşadu*, Moğolca *tamaçâmüy* olarak verilmiştir (WT', c.I, s. 496).

P 820 yanturtuy < *yanturt-uy* "geri çevirtmek, geri göndermek, geri döndürmek" anlamındaki fiilin (<*yan-dur-ı*) sonundaki *~uy* eki zarf fiil ekidir. Bu konuda bkz. Eckmann, J" s. 107.

P 824 büdegülük Kelime "İnsan Faaliyetleri Bölümü" nde ile *taldaîap* fiillerinin arasında yer alıyor. Yerine göre bu bir fiil olarak düşünülürse daha uygun olacaktır. Çince anlamına bir kaç çeşit yorum getirilebilir: "iki elle götürmek, kaldırmak (bir şeyi)...aşın övmek, abartmak, yağ çekmek". Ligeti isim rolünde kelime olarak düşünülmüş ve el ile yapılan faaliyet olduğundan *bir avuç* olarak yorumlamıştır "poign^e, ce qui se trouve entre les deux paumes apposees" bkz. Glos. VSO., 22(I)-20.s. Bizce kelimeye "pohpohlamak, aşın övmek, abartmak, yağ çekmek" anlamını vermeyi de düşünmek lazımdır. *püde-* "to blow, to puff" (Jar. s.234). *büte-* fiilinin Çince karşılığı olarak *p'eng* verilmiştir. *p'eng* "to hold up in both hands, to offer respectfully, to scoop up" (Mat. 5066, 701b).

P 826 sapTuçı < *sap-* "ipi iğneye geçirmek, saplamak; bir şeyi sarmak, cinsinden eksik kalan bir şeyi başkasıyla tamamlamak" (Atalay, B., İnds., s. 489), *sapmak* ¹ "delik içinden geçirmek (iğneye ipi sapmak, burnuna ip geçirmek). 2. giymek, giyinmek" (UL., c.III, 368a.). Ayrıca bkz. ED 784a. Sözlükteki *sapquçı* iğneye ip geçiren bir alet olarak yorumlanmaktadır. Bkz. Ligcti, L., Glos. VSO., 22(I)-48.s. Fakat, Çince karşılığı olarak verilen *ch'üan*, *in* anlamı "1. picrce through; penetratc...2. pass through; eross; go through...3. wear; put on; be dressed in; have...on,...^H (Mod.Chin.-Eng.Dict., 127a) olarak verilmektedir. Metnimizde gösterilen anlamın çıkarmak zordur, burada iğneye ip geçiren birisi, yani terzi söz konusu olabilir mi bunu da düşünmek gerek.

P 828 (yylan Kelimenin çokluk şekli olduğu herkesçe bilinen gerçektir. Fakat çokluk şekli olan bu kelimenin anlamı genişleyerek "hizmetçi, uşak" ve "korumacı, muhafız asker" anlamlarına sahip olmuştur (bkz. ED 83b), Osmanlı Devletinde de sarayda çalışan kız, erkek hizmetçilere "oğlan" denilmiştir (bkz. Özyetgin 1996, s. 167). Daha sonraları, yani Çağatay döneminde ise Moğol hanlarının oğullarına *oğlan* söylenerek "prens" anlamı da kazandırılmıştır. Bkz. ED., 84a-b; Özyetgin, a.g.e" s. 167. Ancak Sözlükte geçen *oylan* kelimesinin Çince karşılığı "torun" ile karşılanmıştır. Sözlükte "oğul, evlat" anlamında verilen *oyul* (P264) ve *oyu* (P248) maddeleri var olduğu halde "torun" için de bu kelimenin kullanılması kelimenin anlamına yeni bir anlam eklemektedir. Clauson Sözlük'ten sadece *oyul* maddesini almış, anlamını vermiş, yerini belirtmiştir, ama "torun" anlamına gelen *oylan* hakkında söz etmemektedir

P 842 qauh Bu kelimeyi Ligeti Moğolca alıntı olarak tanımlıyor. Fakat, Çince bir *k'ao- li* kelimesi vardır ve bu kelimenin anlamı: *kao-li (or sui-k'ao)* "a triennial examiation at wich foimer first degree graduates werc tested do ascertain whether they had maintained their seholarship" (Mat. 495b.) olarak yorumlanmaktadır. Ssü-yi-kuan'ın sınav sistemi göz önünde bulundurulduğunda Sözlükte geçen kelimenin bu anlamı ifade ettiği, bu yüzden Çince den alınmış olabileceği düşünülebilir.

P 857 ârksingüluk "Genel Konular" bölümünde yer alan bu kelimenin Çince olarak verilen tercümesi kelimeye bize malum olan anlamların dışında yeni bir anlam kazandırmaktadır. Kelime *ârk+si-n-gülük* olarak açılabilir, *ârksirt-* 'to have pover, or authority* ED 227b; Kelimenin Çinccsi *chin* "respeetful, attentive; cautious, to heed, to be watchfüll" (Mat. 1070, 149b) anlamları taşımaktadır, bu yüzden Ligeti de bu maddeye "respectueux; respctt" (bkz. Glos. VSO. 22 (1)-11.s) açıklaması getirmiştir.

P 870 boyum Kelimenin Çince karşılığı *shih* "zaman; ömür; evlat; devr; dönem; dünya; nesil" anlamlarının ifade etmektedir. Ayrıca bkz. Mat. 5790, 809b.

P 890 tapriışigü "Genel konular Bölümü"nde yer alan bu kelime Hrith II'de *taprâşigü* olarak, Çince fonetik okunuşu da "te-po-la-shih-ku" olarak yazılmıştır. Japon a nüshasında ise *topraşigü* Çince fonetik okunuşu ise "te-po-shih-la-lcı" olarak yanlış yazılmıştır. Kelimenin kökü *lapra-* fiili ile ilgili olabilir. Sözlükte bu kelime çalışma sonucu elde edilebilen rahatı, huzuru, yani hareketin bedelini (çalışmak ve dinlenmek) ifade etmektedir. Çince karşılığı *lao-yi* "labor and rest" (Mod. Chin.-Eng. Dict., 534a)dir. Ayrıca bkz. Ligeti, L" Glos. VSO., 22(11)-I97.s.

P 903 yaru Kelimenin Çincesi *ta-kai* "probably; generally speaking; for the most part" (Mat., 848a) anlamındadır. Ligeti kelimeyi *yârü* olarak okumuştur (Glos.VSO., 22(11)-213.s). Detaylı bilgi için bkz. ED 955b.

P 904 toyusmayın Kelimenin Çince karşılığı "bitmez, tükenmez, sınırsız" anlamlarını ifade ediyor. P784 *tükadi tayuştı* maddesindeki *tayuş-* fiili ile ilgili olabilir. Ligeti "epuise" olarak değerlendiriyor (bkz. Ligeti, L" Glos. VSO., 22(11)-202.s).

P 906 yatar boldı Bu maddenin ilk kelimesini *yatar* şeklinde okumak daha uygundur. Çince fonetik okunuşu bazı karışıklıklar çıkarsa da Çince karşılığı kelimenin "yetmek, yeterli olmak" anlamlarındaki Tü. *yat-* fiili olduğunu doğrulamaktadır.

P 910 balamut Bu kelimenin anlamını Ligeti "sauvage, fou" (vahşi, yabanî) diye vermiştir. Kelimenin Moğocada yaşamakta olduğu ve *balamad*, *balamud* şekillerinin var olduğu tespit edilmiştir. Bkz. Kow. II 1075; Les. 78. Ayrıca bkz. Ligeti, L., Glos. VSO., 22(1)- 13.s. Kelimenin Çince verilen karşılığı *hu-wang* tam olarak sözlüklerde bulunmuyor, fakat ilk karakter *hu* için kaynaklarda "eski Çin'de Kuzeydeki ve Batıdaki kavimlere verilen genel addır. Öm: Hunlan *hu* diyorlardı...." (bkz. Ts'ü-Hai, s. 1698) şeklindeki açıklamalar ile sınırlı kalmıştır.

P 914 boşanmaTÜ Bu kelime Ligeti tarafından *busanmayıl*, Hu, Huang'lar tarafından *bosanmaytl* olarak okunmuştur. Kelimenin doğru okunuşu *boşan-* (*boş-a-n-*) olmalıdır. Anlamı ise "boşanmak, serbest kalma" dır. Bu fikrimizi Çince okunuşu "pu-hsien-ma-hSn" ile Çince karşılığı *mo~tou'im* anlamı "boş bırakmamak, tembellik yapmamak, gevşememek"ler doğrulamaktadır. Kelimeyi krş: *boşan-* "kadın boşamak; boşanmak, bağı çözölmek" (MK, Atalay, B., İnds., s. 103) ve *boşu-* "to free, librate (kurtarmak, özgür kılmak, serbest bırakmak, salıvermek), *boşa-* "releascd" (bkz. ED 377b).

P 915 yry yrym *yly-* fiilinin "toplamak, yığmak" anlamı dışında "engellemek, alıkoymak, geri tutmak, manı olmak" gibi anlamları da görülmektedir (bkz. ED 897a; Atalay, B., a.g.e., s.779; Arat, R.R, KB İnds., s.538). *yiyin-* "kendi kendini engellemek" (Arat, R.R., a.g.e" s.538); Ayrıca bkz. ED 904a *yığın* ve 904b *yığın-*, *yiyin-* ise "engellemek, alıkoymak, manı olmak" anlamındaki *yly-* fiilinin dönüşlülük şeklidir. Metnimizde verilen Çince karşılığı *liu-chao'in* ilk karakteri *liu* kaynaklarda "to detain, to entertain; to keep, to put by" (Mat. 4083, 588c) olarak yorumlanmıştır.

P 927 çorqalıq Bu madde "Genel konular bölümü"nde yer almıştır. Çince karşılığı ise "sapı olan demlik, su kaynatmak için kullanılan tencere"¹¹ anlamındaki alet ismi ile karşılanmıştır. Fakat Çincesi de kaynaklarda zor bulunmaktadır. Fakat WT'da *sap-liq çöğün* olarak verilen maddenin Çince karşılığı aynen Sözlükte geçen kelimedir (WT', c.HI s.3422). *çöğün* Uygurcada bakır gibi metallerden yapılan su kaynatmada kullanılan, ağzı olan tencere ya da demliktir (bkz. UL" c.n, 714a.). Kelime kökü için şu ihtimalden söz edilebilir: *çor* < çor (tuzlu alan, çorak)+qa+lıq; *çor* (Turfan ağ.) "sakız lay (çamur) dan yapılan üştek (düdüt) (bkz. Şiv., s. 108); *çorqa* (*çoqqa*) Gulca ağ/nda, tandır yapmakta kullanılan yapışkan sakız topraktır. Kaynaklardan bu konuda bilgi bulamadım, kendim bizzat şahit olduğumdan dolayı bununla bir ilgisi var mı diye burada belirttim.

P 928 nâmürgâ Bu kelimenin Moğolca olduğu düşünülebilir. Fakat WT'da Moğolca *nömürgd* olarak verilen kelimenin Uygurcası *yamyur-luq* olarak verilmiştir. Sözlükteki *nâmürgâ'mtl* Çince karşılığı WT' da Uygurca *çdqman*, Moğolca *köniy* ?maddelerinin karşılığı olarak verilmiştir. Bu kelime WY'da da geçmektedir. Shogayto *nümârgân* okumuş "felt, shirt" olarak yorumlamıştır (bkz. WY., s. 140). Bu kelime için ayrıca bkz: Ligeti, L., Glos.VSO., 22(I)-42.s.

P 942 tıdıy-ı Çince karşılığı olarak verilen bu kelime *bdglâp* kelimesinden hemen sonra sıralanmıştır, *ssu* kelimesi genellikle Çince "şahıs, kişi, kendi" anlamı ifade eder. (bkz. Mat. 5569, 765a.). *tıdıy* 'ût *ssu* kelimelerini birbiriyle bağlamak oldukça zordur. Kaynaklarda tıdıy "engel, mâni, yasak" olarak kullanılmaktadır. MK'da *tıdığlığ nen* maddesi "kendisine varılması yasak edilmiş nesne" olarak yorumlanmıştır (bkz. Atalay, B., înds., s.612). Burada belirtilen "kendisi" kelimesi dikkat çekicidir.

P 947 sana^çıy Kelimenin Çince karşılığı (miao) "Beautifu |, excellent; Wonderfıı; Mysterious; Sbtle" (Mat. 4474, 627b) anlamlarını ifade etmektedir. Kelime sonundaki -çıy eki ise "gibi, benzer" anlamlarını veren ektir. Bu konuda bkz. ATG., 80§, s.48.

P 950 *çola* Sözlüğün 21. bölümünde yer almakta olan bu kelimenin Çince karşılığı "iş, vazife, görev" olarak verilmiştir. Bu kelimenin bir de "vakit, zaman, fırsat" anlamları da bulunmaktadır, *çola* "vakit, purset (fırsat)" (bkz. UL., c.ü, s.698); *çolo* "svobodnoy vremya, vazmojnostı, sredstvo, sila" (bkz. TENİŞEV 1990, s.40.); Ayrıca bkz. Ligeti, L., Glos. VSO., 22(1)-23.S.

P 960 *qan*{l}ar "Yerli Ürünler" bölümünde yer alan bu kelimenin kökü *qan-* "doymak, kanmak (su ve ya başka şeylere)"dir. Metinde gösterilen Çince karşılığı *tsu* "a. enough, satisfied, complete..."(Mat. 6824, 1005a) anlamları da fiilin kesinlikle "doymak, kanmak, yetmek" anlamlarındaki *qan-* fiili olduğunu kanıtlamaktadır. Eski kaynaklarda bu fiile sıkça raslamaktayız. Öm: *qan-* "kanmak, doymak" (Arat, R.R., KJB. înds., s.220); *qan-* = su ve başka şeylere kanmak. (Atalay, B., Înds., s.260); *ka:n-* *to be satisfied, satiated".ED 632a. Kelimenin Geniş zaman şekli *qanar* şeklinde kaynaklarda mevcuttur. (Bkz. MK., c.I, III; ED 632a.; ATG s.80). Bizce bu kelimenin doğru şekli *qanar* olmalıdır.

P 962 *kiçâk* ve HII 33b *kiçâp* Bu kelime Japon a nüshasında *kiçâk* olarak, Hirth ikinci parçasında *kiçâp* olarak yazılmıştır. Biz birisini isim şekli, diğerini fiil şekli olarak düşündük ve ikisini de *Dizin'de* listeye aldık. Fakat Çince verilen anlamı bakımından kelime isim şekliyle alınırsa daha doğru olur kanaatindeyiz.

P 973 *tayş* < Çin. *tai-shih*. Kelime Moğolcadan Türkçeye geçmiştir. Moğolcada "vezir, başbakan" anlamındadır (Kow., s. 1551). Bu kelime Çincedeki *tai-tsu* "prens" kelimesinden Türkçeye giren *taysı* (ED 570a.), *tajsy* (VEWT 456a) ile bazı karışıklıklar çıkardığı da görülmektedir (bkz. ED 570a.). Çin kaynaklarında ise bu kelimenin oldukça eski dönemlerden itibaren kullanıldığı, ilk başta en yüksek askeri rütbe olduğu, sonraları değişik rütbeler için kullanıldığı gösterilmektedir (bkz. Ts'ü-Hai, 724c.). Ayrıca bkz. Ligeti, L., Glos. VSO" 22(11)-194s.

>

P 975 *tuu-tu* <Çin. *tu-tu* "askerî vali, askerî yönetici" (bkz. Mat. 945b). Kelimenin Uygurcası ise kaynaklarda "vali, tutuk" olarak tercüme yapılmıştır (HUTAL s.91). Çoğu kaynaklarda bu kelime *tutuk* şeklinde yazılsa da Sözlükte orta çağ Çincesine daha yakın şekliyle alınmıştır, *tutuk* "askerî vali" (EUS s. 167); *tutuk* "militâriseher Gouverneur einer Provinz" (VEWT 502b.); Clauson *totok* (ED 453a) olarak almıştır

P 977 *saftçim* < Çin. *ts 'an<heng* "danışman, vezir". Bu da bir rütbe adıdır. Ligeti "conseillers du gouvernement" olarak yorumlamıştır (bkz. Ligeti, L., Glos. VSO., 22 (1)-47.s). *ts 'an-eheng* "muavin vezir (yardımcı vezir)" (bkz. HUTAL s.54); *ts'an-cheng* "to participate in the government; suffrage" (Mat 981a).

P 978 samşı < Çin. *ch 'ian-shih*. "ancient office of senior assistant, or secretary to a board, revived in recent years under the republic, and again abolished" (bkz. Mat 126a.). Bu da Sung sülâlesi (960-1279)nden Ch'ing sülâlesinin ortalan, yani Ch'ian-lung dönemi (saltanat yılları 1736-1796)ne kadar kullanıla gelen bir rütbe ismidir (bkz. Ts'ü-Hai, 366c.). Kelime Uygurcaya "müfettiş " olarak çevrilmiştir (bkz. Hu, Huang., ÎMS 28). Ayrıca bakınız Ligeti, L.,Glos. VSO., 22(1)- 48.s.

P 981 tufiç < Çin. *tung-chih*. Bir çeşit memur rütbesidir. Çin kaynaklarında Ming ve Ch'ing sülâleleri dönemlerinde vali unvanı olduğu kaydedilmiştir (Ts'ü-Hai, 222a). *tung-chih* "a sub-Prefect" (Mat 967b); *tunç'i* "translator, interpreter..." (Jar 316.S); *tungçi* "sous-prefet" (Ligeti, L" Glos. VSO., 22(11)-203.s); *tuhçi* "ağızça tercüman, tercüman" (UL., c.II, 341a.).

P 982 samqu < Çin. *ch 'ian-hu*. Bu Ming, Ch'ing dönemlerinde var olan bir askerî rütbedir. Aslında Çince anlamı "bin aile" olup, askerî politika uygulanmış dönemlerde her bin aileden sorumlu olan (başkanlık yapan) komutanın rütbesi olmuştur. Hu, Huang'lar IMS'de kelimeyi Uygurcaya "ming başı" olarak tercüme edilmiştir (bkz. Hu, Huang, ÎMS s. 28). Diğer bazı kaynaklarda da *ch* Van-Au'nun Uygurcası "minbegi" (binbaşı) olarak geçer (bkz. HUTAL s. 248).

P 990 bo{1}yaq "boya" anlamında gelen bu kelimenin sözlükteki *bolyaq* şekli şekli yanlış yazım olmalıdır. *boyaq* şekli daha uygundur.

P 993 taka Kelimenin Çincesi *tieh-chiao* (demir boynuz) olarak verilmiştir. Çincesinden bir "boynuzlu hayvan" düşünülebilir. Bu kelime kaynaklarda ister "oğlak" anlamında olsun ister diğer başka anlamlarda olsun bulunmamaktadır. Fakat "Ming-shih" (Ming Tarihi) 332. cilt 8627. sayfa, "Rum ülkesi" bölümünde "Chia-ch'ing (1522-1567, imparator Ming Hou-ts'ung'un saltanat yılları) 27 ve 33 yıllarında saraya hediye edilen mamüller arasında ismi *"tieh-chiao-pT* olan bir şey, yani *tieh-chiao* diye hayvanın kürkü (derisi)nün de getirildiği kaydedilmiştir (bkz. Ming-shih, Chung-hua shu-chü yay., 5.baskı, Pekin 1995). Bu, söz konusu hayvanın derisinin de kıymetli olduğunu göstermektedir. Ligeti "oğlak" anlamı vermiş, ve Çincesini de kaynaklara dayanarak anlatmıştır. Bkz. Ligeti, L., Glos. VSO., 22(11)- 198.S. *taka* kelimesi Uygurca ve Moğolca şekilleri aynı olmak üzere WT' lü.cilt, 4261. sayfada geçmekte ve Çincesi de *ta-chiao-yang* (karakter karakter tercümesi: "büyük boynuzlu koyun") ile karşılanmıştır. WT'nin in.cilt, 4263. sayfasında ise Çince *pian-chiao-yang* olarak karşılanan kelimenin Uygurcası *yası müngüz ceren* diye verilmiştir. Aynı cilt, 4299. sayfada da Ligeti'nin Sözlükteki şekline verdiği "ericek keçe" anlamındaki *teke* kelimesinin Çince karşılığı *kung-shan-yang* (*kung* "erkek"- *shan* "dağ"- *yang* "koyun, keçi") "erkek dağ keçisi"

olarak verilmiştir. Bizce Sözlükte geçen *teke* "erkek keçi" (oğlak) değil, boynuzlu bir hayvan (karaca?) olabilir, sonraki *teke* de boynuz kanştırılmamaktadır. Gerçi keçinin de boynuzu vardır, ama burada bu özelliği belirli bir şart olmamıştır.

P 997 tâğşilip işlatgâç < *tag-iş-iNp iş-lâ-t-gâç*. Maddenin Çince karşılığı *hua-yü* "the transfonning and sustaning force- of Heaven and Earth" (Mat. 328b). Sözlükte geçen bu madde doğanın denklğini kastetmektedir, bu denklik İlahî güç tarafından yer ve göğün değiştirilmesidir. Bu yüzden *tâğşilip işlatgâç* maddesinin "kısmet, takdir" yönünden ilişkili olup olmadığı düşünülebilir. Ayrıca bkz. Ligeti, L, Glos. VSO., 22(11)-198.s.

P 1002 çılapçı Bu isim Sözlüğün en son ve en uzun maddesi içinde yer almaktadır, *altun yiiz-ning yuyu çılapçı* olarak verilen bu maddede yer alan *çılapçı*, *mn* nasıl ve nerede kullanılacağı açıkça ifade edilmiştir. Bizce kelime Türk kökenlidir ve *çıla-* (suya batırarak ıslatmak) p • çi (-ça) olarak açılabilir. *çıl:la-* "to moisten" (bkz. ED 418a); *çıl'abçe — çıl'apçe* "basin, washing-tub for hand woshing" (Jar" s.72); *çılapçın* "(demir) leğen" Yudahın, KS, c.I, s.267; *çılapça* "grosse, sehüssel, napf...çılapça, çılapçı... <Mo. cilabci "napP. (bkz. VEWT 108a.). *çılapça* (F.) ^Mel yıkamakta kirli suyu akıtmak için tas" (UL., c.D, 780a.); *çılapçı* "cuvette, bassin"..•- moyen mong (bkz. Ligeti, L, Glos.VSO, 22(I)-22.s).

H 1036 katırcap Bu kelimenin Çincesi "acımaya değer, acıklı olmak" anlamlarını ifade ediyor. Kaynaklarda pek bir şey bulunmuyor. Ligeti "avoir pitie" diye yorumlamıştır (bkz. Ligeti, L., Glos.VSO, 22(I)-35.s).

H1010 min kûz Bu kelime Çincenin kelime kelime tercümesi sayılır. Çince *ch 'ien* (bin)-*ch'iu* (son bahar, güz) kelimesi çok uzun bir zamanı (bin tane sonbahar kadar) ifade etmekte kullanılmaktadır. Ayrıca bilhassa bir kişinin uzun ömürlü olması dileğinde bulunduğu kullanılmaktadır (bkz. Hsian.-Han., 910a). Ligeti "mille autommes = jour de naissance" olarak yorumluyor (bkz. Ligeti, L., Glos.VSO., 22 (I)-40.s).

H1Ö35 nâtag m-a Sadece Hirth nüshasında bulunmakta olan bu madde aslında **nâ**, **tâg** ve **mâ** edatların birleşmesinden yapılan birleşik edattır. Daha çok bilgi için bkz. ED 775b.

H 1022 öüigârâp < *ön+gâr-âp*. Bkz. Ligeti, L., Glos. VSO., 22(1)-45.s. Kelime kökü *öf* "ön, ön taraf ismi olduğu düşünülebilir. Çince karşılığı bir yerden, bir taraftan, bir şeyin önünden "geçmek, geçirmek" olarak verilmiştir. Kelimeyi krş: ED 167b *ön*.

H 1032 yilinip < *yil-in-ip*. MK*da *yilin-*. "tutulmak, yakalanmak" (Atalay, B. , İnds., s.231). Bu kelimenin Çince verilen karşılığı "kanuna aykırı davranma"nın sonucu yakalanmayı

göstermektedir Eski Türkçede i'den önce y türeme olayı vardır (bkz. ATG 27§, s.39), bu yüzden *ilin-* önüne bir y katılarak *yilin-* olmuştur (bu konuya P671'de değinmiştik). Fiilin kökü *//*-"iliştirmek, asmak" tır. Bu fiil için bkz. ED 148b.

H 1013 saqınıp töpü Sözlükte kelime "minnettar olmak ve desteklemek, kollamak" anlamında gelmektedir. Fakat bu üst düzeye, hükümete, krala ve yönetici güçlere karşı olan bir itaati, kollayışı gösteriyor. *saqın-* "düşünmek", *töpü* "tepe, üst, zirve, yukarı". Bu konuda bkz. ED 436a *töpü* ve 812b-813a.

İDİKUT

MAHKEMESİ SÖZLÜĞÜMÜN

ALFABETİK SÖZ DİZİNİ

	A	ayır	ağır
			a. P862
abçam-a	<F. <i><i:b+ca:ma</i> ibrik, kâse a. P441 a. (qaş a. "yeşim ibrik, yeşim kase") P444	ayır-la-	ağırlamak, değer vermek, saygı göstermek a.- p H1019 ağız a. P358 a. (tay-nıfı a. "geçit, boğaz")
abıq	çit, çevrilen çit a. P72	P80 aytar-	altüst etmek; tercüme etmek a-dı. (bitig. a. "kitap, yazı çevirmek") P531 aqar akan, akar a. suv "akar su (nehir, dere) ^M
abıngülük	örtü, örten şey, a. P729	P78 aqta <Mo. <i>ahta</i> .	iğdiş (at), kısırlaştırılmış hayvan a. P234
abmus	<F. <i>abnus</i> . abanoz a. P183	al	al, kırmızı a. P554
abuy-a	<Mo. <i>abufa</i> . amca a. P257	al	hile, aldatma, çare, yol, metod a, alday P679
abun	<F. <i>a:b-ru</i> : onur, karakter, yüz suyu, ahlâk a, P732 a. yori- "ahlâklı yaşamak" P881	ala	ala, alaca, karışık a. P5S9 a. barsP244
abu\$-a	anne; yaşlı, ihtiyar (kadın için) a. P325		
aç-	açmak a.-ıp H1003		
açiq-lıy	netlik, açıklık a. bir- "açıklamak; önem vermek" P770	alday	⋮ aldatma, hile; çare, yol, a. (al a.) P679
açıl-	açılmak (hava) a.-dı bol- P24	al-	almak a.-ıp P752 a.-7ııçı "alan, alıcı P748
adaq	ayak a. P365	alış-	değişmek, değiştirmek a.-tı P806
adry	ayı a. P203	alqış	alkış, kutlamak a. H1011
a*y-a	ağabey, kardeş a. P253	almaş	<F. <i>ia:s</i> <Yun. <i>âSâfiaç</i> a. P486
a^aça	prenses; hanım, hanımefendi a. P300	altı	altı a. P572
a7ihq	hazine, define, mal deposu a. saA kiler, ambar P385	altın	alt, alt taraf

	a.	P542		anı	O, (teklik 3.şahıs için)
altınç	altıncı			a.	P282
	a. ay '	6. ay,	PI16	a.-nıfi	P933
altmış	atmış			aram	< Skr. <i>aram, ram</i> 1. ayın adı
	a.	P582		a. ay > lın ilk ayı. Ocak" Pili	
altun	altın	P473		ara	ara, orta, iç
	a. abçam-a "altın kase"	P443		a. -sında	P545
	a. qapı "altın kapı"	P396		arduç	ardıç ağacı
	a. qarşı "altın köşk"	P395		a.	P136
	a. qazuq "Kutup	P42		arya	<Mo. <i>arqa</i> . "plan", akıllılık,
	a. quur "altın	P462		zekice fikir, yetki	
	a. "altın	F988		a.	P887
	a. yamıaq-]ıq bars "altın kkelı			ar-	I. Batıda bulunan küçük at
	pars" P243				P240
	a. yüz-nıfi yıryu çılapçı				2. iyi cins at, arğamak P241
	"yüz yıkamak için kullanılan			arıy	temiz; kusursuz
	altın tas" P1002			a. silig "zarif, nâzık, kibar,	
altun-luq	altınla süslenmiş, altınla işlenmiş			arıya-	yakışıklı" P876
	(kumaş için)			küçümsemek, aşağılamak	
	a.	P459		a.-dı	P706
	a. sançba	P456		arpa	arpa
	doğru, gerçek, hakiki			a.	P134
amasiDir	a.	P627		arslafi	aslan
ama<na>	<Ar. <i>amana:t</i> rehine, emanet			a. şir	P220 artık,
	a. P920			artuq	çok, fazla a.
t	sevgili				P779
	a. (birlâ a. bol-) "bir kişiyi			arî>	<Sog. <i>rizai</i> <Skr. <i>rsi</i> evliya,
	sevmek, birisiyle iyi anlaşmak"				kutsal kişi, münzevi a.
	P663				P296
amrılur-	sakinleştirmek			as	kakım,
	a.-mış	P765		hcrmcclin	
amtı	şimdi			a.	P227
	a.-qı "şimdiki" P102			a.-ıp	F900
	a.-qı yitginça "bugüne dek,			asry	kazanç, fayda
	şimdiye kadar" H1018			a. tuşu	P708
ana	anne			asıra-	korumak, sakınmak
	a. P258			a.-p (il kün-ni a.)	P658
	a. (qadın a. "kayın anne")	P322		asit	gerek, lazım

nsta	a. P837 < F. <i>a:hisfa.yQwaşı</i> sessiz» a. P677	(sâkzinç a. "8.ay, Ağustos") Pl 18 (şüna. "ek ay, artık ay") P123 (loqzunç a. "9. ay, Eylül") Pl 19 (lörtünç a. "4. ay. Nisan") P114 (üçünç a. "3. ay. Mart") P113 (yitinç a. "7. ay. Temmuz") Pl 17 ayaq kâse, kadeh, çanak a. P422
astalıy	< F.+Tü. sessizlik, yavaşlık a. P913	a. (çâçâk a. "çiçekli kâse, süslenmiş kâse")
aş	yemek a. P494	
aşlıq	mutfak, aşhane a. âv "mutfak" P398	P92
aşnı	< F. <i>a:şna:</i> aşına, tanıdık a. (qoşnı a. "konu komşu")	3 a. (sıdam a. "sade, süssüz kase")
at	at a. P195 a. çapYUçı "at koşturan; atlı haberci, , P936 atmak, ağarmak (gün için) a.-dı (tafi a.) P27	a. (yürüü a. "beyaz kâse") P925
at	isim, ad; şan, şöhet a.-ı P620 a.- in (a. yolın) H1014	ay ³ ?- karşılıklı ululamak, saygı göstermek, hatırlamak a.-ıp P856 ayyır aygır a. P235
ata	baba a. P247 a. (qadm a. "kayınpeder") P321 a. (uluya. "amca; ihtiyar kişi")	ayrjMiY söz, vaad; emir a. P831
		ayıl <Mo. <i>ayıl</i> köy, yurt a. P57
		ay<ı>t- söylemek, anlatmak; sormak a.-ıptur (sözni yanıp a.) aylu* 9
*y	a..p (a. kuşlap) P773 ay a. P4 a. tutul- P22 a. (altınç a. ^N 6.ay, Haziran") Pl 16 (aram a. "1. ay, Ocak") Pili (bir yigirminçi a. "11 .ay, Kasım") P121 (bişinç a. "5. ay, Mayıs") Pl 15 (çayşaput a. "12.ay, Aralık") P122 (ikinti a. "2. ay. Şubat") P112	a. küfl "çoluk çocuk" P289 <Mo. <i>ayımaq</i> . ilçe a. P71 ayman- çekinmek, utanmak, korkmak a.-ıp (qorqup a.) P692 <F. <i>'ainak</i> gözlük a. H1039 aytım söz, konuşma a. P760 az a. P632

B

bnba	< Çin. <i>ba-bey</i> . b. P347 kayınbirader, bacanak b. P327
baça	< F. <i>ba:da:m</i> . badem b. P138 bir çeşit kabak b. P173
badam	< F. <i>ba:y</i> . bahçe b. borluq "meyve bahçesi" P69
badıraq	< Mo. <i>bayat ur</i> . cesur, kahraman b. P930
bay	< Çin. <i>po-shih</i> . öğretmen; din hocası
bayalur	b. P267 b. (ulus b. "baş danışman, devlet hocası") P972
ba ¹	<Ar. <i>baqqam</i> . bakam (kırmızı boya ağacı) b. P181 1. bakır P477
baqam	
baqır	2. para, sikke
balamu	< Mo. <i>balamud</i> . vahşî, yabanî b. P911 < F. <i>ba:la:ʿha na:</i> bina, apartman b. (qalıq b. "evin üst katı; katlı bina") P384
balıq	şehir, kent b. P55 balık
balıq	b. tiş sap'ıy biçâq "sapı balık dişiyle süslenmiş bıçak" P1001

bandıfi	< Çin. <i>pan-îeng</i> . bank, sandalye, peyke b. P404
bar	var b. ârki "galiba var, var gibi" P621 b.-ındaF847
bar-	varmak, gitmek b. P822 b. (narı b. "öteki bir yana gitmek, öbür urafa geçmek") b. (soyurqap b. "sunmak, hediye etmek için varmak") b.-γn (tavraq b. "çabuk gitmek") P715 b.-dı (u2at b. "uğurlamak, yolculuk etmek") P714
barça	bütün, hep, tamamı b. P866
ban ¹	varış, gidiş b. kül- "ilişki, temas, alâka"
P788 bars	pars, kaplan b. P191 b. (ala b.) P244 b. (altun yarmaq-lıq b.) P243
basın-	basılmak, sıkılmak, tazyik edilmek b.-ıp P686
baş	baş, kelle b. P351 b. çaq- "teslim olmak, baş eğmek " b. çalış- "başını yere değdirerek selam vermek;

	b. (sıtır b."sikkenin baş ucu") P916 bâglâ-		b. P275 bey olmak, bey saymak, bey diye ad vermek b.-p P941 beg olan (kişi), asilzade, büyük
başla-	başlamak; yönetmek, liderlik yapmak b. -p P665	bâglâgü	
başlayıcı	önder, şef, lider b. P337	bal	b. P799 bel
başlıy	...vesaire, gibi b. P723 b. boyun vesaire, ".gibi (kişiler) P792	bâlgülüg	b. P369 işaretli, belirli, net, açık, b. P731
	b. (kişi b. ■...gibi kişiler, ...önderliğinde kişiler, ...den ibaret kişiler ¹) P984	balgür-	göstermek, belirlemek b.-â P738
bat-	batmak (güneş için) b.-dı (kön b.) P32	bârkâ	<Mo. <i>berke</i> , zor, güç b. P633
bataq	budak, ağaç dalı b.-ı P841	bârö	beri, beriye krş: <i>biri</i> b. P730
batır 𐱃𐱁	süratle, çabuklukla b. H1023	bışıq	pişmiş (yemek), olgunlaşmış b. P504
batman	1. terazi, ölçek P425 2. batman, ölçü birimi P592	bitatu	pamuk, pamuk tohumu b. P178 sahtekarlık yapmak, yalancılık yapmak, düzmecelemek b.-p P628 bıçak b. P408 b. (balıq tiş sapMıq b.) P1001
bayi	Po-yi (Çin'in güneyinde yaşamakta olan Dey kavmi ve onların dili) b. P344	biçSk	< Hind.Av. <i>beçin</i> . maymun b. P197 şimdi, hemen, biran (çok kısa zaman) b. P683
baytal	kısarak, ana at, dişi at b. P237	bikâri	bilmek b.-ür P794 ile, beraber, birlikte krş: <i>birla</i> b. (ilg b. kötürgü "değnek, trabzon kolonu, asa") P917 b. (yosun b.) P696
bazar	<F. <i>ba:za:r</i> pazar b. P70	bil*	
bâduk	büyük b. P637 b. kapı "büyük kapı, ana kapı" P393 b. idiş "fıçı, büyük çanak, büyük ---	bilü	

bilbiy	kemer b. P469	b. öfilüg bgz "beş çeşit renkle süslenmiş kumaş, çiçekli kumaş" P999
bilgi	bilge, bilgili kişi, âlim b. titig "bilgeli, akıllı, süper zeka" P875 bilge, düşünür, yetenekli	bişin beşinci
bilgflçi	b. P294 bildirmek, anlatmak b.-sün	ç •ay P115 kitap, yazı, mektup P521
bihûr-	P655 duyuru, bildiri, çağn, yarlık.	yazılı belge, vesika P514 aqtar- "kitap çevirmde" P531 b. oqı Hcıtap okumak" P527 b. üşig "yazı yazmak" P528 ling yaraştır- "yazı hazırlamak, ödev yapmak" P529 b. -ning yorügi "yazının yonımı, yazının anlamı, açıklaması" P525 b. (sayurt b. "çeşitli değerlendirmeler kitabı, sözlük"?) P530 b. (sayurt b. oqı) P532 b. (tuik)u] b. "ilâıv bildin, ferman, duyuru" P526 bîz-lir biz, bizler b. P332
biltürgülük	buyruk b. P523	bodun (Tbudün) vücut, beden b.-ni yasap "kendini yetiştirmek, manevi ve ahlakî yönden terbiye edibnek, perhizli yaşamak (dinî terimr P675
bir	bir b P567 b bölüm P902 b. on P577 b. yigirmınç ay "on birinci ay, Kasım" P121	boydaş < Mo. <i>bojda</i> . tann, kral, kutsal adam, sofı, evliya b. P295
bir	vermek, sunmak b.-di (açıqbq b. "açıklık getirmek; öocm vermek, âydası olmak") b.-di (toy b. vermek") P662 b.Kİim P874 b.-ip P726	boyum nesil, halk, toplum; bitişme yer b. P870 b. -> "hece; bitişme yeri" P744 olmak b.-mas P910 b. - up P719
biri	beri; sağ, güney krş: <i>bürü</i> b.kâl P937	
biriktfir	yıgmak, biriktinnek, toplamak b. -üp P769	
-	ile, beraber, birlikte krş: <i>bilû</i> b. P851	
birli	b. amıraq bol- P663 eğer, fakat b. mâ H1025	
birOk	be? b. P521	

	b. -up yaraştır- "yakjçır biçimde yapmak, güzel bir şekilde yapmak, iyi yapmak" P878	boyu-	affetmek, izin verip bırakmak, boş bırakmak b.- maz HI034 deve
	b.-dı (açıldı b.) P24	bota	yavrusu
	(âsin b. "rüzgar esmek") P35	boy m	b (başlıy b.) P792
	(bulı! b> F23	Mdi	alçak, alt, çukur,
	(bürtcüt b "hava kararmak") P28	_k	derin b. P62 bölük,
	(isig b. "sıcakJaşmak" sıcak olmak		parça, kısım b. P522
	"5 k,		ve F861 b. (bir b.)
	(hava)" 'ak^am		P902 kurt
	(qarafty olmak,	bflri	b. P211
	(qurfaq b "kuraklık olmak")		
	P25 (kaçartık b "çok geç	Mryan	< ? . fırtına, kasırga
	olmak, gece yansı olmak")		b. P36
	P97 (öl b. "ısıyanmak;	bOrk	börk,şapka
	yağmurlu olmak") P26		b. (tumay-a b. "bir çeşit bayan
	(soyuq b. "soğumak, soğuk olmak	Mrki	şapkası") P470 şapka, börk b.
	(hava)" P96		P446
	(yılai b. "serinleşmek, serin	MrtA	< Mo. <i>böne</i> , beyaz at, kır at b.
	olmak (hava)" P89		P232 boz renk at, boz at b. P299
bolyuçı	olan, yapan (kimse)	Mx	< Yun. <i>bussos</i> keten bezi,
	b. P740		pamuklu kumaş b. P451
bolot	<F. bulat,	bgz	bu
	<i>putad</i> . b. P487		b kûn bugün P103
bolur	<? F. billur, kristal		b. yıl bu yıl, bu sene P105
	b. P484	bu	
bo{l}w	boya, boya malzemesi		<i>n/ bu ik,</i>
	b. P990	bıryu	karaca
borluq	üzümlük; meyve bahçesi	b.	P202
	b. (bayb) P69	buqar	< Sog. <i>flrhar</i> < Skr. <i>vihara</i>
boştu-	boş bırakılmak, gevşemek,		manastır, mabet, tapınak
	serbest olmak		b. P389
	b.-mayıl P914		

boz <Yun. *bussos* keten bezi,
pamuklu kumaş b. P45I
bu
bu b. kün bugün P103
b. yıl bu yıl, bu sene F105
geyik, karaca
bıryu b. P202

buqar < Sog. *fırhar* < Skr. *vihara*
manastır, mabet, tapınak
b. P389
b. (mâçit b.) P400

buqur- indirmek
b. -*yuluq "azaltmak, bir
kısımını çıkartmak, indirtmek
(sayılarını)" H1029

bulaq pınar, çeşme, kaynak
b. P54

bulıl bulut
b. P8
b. bol- P23
bir önceki (yıl), geçen yıl
bulturqı b.yıl PUO
köşe, bucak; taraf, cihet, yön
buittft b. (tört b.) P546

barçaq b. P133

burq«D Buddha; put b.
P273 bunun

burun b. P357

burun-qı önceki, geçmişteki
b. H1017 •
b. ârtâ-ki P101
buşuş keder, kaygı, can sıkıntısı
b. P603
but but,
bacak
b. P364
bayan < Skr. *punya* fazilet, liyakat;
değer, kıymet
b. kut "mutluluk, saadet" P698

buzumla armut
b. P147
budin beden, vücut, gövdekrş: *budun*,
bodun
b. P349
budOn mahiyet, özü, kökü, esas krş:
budin, *bodun*
b. P350
buq- dans etmek,
oynamak b.-di.
buliyin < Mo. sıcak, ılık,
b. bol- P95
b&rkfit akşam, gece,
karanlık
bnşirigüluk < Mo.+Tü. mektup, belge b.
P800
böt- bitmek, tamamlanmak
b.-di P678
butfigul&k aşın övme, yağ çekme,
pohpohlama; iki elle
götürme b. P824

C

cabdu-	hazırlamak, donatmak; tanzim etmek, döşemek c.-sun P68I < ?Mo. <i>cayila-</i> gizlemek,
cayla-	sakınmak, kaçınmak c.-dı (yaltandı c. "saklanmak, gizlenmek, kaçınmak") P6S4 < Çin. <i>chih-hui.</i> (askerî rütbe)
cıquy	kaptan, kumandan, şef c. P976 < Çin. <i>ehen-fu.</i> (askerî rütbe) c. P983
cin-fuu	

Ç

ça	< Çin. <i>ch 'a.</i> çay, çay yaprağı Ç. P501
çay	çağ, vakit, zaman ç. (sâkiz ç. "sekiz mevsim, sekiz dönem") P 26 < Çin. (<i>s •e-tzü.</i> not, yazı;
çayur	broşür ç. P516 < ? "imparatora selam verme, (vezirlerin)" ç. P710
ç«q-	kırmak, vurmak» parçalamak ç.-ıp (baş ç.) P709
çaqda	bardak, kadeh; demlik ç,sı H1040 parlak, kamaştırıcı
çaqıl	(renk) ç. (çigil ç. "parlak renk, güzel renk") P562 çakılmak, ateş çakmak
çaqıl-	

Ç.-dj (oot ç. "yıldırım, şimşek çakmak") P10

çaq?aput < Sog. *'p8* < Skr. *sikşapada*
kural, akide, talimat ç. ay
"Uygur takviminde 12. ayın ismi. Aralık ay" P122 çalış- vurmak, darbe vurmak; eğilmek

ç.-dı (baş ç.) P702

çam < F. *ca:m.* kâse, şişe, çanak, kâse, çömlek
ç.

P42

0

çapyaçı koşturan, koşan
ç.(atç.) P936

çatır < Skr. *chattra.* çadır
ç. P464

çâçâk çiçek
ç. P127

Çâgü < Çin. *ch 'e-chü.* değerli midye kabuğu
ç. P482

çakrfik pamuk gömlek
ç. P467

çapifiir opal, panzehir taşı
ç. P485

çarig **asker, ordu, çeri**
ç. F276

ç.-ni tapla- "askeri sevmek, orduya tapmak"
P657

ç. P159

çıbıq dal, çubuk (ağacın)

ç.-ı P150

çıbıyan	< ? İczzcl, koku, tat; şekerleme, tatlılar ç. P512	çini	< Fa. <i>çini</i> : Çine ait, porselen ç. qapqu "porselen (bardak, tabak)" F439
çıda	< Mo. <i>cida</i> . mızrak, süngü ç. P407	çirdfl	< Mo. <i>çerde</i> , kırmızı at (at cinsi) ç. P23I
çidayuçı	< Mo.+ Tü. sabırlı, dayanıklı ç. F297	çiy-貫	< Mo. <i>cige</i> . kız kardeşlerin oğulları ç. P330
Ç*T	perde (çığ, kemiş, hasırdan yapılmış) ç. P419	W	ç. yalın "heybetli, şahane; ateşli; göz kamaştır ı er P685 iş, vazife, görev; zaman
çryay	çile, zor, güç; fakir, sefil ç. P687	çola	ç. P950 ç.-sı P787 Çoban yıldızı, Venüs
çiq-	çıkmaq ç.-ıp P829 ç.-dı (kûn ç.-dı) P31 ürün	çolpjın	ç. P39 sapı olan demlik, bir çeşit demlik s. F927
çiqı	ç.- lar (topraq ç. "topraktan çıkan şeyler, toprak ürünleri, yerli ürünler")	çor((篇 lıq	< Mo. <i>joriq</i> . konu, esas anlam
çılapçı	mahsus yüz ve el yıkamakta kullanılan tas Ç. (altun yüz-nıfi yu-juç.) P1002	çonq	ç. -ı P883 son, son noktâ, sonu; sonunda kalan
çırnat	< ? Mo. öfke, kızgınlık, hiddet P600	çAbtik	ç. P718
çın	< Çin. <i>ehen</i> . gerçek, hakikat, ç. kirtü "samımı, hakiki" P673 ç. oq "muhakkAk, kesin" P884	çök-	diz çökmek, diz bükerek çölmek ç. P616
çından	<Skr. <i>candana</i> , sandal ağacı ç. P184	ç.-gâli	"sunmak, takdim etmek (hana, saraya)" P834
Çigil	parlak, gösterişli renk ç. çaqıl P562	çöki	yemekte kullanılan çubuk ç. P430

Çöpşig şeftali renk, pembe
 ç. P560
 çubıryan <? Hint. hünnap
 ç. P146
 çuâ <Çin. saat
 chimg.
 çur c. P42I mç,
 ç.-ip P735
 çurçük Juçen
 ç. P343
 çüşüm dut ağacı, dut
 çüşüm
 ç. P139
 Â
 fibçi (< âb+çi) eş, kadm, bayan
 â. P250
 abügâ <Mo. *ebüge.* büyük baba;
 ecdat
 â.-m (âlinçük-i â. "ecdatlar,
 dedeler 𐰇𐰣𐰆𐰏𐰍)
 ftbügan <Mo. *ebügen.* ecdat, dedeler;
 büyük baba, yaşlı dede
 â. P255
 âdız yüksek yer, tepe
 S. P61
 Sdgfi iyi, güzel
 a.-ni P961
 âgsük eksik,
 &. P839

âlinçük < Mo. *elinçük.* dedenin babası;
 atalar, ecdatlar
 a.-i. (â. âbugam) P3Î9 âllig
 elli
 S. P581
 âmgâ- acı çekmek, ıstırap çekmek
 a. P604 ââil omuz
 â. P367
 ânit- eğilmek, saygı duruşunda
 bulunmak, eğilerek selam
 vermek a. P701
 ân(â)tkü(k) < Sog. *'yutkk.* Hint, Hintli
 â. P346
 ar erkek, koca, bey
 â. P249
 ar- imekyOlmak, var olmak, ait
 olmak
 â.-mâs P624
 a.-miş P854
 a.-sün P835
 â.-ür P623
 ârdim erdem, fazilet; yetenek,
 erkeklik,
 kafalılık
 a. P895
 ârin dudak
 ü P362
 Srki şüphe ve tahmin bildiren edat
 â. (bar â.) P621
 Srksin- güçlenmek, kudretlenmek;
 dikkatli, saygılı olmak, nazik
 , ,

	â.-gülük P857 sabah, erken;		
ürttt	yarın 1 P9!		
	3. tur- erken kalkmak P897	ib(ı)-	saklanmak, korunmak
	fi. (taqay â. "daha erken")		1.-ip P750
	P871	iduq	mübarek, kutsal, mukaddes;
	S. (tart â. "sabahleyin, güneş		tanrı
	doğduğu vakit) P29		1. H1006
ârtâ-kl	önceki, erken zamandaki	ihya-	seçmek, ayıklamak
	8. (burım-qı fi.) P101		1.-p P877
Srtini	< Skr. <i>ratna</i> . cevher, mücevher,	mayat	< Ar. <i>'ina.yat</i> lütuf, merhamet,
	kıymetli cevher		
	S. P475		
ârük	kayısı	İÇ	1, arası
	a. P144		n taşın P786
âsSn	esen, sağlam, sıhhatli	içSgü	iç-bağır, bağırsak
	S. (inç â. "sakin, huzur, rahat")		i. P371
	P764	içiç	kazan, çömlek
fisin	rüzgar, yel (hafif rüzgar)		i. P429
	S. bol- "rüzgar esmek" P35	içkâri	içeri, iç taraf
âski	eski; kötü		i. P543
	a. P94	idSr	eyer
	a. yıl P108		i. F433
fit	et	idiş	fıçı, kap, tas, çanak, kap-
	1 P374 vc P496 . çizme, bot a.		kacak
StOk	P447 ev		i. (bâdük i.) P926
	â. P383	igS	sahip, patron, bey
âv	â. (aşlıq a.) P398		i.-si P299
		igûlSskfiy	şefkat, sevgi, merhamet;
			şefkat göstermek P797
		iki	
			P568
			qapı "yan kapı, ikinci kapı,
			ek kapı" P394 ikinci
		ikinti	i. ay "ikinci ay, Şubat" Fİ 12

	i), devlet; halk, toplum i. kün "halk, toplum" P317 i. kün-ni aşır- "halkı korumak.	isig	i. qayaz cömert, cesur, yiğit, kahraman P674 sıcak
ilçi	halkı sevmek" P658 elçi, (emsilçi i. F308	i?	i. bol- P90 i. özûfi "hayat, m, can" P676 eş, dost
ilig	el, kol i. P363	4	i. -lâri P286 i?
ilsaa-	i. bilâ kötürgü P917 teslim olmak, boyun eğmek, dönmek i.-ip P768		i. P751 in "hükümet; politika" P889 qatay>lap "iş yapmak; yönetmek" P668
İD-	aramak, araştırmak (kaybolanı) i.-di P695	işâk	eşek i. P209
İDâk	inek i. P215	ışın	< Çin. <i>sheng</i> hacim ölçüsünde kullanılan alet; ölçü P423 işitmek, duymak i. P617
inç	sakin, huzur, rahat; sessiz; barış, sulh i. âsân P764 i.tâg P863	...St-	işletmek, kullanmak İ.-ip P742
inçip	fakat, ancak, yalnız, bunun 1. P720		p (koni i. "doğrulukla (yapmak); tam kullanmak, resmi kullanmak") P979
inçkâ	1. ince, zarif, zayıf, yufka P949 2. bilge, aydın; Konfiçyüs'ün talebeleri P274		i.-ip (tat i.-ip "ek olarak kullanmak, yanı sıra kullanmak")
inçlâDtûr-	sakinleştirmek, rahatlatmak i.-miş P656		P980 i.-göç (tâgşilip i.-gâç ?"kısmet, takdir") P997
İDİ	küçük erkek kardeş i. P254	işUtgfl	sarfeden, savurgan i. P944
irin-	azarlamak, suçlamak, kınamak, kızmak i.-di P704	it	
irinçkS-	acımak' merhamet etmek i.-p H9a		Q
irinçkânçüçi	acıyan, merhamet eden, şefkatli i. P885	qaban	tabak, tepsi q. P421
iris	< Mo. <i>eres</i> erkekler, yiğit		

qabşıyay	< Mo. <i>𐰆𐰺𐰸𐰸</i> bsiyay, çabuk, hızlı		kalmak
qaç-	akılır P721 kaçmak	qala7&r	q.-dı P845 <Mo. <i>qa/a}or</i> yanmak; yanık
qaçaura	q- -tı P859 < Mo. <i>qaçayura</i> çam ağacı (kızıl çam) q. P135	qalıq	q. P761 gök, yukarı; kule q. balaqana P384
qaüa-	takmak, dikmek		q. (kök q.) "gök yüzü" P37
qadın	q,-m ş P969 kayın	qalın	kalın, koyu q. P645
qıldın	q. ana F322 q. ata P32!	qalqan	kalkan q. P412
qadırqan	huş ağacı; tahta kâse, tahta tabak (qayın ağacından yapılmış) q. P440	qamay	hepsi, bütün, toplam q. P651
qadız	küskün otu, mimoza q. P141	qamış	q. ulus "bütün ulus» bütün ü]ke" P986
qa^D	tarçın q. çaçâk P179 < Mo. <i>ğaçay</i> q. mâğâçi "hala" P259 kağan, han, kral		kamış, bambu q. P131 q.-nıfı toyurçuq-ı "kamış filizi, kamışın ilk filizlenen dalı" P154
	q. P291 <F. kağıt q. P517	qan	q.-nırt toz7aq-ı "bambunun yeni çıkan taze, yumuşak dalı" P163 kan
qa*yas	güçlü, cesur, kahraman	qan	q. P337 han, kral
qa*yu			q. P245 q.-{l}ar P960
qa7UD	q. P390 kavun q. P172	qaâlı	araba, iki tekerlekli yük arabası q. P403

q»pçuq	küçük çanla, kese, cüzdan	q. P171
	q. P466	qarçaY»na < Mo. atmaca, şahin
qapı	kapı	q. P816
	q. P387	qaryaç
	q. (altun q.) P396	kara ağaç (ağaç türü)
	q. (bâdük q.) P393	q. P140
	q. (iki q.) P394	qan
qapqu	kutu, torba, çuval	yaşlı, yaşlanmış, kocamış
	q. (çini q.) F439	q. P277
qar	kar	q. kişi P287
	q. P12	qann
qar-a	kara, siyah; güç,	karın
	kuvvet	q. P372
	q. P553	qariş-
	q-at P233	kavga etmek, karşı karşıya
	q. qulaq "bir çeşit hayvan"	gelmek,
qaraçu	P242	zıtlaşmak,
	krş: <i>qaraqulaq</i>	düşmanlaşmak
garayul	baş vezir, başbakan	q.-ıp H1033
	q. P243	qarqumı < F. <i>qarqu:mi</i> : çiçekli, süslü
	< Mo. <i>qarayul</i> . nöbetçi, gözcü	ipek kumaş, diba
qaraqçı	q. P772	q. P968
	q. kişi P934	q. sançba "sırma, gümüş
qaraqulaq	eşkiya, yağmacı, haydut	işlemeli ipek kumaş, brokar,
	q. P284	diba" P457
qaraüYu	vaşak, karakulak krş: <i>qara</i>	qarşı
	q. bol-	<Toh. <i>kerciye</i> . saray, köşk
	q. (kâçâq.) P97	q. P382
qarbuz	karpuz	q. (altun q.) P395
		<i>W</i> ka?
		q. P355
		qa^
		yeşim, yeşim taşı
		q. abçam-a P444
		q. quur "yeşim kemer (yeşim
		taşlı kemer)" P461
		q. taş "yeşim taşı" P481
		qat
		tek boynuzlu efsanevi bir
		hayvan

q. P218	q. m-a "herhangi, nasılsa" P893
qa(ay'la- uğraşmak, meşgul olmak, yapmak, yerine getirmek	qaz kaz
q. -p P955	q. P207
q.(işq.) P668	qaznaq hazine, ambar, kiler, depo
qataY*la7u korumak, saklamak, mesul olmak	q. P386
q. (tanya-m q. "damga sahibi olmak, damga tutmak, damga saklamak") P669 .	qsızuq kazık, direk
qatar ? görünüş, larz, tutum	q. (altun q.) P42
q. P746	qidry kıyı, sınır,
qatıl- katılmak, bir araya toplanmak, birleşmek, karışmak	q. yir "sınır yeri, hudut" P76
q. -ıp P894	qüiç kılıç
q. P210	q. P996
qatuo kadın; kraliçe	qımbaq <Çin. <i>chin-po</i> . yaprak altın .P989
qaulı < ? Çin. <i>kao-li</i> . âdet, kural, nizam; sınav; süreklilik	qırayu kırağı,
q. P842	çiğ
qavla sebze	qırq P15
q. P158	qısqaq
qavşur- kavuşmak	P648
q. -up P755	qış kış
kaygı» keder,	P84
acı q. P601	qıt- katmak, katılmak
qayıff kayın ağacı	q. -ıp "çş olmak, yoldaş olmak" P919
q. P182	qıtat Çinli
qayu hangi, hangisi;	q. kişi P335
	qia < Çin. <i>hat</i> . kumaştan yapılan ayakkabı
	q. P449

qız	kız q. P265	quç-	kuçaklamak q.-up tur P918 kuyu q- P52 kuğu q. P226
qızıl	kızıl, kırmızı q. P551	quduY	kul, köle q. kişi P290
qod-	koymak, bırakmak, yerleştirmek q.-up P630 q.-up (y1 <l>qıların q. "hayvan sürüsünü otlatmaya götürmek, hayvan sürüsünü bakmak") P774	quyu	
qolaz	< F. <i>huru.s</i> horoz q. P214	qul	
qonaq	tahıl, dan, mısır, tarla ürünleri q. P156	qnU	bir çeşit at cinsi, sarı at q. P832 kulaç q. P832
qorq-	korkmak, ürkmek, çekinmek q.-up ayman ip P692	qulaç	yabanî katır, yaban eşeği q. tayı "yabanî at, yabanı katır" P236
qoşılau	<i>sınav imtihan</i> q. P660	qulan	kulak q. P359 q. (qara q. "vaşak") P204 tay, kulun (doğumundan bir yaşa
qoşnı	komşu q.aşnı P929	qulaq	
qoşul-	koşulmak, karışmak, katılmak q. -up P680	qalun	kadar olan at yavrusu) q. P238
qoy	koyun q. P196	qnm	kum q. P47
qoyuq	koyu (yemek) q. P506	qapıfl	<Çin. <i>hu-p'ing</i> . demlik, çaydanlık; vazo q. P427
qubıq	<Çin. <i>hu-po</i> . kehribar q. P483	qurqrf	kurak, kuraklık q. bol- P25
qubur	başı bOyük yuvarlak, dört tane teli olan klasik müzik aleti q. P442	qanlaA	kaedamon q. P185

	kurumak		k. -ti P867
	q.-dı PIOO boş,	kaça	gece, akşam k.
quruy	kuru, asılsız		P88 ve P92
	q. P8I8		k. qaranYU "gece karanlık" P97
quş	kuş		k. larqa "gece dağılmak" P898
	q. P187 kuş avlamak q.-	kâcârSk	daha geç, çok geç
quşla-	p (avlap q.-p) P773 kut,		k. bol- P98
	mutluluk, saadet, şans q.	kaçık-	gecikmek, mani kalmak
qut	(buyan q.) P698		k.-ur H1031
	kutlamak, alkışlamak q.-	kâdaz	pamuk, pamuk çiçeği
qutluyla-	sun H10I2		k. P177
		kâdin	Batı, arka taraf
quur	kemer, kuşak		k. P534
	q. P450	kâgOrtdâ	sarımsak, sarımsak
	q. (alîun q.) P462		yeşili (yaprağı)
	q- (qaş q) p461		k. P161
quv*ray	kalabalık, cemaat; toplantı	kâl-	gelmek
	q. (yiTin q. "toplantı, kongre")		k. P821
	P682		k. (biri k.) P937
quyaq			k. (tartıp k. "hediye götürmek") P939
	zırh, kabuk q.		k. (udup k. "izlemek, ardından gelmek, takip etmek") P713
	P406		k.-gin (tavraq k. "çabuk gelmek")
			P716
karaş-a	< Skr. <i>ka saya</i> Buddha	kalâmaçi	< Mo.+Tü. <i>kele</i> - tercüman k. P307
	rahiplerinin cüppesi	kilin	gelin
	k. P992		k. P324
kâbit	<Sog. <i>qpyS</i> dükkan, mağaza		k. (na*yaçu k. "karısının erkek
	k. P397		kardeşlerinin karılan") P326
kflç.	geçmek		

<i>mh</i>	geliş k. (barış k.) P788	kiçâk	çalışkan, gayretli k. P962
kalirki	gelecek, gelmekte olan k. yıl "gelecek sene" P109	kiçig	küçük, ufak, genç k. P638
kandır	kendir k. P155		k. oyul "küçük oğul, erkek çocuk P288
kaflâş<	danışmak, sohbet etmek, müşavere etmek k. -tük P707	kilâm	< F. kalem k. P519
kârs	< ?• gergedan k. P222	kim	kim
kSriidi	<Skr: <i>garude.</i> en büyük sayılan, altın kanatlı hayalı kuşların kralı k. P219	kir-	girmek k. P830 k. -ip P819
kâs-	kesmek k. P759	kirtü	doğru, gerçek k. (çın k.) "samimi, hakiki" P673
kasak	parça, tuğla biçimindeki şeylerin mikdar ölçüsü; tuğla k. P836	kiş	samur s. P226 k. lâri ton "samur kürk; samur derisinden yapılmış giysi" P472
kâtirkâ-	yasak, yasaklanmış k. P659	kişi	kişi k. başlıy P984 k. (qaraYul k.) P934 k. (qarı k.) P287 k. (qatun k.) P323 k. (qıtat k.) P335 k. (qul k.) P290
kâzig	acımak (birisine), acıklı olmak k.-p H1036		
kâyik	sıra, nöbet k.-i P879		
kiçS-	vahşi, yabanî, yırtıcı hayvan k. P188 < Mo. içtihtatla çalışmak,		k. (taşqan k. "yabancı") P336 k. (tözün k. "iyi insan , güzel huyly insan") P310

	k. (uz k. "usta, işinin ustası olan kimse") P318		k. P644
	k. (yaqşı k. "iyi inşa O P3I1		k. işlâtıp P979
	k. (yaman k. "kötü insan") P3I2	könüg su	Cıva atjrmîismi
konmao	< Çin. <i>kuan-mao</i> . şapka, börk P99I		k. P490
		koprug	köprü
köç-	göçmek, taşınmak k.-ti P782		k. P391
	göğüs	kör-	görmek, bakmak k. -miş P853
kög(ü)z	k.-um P368		k.üp P618
	göğüs koruyucu (göğüs için bir nevi giysi)	köşatir	şemsiye, güneşten koruyan alet
k5güz-luq	k. P460		k.-i P418
	gök, gök yüzü; mavi, yeşil k. P549 k. qalıq P37	köşigü	perde
kök	k. (tal-nır) k. "söğüt ağacı yeşili, yeşil renk") P565		k. P463
	göl	köşööçüg yorgan	k. P453
	k. P49	kötki	dağlık yüksek yer, tepe
köl	pınar, çeşme k. P67		k. P75
		kotürgû	kaldırma, tutma; sap
kölmSk	<Skr. <i>koti</i> yüzbin; sayısız k. P589		k. (ilig bile k.) P917
		köy-	yanmak
koltı	doğrultmak, yola çıkarmak k.-miş (yirk.) P654		k.-ür. (küşi k. "tütsü yanmak") P921
köndür-	gönül, kalp	koz	göz
	k. tâgör- "dikkat etmek, gönül vermek (bir işe)" P699		k.-i P356 ayna, gözlük k. P416
köâm		közüögfi	< Çin. <i>kung-lao</i> . katkı, yardım; emek
		kuâlao	
kdni	gerçek, doğru, dürüst		k. P780

küdân	misafir	k. P87
	k. P304	kunçit <Toh. <i>kuficit.</i> susam k. PI65
küdâgü damat, güvey		kurbük davul, trampet k. P432
	k.-si P328	
küdanlâ- gütmek, bakmak, göz kulak olmak; beklemek		küri ölçek; kile, hacım ölçüsü
	k.-p P808	(buğday, mısır...gibi ziraatlar için)
kül-	gülmek, gülümsemek	k. P424
	k. P611	
kümüş	gümüş	küriyân < Mo. <i>küren.</i> ordugâh, kamp
	k. P474	k. tur- "ordugâh toparlanmak, kamp kaldırılıp ordun yola çıkmak P7I1
P988	k. tamy-a "gümüş damga"	
kün	karı, eş; bayan köle, cariye, karavaş	k. tuş- "ordu kamp kurup yerleşmek, ordugâh kurulmak" P712
	k. (aylu k.) P2S9	
kün	güneş; gün	kSrkiHI- gök gürlmek
	k. P3	k.*di P9
	k. bat- P32	kûşi <Sog. tütsü, koku, buhur P157
	k. çık- P31	k.köy- P921
	k. künifiâ "her gün, her zaman" P124	küşilür ağaç, tahta; materyal, kaynak; netice, sonuç; Çinlilerin cenazesinin adı
	k. tutul- "güneş tutulması" P21	k. P801
k. (bu k.) P103		kiiz sonbahar, küz
k. (taflıda k.) P104		k. P83
kân	halk	k. (mifl k. "çok uzun bir zaman")
	k. (il k.) P317	
k.-ni (il k.-ni aşır-a-) P658		
kÛDdİD Güney, Güneyde		
	k. P535	
kundttz	σündüz	

laqş-a	< ? un, şehriye 1. P499	manan	< Mo. <i>manan</i> sis, duman m. P17
lakün	< ? saz, hasır krş: <i>limgûn</i> (<Çin” ED 764a) 1. P137	manluA	<Çin. <i>mang-lung</i> . ejderha resmi işlenmiş bir çeşit ipek giysi m. P458
linxuu-a	< Çin. <i>fiên-hua</i> . nilüfer çiçeği 1. P180	maral	< Mo. dişi geyik, geyik m. P225
ioâq-a	< Mo. <i>lohqa</i> . vazo, çiçek vazosu; şişe I. P435	marcan	< Ar. <i>marca.n.</i> mercan m. P480
luu	< Çin. <i>lung</i> . ejderha (efsanevî hayvan) I, PI93	mâçit (takım	< Mo. göğе ait cisimler yıldızlar)
		mâçid	< Ar. <i>mescit</i> . secde yeri, cami, mescit m. buqar "cami" P400
	M		mâçiyân < F. <i>ma:kiya:n..</i> tavuk (dişi) m. P213
ma/mâ	ve, ile, da /de m. (yana ma "yine de, hem de") P850 m. (törû mâ yasaqnı "kanun ile yasa") P672 m. (nâgû mâ "daha da; nasıl; her hangi; üstelik") P954 m. (nâtag m-â "nasıl") H1035	mâgâçi	< Mo. <i>egeçi</i> . abla m. P261 m. (qa7a m.) P259
ma*yat	< Mo. <i>maqat</i> . inanılır, belirli; gerçek, hakikat m. P626	mak2	< Çin. <i>mo</i> . Çin mürekkebi m. P518
maqmur	<F., Ar. <i>mühmel</i> . kadife m. H1037	mâkâlik	mürekkep hokkası m. P520 mân ben m. P290 ” benim" P931
maö-	yürümek, gitmek, adım atmak m. P750	mSndân	< Çin. <i>mien-tien</i> . Birmanya, Birmanyai m. P345

itüftİ	neşe, sevinç	murki < ? budala, deli; akılsız, kaba
	m. P602	m. P314
müfHİâ	sevinmek, eğlenmek,	
-	keyiflenmek m. -yür P766	N
	<Mo. nişancı, iyi atan (ok);	
	yetenekli	
	m. P722	naçivar < F. <i>la.cvard</i> lâcivert taşı (boya taşO
miñ	bin	n. P488
	m. F587 m. kuz H1010 Moğol	naTaçı < Mo. <i>naqaçu</i> . teyze
	m. P339	n. P263
moilyol	< Mo. <i>mündür</i> . buz yağmuru,	nayaçu < Mo. <i>naqaçu</i> . dayı
	m. P14	n. P320
	burada, burda	n. kâlin P326
möndür		nankiy-a ulus adı (Çin'in Güneyinde
dolu	m. P868	yaşamış olan eski kavim)
muıta		n. P265
		nar-a <F. <i>na:r</i> . nar n. P169
munıâ	bunun	nan yan, bir yana, bir taraf, ötesi; nere,
	m. tâg "buna benzer,	nereye
	gibi" bunun P789	n. bar- P938
murç	< Skr. <i>marica</i> , <i>mari:ca</i> . kara	narıç < F. <i>nairenc</i> . portakal ailesinden bir
	biber m. P175	meyve, turunç
musurroaD	<<Ar. müslüman	n. P148
	m. P340	nayut < Skr. <i>naıuta</i> . milyon, sayısız n. P590
muz	buz	nayvasiki <Skr. <i>naivOsika</i> . doğa üstü ruh (iyi
	m. P13	cin)
	m. sız- ^H buz erimek" P79	n. P271
mün-	binmek	nSça ne kadar, kaç; nasıl, ne n.
	m.-üptür P892	P594
mürSn	<Mo. <i>mören</i> . nehir, dere	
	m. P48	

	n. on "bir kaç on, onlarca" P596	obur	Redüplike kelime
	n. yuz "bir kaç yüz, yüzlerce" P597		o. sobur "arka arkaya, hiç ara vermeden, sürekli" P78I
nâgU	ne, nasıl, niçin; hangi n. H1 005 n. m-â P954	ot7uraq	mutlak, muhakkak, kesin; net, kuvvetli, o. ma "gerekli" P767
nâm-â	nesne, şey; ne, hangi, ne kadar n. P437	o ^{an}	torun; oğul, evlat, çocuk o. P828
nâmâ-	< Mo. <i>neme</i> - eklemek, çoğaltmak, güçlendirmek; derecesi yükselmek, şöhret sahibi olmak n.-p P953 n. -ptür P785	oyñ	hırsız, yankesici o. P283 07u! oğul, evlât o. P264 o.-ı (o-yılı) P248 o. (kiçig o.) P288 07uria- çalmak, hırsızlık yapmak o. -ptur P817 oq ok o. P410
namUrgü	< Mo.? aba, bir çeşit kalın giysi n. P928		
nätäg	nasıl, ne gibi n. <i>m-ü</i> H1035	oq	kuvvetlendirme edatı o. (çın o.) P884 o. (yalıüz o. ^r fakat, sadece ^M) H1027
Dom	< Sog. <i>nwm</i> . < Yun. <i>nomos</i> . kanun, din, dinî eser, dua n. P513 n.-ça "kanunca, törece" P865	oqı-	okumak, öğrenmek o. (bitig o.) P527 o. (savurt bitig o.) P532 oqıt- okutmak, öğretmek, ezberletmek o.-u P855
noşadır	< F. <i>nuşa:dur</i> . nişadır n. P995 < Mo. <i>nöker</i> . arkadaş, yoldaş, eş n. P305		
nökör	< Mo. sadık, samimi, dürüst n. P795	oqşatı	benzer o. H1030 olar onlar
nuta			

	o. P334	ot	ot, ilaç
olur-	olurmak, oturtmak		o. tal ^{III} "ilaç malzemesi (ilaç otları, ilaç bitkileri gibi)" P186
	o. P607		
	o.-up P734	otaz	yaban sığırı, gergedan
omay	< Mo. <i>oim/ğ</i> , soy, soyad; aile		o. P216
	o. P649	otçı	doktor, hekim
omoy	sahip, patron		o. P316
	o. P303	otuö	odun
on	sağ; doğru		o. P814
	o. P538	otuz	otuz
on	< Çin. <i>wang</i> han, kral		o. P579 oyuk, çukur o. P60
	o. (ulus o. "devlet başkanı, kral")		oynamak, oyun oynamak o.
onay	P971		P694
	kolay o.		
on	P634 on		Ö
	o. P576 o. (bir		
	o.)		
	P57		< Mo. haber vermek, bilgi vermek, rapor sunmak (krala)
onunç	7	5çi-	ö.-p P635
	o. (nâçâ o.) P596		ö.-p tap- "bulmak, kavuşmak, elde etmek (haber alarak) ¹¹
oot	onuncu o. ay		P793
	P120 ateş, ot o.		silinmek, yok edilmek, kökü kurutulmak
	P815 o. çaqıl-	fiÇÖ 卜	2. P811
ordu	P10 saray, orda		vakit, zaman, an, mevsim ö. P86
	o. P381		
	< Mo. yatak, kalacak yer, yer		
ornuq	o. P401	öd	ö. (tört ö.) P125
	gamsız, tembel; kötü		
osul	o. simtay "gayretsiz, tembel" P688		

ög-	öğmek, alkışlamak, ö. -di P703	ö. P733 ö.-i P747
ögUz	ırmak, dere ö. P5I	ö.-ün (ısig ö.) P676
öl	ıslak ö. bol- P26	S
ölür-	öldürmek ö.-üp P844	»a < Çin. so. kilit s. P413
öndiln	doğu, doğuda, önde; önceden ö. P533	sabyaq* ?kelimc, konuşma
öogârü-	geçmek (önünden) ö.-p m 022	s. (öziik s. "ses; haber; yazı") P776
ÖDİÜg	renkli ö. P566 ö. (biş ö. böz) P999 ö. (şamşâ ö. "parlak , koyu renkli, parıl pırıl renkli")	saç saç s. P354 sayu fıçı, tahta kup savurt* s. P436 karışık ? çeşitli (kelimeler)? s. bitig P530
öpküli-	hiddetlenmek, öfkelenmek, gazaplanmak; sertleşmek ö. -p P609,	saqın- s. bitig oqı- P532 düşünmek, endişelenmek, plân kurmak, sanmak s,ıp P899 s.-ıp töpü "(üst düzey, hükümet, kral, için) minnetdar olmak ve saqınduryuçı bakan, elçi gibi mühim kişi, çevresini düşünen, yardım eden, güçlü insan s. P380
ördfilc	ördek ö. P208	saqla- saklamak, korumak, muhafaza etmek; tedbir almak, sağlamak; dikkat etmek s.-p (yiterip s.-p "(yasa, kanunlara) uymak, saygı göstermek") F671
örtün-	örtünmek, kapanmak ö.-miş (tâfiri ö.) P653	
ötkûr-	geçirmek, bir şeyi bir şeyin içinden geçirmek, göndermek ö.-miş H1004	
ötmfik	ekmek, çörek ö. P510	
öz	öz, kendi; şahıs; vücut, beden; yaşam, hayat (can)	

saqlayucu bekçi, nöbetçi (asker)	sany	sarı renk
s. P982	s. P550	
saman saman	s. (lal-nıfı s. "söğüt ağacı sarısı")	
s. P132		
samqu < Çin. <i>ch 'ien-hu</i> (askerî rütbe)	satıy satış, ticaret	
binbaşı	s. yuluğ "alım satım" P700	
samşı s. P778	satan, satıcı, tacir	
< Çin. <i>ch 'ien-shih</i> müfettiş	s. P302	
samur s. P978	satun sarımsak	
çam fıstığı, çam tohumu	s. PI61	
sañ s. P167	say < Çin. <i>isai</i> a, ah (ton, vurgu edatı, şaşkırmak ifade eder)	
< Çin. <i>iz 'ang</i> ambar, depo	s. P762	
sañçim s. (ayılıq s.) P385	sakiz sekiz	
< Çin. <i>fs 'an-eheng</i> hükümet görevlisi, danışman (rütbe)	s. P574	
s. P977	s. çay P126	
sayı	s. on P584	
sansYçı s. -ın P593	s. yaftaq P548	
falcı, fala	säkri- zıplamak, sıçramak, atlamak	
bakan	s. -p P613	
sana^yçr s. P315	sâkzin sekizinci	
harika, uyanık, iyi hesap eden;	Ç s. ay P118	
toplanan, cemlenen, toplam?	sen	
s- P947	s. P280	
sanaYuluqsuz sayısız, pek çok	s.-nıfı "senin" P932	
s. P598	sizler	
sañç- vurmak, mızraklamak; delmek	s. P333	
s.-ayın P823	sāñgäri lacivert, koyu mavi, çivit	
sañçba diba	rengi	
s. (altunluq s.) P456	s. P555	
s. (qarqını s.) P457	sävinç sevinç, mutluluk	
sap^lry sapı olan, saplı	s. P599	
s. (balıq tişi s. biçâk) P1001	sıçqa sıçan, fare	
sapa ran <F. <i>za'fara:n</i> safran	n s. P189	
s. H1042	sade renk, bir çeşit renkte olan,	
sapyuçı (iğneye ip) geçiren alet	süssüz, beyaz	
s. P826	s. P558	
san taraf. vön. cihet	s. ayaq P824	
	sryta-	

s.-p yılla- "feryat ederek
ağlamak, ağıt yakarak
ağlamak"
P612

sımlay tembel, avare, aylak, ihmalkâr
s. (osul s.) tembel, gayretsiz
P688 simury-a < F. vücudu aslana, ayakları
kartala benzeyen efsanevî kuş s. P217

sın < Çin. *ts'in*. mezar
s. P68

sıtır < Sog. *sî'yr*. < Yun. *stater*.
ons, ağırlık ölçüsü (altın,
için); Çin **sikkesi**
s. P591
s. baş "sikkenin baş ucu "
F916 s. qıdı7 "sikkenin yüzü, sikkenin
kenarı¹ P901 sıyıq *sivj*, koyu olmayan s.
P505

sız- **erimek, sızmak**
s.-dı (muz s.) P79

sıbsıAgir < F. *si.mşinger* zincifre s.
P489

silig temiz, saf; ince, nâzik; kibar;
yakışıklı
s. (arıy s.) P876

siûi<l> kız kardeşlerin küçüğü
s. P262

sirkâ 1. sirke P500

sobur 2. ekşi, acı P507
Redüllike kelime

soTün s. (obur s.) P781
soğan
s. P160
s.-nift yürüift "soğan
beyazı
s. P537

sol sol, sol taraf
s. P537

softr-a sonra, arka
s. P540

sor- sormak, aramak
s.-uptur (söz-ni s. "sual sormak;
istemek, talepte bulunmak") P689 **sorma**
şarap
s. P493

soy-a <?. karaca boynuzu, ceylan
boynuzu s. P1000

soyuq soğuk
s. bol- P96
s. tofi- "donmak, üşümek" P99

soyurqa- <Çin.+Tü. sunmak, takdim
etmek; merhamet etmek,
acımak s.-p P661
s.-p bar- P940

sdgöt ağaç, söğüt ağacı
s. P129

söz söz, laf, kelime
s. (tak s. "dedikodu, boş
gereksiz
laf; gevezelik") P912
s.-ni (s. sor-) P689
s. -ni (s. yanıp ayıt-)
P69

sokmak, tıkmak, içine koymak;
basamak
s.-miş P872

sunbiâ < Çin. *tsung-ping* (rütbe) asker başı,
tuğgeneral s. P974

sup < Ar. *su:f* bir çeşit resmî kıyafet
s. H1038

suv su
s. P46
s. (aqar s.) P490
s. (könüg s.) P78

sUAgük	kemik s.-i P366	şön	< Sog. <i>şyv</i> k. sakın, sessiz, durgun ş. bol- "sakinleşmek, sessiz olmak" P642
	5	?ûnûk	< <i>Çin.jun.</i> takvime göre ilave edilen yıl, ay, gün ş. ay P123 çınar ağacı ş. P145
şabi	«Skr. <i>sramanera.</i> şakirt, öğrenci s. P268		
şigüdfirin	< Çin. <i>shcm-se</i> parlak renk ş.öftlög P561 < Mo. <i>şi 'üder.</i> çiğ, şebnem ş. P16		
^igUsUn	<Mo. <i>sigüsun.</i> hazırlamak, tedarik yapmak; (bir kişiye) yiyecek hazırlayıp uğurlamak; yolculuk yemeği hazırlamak	taban	dağ tepesi, t. P66
Ifisün	< Mo. <i>şi 'leüsün.</i> panter, <i>lyru</i> ş. P212	tay	dağ t. P45 t. tiş "azı dış" P379 t.-niñ ayz P80
Itttgttn	< Mo. <i>şilde'en.</i> köy ş. P58	tamdın	kuzey, kuzeyde t. P536
pgin	menekşe renk, pembe ş. P557	邮	yabanî t. (qulan t.) P236
r	< F. <i>şir.</i> aslan ş. (arslan ş. "aslan") P220 r-â <	tarfas-	< Mo. <i>daqus-</i> bitmek. tamamlanmak, sona ermek t.-tı (tükâti t.) P784
Mo. <i>şirege.</i> masa ş. P402		Taiming	< Çin. <i>Ta Ming</i> Büyük Ming sülâlesi t. H1007
ışir	<? akik taşı ş. P479	taqav	tavuk t. P198
oldury-a deve diken (bitki)		taqay	daha, hala t. ârtâ P871
şoñqar	ş. P166 sonkur kuşu, doğan, şahin	taqı	daha, hâlâ; dahi, da; ve t. yimM "yine de, hâlâ, hem de" P741
v>r	< tm. tuz; tuzlu ş. tarqa "tuzJu; acr P50 o		
şorba	< F. <i>ba:.</i> çorba ş. P502	tal dal	tal ağacı, söğüt ağacı; çubuk, t. P142

talaş-	dalaşmak, yağma etmek, vuruşmak t.-ıp P844 münakaşa, tartışına P693	tafiut	Tangut (ulus ismi) t. P348 tavsiye etmek, önermek;
alnş tög	sığınmak, barınmak,	lanur-	emir vermek t.-mân P771
aldala-	örtülmek (rüzgar, yağmur vb. dan) t.-p P825 kavrulmuş un (buğday, arpa, mısır vs.) I. P509	tap-	bulmak, elde etmek, kavuşmak, kazanmak t.-dı P757 t.-dı (öçip t.) P793
talqan	ilaç ot, tedavi için gerekli bitki t. (ot t.) P186 < Çin. <i>ia-liu</i> . deniz t. P50 duvar, dam t. P77 damga, mühür t. P415	lapry	hizmet; saygı krş: <i>tapuy</i> . t. uduy P691 tapınmak; saygı göstermek t. -ıdur P796
	t. (altun t.) P987 t.-nı qatayMa- P669 yakmak, tutuşturmak t. (yula t. "mum yakmak, kandil yakmal, meşale yakmak" ¹) P922 < İm. krş: F. <i>da:na</i> iyi cins, büyük inci t. P491 sabah, fecir t. atdı P27	tapm-	tapmak, lütfetmek, seçmek t.-p (çerig-ni t.) P657 ön, ön taraf; baş ucu, baş taraf krş: <i>tapıy</i> . * <i>inda</i> P520
ana	t. ärtä gelecek, yarın t. kün P104 t. yıl "gelecek sene" P 06 Tao dininin rahibi; Tao dini t. P270	tapla-	kök, soy, nesil; ekin, dan t. (uruyt. "bir soydan gelen, akrabalar") P285 t. yir "tarla, ekin, işlenmiş yer" P73
aAda		tapuy	
tıflaş-	hayret etmek, şaşırmak t.-ıp P803	tanyuçı	çiftçi t. P301
tafisüq	seyrek, nadir, fevkalade	tarqa	tuz, tuzlu t. (şort.) P508
		tarqa-	dağılmak, taramak 1. (kaça t.) P898 vergi getirmek, vergi ödemek t.-ıp P666 t.-ıp kal- P939
		taş	taş t. P59 t. (qaşt.) P481 t. (yaqut t. "yakut taşı") P492
		taş	dış; kabuk t.-ın (için t.) P786

laşqarı	dışarı t. 1. kişi P336	t. yulluz "sayısız yıldızlar" P40 2. israf etmek; müsrif t.-ni P943
tasma	tasma, kayış, deri ip t. P994	tâmaçSf- < Mo. <i>temeçe</i> - tartışmak, dalaşmak, rekabetleşmek
taumu	< Çin. / 'ou-niu. şef, t. P338	t.-ip P813
tavar	saten, atlas kumaş; davar t. P455	lâmiz < Ar. <i>femyi.z.</i> alçak gönüllü, mütevazı, iyi yürekli t. P753
(avışqan	tavşan t. P192	t(â)nri gök, gök yüzü; Allah, ilah, Tanrı t. P1
tavraq	hemen, çabuk, derhâl, tez 1. F967 tbar- P715 t. kâl- P716	t. örtilmiş P653 tamur demir t. P478
tayşi < Çin.+Mo. vezir, başbakan t. P973		tanşâ- denkleştirmek, denk yapmak, benzetmek
tâg	gibi, tıpkı, benzetme edatı t. (muniA t.) P789 t. (talaş t.) P693	tâpİD t,p P905 Ü eğer örtüsü, çaprak t. P434
tâgin-	duçar olmak, kabullenmek, erişmek, ulaşmak t.-ip P846	- - tepsi, tahta tabak t. P428
tSgirmây yuvarlak, etrafı çevrilen t. P802		tâprâ- depremek, sarsılmak, titremek, t.-p P64I
tagşil-	değişmek, değişilmek t. -ip işlâtgöç P997 (âgâr- dokundurmak, değdirmek; eriştirmek t.-üp (köftül t.) P699	tâpraşigii kazanç, emek hakkı t. P890
Jâgüz	bütün, hep, hepsi t. P749	tüp rat- depretmek, sarsılmak, kımıldatmak, titretmek t.-di (yâl t. "yel esmek, rüzgar esmek") P33 târ ter t. târlâ- "terlemek, ter akmak" P376
tâk	tek t. söz P912	târi deri; cilt t. P373 t. ton "deri don, deri giysi" P468 tariAderin t. P639
tSkâ	oğlak, teke; karaca? ceylan? t. P993	
(8)im	1 .çok, pek çok, sayısız + D621	

Srltf-	terlemek t.-di(lârt.) P376 <F. <i>tursa</i> : ters, aksine, yanlış t. P643	titig	t. (tayt.) P379 akıllı, zeki, bilge t. (bilgâ t.) P875 < Mo. <i>tobça</i> 'an tarih f. P515
Sv-lüg	hilekârlık, kurnazlık; hileci, aldatıcı, kurnaz, alcı t. P908 deve t. P205 < Mo. <i>ded</i> . ikinci, ardından gelen t. işlât- P980 sincap t. P228	tobçıya	iri vc gliçlü olan, iyi cins ön Asya atı
âyiA	engel» mânı, set l.-ı P942 neden,sebep t.-ında (üçün t.) P777 sebeb olmak, maz&ret göstermek, bahane bulmak l.-p P958 nefes, tın, soluk t. P2	o	t. P239 toz t. tömül "çok toz, pislik" P65
ıdıy		tobiçaq	filiz, taze dal krş. Mo. <i>togurçuğ</i> t,ı P161 t.-ı(qamış-nır) t.) P164
ıllay		toy	bitirmek, tamamlamak t.-mayın P904
ıltaola-		toYurçuq	dokuz t. P575 doksan
tın		toyus-	t. P585 dokuzuncu
tınlay		toquz	t. ay P119 acı, ızdırap, eziyet; çile, keder;
türaq		toquzon	hastalık, sancı t. P860
til	t. yitkürgüsi "haberci, müjdeçi" P935 dilemek, istemek, yakarmak t.- p P754 t.-ptilr P664	toqzuaç	dolu, çok, tam, tamamıyla t. P736
tirttk	direk, sütun t-i P392 diş t. P360 t. (balıq t. sap'lıq biçâk) P1001	tohyaq	kürk şapka t. börk P470 don, elbise
ti?		tolu	t. F445 t. (tfiri t.) P468
		tomara	donmak, üşümek krş: Çin. <i>turtg</i> . t.-dı (soyuq t.) P99 domuz t. P200 < Mo. <i>doptol</i> - koşmak, çabuk yürümek t. P805
		toñ-	
		toñuz	
		topdul-	

toprak	toprak C. P44 I. ıqlar P790 ipek kumaş t. P452 ? t. (ya^al t. ^M bir ııl geniş	tuy	tuğ, bayrak, sancak t. P411 doğmak, doğurmak t.-up P963
torqu	giysi (koluyla gövdesi bir olan) P471	((ryfir	< ? miğfer, tolga krş: Mo. <i>duğulğa</i>
oruy*	< F. papağan t. P221 bayram» tören, eğlence; düğün	tuöç1	t. P405 < Çin. <i>t 'ung-chih.</i> tercüman; ikinci rütbeli memur (vali)
oti	t. bir- P662 < Çin. <i>tao-jen.</i> rahip	tuöqul	< Mo. <i>lunqaq</i> ilân, bildiri
toy	t. P269 ıçek tozu; yeni ıkan filizler,	tur-	t (t. bitig) P526 durmak, ayakta durmak, yerinden kalkmak; kalmak (bir yerde) t.-ayın
toyın	taze dal t.-ı (qamış-nıft t.-ı) P163	t.-up	t. (ârtâ t.) P897 t.-dı (küriyen t.-dı) P71
tozyaq	ödemek, tediye etmek t.-p P809 ödenecek şey, ödeme hakkı t. P728		
tölä-			
ölttgülük			1 yerinden kaldırmak
öpU	tepe, üst, zirve t. (saqınıp t.) H1013	tut-	t.-7»ç H1021 t.-up P882 tutmak; sunmak, yakalamak t,a P743 t.-up uzat- "sunmak, takdim etmek (alt tabakanın üst t.-dı (ay t.) P22 t.-dı (kün t.) P21
öpüq	baş, baş üstü, üst t.- ında* P763 dört	tutum	bir avuç, bir tutam t. F721
tört	t. P570 t. buluü P546 t. öd P125 t. san P547 dörtüncli t. ay P114 töre, kanun, nizam t.	tutuz-	emanet etmek, teslim etmek; emretmek, söylemek; idare etmek t.-u P896
törtünç	m-â yasaqnı P67	tuu-a	< <i>fiiT.du'a</i> : dua; Tanriya dua etmek yumuşak huylu, iyi yürekli (insan
törü	2 döşek, yatılacak yer t. P454		
töşek	asıl, soylu, mertebesi yüksek t. kişıP310		
ÖZİB			

luu-tu	< Çin. <i>tu-tu</i> . askerî vali, asker? yönetici t. P975	tuşit-	belirlemek, isimlendirmek; memur tayin ederek göndermek, vazifeyle t-ip P873
tuyuu-	hissetmek, anlamak, farkına varmak; tartışmak, yarışmak, rekabet etmek t.-mak F612	tutün	duman, is (ateşin) t. P19
tuz	tuz t. P498 Tibet, Tibetli t. P341	tuz	düz, doğru, dürüst 1. P896
tübüt	pirinç 1. P495 tüy, kıl	tün	hayır, yokluk , değil, -sız (yokluk bildirir) t. P890
tügi	t. tulüg "tüylü, kıllı" P375 tükenmek, bitmek		
tuk	t.-di laYustı P784 şeftali t. P143		ü
tükä-	tüylü, kıllı		
tulûg	t (tuk t.) P375 <Toh. <i>tma:n</i> , <i>tmane</i> on bin; büyük rakam t. P588	uç	uc, ucu (dalm) u.-ı P151 sırt,
tulüg	t. yaşı "uzun ömür" H1009 pencere t P388 türlü, çeşitli; parça, parçalar t. P438	uçā	arka, omuz u. P370
(QmaD		uçā^u	uçanlar, uçan şeyler; ölüler u. P804 çorap u. P448
tuftlUk	fayda, kâr, kazanç, menfaat t.(asryt.) P708	uđ	inek, sığır u. P190 takip etmek,
törlüg	inmek; kalmak t.-ti (küriyen t.- ti) P712	ud-	izlemek u.-up P951 u.-up kâl P713 saygı, hürmet, ihtiram u. (tapıy u.) P691
tuşu	< Mo. <i>tüşimel</i> bakan, vezir (rütbe adı) t. P246	uduy	özel, mahsus, kişisel u. P869
tuş-		ıryrayu	bilen, bilge, bilgin, öğrenen u. P289 leylek, turna u. P201
tüşimel		uq7uçı	
		uqar	

ula-	kavuşmak; ulamak, bağlamak, uzatmak	u.-ıp (tutup u.-ıp)	P998
	u,dı P745	uzun uzun	
ulam	ek, devam eden, devamı; daimî, kesiksiz	u.	P647
	u. P952		0
ula^Çi	hayvanlara bakan kimse, çoban	öç	üç
ulayatı	u. P306		ti. P569
	< F. <i>vifa.yat</i> Batı	üçâyit	< ? Mo.yabanî, terbiye görmemiş
uluy	Bölgesi	QÇÜD	ö. P3I3
	u. P985		sebeb, için
	büyük, ulu, ulular		ü. tıltaymda P777
	u. P251	âçûnç	üçünçû
ulus	u. ata P256		ü.ay P113
	u. buyan H1008	ükâr	Ülker yıldızı
	< Mo. <i>uius</i> ulus, devlet		ü. P41
	u. P56	ulaş-	paylaşmak, bölüşmek, taksim etmek
	u. bayşı P972		ö. -ip P737
uruY	u.ort P97I		
	u. (qamay u.) P986	ÜDÇÜ	< Çin. <i>ehen-ehu</i> . inci ö. P476
	tohum, çekirdek; nesil, soy		sürekli, durmaksızın, devamlı,
	u. tany "akrabalar, akraba, soydaşlar" P285	ürgulçi	kesiksiz krş: Mo. <i>ürgülji</i> ü.
utlı	u.-ı P153		H1015
	ödül, mükâfat, karşılık; iyilik, fazilet; teşekkür, minnettarlık	Orkaç	ebedî, ömür boyu, uzun zaman
utlıçı	u. P949		ü. H1016 üst, yukarı, üst taraf
	iyilik yapan, iyilik sahibi,	üstün	U. P541
uyyur	Uygur		ü.-ki "hükmedenler, yöneticiler"
	u. P342		P292
uz	usta, mesleğini iyi bilen, uzman	uşık	< Sog. hece, harf, alfabe, yazı
	u. P827		krş: <i>üzük</i>
uzat-	u. kişi P318		ü. (bitig ü.) P528
	uğurlamak, yolculuk etmek, götürmek; uzatmak; sunmak, vermek	ûz-2	her zaman, sürekli, devamlı; sabit
		üzit	ü. P636
			cin, şeytan,
			ö. P272

UzUk	< Sog. yazı, harf, liecc, ses krş: <i>uşik</i> ü. sabyaq P776	<i>γ-</i> (ÇOYy.) P685
UzUl-	kesilmek, üzül ü.-mâz HI020	yahAuz yalnız, tek başına y. P838 ve P909 y.oq HI027
Uzüm	üzüm U. P170	yalpaq sığ, yalpık y. P640
	Y	yaltan- gizlenmek, saklanmak; korkmak y.-dı (cayladı y.)
y-a	yay y. P409	yamqa posta durağı y. P399
yay	yag y. P497	yamay yama* yama parçası y. P652
y»Y-	yağmak y.-dı (ya>nur y. "yağmur yağmak") P34	yaman fena, kötü; her şeyin üstünden gelen y. P620 y. kişi P312
ya^al*		yamanla- danlmak, kızmak, küsmek y.- p P610
ya*yıq	y. toruy P471 mendil, baş örtüsü y. P465	yan- dönmek, geri gelmek, y.-ıp P727 y.-ıp (söznı y.-ıp ayıt-) P690 y.-mış "geri çevirmek, kabul etmemek" P948
yağmu	yağmur y. Pil y. yay- P34	yana yine, tekrar y. m-a P850
yaşı	< Çin. <i>yao-shih</i> . y. P414	yanç- ezmek, kumak, çinemek y.-ıp P807
y*q«n	yakın y. P64	yaâ < Çin. <i>yang</i> . (örnek, model, tür, usul) kaide, nizam, örf, âdet y. P886
yaqşı	iyi, güzel y. P6I9 y. kişi P311	yaâa fıl y. F206
yaqut	< Ar. <i>ya'qu:.</i> yakut y. taş P492	yanaq yanak, yüz; taraf, yön y. F353 y. (sekiz y.) P548
yalbar-	yalvarmak, yakarmak; dilemek y.-ıp P725	yafiç» < Çin. <i>yang-îzii</i> . tür, çeşit, usul, tarz, model y. P970
yahn	yalan, suni, palavra y. P625	
yahn	alev, ateş, yalım	

yaAı	yeni, taze y. P93	yarmak-ly sikkeli y. (altun y. bars) P243 yarı tahmin, büyük ihtimal, yarısından fazla olasılık krş: Mo. <i>yerü y.</i> P903
yaAılat-	y. yıl ” yen i yıl" P107 yeniletmek, değiştirmek	yarıq aydınlık, nur, parlaklık y- yaşuq "parlak, aydın, ışıq" P38
yantury	y.-miş P880 mükâfat, karşılık, ödül, iyiliğin karşılığı	yasa- yapmak, düzene sokmak, y.-p (bodun-nı y.) P675
yanturt-	y. P959 geri göndermek, geri y, uy P820	yasaaq yasa, kanun y.-m (törü m-ây.) P672
yapıryaq	yaprak y- P152	yaşan- süslenmek, giyinip hazırlanmak y.- ıp P739 yaş, yaş ömür y. P852
yar(a)?ı	uyan» eden, uysal itaa y. P756	y. (tümân y.) H1009 yaşıl yeşil renk y. P556
yaray-lry	yakışan, uygun olan, yarayan, lâıyk olan,	ya?aq ışıq, parlaklık, nur y- (yarıq y.) P38
yaraştur-	bağdaştırmak, yakıştırmak» uygunlaştırmak, ayarlamak; hazırlamak, yapmak; düzenlemek, düzene sokmak; barıştırmak y.-up H1026 y.-up (bitig-nift y.) P529 y.-up (bolup y. "yakışır biçimde yapmak, uygun şekilde yapmak, uygun şekilde ayarlamak") P878	ya^ur- saklamak, gizlemek y.-sun P810 yat- yatmak y. P608 yava? yavaş; uslu y. (yumşaq y. "yumuşak yi huylu, uslu") P907
yarçımıla-	idare etmek, düzende tutmak; ala koymak, yasaklamak krş: Mo. <i>jarçımıla-</i> y.-p P956	yay yaz y. P82 yaz ilk bahar, bahar y. P81
yarlıry	emir, ferman, yarlık, kralın buyruğu y. P524	yazı ova, düzlük, yayla y. yir P74
yarma	kebabeçin y. P176	yazuq gUnah, suç, hata y. P848

y«l	yel, rüzgar y. P7 y. tâbrât- P33	yılan	y- (yaftı y.) PI07 yılan y. P194
yâmiş	meyve, yemiş y. PI30	yı<l>qı	hayvan sürüsü, yıldı y.-ların qodup P774
yâl-	yetmek, yetecek olmak, yetiştirmek y. -âr bol- P906	yıltız	kök,soy y. P149
yâznâ	enişte (ablası ya da kız kardeşinin ve halasının kocası) y. P329	yıâaq	ceviz y. P168
yıy»	yığmak, toplamak, bir araya getirmek y.-ip P629	yıraq	ırak, uzak y. P63
y«Y-	alı koymak, geri tutmak, engel olmak y. yiyin- "engel olunmak, mani olunmak, alıkoyulmak" P915	yidür-	takip etmek, takılmak; aslına uygun düşürmek, benzetmek y.-ip P783
yryaç	ağaç; tahta, odun y. F128	yig	y.-ip saqlap P671 çığ, ham» pişmemiş y. P503
yryılış-	toplanışmak, bir araya gelişmek, yığılışmak y.-ip P775	yigirmi	yirminci y- (bir y. ay) P121
yryui	toplantı, meclis y. quv\$ray "meclis, toplantı, kongre" P682	yigirmiDç	yigit, genç, delikanlı; cesur y. P252 ve P278
y»7*n-	engellenmek, manı olunmak, alıkoyulmak y.(yıyy.) P915	yilSft	ince; rüzgarlı, serin y. bol- P89
yryla-	ağlamak y.-p (sıyap y.) P612	yilin-	tutulmak, yakalanmak y.-ip H1032
yü	yıl, sene y. P85 y. (buy.) P105 y. (bulturqı y.) P110 y. (âski y.) P108 y. (kâlirki y.) P109 y. (taüda y.) P106	yilpigü	yelpaze y. P417
		yimS	yine, dahi, tekrar y.(taqıy.) P741
		yifigâ	yenge y.-si P260
		yiâgil	hafif y. P966
		yiffgilia-	hafiflemek; kolaylamak y.-p P705
		yifinS	iğne

yir	y. P426 yer, zemin, toprak y. P43	y ^{III} -a	y.-*yu (altun yüz-niil y. çıJapçı)
	y. köndürmiş P654		ince, nazik, narin
	y. (tarığ y.) P73	yula	y. P646
	y. (yazı y.) P74		kandil, meşale, mum y. tamtur-
yit-	yetmek, ulaşmak, varmak		"mum yakmak, kandil vc
	y.-ip P965 yedi	yaltuz	maşale yakmak" P922 yıldız y.
yiti	y. P573 yedinci		P5
	y. ay P117		y. (til im y.) P40 satın alma
yitinç	aracı, elçi, ulaştırıcı (haberi)	ynJny	y.(satryy.) P700
			görevlendirmek, işe koymak (hükümet işlerinde) y.-p P670
yitkurgO		yumşa-	
	y.-si (til y. "haberci, haber götürən, müjdeci"		
yitmiş	yelmiş y. P583	yumşaq	yumuşak, nazik, uslu y. yavaş
yoTun	yoğun, büyük, kalın y. F945	yükün-	P907
			eğilmek, secde etmek, eğilerek
yoq	yok y. P622		y. F615
yoi	yol y. P53	yurak	y.-gülü P833
	y.-m (atın y. "şöhret, ün") H1014		yürek, kalp; gönül
yolaq	gök kuşağı y. P18	yuröfi	y. P350
			beyaz, açık renk
yor	bir çeşit dan; bulgur? y. P174		y. P552
			y. ayaq P925
yori-	yürümek, gitmek y. P605	yüz	y. (soyın-nıfl y.) P563
	y. (abun y.) P881		yüz, çehre
			y. P352
yosun	kural, tavrı, yol, örf adet, gelenek y. bilö P696	yjiZ	y-nifi (altun y. yıryu çılapçı) P1002
			yüz (100)
yorüg	izah, açıklama, anlam, tefsir, yorum, tanım y.-i P798		y. P586
	y.-i (bitig-nifi y.)		y. (nâçâ y.) P596

BİBLİYOGRAFYA VE KISALTMALAR

- Arat, R.R., *Kutadgu Bilig*, III İndeks (Hzr. Kemal Arslan, Osman F. Sertkaya, Nun Yüce), İstanbul 1979.
- Atalay, B. , *Divanü Lugat-it- Türk Dizini* (İndeks), TDK. yay, Ankara 1986.
- ____ , *Divanü Lugat-it- Türk Tercümesi* 1-111, Ankara 1940.
- ATG: Gabain, A.von” *Eski Türkçenin Grameri*, (T.Tü. çvr. Mehmet Akalın), TTK. yay., Ankara 1988.
- Baytur, Enver ve Sidik, Heyrinsa, *Şincangdaki Milletlerin Tarihi* MN.yay., Pekin 1991.
- ChUEMD: *Chinese- Uigur-English Medical Dictionary*, Ürümçi 1983.
- Chung- Hsi Chiao-tung- shih*, c. 3, Taipei 1955.
- Dolkun Kamberi, İbrafi! Yusuf, "Bizelikten Yengi Tepilğan Kadımkı Uyğurca Hücetler Toğnsıda Tetkikat", *Türkî Tiller Tetkikati*, c.3, MN yay., 1990 Pekin, s.51-80.
- DTS: V.M. Nadelyaev, D.M. Nasilov, E. R.Tenişev, A.M. Şerbak , *Drevnetyurkskiy Slovar* I Leningrad 1969.
- Eckmann, J., *Çağatayca El Kitabı*, (T.Tü. çvr: Gûnay Karaağaç), İstanbul 1988.
- ED: Clauston, Sir G., *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford 1972.
- İÜS: Caferoğlu, A” *Eski Uyğur Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul 1993.
- Jar: Jarring, G., *An Eastern Turki-English Dialect Dictionary*, Lund 1964.
- HUTAL** :Henzuçe-Uyğurçe Tarihî Atalğular Luğıtı (Çince-Uyğurca Tarihî Terimler Sözlüğü), Ürümçi 1990.
- Haneda, Toru, *Ğarby Yurt Medeniyet Tarihi*, (Uyg. çvr. İslamcan Şerip), Ürümçi 1986. Hsian.- Han: *Hsian-tai Han-yü Ts ü-tien* (Modem Çince Sözlük), 176. baskı, Pekin 1995. Hsüeh Tzung-cheng, "Ch^n Ch'Ğng Hsi-shih chi-ch'i Chi-hsing Shih-wen", *Hsi-yü-shih-lun-r^ ^ngy* Sayı: 2, 1985.
- Hu Chen-hua, Huang'İun-hua: *İdikut Mahkemesi Sözlüğü* MN.yay, Pekin 1984.
- ____ , "Kao-ch, ang-kuan-lc, 6-chieh-shao" (İdikut Mahkemesi Raporlarının Tanıtımı), *ŞÜD*, Sayı: 2, Ürümçi 1978.
- ____ "Ming-tai Kao-ch, ang-kuan-lai-w6n chi-ch'i li-shih chia-chih" (Ming sülâlesi dönemindeki İdikut Mahkemesi Belgeleri Ve Onun Tarihi değerleri), *MED*, Sayı:1, Pekin 1982.

____, *Ming-tai-wên-hsüen 'Kao-ch'ang-k'è' (la-ting-tzu-mu-chuan-hsieh-pên)* (Ming sülâlesi Dönemindeki Edebî Eser 'Idikut Mahkemesi Raporları, (Latince transkripsiyonu).

HN., Ürümçi 1981

IMS: Bkz. Hu Chen-hua, Huang Jun-hua.

KB: *Kufadgu Bilig.*

KJaproth, J.» "A bhandlung über di e Sprache und Şehrift der öiguren^M, Paris 1820.

Kow: J.E. Kowalewski, *Dictionnaire Moğol-Russe-Français* 1-111, Kazan 1844-49.

Ku -Tien: *Shih-yung Ku-tai Han-yü Ta-is 'ü-tien* (Klasik Çince Kullanımı İçin Büyük Sözlük) Honan 1995.

L. Bazin, "Les noms tures et mongols dda constellation des 'Pldades'", *AOH*, X s. 295-29*7.

Lccsing, F, *Mongolian-Engiish Dictionary*, Bcrkcclcy-Los Angeles 1960.

Ligeti, Louis, "Documents sino-ouigurs Burau des Traductcrs", *AOH*, XX/III, s. 253-306, XXI/I, s.45-108., 1967.

____, Glos. VSO: "Gossaire supplementaire au vocabulaire sino-ouigour du Burau des Traducteurs *IAOH*, XX/I, s.M9, XX/^ s 191-243, 1969.

____, VSO: "Un Vocabululaire Sino-ouigour des Ming. Le Kao-tch'ang-kouan Yi-chou du Bureau des Traducteurs" *MO//.*, XIX/n,s 117-199, XIX/IU. s. 257-316, 1967.

Li Tseng-hsiang, *T'u^Chüeh-yü Kai-lun*, ME. yay, Pekin 1992.

Liu Chih-yang, "Ming-tai Ha-mi, T^lu-fan ti«ch*ü Hui-hui-te ch'öng-fön chi Yi-ssü-lan-chiao- shen-t'ou" (Ming sülâlesi dönemindeki Kumul» Turfan bölgelerindeki hui-hui'lann manşeti ve İslam dininin bu bölgelerdeki yayılması üzerine), *MED.*, Sayı:5f s. 75-78, Pekin 1988.

Lu T'an, "Kuan-yü Li Hsüan chi-ch'i Hsi-hsing" (Li Hsuan ve Batı Seyahati Üzerine), *Hsi- - shih-ti*, Sayı: 3, Lan-chou 1983.

Mat: R. H Mathews, *Chinese-English Dictionary*, 3. baskı, Cambridge 1975.

Ming-shih: *Ming sülâlesi Tarihi'* Chung-hua Shu-chü, 5. baskı, 1995 Pekin.

MK: *Divanü Lugat-it-Tiirk.*

ML: Aji Şir Nevayi, *Muhakimetül - Lugateyn* (Hzr. Özönder, F. Sema Barutçu), Ankara 1996.

Mod. Chin - Eng. Dic: A *Modern Chinese-English Dictionary*, 13. baskı, Pekin 1994*

Ögel, B , *İslamdan önceki Türk Kültür Tarihi*, TTK. yay, Ankara 1991

özerdim, M. N.: ^Acayibul-Lctayif. (Hitay Sefaretnamesi) ile Çin Kaynakları Arasında İlgî'

DTCFD.% sayı 3, Ankara 1950, s:345-371.

- Özkan İzgi, *Çin Elçisi Wang Yen-te.nin Uygur Seyahatnamesi*, TTK. yay., Ankara 1989.
- Özyetgin 1996: *Altın Ordu, Kırım ve Kazan Sahasına Ait Yarlık ve Bitiklerin Dil ve Üslûp İncelemesi*, TDK. yay., Ankara 1996.
- Peliot, P., ^HLe Hoja et le Sayyid Husain de l'Histoire des Ming". *TP.*, XXXVIII, 1948.
- _____, Uguz: "Sur la Lgende D'uguz-khan En Eenlure Ouigoure", *TP.*, XXVII., s. 247-358, 1930. T. Tü. çvr, Vedat Köken, *Uygur Yazısıyla Yazılmış Uğuz Han Destanı Üzerine*, TDK- yay., Ankara 1995.
- Shen Fu-wei, *Chung-Hsi Wen-hua Chiao-liu-shih* (Çin ile Batı bölgeleri Arasındaki Kültür İlişkileri), 2. baskı, Shanghai 1987.
- Shogaito, M., "Uiguru-kan Yaku-go Çumku-go no seikaku ni tsuite" (Wci-wu-erh-kuan-i-yü* nün Türkçesinin özellikleri üzerine)", *Köbe Gaidai Ronsö.* 33/5, s.21-37, Köbe 1982.
- _____, " Uygum -Kan Yaku-go no kenkyû; Min-dai Uiguru ko -go no saikö (Wei-wu- erh-kuan- i-yü üzerine araştırmalar, Ming dönemindeki Uygur konuşma dilinin rekonstrüksiyonu)", *NAGKI., KGDGK.*, Köbe 1983, s. 51-172.
- Şiv: Gaftır Gulam, *Uygur Şiviliri Sözlüğü*, MN. yay., Pekin 1986.
- Radloff, W: *Versuch eines JVörterbuches der Türk-Dialekte*, I-IV, St. Pcterburg 1893-1911.
- Tenişev 1990: E. R. Tenişev, *Uygurskiy Diaiektniy Slovar Nauka*, Moskova 1990.
- T'ien Wei-chiang: "Lun Ch'ân Ch'eng Ch'u-shih Hsi-yü" (Ch'en Ch'^ngMn Batı bölgelerine Elçi Olarak Gönderilmesi Üzerine), *Hsi-peî-shih-ti*, Sayı: 4, Lan-chou 1984.
- _____, "Ming 'Kao-ch'ang-kuan-k'S' chu-han-wen-nian-tai-kao-yi^H", *Hsi-peî-shih-ti*, Sayı: 4, Lan-chou 1984;
- _____, *"Ku-chi-fCao-ch ang-kuan-ki"* (Eski Yadigar Idikut Mahkemesi Raporları" Ürünçi ŞG, 29.6. 1985.
- Togan, A. Z.V., *Umumi Türk Tarihine Giriş*, İstanbul 1981.
- TS: *Türkçe Sözlük* I-II, TDK. yay., Ankara 1988.
- Tsu-Hai*, 3. baskı, Shang-hai 1996.
- Tsu-Yüan*, 5. baskı, Pekin 1995.
- Türki Tiiiler Tetkikatı*, c. I-III, Pekin 1981-90.
- Tzung Lan-chün: "Ch'Sn Ch*cng yu *Hsi-yü-hsing-ch*eng-chi*ⁿ (Ch'ân Ch'eng ve 'Baü bölgeler Seyahat Hatıraları,), *TzuAu*, Sayı: 2, 1986.
- 況*: *Uygur Tilining İzahlik Luğiti*, c: I - IV, Pekin 1990-94.
- Veli, Kurban, "IX. asırdaki Çince-Uygurca Lügat Parçaları", *"Bizim Tarihi Alfabelerimiz*, s 10-16, YN.yay., Ürünçi 1986.

- VEWT: Râsânen, M., *Versuch Eines Etymologischen Wörterbuches Der Türksprachen*, Helsinki 1969.
- W, Eberhard, *Çin Tarihi* ➤ TTK. yay., Ankara 1987.
- Wang Yüan- hsin, *Çindeki Türk Diyalektleri Araştırma Tarihi* ➤ TDK. yay., Ankara 1994.
- Wild, Norman., "Materials For The Study Of Ssü I Kuan", *BSOAS.* ➤ Sayı.II.
- WT, : *Wu-T.i-Ch 'ing-^Ven-Chien*, c: I- III., Pekin 1957.

WY: Wei-wu-êrh kuan- i-yü.

Yang Fu-hsüeh, "Kuan-yü Ch'en Ch'Sng chi-ch'i Hsi-hsing-te chi-ko Wen-ti^M (Ch'râ Ch'râg ve Batı Seyahati Üzerindeki Birkaç Mesele Hakkında), *Hsin-chiang-li-shih- yan-chiu*. Sayı: 1, Ürümçi 1986.

DİĞER KISALTMALAR

	Metin <i>a</i> yaprağı
A	Amiot nüshası
ag-	\
a.g.e.	ağız
AOH	adı geçen eser
Ar	Açta Orientalia Hungarica
b	Arapça
B	metin <i>b</i> yaprağı
BM	Budapeşte nüshası
BSOAS:	British Museum
c.	Bulletin of the School of Oriental and African Studies (University of London)
Çin.	cilt
DTCFD	Çince
F	Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi.
FIYE	Farsça
EB	Fiilden isim yapan ck
H	Ekleme Bölüm
HI	Hrith nüshası
HH	Hrith I nüshası
HH	Hrith II nüshası
HN	Hu Chcn-hua, Huang Jun-hua
	Halk Neşriyatı

Hint. Hintçe
Hint.Av. Hindi-Avrupa

HZR. **Hazırlayan**

KGDGK. NAGK Kōbe-şi Gaikoku-go Daigaku Gaikoku-gaku Kenkyū-co .Nairiku-Acia

Gengo no Kenkyū

KL Klaproth
LL Louis Ligeti
MED Milletler Enstitüsü Dergisi

MN Milletler Neşriyatı
Mo. Moğolca
P Pekin nüshası

sayfa
L. Sanskritçe
Sog. Sogudça
ŞG Şincang Gazetesi
ŞÜD: Şincang Üniversitesi Dergisi
TDK Türk Dil Kurumu
Toh. Toharca
TP T'ung Pao
TTK Türk Tarih Kurumu
T.Tü. Türkiye Türkçesi
Uyg.Tü Uygur Türkçesi
vb. vc başka
vs. vesaire
yay yayını
YN Yaşlar Neşriyatı
Yun. Yunanca

İŞARETLER

◇ metne eklenmiştir
0 metinden çıkartılmıştır
0 parantez içindeki ünlü veya ünsüz metinde gösterilmemiştir
+ (gramer tahlilinde) isimkökü, isim köküne gelen ek.

■ (gramer tahlilinde) fiil kökü, fiil köküne gelen yapım eki.

Fiil vc isim tabanında çekim eki.

* tesbit edilmemiş kelimeler

< (alıntı kelimeler için) bu dilden geçmiştir.

(Gramer tahlilinde) kökü böyledir, böyle

açılabilir : ünlülerde uzunluğu bildirir

« diğer dillerin aracılığıyla girmiş alıntılar için

Transkripsiyon sistemi

*, a, â, ı, i, o, ö/o, ü /u, b, c, ç, d /d, q, f, h/x, g, y, k, l, m, n, n, p, s/ş, ş, t /t, v /w, y, z /z

(Kemal, Mağfîret '* Çin 'de Ming Sülâlesi Döneminde Türk Dili İle İlgili Çalışma Ve Faaliyetler ve 'îdikut Mahkemesi Sözlüğü', ', Yüksek Lisans Tezi. Danışman: Prof. Dr. F. Sema Barutçu ÖZÖNDER, 210 sayfadır).

ÖZET

Bu çalışmanın konusu, Çin'in Ming sülâlesi döneminde yapılan Türklerle ilgili çalışma ve faaliyetler ve o döneme ait olan Uygurca-Çince karşılaştırmalı, tasnifli sözlük *îdikut Mahkemesi Sözlüğü'nün* yeniden değerlendirilmesidir. Eldeki bu çalışma ile Tûricoloji çevrelerinde pek bilinmeyen Türklerle ilgili Ming döneminde yapılan çalışmalar açıklığa kavuşturulmaya. Sözlük çalışmasındaki bazı eksikliklerin yeri doldurulmaya çalışılmıştır.

Toplam sayfadan oluşan çalışmamızın Giriş kısmında 14-15.yy'daki Ming'in ve Batı Bölgesinin durumu değerlendirilerek, Türk-Çin ilişkileri üzerinde tanıtım yapılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümü ise İnceleme bölümüdür. Bu bölümde Ming döneminde Türklerle ilgili yapılan çalışma ve faaliyetler üzerinde bilgi verilmiştir.

Üçüncü bölümde adı geçen sözlük hakkında ulaşabildiğimiz tüm gerekli bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Bu bölüme bağlı olarak Sözlüğün çeviri yazılı metni ve Türkiye Türkçesiyle anlamı eklenen Dizin (Endeks)i verilmiştir.

Son olarak Bibliyografya, tezimizde kullandığımız özel işaretler ve transkripsiyon sistemi de gösterilmiştir.

(Kemal, Mağfiret "Çin'de *Ming Sülâlesi Döneminde Türk Dili İle İlgili Çalışma Ve Faaliyetler ve 'Idikut Mahkemesi Sözlüğü'* ", Master Thesis. Supervisor: Prof. Dr. F. Sema Barutçu ÖZÖNDER, 210 pages).

SÜMMARY

The present work is intended to study the activities of the Ming Dynasty relevant to the Turks; and to re-evaluate the *Kao-ch 'ang-kuan Tsa-tsu* (The *Idikut Court Dictionary*), a comparative classified [Jigur- Chinese dictionary.

In this thesis attempt is made to highlight the rather obscure aspects of the activities **relevant to the Turks during the Ming period.**

The Introduction Chapter of the present work, which consists of 210 pages, is devoted to a review of the Fourteenth-Fifteenth Century history of the Min Dynasty, and the Hsi-Yu (The Western Territories), with emphasis on the Turkic-Chinese relations.

Chapter two covers an analytical treatment of the subject matter, with special emphasis on the language, history and culture of the Turkic peoples during the Ming period.

Chapter Three covers all the information I had access to on the *The Idikut Court Dictionary*. To this chapter is added a transliteration of the whole of the said dictionary, along with an index of corresponding words in the Republican Turkish.

Finally, the last Chapter consists of a bibliography, and a list of special signs and a note on the transcription system I have used.

Mağfiret Kemal
Ankara, July 10, 1997.